

తెలుగు బాట - 4

తెలుగు వాచకం

ఎనిమిదో తరగతి (ప్రథమ భాష)

పార్యాపుస్తక అభివృద్ధి, ప్రచురణ సమితి

శ్రీ ఎస్. సురేష్ కుమార్ I.A.S

కమీషనర్, పారశాల విద్యాశాఖ, ఆంధ్రప్రదేశ్

శ్రీమతి కె. వెట్లిసెల్వి I.A.S

స్టేట్ ప్రోజెక్ట్ డ్రైరెక్టర్, సమగ్రశిక్ష, పారశాల విద్యాశాఖ, ఆంధ్రప్రదేశ్

డా. బి. ప్రతాప్ రెడ్డి M.A., B.Ed., Ph.D

సంచాలకులు, రాష్ట్ర విద్యా పరిశోధన శిక్షణ సంస్థ, ఆంధ్రప్రదేశ్

శ్రీ కె. రవీంద్రనాథ్ రెడ్డి, M.A., B.Ed.,

సంచాలకులు, ప్రభుత్వ పార్యాపుస్తక ముద్రణాలయం, ఆంధ్రప్రదేశ్

సంపాదకులు

ఆచార్య డా. డి. చంద్రశేఖర రెడ్డి

విక్రాంత ప్రధానాచార్యులు,
ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్ ప్రాచ్యకూతాల,
అంద్ర సారస్వత పరిషత్ ప్రాచ్యకూతాల,
ప్రైదరాబాదు.

డా॥ దండిబోయిన పార్వతీదేవి

కె.వి.ఆర్. ప్రభుత్వ మహిళా కూతాల,
కర్నూలు - ఆంధ్రప్రదేశ్.

ఆచార్య షేక్ మస్తాన్

విక్రాంత ఆచార్యులు,
అలీఫుర్ ముస్లిమ్ విశ్వవిద్యాలయం,
అధికార భాషా సంఘం సభ్యులు, ఆంధ్రప్రదేశ్.

శ్రీమతి వాణ్ణేవు వీరలక్ష్మిదేవి

విక్రాంత అధ్యాపకురాలు,
పి.వి.ఆర్ ట్రుస్ట్ డిగ్రీ కూతాల,
కాకినాడ - ఆంధ్రప్రదేశ్.

మెరుగుమిల్లి వెంకటేశ్వరరావు

విక్రాంత తెలుగు పండితులు, విశాఖపట్టణం జిల్లా,
అంద్రప్రదేశ్.

ఎ.పొచ్. రామచంద్రాచార్యులు

విక్రాంత తెలుగు పండితులు, కృష్ణాజిల్లా, ఆంధ్రప్రదేశ్.

డా॥ టి.వి.యస్. రమేష్

పారశాల సహాయకులు, జి.ప.ఉ.పా, అదెమ్మ సత్రం, నెల్లూరు.

విక్రాంత బాధ్య ప్రధానాచార్యులు రాయచోటి,

డా॥ గుడిపాటి నారాయణ

వైయనాయి కుమార్ కడప జిల్లా, ఆంధ్రప్రదేశ్.

సమన్వయకర్తలు

డా॥ జి. కేశవరెడ్డి

ఆచార్యులు,
రాష్ట్ర విద్యాపరిశోధన శిక్షణ సంస్థ, ఆంధ్రప్రదేశ్

వంగీపురం స్వరూప

అధ్యాపకురాలు,
రాష్ట్ర విద్యాపరిశోధన శిక్షణ సంస్థ, ఆంధ్రప్రదేశ్

© Government of Andhra Pradesh, Amaravati

First Published 2022

All rights reserved

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior permission in writing of the publisher, nor be otherwise circulated in any form of binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser.

The copyright holder of this book is the Commissioner of School Education, Amaravati, Andhra Pradesh.

This book has been printed on 70 G.S.M. SS Maplitho
Title Page 200 G.S.M. White Art Card

సమగ్ర శిక్షా, వారంతాల విద్యార్థాలు,
ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం వాలిచే ఉచిత దంపిణీ

Printed in India
at the A.P. Govt. Text Book Press
Amaravati
Andhra Pradesh

ముందుమాట

భాష అంటే భావాత్మకము, సృజనాత్మకము, ఆలోచనాత్మకమైనది. భావగ్రహణ, భావవ్యక్తికరణల పునాదులపై అనేక విషయాలను పరిశీలించడానికి, పరిశోధించడానికి భాష ప్రముఖ పాత పోషిస్తుంది. ప్రాథమికోన్సుత స్థాయిలో విద్యార్థులను తీర్చిదిద్దడంలో భాష నిర్వహించే పాత ఎంతో కీలకమైనది. విమర్శనాత్మక ఆలోచనా ధోరణి, సృజనాత్మకత, శాస్త్రియ దృక్పథం, సమర్థవంతమైన భావవ్యక్తికరణ వంటి సైఫుణ్యాలను సాధించడానికి భాష ప్రధాన సాధనంగా నిలుస్తుంది.

నిర్వంధ ఉచిత విద్యాపూక్క చట్టం 2009, జాతీయవిద్యా ప్రణాళిక 2019 (NEP 2020) బాలలందరికి అత్యుత్తమ ప్రమాణాలతో కూడిన విద్యను అందించాలని, సమాన విద్యాపకాశాలు కల్పించడం ద్వారా సుస్థిరాభివృద్ధిని సాధించాలని, భారత సమాజాన్ని అద్భుతమైన జ్ఞాన సమాజంగా తీర్చిదిద్దాలని ఆకాంక్షిస్తోంది. వీటిని దృష్టిలో ఉంచుకుని నూతన పాత్యపుస్తక భాషా బోధన లక్ష్యాలను నిర్దేశించుకోవడం జరిగింది. అంధ్రప్రదేశ్ విద్యా ప్రణాళిక పరిధి పత్రం 2011ను అనుసరించి భాషంటే కేవలం భావ వినిమయ సాధనం మాత్రమే కాక సంస్కృతి సంప్రదాయాలకు సముచిత స్థానం ఇవ్వడం. ఈ మాలిక అంశాల ప్రాతిపదికగా ఈ నూతన పాత్యపుస్తకం తయారు చేయడం జరిగింది. ఈ లక్ష్యాలను చేరుకోవడానికి అనుమతి అభ్యాసాలను రూపొందించారు.

రాష్ట్ర వైభవం, దేశభూతి, శ్రమ విలువ, సైతిక విలువలు, సామాజిక సేవ, జాతీయ సమైక్యత, శ్రమ సౌందర్యం, సమానత్వం, భాషాభిరుచి, అతిథి మర్యాద మొదలైన ఇతివృత్తాలతో ఈ పాత్యపుస్తకం తయారు చేయడం జరిగింది. ఇతివృత్తాలను పరిచయం చేయడానికి గేయం, కథ, కథానిక, శతకం, ఇతిహసం, వ్యాసం, యాత్రా రచన, వచన కవిత, అత్యక్షధ, గజల్, ఆధునిక పద్యం, సాహిత్య రూపకం వంటి ప్రక్రియలను ఎంపిక చేయడం జరిగింది. ఇవి పిల్లల్లో భాష పట్ల ఆసక్తిని, ఉత్సవాలను, ఆలోచనలను పెంపాందించి భాషాభివృద్ధికి తోడ్పడతాయి. సంస్థల పారంతోపాటు మొత్తం పద్మాలుగు పాతాలున్నాయి. గత వాచక రూపకల్పనలో పద్య, గద్య, ఉపవాచక పాతాలు నెలలవారి వరుస శ్రమంలో ఇవ్వబడ్డాయి. ప్రతిపారంలో నిర్దేశించబడిన సామర్థ్యాల సాధనకు వీలుగా అభ్యాసాలు రూపొందించబడ్డాయి. ఈ పాతాంత పద్మాలు, పాతాంత అంశము, మేచి పద్మాలు, ద్వారా పిల్లల్లో భాషాభివృద్ధిని పెంపాందించే ప్రయత్నం జరిగింది. ఈ వాచకాన్ని ఉపాధ్యాయాలు సమర్థ సాధనంగా ఉపయోగించి, విద్యార్థుల సమగ్ర భాషాభివృద్ధికి మరింత కృషి చేయవచ్చు.

విద్యలో గుణాత్మకమైన వినూత్త మార్పులు తీసుకురావడానికి నూతన పాత్యపుస్తకాలను సరైన సాధానంగా భావించి, రూపకల్పనలో స్వయంగా పూనుకొని మార్గదర్శనం చేసిన అంధ్రప్రదేశ్ ముఖ్యమంత్రివర్యులు గౌరవనీయులు శ్రీ వై.యస్ జగన్ మోహన్ రెడ్డి గారికి కృతజ్ఞతాపూర్వక ధన్యవాదాలు. పాత్యపుస్తకాల రూపకల్పనలో ప్రత్యక్షంగా సూచనలు చేసి, సమీక్షలు నిర్వహించి, ఉన్నత ప్రమాణాలతో నాణ్యతగల పాత్యపుస్తకాల తయారికి దిశనిర్దేశం చేసిన పారశాల విద్యాశాభామాత్మ్యాలు గౌరవనీయులు శ్రీ బోత్స్వా సత్యనారాయణ గారికి ప్రత్యేక కృతజ్ఞతలు.

ఈ పాత్య పుస్తక రూపకల్పనలో దిశానిర్దేశం చేసిన పారశాల విద్యాశాభామాత్మ్య కార్యాద్రి గౌరవనీయులు శ్రీ బుసితి రాజశేఖర గారు ఐ.వి.ఎన్ గారికి అమూల్యమైన సలహాలు, సూచనలిచ్చిన పారశాల విద్యాశాభామాత్మ్య కమిషనర్ గౌరవనీయులు శ్రీ ఎన్.సురేష్ కుమార్ ఐ.వి.న్ గారికి, సమగ్రశిక్షా ప్రాజెక్ట్ డైరెక్టర్, అంగ్ మార్ధుమ ప్రత్యేక అధికారిణి గౌరవనీయులు శ్రీమతి కె.వెల్లిసెల్వి ఐ.వి.ఎన్.గారికి, గిరిజన సంక్లేష శాఖ మాజీ సంచాలకులు గౌరవనీయులు శ్రీ వాడ్రెవు చినవీరభద్రుడు ఐ.వి.ఎన్ గారికి, అకడమిక అధ్యేతలీ బోర్డు సభ్యులకు, సంపాదకమండలి బృందానికి, సలహాదారులకు, విషయి నిపుణులకు, పాత్యపుస్తకాల రూపకల్పనలో పాల్గొన్న ఉపాధ్యాయులకు, బుజ్జాయి, చందులూ, విషుల ప్రచురణకర్తలకు, లేఅవుట్ డిజైనింగ్ చేసిన వారికి, చిత్రకారులకు ప్రత్యేక కృతజ్ఞతలు. ఈ పాత్య పుస్తకం పిల్లల సమగ్రాభివృద్ధికి అవసరమైన భాషాపాటవాన్ని, సామర్థ్యాన్ని పెంపాందించడానికి తోడ్పడుతుందని ఆశిస్తున్నాం. ఈ పాత్యపుస్తకంపై సహాతుకమైన సూచనలను, సలహాలను మనస్సుల్చిగా ఆహ్వానిస్తున్నాం.

దా॥ బి. ప్రతాపరెడ్డి

సంచాలకులు

రాష్ట్ర విద్యాపరిశోధన శిక్షణ సంస్థ, అంధ్రప్రదేశ్

వందే మాతరం

- బంకించండ్ర భట్ట

వందే మాతరం వందే మాతరం
సుజలాం సుఫలాం మలయజ శీతలాం
సస్యశ్యామలాం మాతరం వందే మాతరం
శుభ్రజ్యోత్స్నాపులకిత యామినీం
పుల్లకుసుమిత ద్రుమదళ శోభినీం
సుహసినీం సుమధుర భాషిణీం
సుఖదాం వరదాం మాతరం వందే మాతరం.

మా తెలుగు తల్లి

- శంకరంబాడి సుందరాచారి

మా తెలుగు తల్లికి మల్లెపూదండ
మా కన్నతల్లికి మంగళారతులు
కడుపులో బంగారు కనుచూపులో కరుణ
చిరునవ్వులో సిరులు దొరలించు మా తల్లి
గలగలా గోదారి కదలిపోతుంటేను
బిరబిరా కృష్ణమ్మ పరుగులిడుతుంటేను
బంగారు పంటలే పండుతాయి
మురిపాల ముత్యాలు దొరలుతాయి
అమరావతి నగర అపురూప శిల్పాలు
త్యాగయ్య గొంతులో తారాడు నాదాలు
తిక్కుయ్య కలములో తియ్యందనాలు
నిత్యమై, నిఖిలమై నిలిచియుండే దాక
రుద్రమ్మ భుజశక్తి, మల్లమ్మ పతిభక్తి
తిమ్మరుసు ధీయుక్తి, కృష్ణరాయల కీర్తి
మా చెవుల రింగుమని మారుమోగేదాక
నీ ఆటలే ఆడుతాం - నీ పాటలే పాడుతాం
జై తెలుగు తల్లి ! జై తెలుగు తల్లి! జై తెలుగు తల్లి!

జాతీయ గీతం

- రవీంద్రనాథ్ రాగువుర్

జనగణమన అధినాయక జయహే!
భారత భాగ్యవిధాతా!
పంజాబ, సింధు, గుజరాత, మరాతా,
ద్రావిడ, ఉత్కృష్ట, వంగా!
వింధ్య, హిమాచల, యమునా, గంగా!
ఉచ్చల జలధి తరంగా!
తవ శుభనామే జాగే!
తవ శుభ ఆశిష మాగే
గాహే తవ జయగాథా!
జనగణ మంగళదాయక జయహే!
భారత భాగ్య విధాతా!
జయహే! జయహే! జయహే!
జయ జయ జయ జయహే!!

ప్రతిజ్ఞ

- పైడిమల్ వెంకటసుబ్బారావు

భారతదేశం నా మాతృభూమి. భారతీయులందరూ నా సహాదరులు.
నేను నా దేశాన్ని ప్రేమిస్తున్నాను. సుసంపన్చమైన, బహువిధమైన నా దేశ
వారసత్వ సంపద నాకు గర్వకారణం. దీనికి అర్థత పొందడానికి సర్వదా నేను కృషి
చేస్తాను.

నా తల్లిదండ్రుల్ని, ఉపాధ్యాయుల్ని, పెద్దలందర్ని గౌరవిస్తాను. ప్రతివారితోను
మర్యాదగా నడుచుకొంటాను. జంతువులపట్ల దయతో ఉంటాను.

నా దేశంపట్ల, నా ప్రజలపట్ల నేవానిరతితో ఉంటానని ప్రతిజ్ఞ చేస్తున్నాను.
వారి శ్రేయోభిష్టుధ్వలే నా ఆనందానికి మూలం.

విషయ సమన్వయకర్త

డా॥ వేక్. బాబుజి Ph.D (తె,సం)

ఆచార్యులు, రాష్ట్ర విద్యాపరిశోధన శిక్షణ సంస్థ, ఆంధ్రప్రదేశ్

సహాయ సమన్వయకర్తలు

డా॥ వి. శారదా దేవి

రాష్ట్ర విద్యాపరిశోధన శిక్షణ సంస్థ, ఆంధ్రప్రదేశ్

అరవ సత్య వేంకట ప్రభాకర్

రాష్ట్ర విద్యాపరిశోధన శిక్షణ సంస్థ, ఆంధ్రప్రదేశ్

పార్శ్వపుస్తక రూపకర్తలు

తలారి రామాంజనేయులు జి.ప.ఉ.పారశాల ఆత్మకూరు, అనంతపురం

డా. గంగుల నాగరాజు, ఎపి.మోడల్ సుగ్రూర్, కోసిగి, కర్నూలు

డా. విష్ణుర్మి ఎన్.వి.ఎన్.ఎన్.ఎన్.మూర్తి, జి.ప.ఉ.పారశాల. శనివారపుపేట, పాగోదావరి

గోవర్ధనం వేంకట రంగనాథ్, జి.ప.ఉ.పారశాల. బిక్కుపోలు, తూఱాగోదావరి

కంచర్ల వేంకట రమణగౌడ్, జి.ప.ఉ.పారశాల. జొహరాపురం, ఆస్పరి, కర్నూలు

పోలినేని చంద్రయ్య, జి.ప.ఉ.పారశాల. తాళ్ళూరు, ప్రకాశం

చాగంటి వేంకటరమణ, జి.ప.ఉ.పారశాల. వాడ్రపల్లి, విశాఖపట్టం

సి.పొచ్.వి.ఆర్.యన్ బ్రహ్మయ్య, జి.ప.ఉ.పారశాల. పెనుమాక, గుంటూరు

డా. మాలెపట్టు పురుషోత్తమాచారి, జి.ప.ఉ.పారశాల. నగరి, చిత్తూరు

కొండసాని రమణయ్య, జి.ప.ఉ.పారశాల. రెడ్డివారిపల్లి, కడప

పిట్టు శిరిష కుమారి, జి.ప.ఉ.పారశాల. గాడాల, తూఱాగోదావరి

డా. చుక్కా నాగభూషణం, ఎ.పి.యన్.డబ్బ్లూ.ఆర్.యన్. అడవి తక్కుపాడు, గుంటూరు

డా.యన్.బి.టి.యన్.దేవి, కె.జి.వి.వి.పారశాల. చీడికాడ, విశాఖపట్టం

సలాది భాగ్యలక్ష్మి, యం.జె.పి.ఎ.పి.బి.సి.డబ్బ్లూ.ఆర్.యన్, నరసాపురం, పాగోదావరి

డా. తాండ్ర త్రేలక్ష్మి, జి.ప.ఉ.పారశాల. ప్రాద్మటూరు, కృష్ణాజిల్లా

ధాసరి మునెయ్య, జి.ప.ఉ.పారశాల. నారాయణవనం, చిత్తూరు

కొంపల్లి లీలా కుమార్, జి.ప.ఉ.పారశాల. పంగిడి గూడెం, పాగోదావరి

మువ్వల రాంబాబు, జి.ప.ఉ.పారశాల. సీతానగర్, విశాఖపట్టం

బగ్గాం మన్సుభరావు, యం.పి.యు.పి.పారశాల, పాతబగ్గాం, విజయనగరం

సి.పొచ్. పెద లక్ష్మయ్య, యం.జె.పి.ఎ.పి.బి.సి.డబ్బ్లూ.ఆర్.యన్, ఆర్.యన్.కోట్, నెల్లూరు

కుప్పిలి వేంకట రాజురావు, జి.ప.ఉ.పారశాల. సత్యవరం, శ్రీకాకుళం

చిత్రకారులు తాడి కాళిదాసు,

కె.వి.సాంబిలిపరావు

సాంకేతిక సమన్వయకర్త

ద్రాయింగ్ టీచర్, జి.ప.ఉ.పా, వేపగుంట,

ద్రాయింగ్ టీచర్,

డా॥ సి.పొచ్.వి.ఎన్.రమేష్ కుమార్

విశాఖపట్టం

ప్ర.బా.ఉ. పారశాల, గుంటూరు

అధ్యాపకులు

మండలి లక్ష్మణబాబు

మానుకొండ రాజేంద్రబాబు

రాష్ట్ర విద్యాపరిశోధన శిక్షణ సంస్థ,

డ్రాయింగ్ టీచర్,

ఎల్.ఎఫ్.ఎల్.ప్రధానోపాధ్యాయుడు,

ఆంధ్రప్రదేశ్

జి.ప.ఉ.పారశాల, కృష్ణాజిల్లా.

జి.ప.ఉ.పారశాల, బొండాడ, ప.గో జిల్లా.

కవర్ పేజి & లేఖపత్ర డిజైనింగ్

సాంకేతిక సహకారం మొట్టారి మంగరాణి

దండే పాల్

స్టోక్సిపార్ట్స్మెంట్ బాపట్లు

ఎన్.ఎన్.ఎమ్.సి.ప్రా పారశాల, రాజమండ్రి

ఎన్.సి.ఇ.ఆర్.టి, ఆంధ్రప్రదేశ్

ఉపాధ్యాయులకు సూచనలు

- ★ 8వ తరగతి సూతన పార్యపుస్తకం తెలుగు భాషను అత్యంత సమర్థవంతంగా నేర్చడానికి ఉపకరించేలా రూపొందించారు. కింది సూచనలు పాటిస్తూ పార్యబోధన జరపాలి. పిల్లల సమగ్ర భాషాభివృద్ధికి తోడ్పడాలి.
- ★ ప్రారంభ పరీక్ష విద్యాసంవత్సరం ప్రారంభంలోనే నిర్వహించాలి. పిల్లల స్థాయిని అంచనా వేయాలి.
- ★ పార్యపుస్తకంలో ఉన్న సంసిద్ధతా పారం ఆధారంగా, అలాగే అభ్యసన సామగ్రి ద్వారా పిల్లలకు చదవడం, రాయడం విషయమై తగిన శిక్షణను ఇవ్వాలి. తెలుగు బోధనకు వారానికి ఆరు కాలాంశాలు చౌపున మొత్తం 220 కాలాంశాలు ఉంటాయి. అందులో బోధనాభ్యసన ప్రక్రియలకు 180 కాలాంశాలు ఉపయోగించుకోవచ్చు).
- ★ ప్రతి పారం ఆలోచించండి చెప్పండి శీర్షికతో మొదలై ఈ పారంలో నేర్చుకున్నవి అనే కృత్యంతో ముగుస్తుంది. కాబట్టి ఆయా బోధనా సోపానాల ప్రామాణ్యతను బట్టి పార్య బోధన జరగాలి.
- ★ పారాల స్వభావాన్ని బట్టి బోధనావ్యాప్తిలను ఎంపిక చేసుకోవాలి. పిల్లలకు ప్రశ్నించే అవకాశం కల్పిస్తూ, అందరినీ భాగస్వాములను చేయడం ప్రధానం కావాలి.
- ★ ఇందుకోసం ఉపాధ్యాయులు ప్రణాళికా బధ్దంగా బోధించాలి. ప్రతిపారానికి కింది విధంగా పార్యప్రణాళిక రాయాలి. 1. పారంపేరు 2. అవసరమైన కాలాంశముల సంఖ్య 3. సాధించాల్సిన సామర్థ్యాలు 4. కాలాంశములు విభజన (పీరియడ్ విభజన)

కాలాంశ సంఖ్య	బోధనాంశం	అభ్యసన ఫలితాలు	బోధనావ్యాపం	సామగ్రి / వివరాలు

- ★ పారంలోని విషయాన్ని అర్థం అయ్యేలా బోధించడానికి పార్యాంశ నిడివి బట్టి 3లేదా 4 కాలాంశములు కేటాయించుకోవాలి. సామర్థ్యాల వారీగా ఇచ్చిన అభ్యసాలను పిల్లలతో చేయించడానికి ఎక్కువ కాలాంశములు కేటాయించాలి.
- ★ పారాన్ని బోధిస్తున్నప్పుడు సందర్భానుసారంగా నైతిక విలువలు, మానవీయ విలువలు, సంస్కృతీ సంప్రదాయాలు, జాతీయత, కళలు, పర్యావరణ పరిరక్షణ వంటి అంశాలపై వర్ణింపవేయాలి. పిల్లల్లో మంచి పరివర్తన కోసం కృషిచేయాలి. వారిని దేశాభివృద్ధికి దోహదపడేలా తీర్చిదిద్దేందుకు కృషి చేయాలి.
- ★ పార్యపుస్తకంలో రాయడానికి అవకాశం ఉన్నచేట అక్కడే రాయించాలి. అవకాశం లేని చేట నోటు పుస్తకాలలో రాయించాలి. కృత్యాలు నిర్వహించాలి. భాషాంశాల్ని పదజాలం, వ్యాకరణాంశాలను పిల్లలకు అవగాహన కల్పిస్తూ, వ్యక్తిగత, జట్టు కృత్యాలు ద్వారా చేయించి, భాష మీద పట్టసాధించేలా చేయాలి.

I. అవగాహన - ప్రతిస్పందన (ఖినడం-మాట్లాడడం, చదవడం-రాయడం)

- ★ ఈ అభ్యసాలను, ప్రశ్నలను పూర్తి తరగతి కృత్యంగా నిర్వహించాలి.
- ★ జట్టులో చర్చింపజేసి, తర్వాత వ్యక్తిగతంగా చేసేటట్లు చూడాలి.

II. వ్యక్తిగత - స్పృజనాత్మకత (స్ప్యామరచన, స్పృజనాత్మకత, ప్రశంసన)

- ★ ప్రశ్నలను తరగతిగదిలో చర్చింపజేసి, సమాధానాలు రాబట్టాలి.
- ★ దోషాలను సవరించి, వ్యక్తిగతంగా రాసేటట్లు ప్రోత్సహించాలి.

III. భాషాంశాల (పదజాలం - వ్యాకరణాంశాలు)

- ★ పదజాలంపై చర్చించి, పిల్లలతో వ్యక్తిగతంగా, జట్టుతో చేయించాలి. భాషాశ్రీడను విద్యార్థులచే చేయించాలి. వ్యాకరణాంశాల్ని ఉదాహరణల ద్వారా బోధిస్తూ, పిల్లలకు అర్థమయ్యేలా చూడాలి. తరువాత కృత్యాలను వ్యక్తిగతంగా చేయించాలి.

- ★ 8 ప్రాజెక్టు పనులు ఇవ్వడం జరిగింది. విద్యార్థుల సౌలభ్యం దృష్టిగతి నిర్మాణాత్మక మూల్యాంకనాలకు 4 ప్రాజెక్టు పనులు మాత్రమే చేయించాలి. వీటిని ఎలా చేయాలో అవగాహన పరిచి, జట్టు లేదా వ్యక్తిగత కృత్యాలుగా చేయించాలి.

విద్యార్థులకు సూచనలు

పిల్లలూ! .....

తెలుగు పార్యపుస్తకం వివిధ ప్రక్రియలతో, వివిధ ఇతివ్యత్తాలతో ఆకర్షణీయమైన పాఠ్యాంశ చిత్రాలతో మీకు అందించడం జరిగింది. భాషను సమర్పించడంగా నేర్చుకోవడానికి, ఆలోచనలను సృజనాత్మకంగా వ్యక్తికరించడానికి ఈ పార్యపుస్తకం దోహదపడుతుంది. అందుకు మీరు చేయవలసింది పార్యపుస్తకాన్ని సమర్పించడంగా ఉపయోగించుకోవడమే అదేలాగో చూద్దాం.

Z4B8U7

★ ప్రతి పారం ‘ఆలోచించండి మాట్లాడండి’ అనే శీర్షికతో ప్రారంభమవుతుంది. దీనిలో వివిధ అంశాలుంటాయి. వాటిని చదవడం, చర్చించడం, ప్రశ్నలకు సమాధానాలు చెప్పడం చేయాలి.

★ పాఠ్యాంశాల ఉద్దేశాలను, నేపథ్యాలను ఉపాధ్యాయములు వివరించేటప్పుడు వాటి గురించి చర్చించండి. వాటి గురించి మరిన్ని విషయాలు తెలుసుకోండి.

★ కవి పరిచయం గురించి ఉపాధ్యాయములు చెప్పినపుడు ఆ కవి గురించి మరిన్ని విషయాలు తెలుసుకోండి.

★ పాఠాన్ని చదవండి. అర్థంకాని పదాలను గుర్తించి, వాటికి అర్థాలను ‘ఆ’ కారాది పట్టిక ద్వారా, నిఘంటువుల ద్వారా తెలుసుకోండి. అప్పటికీ తెలియకపోతే ఉపాధ్యాయముల సహాయంతో తెలుసుకోండి.

★ పార్య చిత్రాల గురించి మాట్లాడండి. మీ ఆలోచనలతో పార్యభాగ సారాంశాన్ని ఊహించి చెప్పండి.

★ మీ ఉపాధ్యాయములు పారం బోధించేటప్పుడు ప్రథధగా వినండి. అర్థంగాని విషయాలపై చర్చించి, సందేహాలను నివృత్తి చేసుకోండి. అర్థంకాని ప్రతి విషయాన్ని అడిగి తెలుసుకోండి.

★ పారం చివర ‘ఇవి చేయండి’ అనే పేరుతో సామర్ఖ్యాల వారీగా అభ్యాసాలు ఉన్నాయి. వాటిని ఉపాధ్యాయమతో, జట్లలో చర్చించి, వ్యక్తిగతంగా సమాధానాలు రాయాలి. దీని పలన భాషలో నిర్దేశించిన సామర్ఖ్యాలను, వాటి లక్ష్యాలను సాధించ గలుగుతారు. కావున ఈ అభ్యాసాలలోని ప్రశ్నలకు సమాధానాల కోసం గైడ్సులు, స్టడీ మెబ్రేయల్సు వాడరాదు. ఇవి నిపిర్చండి.

★ చదివిన విషయాన్ని మరింత అర్థం చేసుకొని, వ్యక్తికరించడానికి ‘అవగాహన-ప్రతిస్పందన’ కింద అపరిచిత గడ్యాలు, పద్యాలు కవితలు, గేయాలు, వాటి కింద వివిధ ప్రశ్నల స్వరూపాలు ఇప్పుడం జరిగింది. వాటిని బాగా చదివి, వాటికి సమాధానాలు వ్యక్తిగతంగా రాయాలి. దీనివల్ల చదవడం, వ్యక్తికరించే నైపుణ్యం సాధించగలుగుతారు. దీని ద్వారా భాషాభిపృష్ఠ జరగుతుంది.

★ వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత లోని అభ్యాసాలను సాంతంగా రాయాలి. దీనిని తరగతిగదిలో చర్చించాలి. తరువాత మీ నోటు పుస్తకాలలో రాయాలి.

★ భాషాంశాల్లోని పదజాలం, వ్యాకరణాంశాల అవగాహన కోసం అభ్యాసాల్లో చాలా ఉదాహరణలు ఇప్పుడం జరిగింది. వాటి ద్వారా ఆయా అంశాలను అర్థం చేసుకొని, వాటికి సాంత వాక్యాలు రాయండి. సూత్రాలు నిర్వించండి. భాషలో అవసరమైన చోట వాటిని విషయాగించండి.

★ ప్రాజెక్టు పనులను ఎలా చేయాలో ఉపాధ్యాయముల ద్వారా తెలుసుకొని, వాటిని మీ మిత్రులతో కలిసి చేయండి. ప్రాజెక్టు పనిని చేసిన విధానాన్ని, దాని పలన గ్రహించిన విషయాలను గురించి నివేదిక రాసి, తరగతి గదిలో ప్రదర్శించాలి.

★ పారం చివర ఈ పారంలో నేర్చుకుస్తుని అంశాలు మీరు సాంతంగా రాయాలి, స్వీయమూల్యాంకనం చేసుకోవాలి.

★ ఉపవాచక పాఠాలు మీరే సాంతంగా చదవాలి. వాటి గురించి చర్చించాలి.

★ సాహిత్య ప్రక్రియలైన లేఖలు, వ్యాసాలు, కరపత్రాలు, ప్రకటనలు, గేయాలు, కవితలు రాయగలగాలి. పాఠ్యాంశాల్లోని సన్నిఖేశాలకు సంభాషణలు రాయాలి. నాటకీకరణ చేయాలి. ఏకపాత్రాభినయం చేయాలి.

★ పాఠాంత పద్యం, మేటి పద్యాలు, పాఠాంత అంశం అర్థవంతంగా చదివి అవగాహన చేసుకోని నేర్చుకోవాలి.

★ ఈ పాఠాంత అంశం కింద ఉన్న వివిధ ప్రక్రియలను రాగయుక్తంగా పాడండి. లయబద్ధంగా చదవండి.

సెమిష్టర్ - 1

విషయసూచిక

క్ర.సం.	పాఠం	ప్రక్రియ	ఇతివృత్తం	కవి / రచయిత	మాసం	పుట్
1.	సంసీద్ధత కార్యక్రమం ఆంధ్రప్రదేశ్ వం	గేయం	రాష్ట్రకీర్తి	కొండేహూడి లక్ష్మీనారాయణ	జూన్	1
2.	సంసీద్ధత కార్యక్రమం మాతృభూమి	కథానిక	దేశభక్తి, కుటుంబ విలువలు	పవని నిర్మల ప్రభావతి	జూలై	16
3.	శతక సౌరభం	శతకం	నైతిక విలువలు	శతక కవులు	ఆగస్ట్	28
4.	నా యూత్	యూత్రా రచన	జాతీయసమైక్యత/ దర్శనీయ స్థలాలు	బులుసు వేంకట రమణయ్య	సెప్టెంబర్	43
5.	సందేశం	ఖండకావ్యం	కష్టజీవుల శ్రమ	గుఱ్ఱం జాఘవ	అక్టోబర్	55
6.	పయనం	మాండలిక కథ	సామాజిక స్మృతి	సింగమనేని నారాయణ	నవంబర్	65
7.	చైతన్యమూర్తులు (ఉపవాచకం)	వ్యాసం	స్వార్థ / సేవ	రచయితల బృందం		79
	1. పోతులూరి వీరబ్రహ్మం 2. నేరుసూరి గంగాధరం 3. వడ్డాది పాపయ్య 4. ఫాతిమా పేక్ 5. రాగతిపండరి 6. తాడినాగమ్మ				జూలై ఆగస్టు సెప్టెంబర్ సెప్టెంబర్ అక్టోబర్ నవంబర్	

సంస్కరం కాంపాజిట్ కోర్పుగా చదివేవారు ఉపవాచకం మినహా అన్ని పాత్యాంశాలు చదవాలి.

* పుష్టి సుర్కుగల పద్మాలు కంఠస్థం చేయాలి.

ప్రతిపాఠం వెనుక మేచిపద్మం శీర్షికలో ఇచ్చిన పద్మాలను విద్యార్థులు కంఠస్థం చేయాలి. అవి పరీక్షించబడవు.

ఈ పాఠ్య ముస్తకం ద్వారా విద్యార్థులు సాధించాలిన అభ్యసన ఫలితాలు

I. అవగాహన - ప్రతిస్పందన (వినడం మాట్లాడటం - చదపడం, రాయడం)

- ★ విని చదివి తెలుసుకున్న రచనలు, సంఘటనల వంటి అంశాలపైన అవగాహనతో అభిప్రాయాలు వ్యక్తికరించగలగడం.
- ★ ఉపన్యాసాలు, వార్తలు విని అర్థం చేసుకోగలగడం, ప్రతిస్పందించగలగడం.
- ★ విభిన్న భాషలు, కట్టుబాట్లు, ఆచారపూర్వోరాలకు సంబంధించిన వ్యత్యాసాలను గురించి మాట్లాడగలగడం, ఆసక్తిని, అభిరుచిని పెంచుకోగలగడం.
- ★ పద్యం, వచనం, గేయం మొదలైన సాహితీప్రక్రియలను డైలీభేదంతో అవగాహనతో చదపడం.
- ★ వ్యాసరూప అంశాలను, లేఖలను చదివి అర్థంచేసుకోగలగడం.
- ★ చదివిన అంశాల్లోని కీలకాంశాలు గుర్తించడం, రాయడం, శీర్షికలు సూచించడం, విశేషించడం, అభిప్రాయాలు చెప్పగలగడం.

II. వ్యక్తికరణ - స్వజనాత్మకత (స్వీయరచన - స్వజనాత్మకత - ప్రశంసన)

- ★ తాము అర్థం చేసుకున్న విషయాలను, తెలిసిన విషయాలను స్పష్టంగా విభిత రూపంలో రాయగలగడం.
- ★ పాఠాలనుండి సూచిత అంశాలకు సారాంశాలు, భావాలు రాయగలగడం.
- ★ విరామచివ్వేలను పాటిస్తూ, సరైన పదజాలాన్ని ఉపయోగిస్తూ దోషరహితంగా రాయగలగడం.
- ★ తాను చదివిన, విన్న, అనుభవంలో ఉన్న, చూసిన అంశాలను వర్ణించి చెప్పగలగాలి.
- ★ వివిధ భాషా ప్రక్రియలను మార్పగలగడం, సంభాషణలు, నాటకీకరణం చేయగలగడం.
- ★ ఆత్మకథ, దినచర్య వంటి వివిధ వ్యవహారాపాలు రాయగలగడం.
- ★ భాషా ప్రయోగాలలోని సూక్ష్మాంశాలను, భాషానిర్మాణాలను, శైలిని గమనిస్తూ వాటిని ప్రశంసించడం.
- ★ తరగతిలోని బాలురు, బాలికలు, ప్రత్యేకావసరాల పిల్లలు అందరు సమానమని గుర్తించి, వారు చేసిన మంచి పనులను ప్రశంసించగలగడం.

III. భాషాంశాలు (పదజాలం - వ్యాకరణాంశాలు)

- ★ నిఘంటువును ఉపయోగిస్తూ అర్థాలు, పర్యాయపదాలు వంటివి స్వీయ అధ్యయనం చేయడం
- ★ ప్రకృతి వికృతులు, జాతీయాలు, సామెతులు గుర్తించడం. అవగాహన చేసుకొని, కొత్త పదాలను సాంతవాక్యాల్లో ఉపయోగించడం. సాంతంగా భాషాక్రీడలు తయారుచేయడం.
- ★ వ్యాకరణాంశాలవట్ల అవగాహన పెంచుకోవడం. (అక్షరమాల - విభాగాలు, భాషాభాగాలు, పారిభాషిక పదవిజ్ఞానం, విభక్తులు, సంధులు, సమాసాలు, వాక్యభేదాలు)
- ★ వ్యాకరణ నియమాలను స్పష్టంగా గుర్తించగలగడం. సందర్భానుసారంగా వ్యాకరణ దోషాలు లేకుండా రాయడం.

ఆంధ్రవైభవం

చదవండి - ఆలోచించి చెప్పండి

తెలుగుదనము వంటి తీయదనము లేదు
తెనుగు కపులవంటి ఘనులు లేరు
తెనుగు తల్లి సాధుజన కల్పవల్లిరా
లలితసుగుణజాల ! తెలుగుబాల !

- కరుణార్

ప్రశ్నలు :

- పై పద్యం దేని గురించి చెబుతోంది ?
- సాధుజన కల్పవల్లి ఎవరు ?
- కవి తెలుగుదనాన్ని దేనితో పోల్చాడు ?

ఉద్దేశం

ఆంధ్ర సంస్కృతిని సంప్రదాయాలను, ఆంధ్రప్రాంతాన్ని ఏలిన పాలకుల కీర్తిని, ఆంధ్రకవుల ఘనతను అర్థం చేసుకొని అభినందించేలా చేయడం ఈ పారం ఉద్దేశం.

కవి పరిచయం

(1918 - 1986)

కొండేపూడి లక్ష్మీ నారాయణ

ఆధునిక కవులలో పేరొందిన శ్రీ కొండేపూడి లక్ష్మీనారాయణ పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలోని బొండాడ గ్రామంలో జన్మించారు. వీరు స్నాతులు - గేయాలు, పాడరా ఓ తెలుగు వాడా! అనే గేయ సంపుటాలను రచించారు. ప్రస్తుత పార్యభాగం పాడరా ఓ తెలుగు వాడా! అనే గేయ సంపుటి నుండి స్వీకరించబడింది.

ఆంధ్రవైభవం

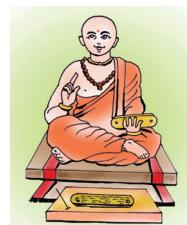
ప॥ పాడరా ఓ తెలుగువాడా! పాడరా ఓ కలిమి రేడా!
పాడరా మన తెలుగు తేజపు భవ్య చరితల దివ్యగీతము || పా॥

చ॥ యుగయుగమ్మలనుండి బంగరు గంగనిచ్చెదు గౌతమీ నది,
కోహినూరును కురులసందున ముడిచి కులకిన కృష్ణవేణి,
హాయలుగా రతనాల సీమన ఓలలాడిన తుంగభద్రా
సాగను గూర్చెను తెలుగు తల్లికి, సుఖము గూర్చును తెలుగు వారికి ॥ పా॥ 1

చ॥ పాడుచును మన తెలుగు జోదుల ప్రతిభ చాటిన వీరగాథలు,
ఆడుచును మన తెలుగుజెండా పరువునిలిపిన మేలి ఘటనలు,
పాడి పంటలు పొంగి పొరలుచు దండిగా మన దేశమండగ,
సాగిపోదము తెలుగు చరితను వెలుగు జాడలవేగ మనమిక || పా॥ 2

చ॥ కదనరంగము నందు మెరసిన కాకతీయుల భద్రతేజము,
వదరు శత్రువు నెదిరి పోరిన వనిత రుద్రమ యుద్ధపటిమ,
కొదమసింగము పగిది నురికిన బాలచంద్రుని బాహుదర్శము,
పొంగజేయద మేనిరక్తం? ఉప్పాంగ జేయద నీదు హృదయము ॥ పా॥ 3

చ॥ తెలుగు పలుకులు తేనె లొలికను తిక్కనార్యుని కవితలోనా,
రాలు కరిగే త్యాగరాయని రాగసుధలో మునిగి తెనుగూ,
సాంపుగూర్చెను తెలుగు తల్లికి హంపి నగరపు శిల్ప సంపద,
భరతనాట్యపు భంగిమల్లో పల్లవించెను తెలుగు పరువము || పా॥ 4

చ॥ తెలుగుజాతికి నూత్న సంస్కృతి తీర్చిదిద్దిన కందుకూరి,
తెనుగుభాషను ప్రజల భాషగ చేయ పోరిన గిడుగు పిడుగూ,
దేశమంటే మనుజులేనని చాటిజెప్పిన అప్పురాయడు,
తెనుగుతల్లీ నోము పంటగ తేజరిల్లిన దివ్య తారలు || పా॥ 5

చ॥ కలవు గనులు, నదులు జలములు, పసిడి పంటలు, వెల్లివిరియు,
సిరియు సంపద, వెల్లివిరసెడి స్వేరతల్యము చేసికుందము,
ఆరుకోటుల తెలుగు బిడ్డల ముక్కకంరము లొక్కపెట్టున,
జయము జయమని తెలుగుతల్లికి విజయగీతిక లాలపించగ || పా॥ 6

ప్రక్రియ - గేయం

గానం ప్రథమం కాబట్టి గేయానికి ఏ భాషా సాహిత్యంలోనియనా గొప్ప స్థానం ఉంటుంది. గేయం మాత్రా చందనుతో లయబద్ధంగా పాడటానికి వీలుగా ఉంటుంది. ఇందులో శబ్ద సాందర్భం ఉట్టి పడుతుంది.

భావాలు

ఓ తెలుగువాడా! ఓ స్నేహితుడా! అంధ్రప్రదేశ్ ఘనత గురించి పాటపాడరా!

1. గౌతమీ (గోదావరి) నది తరతరాల నుండి పవిత్ర జలాలతో ప్రవహిస్తోంది. కృష్ణానది అందంగా కోహినూరు వజ్రాన్ని తన కురులలో నిలుపుకొంది. తుంగభద్రానది తన ప్రవాహ శోభచే రాయలసీమను రత్నుల సీమగా మార్చింది. ఇవన్నీ తెలుగు తల్లికి అందాన్ని తెచ్చాయి. తెలుగు వారికి సుఖాన్నిచ్చాయి.
2. తెలుగు యోధుల ప్రతిభను చెప్పే వీరగాథలను పాడుకొంటూ సాగిపోదాం. తెలుగుజెండా గౌరవం నిలిపిన గొప్ప సంఘటనలను ప్రదర్శించుకుంటూ కొనసాగుదాం. మన దేశం నిండా పాడివంటలు పొంగిపొరలుతూ ఉండగా, తెలుగు చరిత్రను గానం చేస్తూ ముందుకు సాగిపోదాం.
3. కాకతీయుల కత్తుల కాంతులు యుద్ధంలో మెరిసిన తీరు నీ రక్తాన్ని పొంగేలా చేయడా? రాణి రుద్రమదేవి యుద్ధాన్వయిం, అమె తన శత్రువుల పొగరు అణచడం వంచివి రక్తాన్ని పొంగేలా చేయవా? కొదమ సింహంలా విజృంభించిన బాలవంద్రుని భుజబలం నీ రక్తాన్ని పొంగేలా చేయడా? ఈ సంఘటనలు నీ హృదయాన్ని ఉప్పాంగేలా చేయలేదా?
4. తిక్కన కవిత్వంలో తెలుగుదనము తేనెలొలికింది. తెలుగులో త్యాగయ్య కృతులలో రాళ్ళు కరిగించగల సంగీతం ఉంది. హంపిలో ఉన్న శిల్పసంపద తెలుగు తల్లికి సాగసును కూర్చింది. తెలుగు పరువం భరత నాట్యపు ముద్రలలో ఇనుమడించింది.
5. తెలుగుజాతికి వెలుగుబాటులు తీర్చిదిద్దిన కందుకూరి గురించి పాడుకుందాం. ప్రజల భాష కొరకు ఊపిరులూదిన గిడుగు వేంకట రామమూర్తి గూర్చి గానం చేద్దాం. ‘దేశమంటే మట్టికాదు. దేశమంటే మనషులేనని’ చాటిచెప్పిన గురజడ వంటి తెలుగుతల్లి ముద్రువిడ్డల గురించి కొనియాడదాం.
6. అంధ్ర రాష్ట్రం గనులతో, నదులతో, నీళ్ళతో, పసిడివంటలు, సిరిసంపదలు, సహజవనరులతో అలరారుతోంది. దీనిని స్వర్గంతో సమానంగా మార్చుకొందాం. ఆరుకోట్ల ప్రజల అంధ్రరాష్ట్రం గొప్పతనాన్ని కలిసికట్టగా తెలుగు తల్లికి జయము జయమని విజయగీతాన్ని పాడుకొందాం.

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

అ) కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

1. గేయాన్ని రాగయుక్తంగా పాడండి.
2. గేయం ద్వారా కవి ఏమే విషయాలను చెప్పారో మీ మాటల్లో చెప్పండి?
3. గేయంలో కింది పదాలను గుర్తించి సున్నా చుట్టండి.

మన రత్నాల పంటలు చరిత వదరు తారలు సంపద జయము విజయం

అ) గేయం చదివి పట్టికలో సూచించిన విధంగా పదాలు రాయండి.

క్ర.సం	మూడక్కరాల పదాలు	ఐదక్కరాల పదాలు	ద్విత్పాక్కర పదాలు	సంయుక్కర పదాలు
1.				
2.				
3.				
4.				

ఇ) గేయం ఆధారంగా కింది పట్టికను పూరించండి.

నదుల పేర్లు	వ్యక్తుల పేర్లు	వస్తువుల పేర్లు	ప్రాస పదాలు
కృష్ణానది			

ఈ) కింది ప్రాసపదాల ఆధారంగా మరికొన్ని ప్రాసపదాలు రాయండి.

పంట	పంట	గం.....	జం.....	.....	.....
జలము	బలము	క.....	పా.....	.....	.....
తెలుగు	వెలుగు	మె.....	క.....	.....	.....
గిడుగు	పిడుగు	గొ.....	తొ.....	.....	.....

ఉ) గేయంలోని కింది వ్యక్తులు తెలుగు జాతికి చేసిన సేవను ఒక వాక్యంలో రాయండి.

1. కందుకూరి ఏరేశలింగం : .....
2. గిదుగు రామమూర్తి : .....
3. గురజాడ అప్పారావు : .....
4. త్యాగరాజు : .....

ఊ) కింది వాక్యాలు చదపండి. భావాలకు సరిపోయే పంక్తులను గేయంలో గుర్తించి రాయండి.

1. తిక్కన కవిత్వంలో తెలుగు భాష తేనెలొలికింది.

2. పాడిపంటలు సమృద్ధిగా లభిస్తాయి.

3. గురజాడ దేశమంటే మనుషులని చాటి చెప్పాడు.

4. గోదావరి తరతరాల నుండి మధురజలాన్ని ఇస్తోంది.

ఋ) కింది పేరాను చదివి ఇచ్చిన పట్టికను పూరించండి.

ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రంలో బంగారు భూములను సస్యశ్యామలం చేసే గోదావరి, కృష్ణ, తుంగబహుద్ర, వంశధార, నాగావళి, పెన్నా, చిత్రావతి మొదలైన నదులు ఆంధ్రప్రదేశ్ నికి జీవనాదులు. విశాలమైన తూర్పు కనుమలు ఆంధ్రప్రదేశ్ నికి హరితహారమై నిలిచాయి. అరకు లోయ, బెలూం గుహలు, హోర్మీ హాల్స్, పాపికొండలు, లంబసింగి, విశాఖ తీరం, వంజంగి మేఘుల కొండ మన విషార కేంద్రాలుగ విరాజిల్లుతున్నాయి. అడవి బాపిరాజు, దామెర్ల రామారావు, బాపు, వడ్డాది పాపయ్య, మొదలైన వారు తమ కుంచెతో చిత్రకళకు జీవం పోశారు. ఆర్థిక, రాజకీయ, సాంఘిక మొదలైన రంగాలలో అభివృద్ధిని సాధించిన ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రం మన దేశంలోనే ఉన్నత స్థానాన్ని అధిరోహించింది.

క్ర.సం	నదులు	పర్యాటక స్థలాలు	చిత్రకారులు
1.	.....	.....	.....
2.	.....	.....	.....
3.	.....	.....	.....
4.	.....	.....	.....

బు) కింది పేరాను చదివి, ప్రశ్నలు తయారు చేయండి.

మనిషిని సంస్కరించే ప్రక్రియ సాహిత్యం. సంస్కరం పొందిన మనిషిని ఆనందపరచే కళ సంగీతం. ఆంధ్రరాష్ట్ర సంస్కృతి వికాసంలో సంగీత సాహిత్యాలు రెండూ మానవాళికి అద్భుతమైన వారసత్వాన్ని అందించాయి. నన్నయాదుల వంటి కపులు లేకుండా తెలుగు సాహిత్యాన్ని ఊహించలేం. అన్నమాచార్య, త్యాగర్య వంటి వాగ్దీయకారులు లేకుండా మన సంగీత సంస్కృతిని స్కరించలేం. సాహిత్యం మనోమయ విజ్ఞానమయ కోశాలను మేల్కొలిపితే, సంగీతం ప్రాణమయ, ఆనందమయ కోశాలను చైతన్యవంతం చేస్తుంది.

ప్రశ్నలు:

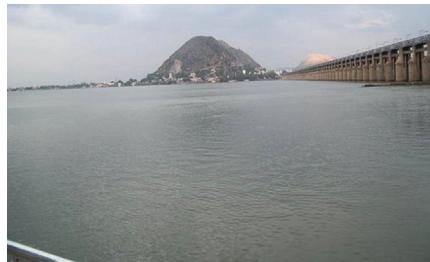
1. .....
2. .....
3. .....
4. .....

ఎ) కింది కవితను చదివి ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

గోదావరి కృష్ణమ్మలు
గొప్పింట తోబుట్టువులు !
ఆంధ్రావని శోభిల్లెడు
అన్నపూర్ణ విశాలాక్షులు !
పుట్టుచోటు మెట్టుచోటు
పుణ్యభూమి, గణ్యభూమి

సింగారము కొలువగా
 బంగారము పందునులే !
 సంస్కృతి ఇట వాకగట్టి
 సాగినదిక వాహినిగా
 నటియంచెను మోహినిగా !

– కందుకూరి రామభద్రరావు

ప్రశ్నలు :

1. కవితలో ఉన్న నదులు పేర్లు రాయండి ?
- .....

2. తోడబుట్టినవాళ్ళు అని అర్థాన్నిచేసే పదం ఏది ?
- .....

3. పంటలను కవి దేనితో పోల్చాడు ?
- .....

4. వాహిని అంటే అర్థం ఏమిటి ?
- .....

ప) పాఠం ఆధారంగా కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

- ‘ఆంధ్రవైభవం’ గేయ ఉద్దేశాన్ని రాయండి.
- కవి తెలుగు వైభవాన్ని గురించి ఎలా పాడుకోమని చెప్పారు.
- గేయ ప్రక్రియ లక్షణాలను రాయండి?
- మన రాష్ట్రాభివృద్ధికి నదులు ఎలా తోడ్పడుతున్నాయి?

వ్యక్తికరణ - స్మజనాత్మకత

అ) కింది ప్రశ్నలకు నాలుగు వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి.

- ‘ఆంధ్రవైభవం’ కవిని గురించి రాయండి?
- ఆంధ్రరాష్ట్రం పొడిపంటలకు నిలయమని ఎలా చెప్పగలవు?
- వీరగాఢను విన్నప్పుడు నీ రక్తం ఉప్పాంగుతుందని’ అనడంలో కవి ఉద్దేశం ఏమిటో తెలపండి.

అ) కింది ప్రశ్నలకు ఎనిమిది వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి.

- ‘ఆంధ్రవైభవం’ గేయ సారాంశాన్ని మీ సాంతమాటల్లో రాయండి.
- ‘తెలుగుతల్లి’ కీర్తిని కవి ఎలా వర్ణించాడో గేయం ద్వారా తెలుసుకున్నారు కదా! మీ గ్రామాన్ని లేదా మీ ప్రాంతాన్ని వర్ణిస్తూ కవిత రాయండి.

ఉదా: ఇదే ఇదే మా ఊరు ఇదే పల్లెటూరు,
 ఏటి చెంత మా ఊరు పాడిపంటల తేరు,
 అందరు మెచ్చు మా అందముగ పారే ఏరు,
 ముచ్చుటైన మా ఊరు .....

3. రాష్ట్ర అభివృద్ధికి కృషిచేసిన మహానీయులను ప్రశంసిస్తూ వ్యాసం రాయండి.

పదజాలం

★ ఉదా 1. వర్షము - వాన, సంవత్సరం,

ఉదా 2. ధర - భూమి, వెల

పై ఉదాహరణలో వర్షము అనే పదానికి వాన, సంవత్సరం అనే అర్థాలు ఉన్నాయి. అలాగే ధర అనే పదానికి భూమి, వెల అనే అర్థాలు ఉన్నాయి. ఈవిధంగా ఒక పదానికి గల వేరువేరు అర్థాలను ఆ పదం యొక్క నానార్థాలు అంటారు.

అ) కింది వాక్యాలలో గీత గీసిన పదాలకు సరియైన నానార్థాలను గుర్తించండి.

అ) రైతు కలకాలం కష్టపడతాడు. [ ]

- 1) సమయం, నలుపు   2) అంకురం, రాత్రి   3) దక్కత, తమస్స

ఆ) తూర్పు దిక్కున హిందూ మహోనముద్రం ఉంది. [ ]

- 1) ఒద్దిక, తోడు.   2) రుధిరం, ధర   3) దిశ, శరణం.

ఇ) భారతదేశంలో వ్యవసాయం ప్రధాన వృత్తి. [ ]

- 1) ప్రయత్నం, కృతిమం   2) కృషి, ప్రయత్నం   3) పరిప్రమ, ఘలితం

అ) కింది పదాలు, వాటి నానార్థాలు ఉన్నాయి. సరిగా జతపరచి రాయండి.

1. సీమ ( )   అ. కీరం, ధర్మం, న్యాయం

2. ఆడు ( )   ఆ. విధం, ఆచాకి, దారి

3. పాడి ( )   ఈ. దేశము, ప్రదేశము, రాజ్యము

4. జాడ ( )   ఉ. నర్తించు, చలించు, ఆడవారు

★ కదనము : యుద్ధము, పోరాటము

పై ఉదాహరణలో కదనము, యుద్ధము, పోరాటము అనే మూడు పదాల యొక్క అర్థం ఒకక్కటే! ఈ విధంగా “ఒక పదం యొక్క అర్థానికి సమానమైన అర్థాన్ని ఇచ్చే పదాలన్నీ ఆ పదానికి పర్యాయ పదాలే”

ఇ) కింది పేరా చదివి, ఇచ్చిన పదాలకు పర్యాయ పదాలను గుర్తించండి.

సాంబయ్య ఒక హోలికుడు. ఆ కృషీవలుని ఇల్లాలు అన్నపూర్ణ. ఈ సంవత్సరం అనావ్యాప్తి చేత జ్ఞామం ఏర్పడింది. ఆ దుర్బిక్షం వల్ల ఆహారానికి కొఱత వచ్చింది. కానీ, మరుసటి ఏడాది కురిసిన వర్షాలకు ధరణి పులకించింది. అవనిపై ఉన్న అన్ని జీవరాశలకు ఆహారం, నీరు లభించింది. దానికి సాంబయ్య, ఆయన అర్థాగి ఎంతో మరిసిపోయారు. అప్పుడు సాంబయ్య గృహం ఆనందానికి నిలయమైంది. సంతోషాల సదనమైంది.

ఉదా : రైతు = హోలికుడు, కృషీవలుడు

1. భూమి = ... 2. మోదం = ...
3. కరువు = ... 4. ఇల్లు = ...

★ ఉదా : సంతోషము - సంతసము

పై ఉదాహరణలో సంతోషము అన్న పదం తెలుగు ప్రత్యుయం చేరి తెలుగులోకి వచ్చిన సంస్కృత పదం. తెలుగు ప్రథమా విభక్తి ప్రత్యుయమైన 'ము' చేరి ఉంది. ఇలా సంస్కృత, ప్రాకృత భాషల నుండి తెలుగులోకి వచ్చిన సంస్కృత, ప్రాకృత భాషా పదాలను ప్రకృతులు అంటారు. వీటినే తత్పమాలు అని కూడా అంటారు.

సంతోషము అనే మాట తెలుగులో సంతసముగా మారింది. మూల పదంలోని అక్షరాలు తెలుగు భాషా స్వభావానికి అనుగుణంగా మారాయి. ఇటువంటి మార్పు పొందిన పదాలను వికృతులు అంటారు. వీటినే తథ్వమాలు అని కూడా అంటారు.

ఈ) కింది వాక్యాలలోని గీత గీసిన వికృతి పదాలకు ప్రకృతి పదాలను రాయండి.

- 1) ఆకాశంలో హరివిల్లును చూసి పిల్లలు అచ్చేరువొందారు. 1. ....
- 2) ఈ సంవత్సరం మా పొంతలో వర్షాలు బాగా కురిశాయి. 2. ....
- 3) పిల్లలకు పోషకాలతో కూడిన ఓగిరం ఇవ్వాలి. 3. ....

ఉ) కింది వాక్యాలలో ప్రకృతి, వికృతులను గుర్తించి రాయండి.

ఉదా: - బంగారం విలువైనది. నేడు భృంగారం వెల పెరిగి పోయింది.

1. అడవికి రాజు సింహం. శత్రువులకు సింగము బాలచంద్రుడు.
2. ఆంధ్రరాష్ట్ర భాష తెలుగు. ఇది దేశ బాసలలో మేటిది.
3. నేవా హృదయం కలిగిన వారి ఎదలో భగవంతుడు నెలవై ఉంటాడు.
4. పారకులకు కవితలంటే ఇష్టం. కైతలు ఆనందాన్నిస్తాయి.
5. ఇది కథల పుస్తకం. ఈ పొత్తుమును తప్పక చదవండి.

	ప్రకృతి	వికృతి
ఉదా:	బృంగారం	బంగారం
1		
2		

	ప్రకృతి	వికృతి
3		
4		
5		

అ) కింది అర్థాలను పరిశీలించండి. వీటి ఆధారంగా గేయంలో సంబంధిత పదాలను గుర్తించి రాయండి.

ఉదా : గొప్పదనం గురించి చెప్పే పాట = దివ్యగీతము

1. ప్రకాశించు	=	2. కత్తుల కాంతి	= .....
3. యువ సింహం	=	4. భుజబలం	= .....
5. అందమునిచ్చెను	=	6. తెలియచేసెను	= .....
7. కలిసికట్టు	=	8. స్వర్గసమానం	= .....
9. ప్రవహించు	=	10. యుద్ధంలో నేర్చు	= .....

1. అత్యసంధి:

తొందరెందుకు = తొందర + ఎందుకు $\rightarrow$ ర(ర + అ) + ఎ $\rightarrow$ ర + ఎ = రె

పై ఉదాహరణలో పూర్వపదం చివర అత్తు (ప్రాస్వ అకారం) ఉండగా, దానికి పరపదం మొదట ‘ఎ’ అనే అచ్చు కలిసి సంధి జరిగింది. ఈ విధంగా ప్రాస్వ అకారానికి ఏదైనా అచ్చు పరమైతే జరిగే సంధిని అత్యసంధి అంటారు.

2. ఇత్యసంధి:

ఏమంటివి = ఏమి + అంటివి $\rightarrow$ మి (మీ + ఇ) + అం $\rightarrow$ మీ + అం = మం

పై ఉదాహరణలో పూర్వపదం చివర ఇత్తు (ప్రాస్వ ఇకారం) ఉండగా దానికి పరపదం మొదట ‘అ’ అనే అచ్చతో కలిసి సంధి జరిగింది. ఈ విధంగా ఏమి మొదలైన పదాల చివర ప్రాస్వ ఇకారానికి ఏదైనా అచ్చు పరమైతే ఇత్యసంధి ఏర్పడుతుంది.

3. ఉత్ససంధి:

ఓలలాడిన = ఓలలు + ఆడిన $\rightarrow$ లు(ల + ఆ) + ఆ $\rightarrow$ ల + ఆ = లా

ఈ ఉదాహరణలో పూర్వపదం చివర ఉత్తు (ప్రాస్య ఉకారం) ఉండగా దానికి పరపదం మొదట ‘ఆ’ అను అచ్చు పరమయ్యింది. కనుక సంధి జరిగింది. ఈ విధంగా ప్రాస్య ఉకారానికి ఏదైనా అచ్చు పరమైతే ఉత్పసంధి జరుగుతుంది.

ప్రాస్యఅకారం (అ) + ఏదైనా అచ్చుపరమైతే = అత్యసంధి

ప్రాస్య ఇకారం (ఇ) + ఏదైనా అచ్చుపరమైతే = ఇత్యసంధి

ప్రాస్య ఉకారం (ఉ) + ఏదైనా అచ్చుపరమైతే = ఉత్పసంధి

అ) కింది వాక్యాలలో గీతగీనిన పదాన్ని విడదిసి సంధి పేరు రాయండి.

1. గంగనిచ్చెడు గోదావరి ఆంధ్రరాష్ట్రంలో ప్రవహిస్తోంది.

ఉ.దా:- గంగనిచ్చెడు = గంగను + ఇచ్చెడు (ఉత్పసంధి)

2. తాబేలు జింకతో మనమిక్కడ ఉండటం మంచిది కాదన్నది.

అ) ..... = ... + ...

అ) ..... = ... + ...

3. దేశమంటే మట్టికాదు, దేశమంటే మనుషులని గుర్తించాలి.

అ) ..... = ... + ...

అ) ..... = ... + ...

అ) కింది పదాలను కలిపి రాసి, సంఘలపేర్లు రాయండి.

1. పుట్టిన + ఇల్లు = ... , ...

2. ఏమి + అయ్య = ... , ...

3. మేము + అందరం = ... , ...

4. గ్రామము + అంబే = ... , ...

ద్విగు సమాసం - ద్వంద్వ సమాసం.

సమాసంలో అన్ని పదాలకు సమ ప్రాధాన్యం కలిగినది ద్వంద్వ సమాసం. పూర్వ పదం సంభ్యావాచకం, ఉత్తర పదం నామవాచకం అయితే ద్విగు సమాసం. అని కింది తరగతులలో తెలుసుకున్నారు కదా!

ఇ) కింది పద్మికను అర్థవంతంగా పూరించి, సమాసపదాల స్వరూపాన్ని అర్థంచేసుకోండి.

క్ర.సం	సమాసపదం	విగ్రహవాక్యం	సమాసం పేరు
1.	పాడిపంటలు		
2.		నాలుగు అను సంఖ్యగల వేదాలు	
3.	సిరి సంపదలు		
4.	ఆరుకోట్లు		ద్విగు సమాసం

ఈ) కింది వాక్యాలలో గీతగీసిన పదాలకు విగ్రహవాక్యాలు రాశి, సమాసం పేరు రాయండి

1. తల్లిదండ్రులు మనకు ప్రత్యక్ష దేవాలు.

..... = ... , ...

2. ఆంధ్రరాష్ట్ర కీర్తి నలుదిక్కులా వ్యాపించాలి.

..... = ... , ...

3. మనమంతా జాతి మత భేదాలు లేకుండా అన్నదమ్ములలాగా మెలగాలి.

..... = ... , ...

4. అష్టదిక్షాలకులలో ఇంద్రదొకడు.

..... = ... , ...

ఊ) విభక్తి ప్రత్యయాలను ఉపయోగించి వాక్యాలు రాయండి.

క్ర.సం	ప్రత్యయాలు	విభక్తులు
1.	దు, ము, వు, లు	ప్రథమా విభక్తి
2.	నిన్, నున్, లన్, కూర్చు, గురించి	ద్వితీయా విభక్తి
3.	చేతన్, చేన్, తోడన్, తోన్	తృతీయా విభక్తి
4.	కొఱకున్, కై	చతుర్థి విభక్తి
5.	వలనన్, కంటెన్, పట్టి	పంచమీ విభక్తి
6.	కిన్, కున్, యొక్క లోన్, లోపలన్	షష్ఠి విభక్తి
7.	అందున్, నన్	సప్తమీ విభక్తి
8.	ఓ, ఓయి, ఓరి, ఓసి	సంబోధన ప్రథమా విభక్తి

ఉదా:- పాము వలన భయం.

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....
- 6.....
- 7.....

బు) కిందివాక్యాలలో గీతగీసిన ప్రత్యుథాలు ఏ విభక్తికి చెందినవో రాయండి.

- ఉదా. మన సంఘనంస్వర్తల గురించి తెలుసుకోవాలి. - ద్వితీయ విభక్తి
1. తెలుగు భాష గొప్పతనాన్ని తెలిపే రచనలు చదవాలి. - .....
  2. వరదలతో ఆ నగరం మునిగిపోయింది. - .....
  3. ధర్మం కొఱకు మనందరం పాటుపడాలి. - .....
  4. ఇట్లు ! రమ్మన్న రావేమి? - .....

పాఠాంత పద్యం

సుధలం జల్లి దెనల మధుర యూతలు చేసి

దినదినాఖీవృద్ధి దీపి నిండి

క్రొమ్మె లుంగు దాల్చి క్రొంగొత్త సాగసుల

తశుకు జిమ్ము భాష తెలుగు భాష

- తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యులు

భావం : తెలుగుభాష అమృత జల్లులు జల్లి అన్ని దిక్కులా వ్యాపించి, మధుర యూతలు చేసి, దినదినము

అఖీవృద్ధితో తేజస్సు నిండి, కొత్త మెఱుగులు పొంది, కొంగొత్త అందాల కాంతులు చిందుతున్న భాష.

సూక్తి - సాహిత్యం జాతి యొక్క సంస్కృతిని ప్రతిబింబింప జేయాలి - విశ్వాంధ సత్యనారాయణ

ఈ పాఠంలో నేర్చుకున్నవి

1. నాకు నచ్చిన అంశం .....
2. నేను గ్రహించిన విలువ .....
3. సృజనాత్మక రచన .....
4. భాషాంశాలు .....

మాతృభాషా దినోత్సవం :

ఆగస్టు 29వ తేదీని మాతృభాషా దినోత్సవంగా జరుపుకొంటాం.

ఉపాధ్యాయుల సూచనలు :

- ఆంధ్రకుల గౌప్యదనమును, రచనలను గూర్చి చెప్పండి.
- ఆంధ్రరాష్ట్ర విశిష్టతను తెలిపే రచనలు చదివించండి.

మేటి పద్యాలు

తేనియ ఘనీభవించి, ముత్తెముల వంటి
పలుకులైన విధాన సుస్వాదు సుఖ క
లధ్వనుల్ మృదుచ్ఛారజ లలిత మధన
పొకముల చిక్కబడి తెస్త పల్పులయ్యే !   - రాయప్రోలు

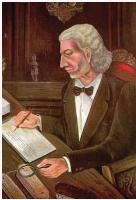
జనని సంస్కృతంబు సకల భాషలకును
దేశ భాషలందు తెలుగు లెస్సు
జగతి తల్లి కంటే సౌభాగ్య సంపద
మెచ్చుటాడు బిడ్డ మేలుగాదె !   - శ్రీనాథుడు

పద్యాత్మక పాఠపు కథలు

రాతివేరేగాని మెత్తగా ఉంటుంది
దంత కర వేరె దంచలేదు
చక్కిలమ్ములాగు చచ్చిపడుంటుంది
రైలు బండిలాగ ప్రాకుతుంది   (రోకలిబండ)

కనులు మూడు గలవు - కాదు త్రినేతుండు
పక్కిగాడు చెట్టుపైన నుండు
జలము దాల్చియుండు నీలమేఘుడునుగాడు
దీని భావమేమి ? తిరుమలేశ ?   (పెంకాయ)

కడలి అంచులు దాటి కదిలింది ‘తెలుగు’ - ఎదల లోతులు మీటి ఎగిసింది ‘తెలుగు’ ఏ భాష చెఱుకైన ఏ యాస చినుకైన - తనలోనే కలుపుకుని తరలింది ‘తెలుగు’ బదిగాదిగి పోతున్న ఒరవళ్లలో సాగి - హామ్మంటు వేమనగ ఉరిమింది ‘తెలుగు’.

ఇంతల్ని కమ్మనైన తెలుగు భాష ఆదికవి నన్నయ్య కాలం నుండి పరవళ్లు తొక్కింది. అప్పటినుండి 18వ శతాబ్ది దాక కళకళలాడింది. కాని తెలుగు భాషను, తెలుగు సాహిత్యాన్ని ఆదరించే వారు లేక 19వ శతాబ్దిలో తెలుగు భాష కళావిహీనమై, కనుమరుగవుతూ వచ్చింది. అటువంటి సమయంలో తెలుగు భాషను, తెలుగు సాహిత్యాన్ని పునరుజ్జీవింప చేసిన తెలుగు భాషాభిమాని సి.పి.బ్రోన్. విదేశీయుడైనప్పటికి శిథిలమవుతున్న మన భాషకు జవసత్యాలు ఉంది, తేజోకాంతులతో వెలిగిపోయేలా చేసిన ఆంధ్ర భాషోద్ధారకుడు చార్లేస్ ఫిలిప్ బ్రోన్. ఆంగ్ల పాలనలో తెలుగువారికి ఉపకారం చేసిన ప్రముఖులలో సర్ ధామన్ మార్టో, కల్వర్ కాలిన్ మెకంజీ, సర్ ఆర్థర్ కాటన్లలతో పాటు సి.పి.బ్రోన్ ముఖ్యాలు. సి.పి.బ్రోన్ తెలుగు సంస్కృతిని, సాహిత్య చరిత్రను పునర్నిర్మించడానికి పండితులను ఆప్సోనించి, తన బంగళాలో ఒక సాహిత్య పరిశాలను ఏర్పరచి, ‘వాగ్దేవి’ని నిండు ముత్తెదువులా అలంకరించాడు.

బ్రోన్ ఉద్యోగరీత్యా తెలుగు నేర్చుకోవడం అవసరమై వెలగపూడి కోదండరామ వంతులు వద్ద తెలుగు నేర్చుకొన్నాడు. పదహారు నెలల కాలంలో మంచి ప్రావీణ్యం సంపాదించాడు. తెలుగు ఘనతను గుర్తించాడు. తెలుగు సాహిత్యంలోని మాధుర్యాన్ని, విలువల్ని, చారిత్రక అంశాలను భావితరాలకు అందించడానికి తాళపత్ర గ్రంథాలకు ముద్రణ భాగ్యం కలిగించాలనుకున్నాడు. అందుకోసం అముద్రిత కావ్యాలను ముద్రించడానికి తన సొంత డబ్బుతోనే పండితులను నియమించాడు. వారిచేత తాళపత్ర గ్రంథాలలో ఉన్న కావ్యాలను పరిశీలించి, పరిశేధించ జేసి శుద్ధప్రతులను తయారుచేయించాడు. ఆయన చూపిన చౌరవతోనే వేమన శతక పద్మాలు, పసు చరిత్ర, పల్నాటి వీరచరిత్ర, మను చరిత్ర, కళాపూర్ణోదయం, కైఫియత్తులు, బైబిల్ కథలు మొదలైన గ్రంథాలన్నో ప్రచురితమయ్యాయి. వేమన పద్మాలను ఆంగ్లంలోనికి అనువదించాడు. ఆయన కృషితో తెలుగు సాహిత్య శేఖ ఖండాంతరాలకు వ్యాపించింది.

తెలుగు - ఆంగ్లం, ఆంగ్లం - తెలుగు నిఘంటువులు తెలుగు భాషకు ఆయన అందించిన వజ్రాయుధాలు. ఆ నిఘంటువులు తెలుగు భాషను నేర్చుకోవడానికి, పదాల అర్థాలు తెలుసుకోవడానికి, నేటికి ప్రామాణికమై వెలుగొందుతున్నాయి. తెలుగు ప్రజల భాష నుండి వచ్చే చాటువులు, సామెతలు, కథలు, వ్యాకరణ గ్రంథాలను సేకరించి, వాటిని క్రమపద్ధతిలో రాయంచి ప్రజలకు అందుబాటులోకి తెచ్చాడు. సామాన్యాలు సైతం తెలుగు భాషను అవలీలగా నేర్చుకోవడానికి వీలుగా జ్ఞాన దీపమై నిచిచాడు. తన జీవితాన్నంతా తెలుగు భాషాభివృద్ధికి, తెలుగు సాహిత్యాన్ని గ్రంథస్థం చేయడానికి ఆయన చేసిన కృషి తెలుగు భాష, తెలుగుజాతి ఉన్నంత వరకు చిరస్నరణీయంగానే ఉంటుంది. ఆయన మధురస్మృతులు తెలుగు వారి గుండెల్లో చెరగని ముద్రను వేస్తూనే ఉంటాయి.

దేశభాషలందు తెలుగులెస్సు.

మాతృభూమి

వదవండి - ఆలోచించి చెప్పండి

వసుధ: - తాతయ్యా! పొద్దునే ఎక్కడికి వెళుతున్నావు ?

తాతయ్య : - ఈ రోజు జనవరి 15 జాతీయ సైనికుల దినోత్సవం కదా!
ఆ వేదుకల్లో పాల్గొనడానికి వెళుతున్నానమ్మా !

వసుధ: - తాతయ్యా! ఎందుకు జాతీయ సైనికుల దినోత్సవాన్ని జరుపుకుంటున్నాం?

తాతయ్య : - మన దేశాన్ని, ప్రజల్ని కాపాడడానికి ఎందరో సైనికులు తమ జీవితాలను, ప్రాణాలను త్యాగం చేశారు. వారిని స్వరీంచుకోవడానికి, అభినందించడానికి, సేవలను గుర్తు చేసుకోవడానికి ఈ జాతీయ సైనికుల దినోత్సవాన్ని జరుపుకుంటున్నారమ్మా.

వసుధ: - సైనికులు అలాంటి త్యాగాలు ఎందుకు చేస్తారు తాతా ?

తాతయ్య : - కన్న తల్లి, ఉన్న ఊరు స్వర్గం కంటే గొప్పవి. సైనికులు మాతృభూమి కోసం, ప్రకృతి వైపరీత్యాల నుండి ప్రజల ప్రాణాలను కాపాడడం కోసం తమ ప్రాణాలను సైతం అర్పించడానికి వెనుకాడరు. మనం కూడా వారి అడుగుజాడల్లో నడవాలి.

వసుధ: - అయితే తాతయ్య! నేను కూడా వస్తాను. వెళ్లం పదండి.

ప్రశ్నలు :

- పై సంభాషణ ఎవరెవరి మధ్య జరిగింది ?
- జాతీయ సైనికుల దినోత్సవం ఎప్పుడు? ఎందుకు జరుపుకుంటారు ?
- మనం సైనికులు చూపిన బాటలో నడవాలి అంటారు. ఎందుకు?

ఉద్దేశం

విద్యార్థులు దేశరక్షణకు అహార్ణిశలు పాటుపడే సైనికుల సేవలను గుర్తించాలని, తద్వారా స్వార్థానికి పొంది దేశసేవకు పూనుకోవాలని ఈ పాఠం ఉద్దేశం.

కవి పరిచయం

1933 - 2015

పవని నిర్మల ప్రభావతి

పవని నిర్మల ప్రభావతి గారు ప్రకాశం జిల్లా ఒంగోలులో జన్మించారు. వెంకట నరసింహరావు, సరస్వతమ్మ వీరి తల్లిదండ్రులు. భర్త పేరు శ్రీధర రావు. ఈమె చదివింది పదో తరగతే అయినా చేయి తిరిగిన రచయిత్రి. అనాథ, ఎదలో ముల్లు, ట్రై, నాగరికత నవ్వుతోంది మొదలైన ఏడు సుప్రసిద్ధ కథా సంపుటాలు. ఉదయ కిరణాలు, శాపగ్రస్తులు, రాలిన పూలు మొదలైన 17 నవలలు ఈమె కలం నుండి జాలువారాయి. ప్రస్తుత పాఠం కథానిలయం నుండి గ్రహించబడింది.

మాతృభూమి

“ఏమిట్రా నువ్వుంటున్నది సుధీర్” అంది పద్మజ కంగారుగా. తలెత్తి చూశాడు సుధీర్. తనకోసం బల్లమీద పెట్టిన టిఫిన్ పేటును దగ్గరగా జరుపుకుంటూ నింపాదిగా అన్నాడు సుధీర్. “రేపు కలెక్టరాఫీసు దగ్గర సైన్యంలో చేరదల్చుకున్న యువకుల్ని ఎంపిక చేసుకుంటారటమ్మా! నేనూ సైన్యంలో చేరుతాను”. క్షణకాలం కొడుకువైపు అయ్యామయంగా చూస్తూ, “నీకేమైనా మతిపోయిందా సుధీర్? అలాంటి కర్కు నీకేం పట్టింది. ఒక్కగానొక్క కొడుకువి మనకున్న వ్యాపారం, ఆస్తులు చూసుకుంటూ మా కళ్ళముందే ఉండవచ్చు కదా!” అంది తల్లి.

సుధీర్ ఆశ్చర్యంగా తల్లివైపు చూశాడు.“అది కర్కు.. అమ్మా! దేశాన్ని కాపాడుతూ, దేశప్రజల్ని రక్షించే ఉద్యోగమమ్మా అది కర్కు ఎలా అవుతుంది? ఎన్నో మహిళామండళ్లు స్థాపించావు. వారిని ఉత్సేజపరుస్తూ ఎన్నో ఉపన్యాసాలిస్తావు. పెద్దచదువు చదువుకున్న నువ్వేనా ఇలా మాట్లాడేది?” అంటూ చిరుకోపంతో తల్లిని ప్రశ్నించాడు. “ఏమిటమ్మా పలకవు. నా పేరెందుకు సుధీర్ అని పెట్టావు?” అని అరుస్తున్న కొడుకుని చూస్తూ, చిరునవ్వు నవ్వింది పద్మజ.

“జప్పుడు తమాపాలు కాదమ్మ రేపు పట్టుం వెళ్ళి సైన్యంలో చేరుతాను. తాటిచెట్టు మల్లే ఇంత పొడుగు పెరిగాను. నా కండలు చూడు ఎలా ఉన్నాయో? తప్పక ఎన్నికవుతాను.” సుధీర్ ప్లేట్లో చెయ్యి కడుక్కుంటూ దృఢంగా అన్నాడు. పద్మజ తెల్లబోయింది. కొడుకు చాలా పట్టుదలగానే వున్నాడన్న విషయం ఆమెకు బోధపడింది. సుధీర్కి దగ్గరగా కూర్చుని మెల్లగా అందామె, “చూడు నాన్న! నువ్వుక్కడివే మాకున్నది. నువ్వు మమ్మల్ని వదిలి వెళ్ళిపోతే, మేమేం కావాలి?” అంటూ కన్నీళ్ళు పెట్టుకుంది. సుధీర్ అమ్మమాటలకు కలవరపడ్డాడు. “అదేమిటమ్మ! అలా మాట్లాడితే మరి దేశం?” అన్నాడు. ఆమె కన్నీళ్ళు తుదుచుకుంటూ “దేశం ఏమీ కాదు. దాని కోసం ఉన్నారులే చాలా మంది. నా మాట విను. బిడ్డగా నిన్నే విషయంలోను నొప్పించలేదు. ఈ విషయంలో నన్నూ, మీ నాన్నగారినీ నొప్పించకు” అంటూ ఆమె వంటగదిలోకి వెళ్ళిపోయింది. సుధీర్ సోఫాలో కూర్చుని మౌనంగా ఆలోచిస్తున్నాడు.

అంతలో తండ్రి రాజూరావు బయటి పనులు ముగించుకుని ఇంటికి వచ్చాడు. పద్మజ జరిగిన విషయాన్ని చెప్పింది. కొడుకు దగ్గరకు వెళ్లి “నీకిదేం పాడుబుద్దిరా? ఏదో బి.ఎ పూర్తయింది కదా! వ్యాపారం చేస్తావని మేం సంబరపడుతూ ఉంటే” అని గర్జిస్తూ అన్నాడు. “వ్యాపారం చేయడం నాకిష్టం లేదు నాన్న. ‘ఏదైనా ఉద్యోగం చేయాలనే ఉద్దేశంతోనే సైన్యంలో చేరాలనుకున్నాను.’ అని నసుగుతూ అన్నాడు. “అందుకని సైన్యంలో చేరి చస్తావా? అన్నాడు తండ్రి. “చేరిన వాళ్ళంతా చావరు నాన్న!” “చాల్లేవోయ్ అతితెలివి నీకు ఉద్యోగం కావాలి కదా ! సరే రేపు నాతో పాటు రా, తెలిసిన వారి దగ్గర ఏ గుమస్తా ఉద్యోగమైనా ఇప్పిస్తాను” అంటూ సుధీర్కు మరోమాటకు అవకాశం ఇష్టుకుండా బయటకి వెళ్ళిపోయాడు రాజూరావు.

“భీ..!ఈనాటి సమాజంలో కొంతమందికి దేశభక్తి, ధైర్యం, సాహసం లేవు, సమాజాభివృద్ధి కాంక్ష లేదు. మనిషికి స్వోరపు బ్రతుకులు తప్ప” అని పెద్దగా గొఱుగుతున్న కొడుకు వైపు వాత్సల్యంతో చూసింది పద్మజ. ఇదీ పద్మజ, రాజూరావుల కుటుంబ పరిస్థితి. ఆదర్శభావాల్ని, దేశభక్తిని అణచివేసిన పరిస్థితి.

అదే ఊరిలో చంద్రమ్మ, రోశయ్య కుటుంబం ఉంది. వారికి ఐదుగురు సంతానం. వారి పెద్ద కొడుకు వీర. వీర వాళ్ళమ్మతో మాట్లాడుతూ, “నేను రేపు సైన్యంలో చేరిపోతానమ్మా! మంచి జీతాలిస్తారట.” అని ఉత్సాహంగా చెప్పాడు. చంద్రమ్మ కళ్లలో ఎంతో వెలుగు ‘నిజమేనుట్టా’ అంది. “నిజంగానే! అమ్మా ఇప్పుడే అధికారి దగ్గరకు పోయి మాట్లాడొచ్చాను కూడా” ఆ వివరాలన్నీ చెప్పాడు. “రేపు చాలా మందిని సైన్యంలోకి తీసుకుంటారట. నేను ఎన్నికవుతానన్నాడు అధికారి. సైన్యంలో చేరితే జీతం వస్తుంది ఇక్కడికి పంపిస్తాను. ఇంటిల్లపాదీ తినొచ్చు. నాన్నగారికి ఆసరా లభిస్తుంది. వీటన్మిలీకంటే మనదేశానికి సేవచేసే అవకాశం వస్తుంది కదమ్మా!” సంతోషంతో వీర ఈ మాటలన్నీ చెబుతుంటే చంద్రమ్మ మనస్సు ఆనందంలో మునిగిపోయింది. చంద్రమ్మకు చుట్టార చిమ్మిన చీకటి తొలిగి పోయినట్లయింది. భర్తారెక్కల కష్టం తొలిగిపోతుందని భావించింది. పిల్లలకు చదువులు చెప్పించవచ్చు అనుకున్నది. అంతలోనే గుండెలు పిందేనే ఆలోచన ఆమె ఎదలో ముల్లులా కదలాడింది. “సైన్యంలో చేరితే... యుద్ధం వస్తే” తల్లిపేమ కళ్ళముందు కదలాడగా మెల్లిగా అంది. అది విని వీర పక్కన నవ్వాడు.

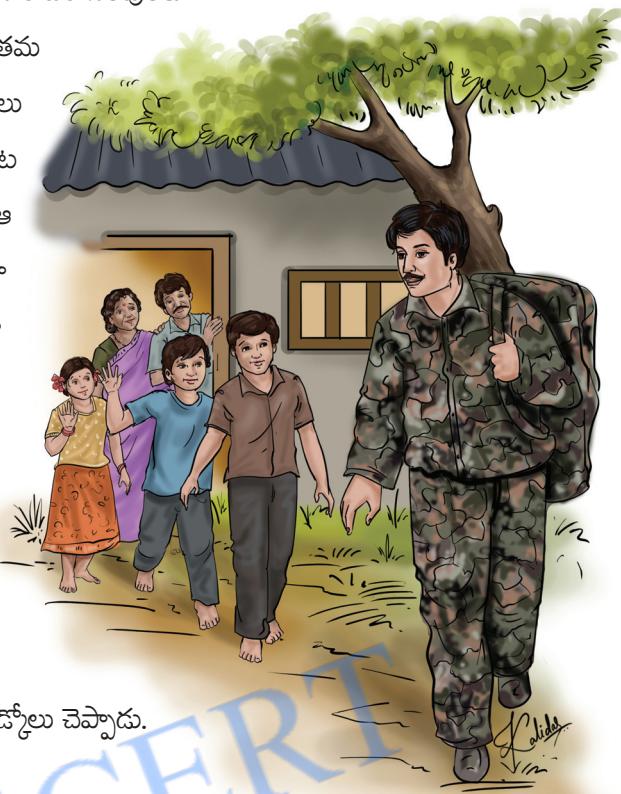
“యుద్ధంలోగాక ఇక్కడ మాత్రం చావకూడదా ఏమిటమ్మా! పసులుండి బాధపడటం కంటే ఉన్న నాలుగు రోజులు హాయిగా బతకడం మేలు కదా? దేశం కోసం చావడం కంటే గౌప్యముంది. అలాంటి మంచి చావుని కోరుకోవాలే తప్ప, దాని గురించి భయపడకూడదమ్మా” అంటూ బయటకు వెళ్ళిపోయాడు వీర. ఈ మాటలు విన్న రోశయ్య మీసం మెలేస్తా గర్వంగా నవ్వాడు. “ఆదు నా కొడుకే చంద్రి గుండె దైర్యం చూసావా అది నాది. అప్పరలచ్చలు చేసే మాటలన్నాడు నా బిడ్డ. వీళ్ళు కాకపోతే మరెవ్వరు దేశానికి సేవ చేస్తారు. యువకులు దేశం కోసం, ప్రజలకోసం పాటుపడాలి. మన వీర కూడా అలాంటి మంచి పనే చేస్తాడు. కాబట్టి వీరను మెచ్చ కోవాల్సిందే” అన్నాడు. ఆ సమయాన చంద్రమ్మకు ఆనందం, దుఃఖం రెండూ కలిగాయి. ఇలా వీరతోపాటు ఎంతోమంది యువకులు సైన్యంలో చేరారు. చేరుతున్నారు.

వదేళ్ళ గిరున తిరిగాయి. సమాజంలో అనేక మార్పులు వచ్చాయి. సుధీర్ వ్యాపారవేత్తగ కొనసాగుతున్నాడు. కాని దేశానికి సేవ చేయలేకపోయాననే బాధ అలానే మిగిలి పోయింది. ఆనాటి మంకుపట్టు వదిలి సుధీర్ ఇలా హాయిగా ఉన్నందుకు పద్మజ, రాజారావు లిద్దరు ఆనందించని క్షణం లేదు.

వీర సైన్యంలో చక్కగా పనిచేస్తా ఎదిగిపోయాడు. హిందీ, ఉర్దు, ఇంగ్లీషు, బెంగాలీ, కన్నడం, తమిళం వంటి ఏడెనిమిది భాషల్లో అనర్జంగ మాట్లాడుతున్నాడు. ఇంటికి వచ్చిన ప్రతిసారి తమ్ముళ్ళకు చెల్లెళ్ళకు స్వేచ్ఛల్లు, మంచి బట్టలు, వాచీలు, తల్లిదండ్రులకు బట్టలు, కప్పుకానే రగ్గులు తెస్తున్నాడు.

వాళ్లు అతను పంచిన డబ్బుతోనే ఇల్లు కట్టుకున్నారు. ఈసారి వీర సెలవులకు వచ్చాడు. వీర వచ్చిన ప్రతిసారి వారింట్లో పండుగే. తమ కుటుంబ స్థితిని తలచుకొని వీరతో పాటు తల్లిదండ్రులు కూడా సంతోషపడ్డారు. వీర ఆ రాత్రి ఆరుబయట మంచంమీద పడుకుని ఆకాశం వైపు చూస్తున్నాడు. ఆ సమయంలో వీర మనసులో “నా వాళ్లంతా హాయిగా ఉన్నారు. వాళ్లకి అన్ని సౌకర్యాలు ఉండేలా చేయగలిగాను. నా కుటుంబ బుఱాన్ని ఈ విధంగా తీర్చుకుంటున్నాను. ఇది నాకు ఎంత సంతృప్తిగా ఉందో” అనుకుంటూ నిద్రలోకి జారుకున్నాడు. ఈసారి వీర వచ్చిన మూడు రోజులకే పైకా కమాండ్ నుండి తెలిగ్రామ్ వచ్చింది. యుద్ధం ప్రారంభం కాబోతుంది వెంటనే రావలసిందని. దిగాలు పడిన చంద్రమ్మకు వీర ధైర్యం చెప్పాడు. తండ్రికి కళ్లతోనే వీడ్స్‌లు చెప్పాడు. నవ్వుతూ రైలు ఎక్కాడు. మరితిరిగి రాలేదు.

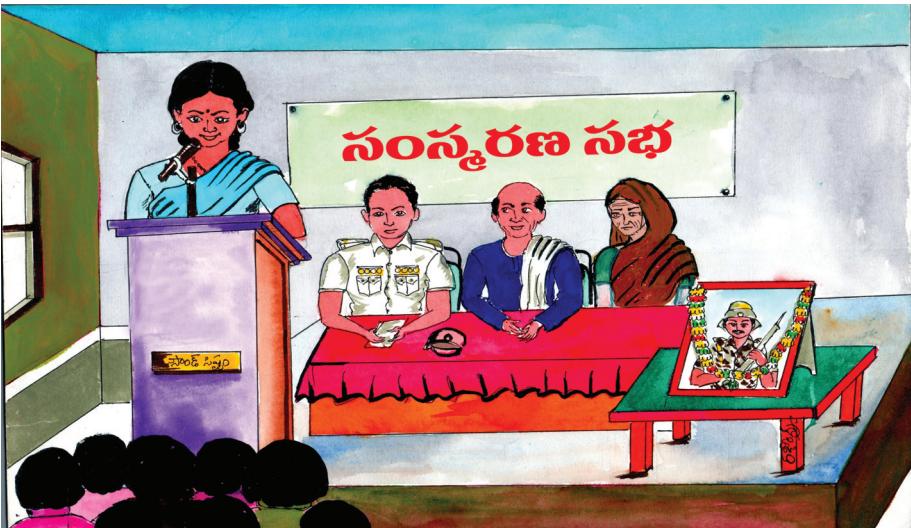

శ్రద్ధాంజలి సభ వీర స్వగ్రామంలో పెట్టారు. ఆ సభలో పాల్గొనడానికి సుధీర్, రాజారావు వచ్చారు. ముఖ్యాలుతిథిగ పద్మజ వచ్చింది. వీర గురించి సభాధ్యక్షులు చెబుతున్న మాటలు ఆమె హృదయాన్ని పిండివేస్తున్నాయి.

సభలో పద్మజ మాటల్లాడే వంతు వచ్చింది. ఆమె మాటల్లాడుతూ “వీర అదే వీరారావు మన గడ్డ మీద పుట్టిన బిడ్డ.” దేశాన్ని రక్కించే కార్యక్రమంలో అమరుడవుతాడని మనమెవ్వరూ ఊహించలేదు. ఈ సంఘటనకు నా గుండె పగిలిపోతోంది. మరి తల్లి చంద్రమ్మ ఎలా భరిస్తుందో? ఆమె వీరమాత. ఆమె జిజియాబాయ్ వంటిది. ఆ తల్లి కన్న ఈ బిడ్డ మన జిల్లాకే కాదు, రాష్ట్రానికి మణిపూరు. వీర తల్లిదండ్రులను వేదికపైకి పిలిచి వారిని ఓదారుస్తూ వారిలో ధైర్యాన్ని నింపారు. వారికి ఆర్థిక సహాయం చేసి, వారిని అభినందించారు. సభకు వచ్చిన ప్రతిబక్షురు వీర త్యాగాన్ని కొనియాడారు.

ఆ రోజు రాత్రికి చంద్రమ్మ, రోశయ్యలు మంచం మీద కూర్చొని కుమారుని తలచుకొని బాధపడ్డారు. రోశయ్య భార్యను ఓదారుస్తున్నాడు. చంద్రమ్మ వెక్కివెక్కి ఏడుస్తూ ఆ పెద్దోళ్ల మాటలు నాకు అర్థం కాలేదు. గానీ.. ‘నా బిడ్డ బతికిన నాలుగు రోజులు మన బుఱం తీర్చుకోవడమే కాదు, దేశసేవలో మరణించి జనుల గుండెల్లో నిలిచిపోయాడు. నాకు చాలా సంతోషమేస్తోంది. అంత కంటే గొప్ప ఇంకేముంది.’ అని అంది.

తల్లిదండ్రులందరూ తమ పిల్లలు వాళ్లకళ్లెదుటే వుండాలనుకుంటే ఎలా? ఈ దేశాన్ని రక్కించేవారు ఎవరు? సేవచేసే వారెవరు? మనిషి బ్రతకడానికి తిండి, బట్ట, గాలి, నీరు ఎలా అవసరమో దేశసేవ కూడా అలా ప్రతివారికీ

ఊరిగా నిలవాలి. మనం మన రెండో అబ్బాయిని కూడా సైన్యంలో చేరుద్దాం. దేశరక్షణలో భాగస్వామిని చేద్దామంటూ గుండెల్లోని బరువును దింపుకుండి, గోడమీద వెలిగిపోతున్న ‘వీర’ ఫోటోను చూస్తూ నిద్రలోకి జారుకున్నది.

ప్రక్రియ - కథానిక

కథ, కథానిక ఈనాడు పర్యాయ పదాలుగా వాడుతున్నారు. కథానిక వ్యక్తి జీవితంలో ఒక ముఖ్య సన్మిహనాన్ని, సంఘటనల మధ్య సంబంధాన్ని కళాత్మకంగా చిత్రిస్తుంది. క్లపత దీని లక్ష్యం. చెప్పదలుచుకున్న విషయం పారకుల హృదయానికి హత్తుకునేలా చేస్తుంది. పొత్తులు, నేపథ్యం, కథనం, జీవిత వాస్తవికత చిత్రణ కథానిక ప్రక్రియలో ముఖ్య భాగాలు.

అవగాహన - ప్రతిస్థందన

అ) కింద ప్రశ్నలకు సమాధానాలివ్వండి.

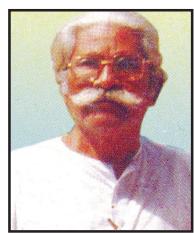
- పారంలో మీకు నచ్చిన సన్మిహనం గురించి మాట్లాడండి.
- పారంలో పొత్తుల స్వభావాన్ని గురించి చెప్పండి.
- పారం చదవండి. కింది మాటలు ఎవరు? ఎవరితో? ఎందుకన్నారో రాయండి.
  - ఆ తల్లి కన్న బిడ్డ రాష్ట్రానికి మణిపూస
  - చదువుకున్న యువకులు చైతన్యంతో దేశం కోసం పాటుపడాలి.

J1C3A5

అ) కింది పద్యం చదివి ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

దేశము మట్టిగాదనుచు దేశమటన్న మనుష్యులన్న సం
దేశమునిచ్చిపోయిన మనీషి! మహాశయుడపూరాయునా
దేశము త్యాగ మూర్తుల పవిత్ర మహాశయముల్ ఫలించుచో
దేశము మట్టిగానపుడు దేశమనంగ మనుష్యులే సుమీ!

ఎస్.ఎస్. జాలానంద కవి

ప్రశ్నలు

1. పద్యంలో ఎటువంటి సందేశం ఉంది?

జ. ....

2. త్యాగమూర్తుల ఆశయమేమిటి?

జ. ....

3. దేశమనగానేమి?

జ. ....

4. ఈ పద్యం రాసిన కవి ఎవరు?

జ. ....

ఇ) కింది పేరా చదవండి నాలుగు ప్రశ్నలు తయారు చేయండి

భారతదేశ సైన్యాధికారిగా, భారతసాయుధ దళాల మొదటి “చీఫ్ అఫ్ డిఫెన్స్ స్టోర్స్”గా పనిచేసిన సైనిక వీరుడు బిపిన్ రావత్. ఈయన పూర్తిపేరు లక్ష్మీ సింగ్ రావత్. ఇతను 1958 మార్చి 16వ తేదీన ఉత్తరాఖండ్ రాష్ట్రంలోని శౌరి జిల్లాలో జన్మించారు. రావత్ భార్య మధులిక రావత్. ఈయన సిమ్మలోని సెయింట్ ఎడ్వ్సర్స్ పార్శవాలు, కటక్ నేషనల్ డిఫెన్స్ అకాడమీలో చదువు పూర్తి చేశారు. సైన్యంలో ప్రవేశించిన రావత్ సెకండ్ లెఫ్టెనెంట్ హెచ్‌డా నుంచి జనరల్ (సిడిఎస్) హెచ్‌డా వరకు ఎదిగారు. సైన్యాధిపతి హోదాలో పనిచేస్తున్నప్పుడు దేశ రక్షణ కోసం అనేక సంస్కరణలు చేపట్టారు. సీమాంతర ఉగ్రవాదాన్ని ఎదుర్కొనేందుకు కరిన విధానాలను ప్రవేశపెట్టారు. ఈయన సేవలకు గుర్తింపుగా భారత ప్రభుత్వం పరమ విశిష్టసేవా పతకం, ఉత్తమ యుద్ధసేవా పతకం మొదలైన వాటితోపాటు 2021 సంవత్సరంలో పద్మవిభూషణ పురస్కారాన్ని ఇచ్చింది. రావత్ 2021వ సంవత్సరం డిసెంబర్ 8వ తేదీన హాలికాష్టర్ ప్రమాదంలో మరణించారు.

ప్రశ్నలు

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

ఈ) కింది ప్రశ్నలకు పాఠం ఆధారంగా జవాబులు రాయండి.

1. ‘మాతృభూమి’ పార్యభాగ రచయిత్రి గురించి రాయండి.
2. కథానిక ప్రక్రియ లక్షణాలను గురించి రాయండి.
3. ‘వీర’ తన తల్లితో సైన్యంలో చేరడం వల్ల కలిగే ప్రయోజనాల గురించి ఏం చెప్పాడో రాయండి.
4. పద్మజ సభలో ‘వీర’ గురించి మాటల్లాడిన విషయాలను గురించి రాయండి.

వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

అ) కింది ప్రశ్నలకు నాలుగు వాక్యాలలో సమాధానాలు రాయండి.

1. సుధీర్ సైన్యంలో చేరక పోవడానికి కారణమేమిటి?
2. రాజురావు, రోశయ్యలలో ఎవరి వ్యక్తిత్వం గొప్పది? ఎందుకు?
3. యుద్ధాల వల్ల లాభమా? నష్టమా? కారణాలను రాయండి.

ఆ) కింది ప్రశ్నలకు ఎనిమిది వాక్యాలలో సమాధానాలను రాయండి

1. ‘వీర’ కుటుంబానికి, దేశానికి చేసిన సేవలను గురించి రాయండి.
2. సుధీర్, పద్మజ లేదా వీర, చంద్రమ్మల మధ్య జరిగిన చర్చను సంభాషణ రూపంలో రాయండి.
4. దేశం కోసం ప్రాణత్యాగం చేసిన వారిని గురించి ప్రశంసిస్తూ రాయండి.

భాషాంశాలు

పదజాలం

అ) కింది వాక్యాల్లో గీతగీసిన పదాల అర్థాన్ని రాయండి, ఆ పదాలను సాంత వాక్యాల్లో ఉపయోగించి, రాయండి.

1. కార్దిల్ యుద్ధంలో ఎంతోమంది సైనికులు అమరులయ్యరు.

2. తల్లిదండ్రుల వాత్సల్యం గొప్పది.

3. సెలవులు పూర్తి చేసుకొని తిరిగి వెళుతున్న వీరకి మిత్రులు పీడ్చులు పలికారు.

4. పదేశ్య గిర్మన తిరిగాయి.

ಅ) ಕಿಂದಿಗೆ ಸಿನಿಮಾ ಪದಾರ್ಥಕು ನಾನಾರ್ಥಿಯ ರಾಯಂಡಿ.

- ## 1. తల్లిదండ్రులను గౌరవించాలి.

జీ. _____

2. ఒక ఆశ తీరగానే మరో ఆశ పుడుతుంది.

జ. _____

3. కరోన సమయంలో ప్రజలు చావు అంచులకు వెళ్ళాచ్చారు.

జ. _____

4. ‘ఏర’ పేరు మారుమోగింది.

జ. _____

ಇ) ಕಿಂದಿ ವಾಕ್ಯಾಲಲೋ ಗೀತ ಗೀಸಿನ ಪದಾಲಕು ಪರ್ಯಾಯ ಪದಾಲನು ರಾಯಂಡಿ.

1. జీతంతో కూడిన సెలవును మంజూరు చేశారు. జ. _____

2. దేశానికి పల్లెలు పట్టగొమ్మలు. జ. _____

3. కురుక్కేత్త యుద్ధంలో కౌరవులందరు మరణించారు. జ. _____

4. దశరథుని కుమారులు రాములక్కుణలు. జ. _____

ఈ) కింది పదాలకు ప్రకృతి పదాలు రాయండి.

- 1) నిదుర 2) పత్తనం 3) అమ్మ 4) కొమరుడు

ప్రకృతి	వికృతి
1	
2	

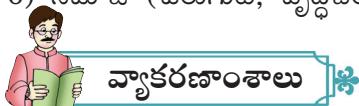
ప్రకృతి	వికృతి
3	
4	

భాషాతీడు

అ) కింది పదాలలో రెండు పదాలున్నాయి. ఏటిలో ఒక పదానికి అర్థం ఇప్పుడింది. పాఠం చదివి, ఇచ్చిన ఆ అర్థం ఆధారంగా రెండవ పదాన్ని గుర్తించి, రెండు పదాలు కలిపి రాయండి.

ఉదా : ఉప (ఉంచుట)	= ఉపన్యాసం న్యాసం అనగా ఉంచుట అని అర్థం
1) కొన (వ్యవసాయం)	= .....
2) మణి (వెన్నులో ఉంటుంది)	= .....
3) తల్లి (నాస్తులు)	= .....
4) వ్యాపార (తెలిసిన వాడు)	= .....
5) తొలగి (వెళ్తుంది)	= .....
6) సమాజ (పెరుగుట, వృద్ధిచెందుట)=	.....

అ) కింద గీత గీసిన సంధి పదాలను విడదీసి, సంధి పేరు రాయండి.

ఉదా॥ పల్లెకు, పట్టణానికి మధ్యస్థంగా ఉన్న గ్రామమధి.

జ. గ్రామము + అది = ఉత్స సంధి

1. వారికి సమాజాభీవృద్ధి కాంక్ష లేదు. = _____ + _____ = _____
2. అతడు అమరుడవుతాడని మనమెవ్వరు ఊహించలేదు. = _____ + _____ = _____
3. ఆయన నన్ను క్షమించండని సభాముఖంగా కోరాడు. = _____ + _____ = _____
4. ఏమిటమ్మా వలకవు. = _____ + _____ = _____

అ) కింది సమాస పదాలను పరిశీలించండి.

గొప్ప పుస్తకం - గొప్పదైన పుస్తకం

ఎర్ర కలువ - ఎర్రదైన కలువ

తెల్ల పావురం - తెల్లదైన పావురం

పై ఉదాహరణలలో గొప్ప, ఎర్ర, తెల్ల అనేవి విశేషణాలు. పుస్తకం, కలువ, పావురం అన్నవి నామవాచకాలు. ఈ విధంగా నామవాచక, విశేషణాల కలయికతో ఏర్పడే సమాసం “**కర్మధారయ సమాసం**”.

ఇ) కింది వాక్యాలలోని కర్మధారయ సమాసాలను గుర్తించి నామవాచకం, విశేషణాలను రాయండి.

1. విద్య మనకు ఉన్నతవ్యక్తిత్వాన్ని ఇస్తుంది. = _____ = _____
2. ఒక్క చిరునవ్వు ఎన్నో సమస్యలకు పరిష్కారం. = _____ = _____

3. వివేకానందుడు ఆదర్శభావాలు గల వ్యక్తి. = _____ = _____

4. దానమివ్వాలంబీ దానగుణము ఉండాలి. = _____ = _____

ఉపమాలంకారం

కింది వాక్యాన్ని పరిశీలించండి.

జ్ఞానం దీపం వలె జీవితానికి వెలుగునిస్తుంది.

మై వాక్యంలో జ్ఞానాన్ని దీపంతో పోల్చారు. ఇక్కడ జ్ఞానం పోల్చబడే వస్తువు. కనుక జ్ఞానం ఉపమేయం అవుతుంది. పోలికకు తెచ్చుకున్నది దీపం కనుక దీపం ఉపమానం అవుతుంది.

ఉపమేయం	పోల్చబడేది
ఉపమానం	పోలికకు తెచ్చుకున్నది

కింది వాక్యాల్లోని ఉపమేయ, ఉపమానాలను గుర్తించి, రాయండి.

1) చినుకులు ముత్యాల్లా రాలుతున్నాయి.

2) నీ మాటలు అమృతం వలే సంతోషాన్నిస్తున్నాయి.

పోల్చబడేది ఉపమేయమని, పోలికకు తెచ్చుకున్నది ఉపమానం అని తెలుసుకున్నారు !

కింది వాక్యాన్ని పరిశీలించండి.

ఉదా॥ ఆమె ఆలోచనలు ఎదలో ముల్లువలె కదలాడాయి

ఉపమేయం = ఆలోచనలు (పోల్చబడే పదం)

ఉపమానం = ముల్లు (పోలిక కారకు ఉన్న పదం)

ఉపమావాచకం = వలె (ఉపమేయ, ఉపమానాల అనుసంధాన కర్త)

సమానధర్మం = కదలాడాయి (ఉపమేయ, ఉపమానాలలో ఉండే సమానధర్మం)

పై ఉదాహరణలో ఉపమేయమైన ఆలోచనలను, ఉపమానమైన ముల్లుతో పోల్చిచెప్పడం జరిగింది. వలె అను ఉపమావాచకం ఉపమేయానికి, ఉపమానానికి, అనుసంధాన కర్తగా ఉంది. ఉపమేయ ఉపమానాలలో కదలాడడం అనే సమానధర్మం ఉంది. ఈవిధంగా ఉపమేయ ఉపమానాలకు మనోహరమైన సాధ్యమును (పోలికను) చెప్పినట్లుయే ఉపమాలంకారం అవుతుంది.

1. దేశం కోసం త్యాగం చేసిన సైనికుల విపరాలను సేకరించి ప్రదర్శించండి.

పాతాంత పద్యం

ప్రాణిలోకంబు సంసారపతిత యగుట
వసుధ పై గిట్టి పుట్టనివాడు గలఁ డె
వాని జన్మంబు సఫల మెవ్వాని వలన
వంశమధికోన్నతి వహించి వన్నె కెక్కు

- ఏనుగు లక్ష్మణకవి

తాత్పర్యం : ప్రాణులన్నీ సంసారబంధనాలలో చిక్కుకొని ఉంటాయి. భూమి మీద పుట్టి చనిపోని వాడుండదు. ఎవని వలన వంశము మిక్కిలి గొప్పదనమును పొంది ప్రసిద్ధికెక్కునో వారి జన్మ సార్థకమవుతుంది.

సూక్తి - తీసుకోవడం కాదు ఇవ్వడం నేర్చుకో. పెత్తనం కాదు నేవ అలవరచుకో - రామకృష్ణ పరమహంస

ఈ పాఠంలో నేర్చుకున్నవి

1. నాకు నచ్చిన అంశం .....
2. నేను గ్రహించిన విలువ .....
3. సృజనాత్మక రచన .....
4. భాషాంశాలు .....

జాతీయ సైనిక దినోత్సవం

జనవరి 15వ తేదీని సైనికుల త్యాగాలను స్మరిస్తూ సైనిక దినోత్సవాన్ని నిర్వహించుకొంటాం.

ఉపాధ్యాయుల సూచనలు :

1. దేశసేవకు సైనికులను ముందుకు నడిపించిన వీరమాతల గూర్చి చెప్పండి.
2. దేశరక్షణ వ్యవస్థ గూర్చి విద్యార్థులకు వివరించండి.
3. అమరవీరుల దినోత్సవంలో పాల్గొనండి.

మేటి పద్యాలు

పరమదయాకర శుభకర

నరవరసుత గరుడగమన నగధరపరమ

మురహార భవహార మాధవ

ధరధరసుత ధవళనయన దశరథతనయా॥

ఈ పద్యంలో అన్నీ తలకట్టే ఉన్నాయి గమనించండి.

అమృత నిష్ఠంది పల్లకీ హోదమునకు
రాగిణీ దివ్య సమౌద రాగమునకు
తేఱ తేఱల నవకంపు సోనలకును
సాటియగును మా తెలుగు భాషామతల్లి

- సురవరం

అందముల చిందు తీరు తీయములు గ్రీ
ముద్దు గులికెడు నుడికారములును గ్రీ
లలిత జాతీయములు గ్రీ యలరుచుండు
తేఱ తేనియ యూట మా తెనుగు మాట
తేఱ వెన్నెల వెలుగులు తెలుగు నుడులు

- నాళం కృష్ణారావు

పాతాంత అంశము

అల్లూరి సీతారామరాజు ఏకపాత్రాభినయం

ఎంత కాలం సాగాలీ ఆగదాలు. నీడను దేవతగా పూజించే
అరమరిక లేని జాతిపై ఇంతటి రాక్షసకాండా?

ఎవడిచ్చాడు దొరలకీ హక్కు! తనగడ్డకాని గడ్డపై అడుగుపెట్టి,
దొర్చన్యానికి దిగిన ఈ దొరతనాన్నిక దగ్గం చేసి తీరకపోతే మన్యానికి
మనుగడలేదు. నిత్యం చచ్చేకన్నా, వీరునిగా పోరాడి చావడం యుక్తం.
త్రిటిషు నిరంకుశులపై తిరుగుబాటు, పరపీదన ప్రభుత్వంపై విష్వవం
ప్రతిమానవుడి జన్మహక్కు! ఈ సీతారామరాజు ఒక్కడే కాదు. మన్యం
వీరుల కొనపూపిరున్నంత వరకూ, సీమదొరల శబ్దం
భరతభండంలోనే వినిపించ వీలులేదు. సింహాలు
విహారించే సీమలో నక్కలకు స్థానముండరాదు. పులినైనా
పిలిచి చంపగల మన్యజాతే తలచుకుంటే, ఈ దొరలకు
తృటిలో గతులూమతులూ లేకుండా చేయగలదు.

ఏకపాత్ర - మహానీయుని జీవితంలో జరిగిన పతాక
సన్నిహితము, సంఖాషణ, పాత్రోచితంగా ఒక్కరే
అభినయించడం ఏకపాత్రాభినయం.

మూడు నెలల బిడ్డను కట్టుకొని, స్వాతంత్య పోరాటం సల్పిన రుస్సీలక్ష్మియే మనకు విష్వవస్యార్థి,
“నరుడు తలచుకుంటే నల్లరాళ్ళు బద్దలౌతాయి”. పదండి వీరులారా! విజయం మనదే... మల్లా, గంటాం,
పడాలూ! అశేష మన్య శారులారా! కరిపై లంఘించే కొదమసింగములారా! కదలండి. కదనానికి.

శతకసారభం

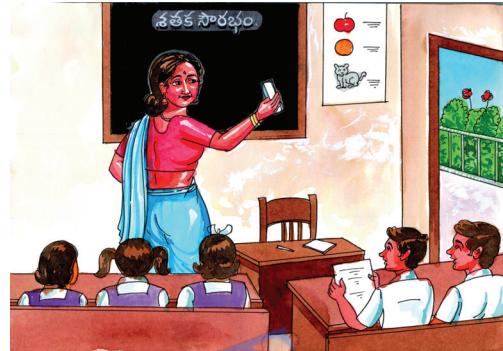

చదవండి - ఆలోచించి చెప్పండి

శ్రుతి సుభగంబైయను స
నృతినిచ్చును, నీతిబెంచు, మాన్యత గూర్చున్
శతకము బాపు తమమ్ములు
శతపత్ర సుహితునివోలే సతతము నేస్తం !

ప్రశ్నలు :

- 1) వై పద్యంలో దేని గురించి ప్రస్తావన ఉంది ?
- 2) శతకము అంటే ఏమిటి ?
- 3) మీకు పచ్చిన శతక పద్యాలు చెప్పండి ?

ఉద్దేశం

విద్యార్థులలో లౌకిక జ్ఞానాన్ని, జీవన సైఫ్యూల్యాలను, నైతిక విలువలను పెంపొందించడం వారిని ఉత్తమ భావిభారత పౌరులుగా తీర్చిదిద్దడం ఈ పాత్యాంశ ప్రధాన ఉద్దేశం.

క్ర.సం	కవి పేరు	కాలము	శతకము
1.	గరికిపాటి మల్లావధాని	19వ శతాబ్ది	విద్యార్థి శతకం
2.	మారద వెంకయ్య	17వ శతాబ్ది	భాస్కర శతకం
3.	పక్కి అప్పల నరసయ్య	16వ శతాబ్ది	కుమార శతకం
4.	పెరుమాళ్ళ మునెప్ప	20వ శతాబ్ది	విద్యా శతకం
5.	కంచర్ల గోపన్న	17వ శతాబ్ది	దాశరథి శతకం
6.	మాచిరాజు శివరామరాజు	20వ శతాబ్ది	మణులమూట శతకం
7.	బమ్ముర పోతనామాత్యుడు	15వ శతాబ్ది	నారాయణ శతకం
8.	గుండ్లపల్లి నర్సమ్మ	20వ శతాబ్ది	వరదరాజ శతకం
9.	కొండూరు పీర రాఘువాచార్యులు	20వ శతాబ్ది	మిత్రసాహస్రి శతకం

శతక సౌరభం

* 1. కం. జననీ జనకులు నినుంగని

పెనిచిన దేవతలటంచు పెనుపగు భక్తిం

గనుగొని యనికము వారిం

దనుపుటయే నీకు సాఖ్యదము విద్యార్థి!

* 2. ఉ. దానముఁ జేయనేరని యధార్మికు సంపదలుండి యుండినన్

దానె పలాయనంబగుట తథ్యము, బూరుగు ప్రూణుఁ గాచినన్

దాని ఘలంబులూరక వృథాపడిపోవవె యొండి గాలిచేఁ

గానలలోన నేమిటికిగాక, యథోజ్యములోట భాస్కరా!

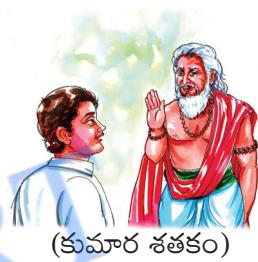

* 3. కం. పిన్నల పెద్దల యొడ గడు

మన్ననచే మెలగు సుజన మార్గంబులనీ

వెన్ను కొని తిరుగుచుండిన

నన్ని యొడల నెన్న బదదువన్న కుమారా!

* 4. తే.గి. గంటకాలము గడిచిన గతమనంద్రు

గతము గతమె కానది యెట్లు కలిసిరాదు

గంటకాలము వృథగాగ గడపకీవు

విద్యనేర్చుకో బ్రతుకంత వెలిగిపోవు

* 5. చ. కనకవిశాలచేల! భవకానన శాతకుతారధార! స

జ్ఞన పరిపాలశేల! దివిజస్తుత! సద్గుణ కాండ, కాండసం

జనిత పరాక్రమ! క్రమ విశారద! శారదకందకుంద చం

దన ఘునసార సారయశ! దాశరథి! కరుణాపయోనిథి!

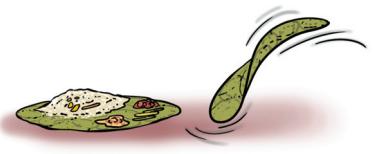

* 6. ఆ.వె. నిండువిస్తరాకు నిశ్చలంబుగనుండు

ఏమిలేని విస్తరెగిరిపడును

వినయియగు వివేకి, విష్ణువీగు జడుండు

మాచిరాజుమాట మణులమూట

* 7. మ. సతతాచారము సూన్యతంబు కృపయున్ సత్యంబునున్ శీలమున్
నతిశాంతత్వము చిత్తశుద్ధికరము స్నధ్యాత్మయున్ ధ్యానమున్
ధృతియున్ ధర్మము సర్వజీవహితమున్ దూరంబుఁ గాకుండ స
మృతికిం జేరువ మీ నివాస సుఖమున్ మానాథ! నారాయణ!

(నారాయణ శతకం)

8. సీ. ఒరులపై శత్రుత్వముంచకుండినఁ జాలు

సపవాసములు నిత్యముండినట్లు
పరుల మనస్సునొవ్వఁ బల్మకుండినఁ జాలుఁ
జతురత వేదముల్ చదివినట్లు
జతరుల సౌమ్యాశ్రయించకుండినఁ జాలు
సోపికతో ధర్మమెనగినట్లు
వారు వీరని పర్వకుండినఁ జాలు
దివ్యతీర్థములకుఁ దిరిగినట్లు
తే.గీ. చాడిమాటల నొకరిపై సాహసమునఁ
బెట్టకుండినఁ జాల్ గుడుల్ కట్టినట్లై
పుడమి శ్రీవల్లివేదు సత్పురనివాస
వనిత నరసాంబఁ బ్రోవుమా! వరదరాజ!

(వరదరాజ శతకం)

* 9. ఆ.వె. మధురభాషితములు మాణిక్యములవోలే
శ్రుతినలంకరించి మతివసించు
మంజులములుగాని మాటలు నిలువవు
విశ్వహితచరిత్ర వినరమిత్ర!.

(మిత్రసాహస్రి)

ప్రక్రియ - శతకం

శతకమనగా నూరు పద్మాల రచన. సాధారణంగా శతకాలలో నూరు నుండి నూట ఎనిమిది పద్మాలు ఉంటాయి. శతకంలోని పద్మాలు ముత్కకాలు. అనగా ఏ పద్మానికదే స్వశంత్ర భావం కలిగి ఉంటుంది. శతకంలో ప్రతి పద్మానికి చివరలో ఒక పదం మొదలుకొని రెండు పాదాలవరకు మకుటంగా ఉంటుంది.

భావాలు : -

1. విద్యార్థి! నీకు జన్మనిచ్చి, పెంచిన తల్లిదండ్రులే దేవతలు. వీరిని మిక్కిలి భక్తితో ఎల్లప్పుడు సేవించాలి. ఇలా చేయడం వలన నీకు సర్పసుభాలు లభిస్తాయి.
2. ఓ భాస్కరా ! బూరుగుచెట్ల కాయలు తినుటకు పనికిరాక ఎండిపోయి గాలి వలన రాలి వృధాగా అడవిలో పడిపోతాయి. అట్లే దానము చేయని మనుష్యుని సంపద ఎవ్వరికీ ఉపయోగపడక సశించి పోతుంది.
3. కుమార ! చిన్నవారితో, పెద్దవారితో మర్యాదతో ప్రవర్తించిన యొడల మంచివాడని పిలువ బడుదువు. మంచి పద్ధతులలో ప్రవర్తించిన లోకమునందు ప్రభ్యాతిని పొందగలవు. అందరూ నిన్ను కీర్తించెదరు.
4. కాలం గడిచిపోతే దానిని గతం అంటారు. గడిచిన కాలం తిరిగిరాదు. కాలం విలువైంది. వృధా చేయరాదు. కాలానుగుణంగా విలువైన విద్యను నేర్చుకోవాలి. అప్పుడే జీవితం పరిపూర్ణమౌతుంది.
5. దయకు సముద్రుడవైన రామా! బంగారంతో నేసిన విశాలమైన ప్రస్తాలను ధరించావు. పదునైన గొడ్డలి అంచుతో సంసారమనే అడవిని నాశనంచేసి, సజ్జనులను రక్షించావు. దేవతలు స్తుతించే గుణాలను కలిగి, అగ్నిపంటి శౌర్య పర్మాక్రమాలతో నిండి శరత్తులోని మేఘమాలికవలె అలరినావు. నీవు మంచి మలైలవలె, గంధంవలె పరిమళాన్ని కల్గి, పచ్చకర్మారం వంటి కీర్తితో మెరుస్తున్నావు.
6. వడ్డించిన విస్తరి నిండుగా, నిశ్చలంగా ఉంటుంది. వడ్డించని విస్తరాకు గాలికి ఎగిరిపోతుంది. అలాగే వివేకి వినయంతో ఒప్పారుతాడు. అవివేకి మిడిమిడి జ్ఞానంతో పతనం అవుతాడు. పెద్దల మాటలు మఱల మూటలుగా భావించి, జీవించాలి.
7. లక్ష్మీపతివైన నారాయణా! ఎల్లప్పుడు సదాచారాన్ని పొఱించడం, సత్యాన్ని పలకడం, భూతదయ కలిగి ఉండడం, చక్కని నదవడిక, వినయం, శాంతం, చిత్రశుద్ధినిచ్చే ఆత్మజ్ఞానం, ధ్యానం, ధైర్యం, ధర్మాచరణం, సర్వజీవులకు మేలు చేయడం మొదలైన సద్గుణాలు వదలకుండా ఉండే ప్రజ్ఞావంతునికి నీ సన్నిధి లభిస్తుంది.
8. వల్లివేడులో వెలసి నరులను రక్షించే నరసాంబ సమేతుడవైన వరదరాజా! ఇతరులపై పగలేని జీవితాన్ని గడిపితే, అది నిత్య ఉపవాస ఫలితమిస్తుంది. పరుల మనస్సుకు బాధ కలగకుండ మాట్లాడితే, వేదాలు చదివిన సుకృతం లభిస్తుంది. పరుల ధనానికి ఆశపడకుండా ఉంటే దానధర్మాలు చేసినట్టువుతుంది. పొరుగువారిని తూలనాడని పరిస్థితే ఉంటే, పవిత్రతీర్థాలను చూసిన ఫలం కలుగుతుంది. పరులపై నిందవేయకుండా బ్రతికితే గుళ్ళు నిర్వించిన పుణ్యం వస్తుంది. కావున మానవులు బ్రతికినంత కాలం ఈర్ష్య, అసూయలను విడిచి మనుగడ సాగించాలని భావం.
9. లోక క్షేమం కోరే మిత్రమా! మంచి మాటలు మధురమైనవి. అవి మాణిక్యాలవంటివి. చెవులకింపుగా ఉండే మాటలు మనస్సులో శాశ్వతంగా ఉంటాయి. కాని చెడుమాటలు నిలువక నశించిపోతాయి.

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

అ) కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు చెప్పండి, రాయండి.

1. పారంలోని పద్యాలను రాగ, భావయుక్తంగా పాడండి.

2. పారంలో మీకు నచ్చిన పద్యాలు ఏవి? అవి ఎందుకు నచ్చాయో చెప్పండి.

3. కింది పద్యానికి ఇచ్చిన ప్రతిపదార్థాన్ని చదపండి. అర్థం చేసుకోండి.

చ. కనకవిశాలచేల! భవకానన శాతకుతారథార! స

జ్ఞన పరిపాలశీల! దివిజస్తుత! సద్గుణ కాండ కాండసం

జనిత పరాక్రమ! క్రమ విశారద! శారదకండకుంద చం

దన ఘనసార సారయశ! దాశరథీ! కరుణాపయోనిథీ!.

ప్రతిపదార్థం.

దాశరథీ! = దశరథుని కుమారుడైన ఓ రామా!.

కరుణా = దయకు

పయోనిథీ = సముద్రము పంటి వాడా!

కనకచేల = బంగారంతో నేసిన వృష్టము కట్టి,

విశాల = పెద్దదైన

భవకానన = సంసారమనే అడవిని

శాత = పద్మనైన

కుతారథార = గొడ్డలి అంచుతో నాశనం చేసి

సత్త + జన = మంచివారిని

పరిపాల = రక్షించుట అనే

శీల! = గుణము కలవాడా!

దివిజ = దేవతలచేత

స్తుత = స్తుతించబడిన వాడా!

సద్గుణ = చక్కని గుణముల యొక్క

కాండ = సముదాయం గల

కాండ సంజనిత = నీటియందు పుట్టిన అగ్నివలె

పరాక్రమ	=	శౌర్య పరాక్రమముల యందు
క్రమ	=	సరియైన
విశారద!	=	నేర్చు గలవాడా!
శారద	=	శరత్కూల
కండ	=	మేఘుం వంటివాడా!
కుండ	=	మొల్లల వలె
చందన	=	మంచిగంధం వలె
ఘునసార	=	కర్మారం వలె
సార యశ!	=	స్వచ్ఛమైన కీర్తి గలవాడ!

◆ ప్రతిపదార్థం అవగాహనకోసమే

అ) కింది గేయం చదపండి. గేయ భావం రాయండి.

మనోసితులన్నింటికి మననే మూలం
 మననే ముఖ్యం, అంతా మనసుమయం
 కలుపితమైన మనసుతో
 పలికిన మాటలు, చేసిన చేతలు ఘలితంగా
 దుఃఖం, ఎద్దగిట్టలను అనుసరించే
 బండిచక్కంలా, వెంట తరుమును

డి.చంద్రశేఖర్ - బుధ్ధధర్మ సారం

భావం : .....

.....
 .....

ఇ) కింది గడ్యం చదివి, ప్రశ్నలు తయారు చేయండి.

తెలుగు కవయిత్రులలో నందిపాటి శేషమాంబ ఒకరు. ఆమె కర్మాలు జిల్లాలోని కొలిమిగుండ్ల మండలం నందిపాడు గ్రామంలో జన్మించారు. రంగమ్మ, రామస్వామి ఆమె తల్లిదండ్రులు. ఆమెకు రంగయ్యతో బాల్య వివాహం జరిగింది. ఆమె తొమ్మిది సంవత్సరాల ప్రాయంలోనే భర్తను కోల్పోయి బాలవితంతువైనది. నందిపాటి రామనాటకము, ప్రహోదచరిత్ర నాటకము, శ్రీ తులసీమహాత్మ్య నాటకము, శ్రీ కాళీయ మర్దన నాటకము, ద్విపద, యక్కగాన, కోమలపదాలు వంటి రచనలు సృజించారు. ఆమె 1943వ సంవత్సరంలో నందిపాడులో స్వర్గస్థురాలయ్యారు. వీరి సాహితీ సేవలు ఆంధ్ర వాజ్ఞయసూచికలో పేర్కొనబడినాయి.

ప్రశ్నలు.

1. _____

2. _____
3. _____
4. _____

ఈ) పారం ఆధారంగా ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

1. ‘శతక ప్రక్రియ’ లక్షణాలను గురించి రాయండి.
2. తల్లిదండ్రులకు సేవ చేయడం వల్ల కలిగే ఫలితాలు ఏవి ?
3. మానవుని సద్గుణాలేవి ?

వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

అ) కింది ప్రశ్నలకు నాయిగు వాక్యాల్లో సమాధానాలు రాయండి.

1. కాలం విలువైనదని ఎలా చెప్పగలవు?
2. దాతల లక్షణాలను రాయండి.
3. నరసమ్మ తెలిపిన లోకనీతిని వివరించండి?

ఆ) కింది ప్రశ్నలకు ఎనిమిది వాక్యాల్లో జవాబులు రాయండి.

1. నైతిక విలువలు వ్యక్తికి ఎలా తోడ్పుడతాయో సాంతమాటల్లో రాయండి.
2. పారంలో దానగుణం తెలిపే పద్యం ఉంది కదా! మీ ఊర్భో ఉన్న దాతల గురించి వివరించండి.
3. మీరు చదివిన శతకపద్యం ఆధారంగా మధురంగా మాట్లాడడం యొక్క ప్రాధాన్యతను సమర్పిస్తూ రాయండి?

భాషాంశాలు

పదజాలం

అ) కింది పట్టిక ఆధారంగా వాక్యాలలోని పదాల అర్థాలను గుర్తించండి. వాటితో సాంతవాక్యం రాయండి.

సమయం	తల్లిదండ్రులు	తల
బంగారం	చేతులు	ఇష్టం
మంచిమాట	అవివేకి	మేలు

1. జననీజనకులకు కరములెత్తి నమస్కరించాలి.

జనవీజనకులు : _____

కరములు :

- ## 2. కాలము కనకము కంటే విలువయినది.

కొలము :

కనకము :

3. గురువులు చెప్పే సూన్హతము పిల్లల హితము కొరకని భావించాలి.

సూన్యతము :

పీతము : _____

ಅ) ಕಿಂದ ಇಚ್ಛಿನ ಪದಾಲಕು ಸರೈನ ನಾನಾರ್ಥಿಲನು ಗುರ್ತಿಂಬಿ, ರಾಯಂಡಿ.

పదం నానార్థాలు

- జనని
- కను
- మతి
- పలుకు
- ధర్మం

అ) చూచు, ప్రసవించు, తెలియు
ఆ) పుణ్యం, యూగం, న్యాయం
ఇ) నింద, ఖండము, మాట్లాడు
ఈ) బుధి, తలపు, ఇచ్ఛ
ఉ) తల్లి, కోరిక, దయ

ఉదా:- జనని: తల్లి, కోరిక, దయ.

$$1. \underline{\hspace{2cm}} = \underline{\hspace{2cm}}, \underline{\hspace{2cm}} \quad 2. \underline{\hspace{2cm}} = \underline{\hspace{2cm}}, \underline{\hspace{2cm}}$$

3. _____ = _____, _____   4. _____ = _____, _____

ಇ) ಕೀಂದಿ ವಾಕ್ಯಾಲಲ್ಲೋ ಗೀತ ಗೀಸಿನ ಪದಾಲಕು ಪರ್ಯಾಯ ಪದಾಲನು ರಾಯಂಡಿ.

1. గుణవంతుడు కష్టానికి పలాయనం చెందడు.

22. _____ = _____, _____

2. జనం మంచి కార్యం చేయాలి.

∴ _____ = _____, _____

3. మనస్యుని గానం వీనులవిందు చేస్తోంది.

4. విద్య వలన జీవితం వెలుగుతుంది.

జ.

— = ——————, ——————

ఈ) కింది వాక్యాలలోని ప్రకృతి వికృతులను గుర్తించి రాయండి.

1. రాజు తన కార్యాన్ని సమర్థంగా చేసి, ఆ కర్జానికే వన్నె తెచ్చాడు.
2. పిల్లలు కథను చదివి, ఆ కతలోని సారాంశాన్ని గ్రహించారు.
3. శ్రీని సద్గునియోగపరచాలి. సిరిని దుర్యానియోగపరచరాదు.
4. అందరూ మాతృభాషను చదవాలి. మన బాస యాసలతో ఉంది.
5. భోజనం ఆకలిని తీరుస్తుంది. బోనమును ఎప్పుడు వృథా చేయరాదు.

ప్రకృతి	వికృతి
కార్యం	కర్జం
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

అ) రెండవ పెట్టెలో ఇచ్చిన అర్థాలను పరిశీలించండి. ఆ అర్థానికి సరిపోయే పదాన్ని మొదటి పెట్టెలో గుర్తించి వాటికి క్రమసంబులు వెయ్యండి.

1	2	3	4	5
శరం	గిరి	హసం	వాసము	కనుగొను
6	7	8	9	10
రణము	తీర్థం	చిత్తము	సతతం	చాడిమాటలు

యుద్ధము	బాణము	దూలము	పుణ్యక్షేత్రం	నిందలు
కొండ	మనస్సు	నవ్వు	ఎల్లప్పుడు	వెతకడం

సవర్ణదీర్ఘ సంధి: అ, ఇ, ఉ, ఔ లకు సవర్ణాచ్చులు పరమైతే క్రమంగా వాటి దీర్ఘాలు ఏకాదేశమగును.

గుణ సంధి: ఆకారానికి ఇ, ఉ, ఔ లు పరమైతే వరుసగా ఏ, ఇ, అర్ఱలు ఏకాదేశంగా వచ్చి గుణసంధి జరుగుతుంది అని కింది తరగతులలో తెలుసుకున్నారు కదా!

అ) కింది పదాలను విడవిసి సంధి పేరు రాయండి.

1. విద్యార్థి _____
2. సూర్యోదయం _____
3. గజేంద్రుడు _____
4. మహార్షి _____

అ) కింది పదాలను కలిపి, సంధి పేరు రాయండి.

1. ఫలంబులు + ఊరక = _____ = _____
2. చరణ + ఆభివాదం = _____ = _____
3. కట్టిన + అట్లే = _____ = _____

ఇ) షష్ఠీతత్త్వరుష సమాసం : కు, యొక్క అనే విభక్తి ప్రత్యయములను ఉపయోగించి కింది పదాలకు విగ్రహ వాక్యాలు రాయండి.

1. విశ్వహీతం _____
2. సత్పురుషనివాసం _____
3. పరోపకారం _____
4. గురుచరణములు _____

ఈ) కింది పదాలకు విగ్రహ వాక్యాలు రాసి సమాస నామం రాయండి.

1. జననీజనకులు = _____ = _____
2. ఘనసారం = _____ = _____
3. చిత్తశుద్ధి = _____ = _____

ఖండస్సు

పద్య లక్ష్మణాలను తెలియచేసే శాస్త్రమే ఖండస్సు. గణాలకు గురులఘువులు ఆధారం. ఒక మాత్ర కాలంలో ఉచ్చరించే అక్షరాలను లఘువులని, రెండు మాత్రల కాలంలో పలుకబడే అక్షరాలను గురువులని అంటారు. మాత్ర అనగా ఒక చిట్టికి వేసినంత కాలం.

లఘువు గుర్తు - I, గురువు గుర్తు - U

లఘువు గురువులను గుర్తించే విధానాన్ని పరిశీలించాం.

1. లఘువులను గుర్తించే విధానం - లఘువుకు గుర్తు - |

1. ప్రస్వాచ్చులు	అ ఇ ఉ ఐ ఎ ఒ ఒ
2. ప్రస్వాచ్చులతో కూడిన హల్లులు	క చి గు బృ వె శో
3. దీర్ఘాలు కాని ద్విత్యాక్షరాలు	క్ర్ష గ్రి చ్చు ట్టు తై బ్బి
4. దీర్ఘాలు కాని సంయుక్తాక్షరాలు	క్ర్షి స్థ్రు శ్వు ద్వై త్యై త్యో
5. తేల్చి పలుకబడే రేఫతో కూడిన అక్షరాల ముందు అక్షరాలు	అద్రుచు కద్రువ విద్రువ

2. గురువులను గుర్తించు విధానం - గురువుకు గుర్తు - U

దీర్ఘాలు	ప ఆ ప శః ప ఊ ప ఎ ప బ ప ఒ ప ఓ ప జ్ఞ
దీర్ఘాచ్చులు కలిగిన హల్లులు	ప ప ప ప ప ప ప ప ప ప ప ప
ద్విత్యాక్షరానికి ముందున్న అక్షరాలు	అమ్ము, చిల్లర, మబ్బు, కత్తర
సంయుక్తాక్షరానికి ముందున్న అక్షరాలు	పద్యము, భక్తి, కల్పన
సంశేషాక్షరానికి ముందున్న అక్షరాలు	ఉప్పం, వస్త్రము, మర్మము
పూర్ణ బిందువు కలిగిన అక్షరాలు	పందస్సు, లక్షణం, చెప్పడం
పొల్ల హల్లుతో కూడిన అక్షరాలు	పరాజేష్మ, కొరకున్, బుఖిష్ట
విసర్గ కలిగిన అక్షరాలు	పదుఖం, అంతఃపురం, నమః

3. కింది అక్షరాలకు లఘువు, గురువులను గుర్తించండి.

1. అ	2. ఇ	3. ఔ	4. త్రు	5. కః	6. ట్ట	7. నిన్
8. యే	9. శు	10. బ	11. క్రి	12. ష్ట	13. తం	14. త్యు

గణం-ఏర్పడే విభాగం

‘అక్షరాలు గురువులు-లఘువులుగా గుర్తించబడతాయి’ అని తెలుసుకున్నాం. ఇలా ఏర్పడిన ‘గురువులు లఘువులు’ కలిస్తే గణాలు అని పిలువ బడతాయి. గురులఘువుల సమాహారే గణం. ఒక్క గురువూ గణం కావచ్చు. ఒక్క లఘువూ గణం కావచ్చు, అనేక గురులఘువులు కలిగినది గణం కావచ్చు.

స్వరూపాన్ని బట్టి ఏర్పడే గణాలు నాలుగు రకాలుగా ఉన్నాయి. అవి :

- 1) ఒక అక్షర గణాలు
- 2) రెండు అక్షరాల గణాలు
- 3) మూడు అక్షరాల గణాలు
- 4) నాలుగు అక్షరాల గణాలు

1. ఒక అక్షర గణాలు:-

నిర్వచనం:- “ఒకే అక్షరం గణంగా ఏర్పడటాన్ని ఏకాక్షరగణం అంటారు”. ఇవి రెండు.

గణ విభాగం	లక్షణం	చిహ్నం	గణం పేరు	ఉదాహరణలు	
ఏకాక్షర	1. ఏక లఘువు		“ల”గణం	అ	క
	2. ఏక గురువు	U	“గ”గణం	కం	మః

2. రెండక్షర గణాలు:- రెండేని అక్షరాలతో ఏర్పడే గణాలను రెండక్షర గణాలు అంటారు. ఇవి నాలుగు.

గణ విభాగం	లక్షణం	చిహ్నం	గణం పేరు	రెండవ పేరు	ఉదాహరణలు				
	1. లఘువు+గురువు	U	“లగ”ము	“వ”గణం	I	I	I	I	I
	2. గురువు+లఘువు	U	“గల”ము	“హ”గణం	U	U	U	U	
	3. లఘువు+లఘువు		“లల”ము	“లా”					
	4. గురువు+గురువు	U U	“గగ”ము	“గా”	ఊజూ	చేసే	మంచే	పుణ్యం	

3. మూడక్కర గణాలు:- మూడేసి అక్కరాలతో ఏర్పడే గణాలను మూడక్కర గణాలు అంటారు. ఇవి ఎనిమిది.

గణ విభాగం	లక్షణం	చిహ్నం	గణం పేరు	ఉదాహరణలు			
మూడక్కరాలగణాలు	ఆది గురువు	U	“భ”గణం	U	బంధము	బాధ్యత	వర్ధని
	మధ్య గురువు	U	“జ”గణం	U	సమీప	సమాన	సుధామ
	అంత్య గురువు	U	“స”గణం	U	అమరం	సుమతీ	కనకం
	ఆది లఘువు	U U	“య”గణం	U U	అరణ్యం	సమీరం	సముద్రం
	మధ్య లఘువు	U U	“ర”గణం	U U	సామజం	మండపం	కుండసం
	అంత్య లఘువు	U U	“త”గణం	U U	కళ్యాణి	మందార	హిందోళ
	మూడు లఘువులు		“న”గణం		అణిమ	మహిమ	గరిమ
	మూడు గురువులు	U U U	“మ”గణం	U U U	సంబంధం	బంధుత్వం	సౌకర్యం

- ◆ 1. భ, జ, స, లు గురువు యొక్క స్థానం ఆధారంగా కూర్చుబడ్డాయి. 2. “మ” గణం అన్నీ గురువులు.
- ◆ 3. య, ర, త, లు లఘువు యొక్క స్థానం ఆధారంగా కూర్చుబడ్డాయి. 4. “న” గణం అన్నీ లఘువులు.

అ) కింది పదాలకు లఘువు గురువులను గుర్తించండి.

1. జనకుడు
2. జననీ
3. దేవత
4. కాలము
5. కరము
6. విస్తర
7. అక్కర
8. బంగారం
9. శూరులు
10. భాస్కరా

అ) కింది పద్య పాదాలకు గురు, లఘువులను గుర్తించండి.

1. దానము జీయనేరని యథార్థకు సంపదలుండి యుండినన్.
2. సురుచిర భూషణంబు లిపి శూరులకున్ సిరి లేనియప్పడున్

ఏవైన రెండు శతకాలలోని ఐదు పద్యాలను సేకరించి వాటికి భావాలను రాసి ప్రదర్శించండి.

పాతంత పద్యం

కారణము లేని కలహంబు, గరుణలేమి
పరవధూ పరథన వాంఛ, బంధుసాధు
జనములం దసహిష్ణుత్వ, మనంగ జగతిం
బ్రకృతిసిద్ధంబు లివి దుష్ట, నికరమునకు

భావం : కారణము లేకయే తగ్వులాడుట, దయలేకుండుట,
పరస్తిల యందును, పరథనముల యందును కోరిక,
బంధువుల యందును, సజ్జనుల యందును ఓర్పులేకుండుట
అనునవి దుష్టని సహజ గుణములు.

- ఏనుగు లక్ష్మణకవి

సూక్తి : అపజయాలు వాస్తవాలను వెల్లడి చేస్తాయి. విజయాలు వాటిని దాచి ఉంచుతాయి - హెయ్యారెన్

ఈ పాతంతో నేర్చుకున్నవి

1. నాకు నచ్చిన అంశం .....
2. నేను గ్రహించిన విలువ .....
3. స్వాజనాత్మక రచన .....
4. భాషాంశాలు .....

అక్షోబర్ 22వ తేదీని ప్రపంచ విలువల దినోత్సవంగా జరుపుకొంటాం.

ఉపాధ్యాయులకు సూచనలు :

- 1) ఆధునిక శతకాలను చదివించండి.
- 2) తెలుగు పద్యాల తియ్యదనమును విద్యార్థులకు వివరించండి.
- 3) విద్యార్థులకు శతకవద్యులక్షణాలను వివరించి, పద్యాలను రాసేలా ప్రోత్సహించండి.

మేటి పద్యాలు

జిల్లిబిలి పలుకుల బలు ము

ద్వులు గులికెదు తెలుగు బాసతో సరియగునే

తెలిసియు దెలియక వీనుల

నల యించెడు వెత్తిమెత్తియఱమెలుబాసల్!

- వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి

కవులకంటే తుహిన కర్మార నభక్కేరి

తెచ్చిరెవరు నీకు తెలుగు తల్లి ?

సాహితీ తరంగ సంగీత రసధుని

దేశ భాషలందు తెలుగు లెస్సు !

- నందూరి రామకృష్ణమాచార్యులు

జలసేవన గళ గళ ల

వ్యక్తముల పెళెళ భోక్త ! భళ భళ లెబలా

వశిష్ఠ బెళ బెళ లందెల

రుళరుళ లేకీభవించె ! జనము భుజింపన్

- చిలకమర్తి

పాతాంత అంశము

పేరఢీ

అరయున్ శంతను పుత్రుషై విదురుషై అక్రూరుషై, కుబ్జుషై
నరుషై, ద్రౌపదిషై కుచేలునిపయున్ నందప్రజాశేషిషై
పరగన్ కల్గు భవత్త కృపారసము నాషై కొంతరానిమ్ము నీ
చరణాఙ్జంబులు నమ్మినాను, జగదీశా ! కృష్ణ ! భక్త ప్రియా !
వడషై ఆవడషై పకోడిపయి హల్మ్య కోవషై కారపున్
పొడిషై, చల్మిలషై రవిడ్దిలిపయున్ బోండాపయున్ జాంగిరి
సుడిషై పారు భవత్పుపారసము ఇచ్ఛోకొంతరానిమ్ము నే,
సుడుకున్ కాఫిని, ఒక్కగుక్కకొనవే ! ఓ కుంభలంబోదరా.

పేరఢీ అనగా అనుకరణ. ఒక పద్మాన్ని గాని, పాటను గాని వ్యంగ్యంగా అనుకరించి సృజనాత్మకంగా చేసిన
రచన పేరఢీ. తెలుగు పద్మాలకు పేరఢీ రచనలు కోకాల్లలు. [ప్రసిద్ధమైన కవితకు అదేరూపముతో చమత్కార
జనకంగా చెప్పే మరొక కవితే పేరఢీ.

నా యూత్

చదవండి - ఆలోచించి చెప్పండి

మేము వారణాసిని సందర్శించుకున్న తరువాత బుధగయకు చేరుకున్నాం. బుధగయలో యువరాజు సిద్ధార్థుడు తన ఇరవైతొమ్మిదవ ఏట జ్ఞానోదయం పొంది గౌతమబుద్ధుడుగా అవతరించాడు. ప్రపంచానికి అహింస, శాంతి, ప్రేమ అనే సందేశాలను అందించాడు. క్రమేషి ఈ సందేశం సమస్త ప్రపంచాన్ని ప్రభావితం చేసింది. బోధిగయలో చాలా ఆలయాలు ఉన్నాయి. వీటిలో కొన్ని విదేశీయులు నిర్మించినవి. మా యూత్లో కొన్ని ఆలయాలను దర్శించాం.

- దేవులపల్లి కృష్ణమూర్తి (మా యూత్)

ప్రశ్నలు :

1. బుద్ధుడు ప్రపంచానికి ఏం బోధించాడు ?
2. సిద్ధార్థుడు గౌతమబుద్ధునిగా ఎలా మారాడు ?
3. మీరు ఎక్కడిక్కెనా యూతుకు వెళ్ళారా?

ఉచ్చేశం

దేశంలో ప్రాచీన కట్టడాలను, వివిధ నిర్మాణాలను, పలు సంస్కృతులు సంప్రదాయాలను, జీవన విధానాలను, భౌగోళిక వ్యాఖ్యానాలను గురించి తెలియపరుస్తూ చారిత్రక కట్టడాలను రక్కించుకోవలసిన ఆవశ్యకతను తెలియజేయడమే ఈ పాఠం ఉచ్చేశం.

రచయిత పరిచయం

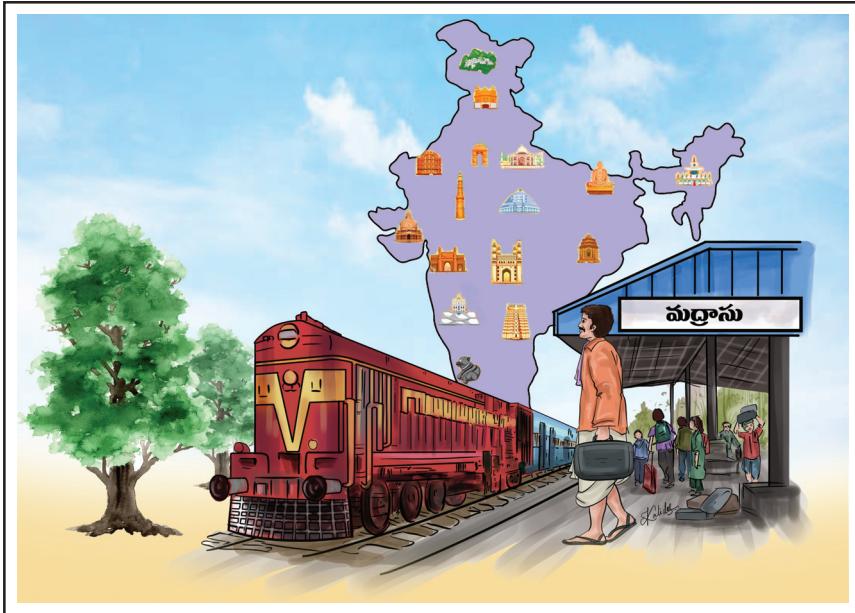

1907 - 1989

బులుసు వేంకట రమణయ్

బులుసు వేంకట రమణయ్యగారు విజయనగరం జిల్లాలోని రామతీర్థంలో జన్మించారు. రావ్ అన్న కలం పేరుతో అప్పటి ముచ్చటలు, గజపతి రాజుల సాహిత్య పోషణ, గజపతుల నాటి గాఢలు, దీపకళికలు, పదపోరు రాత్రులు (కథా సంకలనం) రచించారు. చిన్నయుసూరి బాలవ్యాకరణానికి టీక రాశారు. 1958సంగ్తిలో 'నాట్కట్రదేశ యూత్' అనే పేరుతో యూత్రా రచన చేశారు. మీరు రెండుసార్లు ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ పురస్కారం పొందారు. ప్రస్తుత పాఠం 'నా ఉత్తర భారతదేశ యూత్' నుండి స్వీకరించబడింది.

నా యాత్ర

సెప్టెంబరు 17వ తేది సోమవారం వగలు పదకొండు గంటలకల్లా మేము మద్రాసునెంటుల్ రైల్వేస్టేషను చేరుకున్నాం. నేను గ్రాండ్ ట్రుంకు ఎక్స్‌ప్రెస్‌కు కట్టబడిన మా పెట్టెను వెతుక్కుంటూ వెళ్లాను. అది ఇంజనుకు పక్కనే ఉన్నది. అప్పటికే మా మిత్రులు చాలామంది వచ్చి రైలులో ప్రవేశించారు. నేను వాళ్ళతో జతకట్టాను. పన్నెందు

గంటలకు మా రైలు బయలు దేరింది. ఇది ముఖ్యస్థలాల్లో తప్ప తక్కినచోట్ల ఆగదు. మద్రాసు తర్వాత గూడూరులోనే ఆగింది. మద్రాసు గూడూరు మధ్య సరుగుడు తోటలూ, ఎన్నారు దగ్గరి ఉప్పమళ్లు, చిన్నచిన్న నదులూ తప్ప విశేషమైన దృశ్యాలు మాకు కనిపించలేదు.

గూడూరు తర్వాత మా రైలు నెల్లారు స్టేషన్లో ఆగింది. అది పెద్దపట్టణం. ఆ పరిసరాలు పాడిపంటలకు నిలయాలు. ఈ పట్టణం పెన్నానదికి దక్కింగా ఉంది. నదిపక్కనే శ్రీ రంగనాథ దేవాలయం కనిపించింది. రైలు ఇంకెక్కడా ఆగకుండ రాత్రి ఎనిమిది గంటలకు కృష్ణానది దాటి, బెజవాడకు చేరుకుంది. ప్లాట్‌ఫారం పొడవును బట్టి యింత పెద్దస్టేషన్ దక్కిణ భారతదేశంలో మరెక్కడా లేదనిపించింది.

విజయవాడలో మారైలు గంటనేపు ఆగింది. రైలుకదిలే లోపు మేము భోజనాలు చేసి పడకలు వేసుకున్నాం. బెంచీలు విశాలంగా మెత్తలతో ఉన్నాయి. ఒక్కొక్క హోలులో పైన రెండు, క్రింద రెండు నాలుగేసి బల్లలుండడంవల్ల, అందరూ సర్దుకోవడం వల్ల శ్రమలేకపోయింది. నిద్రలోకి జారుకున్నాము రాత్రి రైలుబండి డోర్కుల్లు, వరంగల్ స్టేషన్లను దాటుతూ, చిట్టడవులను వెనక్కినెట్టేహూ గోదావరి నది సవ్యదులు వినేస్తూ ఉదయం 9 గంటలకు ‘వార్ధాజంక్స్‌కు చేరింది.

‘వార్ధా’ ప్రసిద్ధమైన స్థలం. దీనికి సమీపంలోనే గాంధీమహాత్ముడు ఏర్పచిన ఆదర్శ నగరం “సేవగ్రామ” ఉంది. సూతనపద్ధతిలో విద్యాభ్యాసం చేయించే “వార్ధా విద్యాపథకం” ఇక్కడే మొదలైంది. మూలాధారవిద్య నేర్చే ఉపాధ్యాయులిక్కడనే తర్వీదుపొందుతారట. ఇవన్నీ చూసాం. తర్వాత భారతదేశ స్వాతంత్యపోరాటంలో ముందడుగు వేసి, వీరులకు మార్గం చూపిన థీరనారీమణి లక్ష్మీబాయి ఏలిన ర్ఘూన్నీ పట్టణాన్ని దాటుతూ, మధ్యధరా పర్వతశైలులను తాకుతూ నర్మదాతపతి నదులను దాటుతూ, తెల్లవారుజామున 4.30 గంటలకు మేము ఆగ్రా చేరుకున్నాం.

మేము కాలకృత్యాలు తీర్చుకొని, కాఫీఫలపోరాలు తీసుకొని, చారిత్రక ప్రదేశమైన ఆగ్రా పట్టణాన్ని, ఫతేపూర్ సిక్కిని చూసి, అదే రోజు సాయంత్రం 5.00 గంటలకు ప్రపంచ ఏడుఅద్భుతాల్లో ఒకటైన తాజ్మహాల్ ను చూడడానికి అత్యుత్సాహంతో మా బృందమంతా అక్కడికి చేరుకున్నాం. ఇది యమునానదీతిరంలో ఉంది. దీనిని శాజపోను

చక్రవర్తి తన భార్య ముంతాజ్ బేగం స్క్రూతిచిహ్నంగా నిర్మించాడు. ఈ సుందరమందిరం పూర్తిగా పాలరాతిషోనే కట్టబడింది. ఇది ఎత్తైన, చాలా విశాలంగా ఉన్న తిన్నెపై ఉంది. తిన్నె కూడా పాలరాతి నిర్మాణమే. ఆ తిన్నెకు నాలుగుమాలల మహేశవరును లైన పాలరాతి స్థంభాలున్నాయి. వీటి మధ్య తాజ్మహలుంది. మేము నాలుగు వైపులా చెదిరి, ఎవరికి తోచిన చోట వారు కూర్చున్నాము. మహలుకు తూర్పున నేను మరోయిద్దరు ఖిత్రులతో కూర్చున్నాను. అప్పటికి పున్నమి వెన్నెల మహలు పైకి బాగా వ్యాపించింది. ఒక్కాక్క కోణం నుంచి మీది వైపు చూస్తే రంగురంగుల రత్నాలు పొదిగిన కాంతులు కన్నుల మిరుమిట్లుకొల్పుతూ ఉంది.

ఆగ్రా నుంచి ప్రయాణం కొనసాగించి, ముఘ్సుమూడుమైళ్ల దూరంలో ఉన్న మధురానగరికి చేరుకున్నాం. మధురా నగరం భాగవత పురాణాన్ని బట్టి ఉగ్రసేనుని రాజధాని అనే, కొన్నివేల ఏండ్ర కిందట ఇది కట్టబడిందనీ తెలుస్తుంది. పురాణాల సంగతి అలా ఉంచినా, ఈ మధుర మిక్కాలి ప్రాచీనమైన పట్టణమని చెప్పవచ్చు. ఆగ్రాలో ఉన్నట్లు మధురలో బస్సుల సౌకర్యం అంతగా లేదు. మేం బస్సు ఎక్కి తిన్నగా యమునా నది చేరుకున్నాం. నది నిండుగా వరవళ్ళు తొక్కుతూ ప్రవహిస్తుంది. ఆ దృశ్యం ఒకవైపు భయాన్ని, మరోవైపు ఆశ్చర్యాన్ని కలిగిస్తోంది. మేం స్నానం చెయ్యడానికి నదిలోకి దిగగానే కాళ్ళకు పెద్దపెద్ద తాబేళ్ళు తగిలాయి. అవి ఏం చేస్తాయోనని భయపడ్డాం. కానీ అవి మాకు ఇబ్బంది కలిగించలేదు. స్నానం ముగించుకుని, మేము శ్రీకృష్ణుడు విహారించిన బృందావనానికి వెళ్లాం. అక్కడ అందమైన ప్రదేశాలను, దేవాలయాలను చూశాం. తదుపరి బిర్లా మహాశయుడు కట్టించిన గీతా మందిరాన్ని చూశాం. ఇది చూడడానికి ముగ్గమనోహరంగా ఉంది. ఆక్కడి నుండి మా ప్రయాణం కొనసాగించి అనేక ప్రాంతాలను దాటుకుంటూ మనదేశ రాజధాని మరియు చారిత్రక నగరమైన ఫిల్మీ చేరుకున్నాం.

ఫిల్మీ నగరంలో ముందుగా కుతుబ్ మినార్ను చూశాం. ఇది అతి ప్రాచీనమైనది. దీనిని 13వ శతాబ్దిలోని రెండవ భాగంలో కుతుబుద్దిన్ నిర్మించినట్లు తెలుస్తోంది. ఇందు ఐదు అంతస్తులు కలవు. స్తంభం అడుగు నుంచి పైకి వెళ్లడానికి 379 మెట్లు ఉన్నాయి. ఆ స్తంభం ఎక్కేవారి కోసం గాలివెలుతురు వచ్చే విధంగా గూళపంటి కిటికీల విర్మాటు కలదు. ఆ స్తంభాన్ని చూస్తేనే చాలా మందికి ఆశ్చర్యంతో పాటు భయం కలుగుతుంది. మేము ఈ స్తంభం చివరి వరకు చేరుకుని సూర్యకాంతి వెలుగులలో మెరినే ఫిల్మీ నగరాన్ని దానికి రక్షణకోట వలె త్రమింపచేసే పచ్చని చెట్లతో కూడిన హరితహోరాన్ని చూస్తుంటే కన్నులుపండుగగా ఉంది. ఆ తర్వాత మేము ఎరుకోట వద్దకు వచ్చాం. అది చరిత్రప్రసిద్ధమైన దుర్గం. ఎరురాళ్ళతో కట్టడంవల్ల దానికాపేరు వచ్చింది. అది పట్టిష్టాగా కట్టబడింది కనుక నేటికి చెక్కుచెదరక, స్నాతంత్ర్య వేదుకలకు వేదికగా నిల్చింది. ఫిల్మీ నగరానికి మకుటాయమానంగా విరాజిల్లుతోంది. ఆ తర్వాత పార్లమెంటు, రాష్ట్రపతి భవనాలు చూసి, రాజ్యఫూట్ లోని మహాత్మాగాంధీ సమాధికి చేరుకున్నాం. అది యమునా నది తీరానికి సమీపంలో ఉంది. అది పవిత్రయాత్రాస్తలంగా పేరుగాంచింది. భారతదేశానికి వచ్చిన విదేశీయులు తప్పక ఇక్కడికి వచ్చి, సమాధిపై పూలమాలలు వేసి, నమస్కరించి వెళుతుంటారు. మేము అక్కడికి వెళ్ళి పుష్టాంజలి ఘటించాం.

మహాత్మాగాంధీ సమాధితోపాటు అశోకస్తంభాన్ని చూశాం. ఈ అశోకస్తంభం ఒక భవనం మీద ప్రతిష్ఠితమై ఉంది. దాని మీద బోధ్యదర్శాలు చెక్కి వున్నాయి. అక్కడినుండి మరిన్ని ప్రాంతాలు చూసుకుంటూ హిమాలయ

పర్వత్క్రేణల్లో ఉన్న హరిద్వార్ చేరుకున్నాం. ఇక్కడ మంచుతో కప్పబడిన హిమాలయ పర్వతాలు మూడువరుసలుగా ఉన్నాయి. ముందు వరుసలో ఉన్న వాటిని శివాలిక్ పర్వతాలంటారు. రెండవ వరుసలో ప్రపంచంలోనే మిక్కిలి ఎత్తైన ఎవరెస్టు శిఖరం ఉంది. హరిద్వార్ శివాలిక్ పర్వతాలకు పక్కనే ఉంది. ఈ పర్వత క్రేణుల కారణంగా ఇక్కడ వర్షాలు తరచుగా పడుతూ వుంటాయి. మేము స్టేషన్ చేరుతున్నప్పుడు మాకు స్నాగతం పలికినట్లుగా వర్షం కురిసింది. అందువల్ల మేము స్టేషన్లోనే కొంతసేపు ఆగవలసివచ్చింది. అక్కడి నుండి నేరుగా గంగాస్నానఘట్టం చేరుకున్నాం. అది చాలా విచిత్రంగా ఉంది. ఆ నదిలో విశాలమైన తిన్నెలు ఉన్నాయి. అవి చేరుకోవడానికి చిన్నవంతెన ఉంది. అక్కడ నదికి వడి ఎక్కువ. నీటిలో చెయ్యి పెడితే, మంచు ముట్టుకున్నట్టే ఉంటుంది. లోతునకు దిగడానికి వీలులేదు. మూడు, నాలుగు మెట్లవరకూ దిగి స్నానం చెయ్యవచ్చు. మొదటిసారి మునగడమే కొంత కష్టం, తర్వాత చలి ఉండదు. గంగలో స్నానం ఒక విధమైన సంతృప్తినిస్తుంది. అక్కడ గంగానది కొన్ని భవనాలను ఒరుసుకుంటూ పారుతుంది. ఆ భవనాలు మాత్రం చెక్కుచెదరకుండా వుండడం ఆశ్చర్యకరం. అక్కడ స్నానం చేసి, గంగాపూజ గావించి, భోజనం చేసి, విశ్రాంతి తీసుకున్నాం. తర్వాత ఎదురుగా కొండమీద వెలసిన దాక్షిణాత్ముడు, మాసాదేవి దేవాలయాలను దర్శించుకోవడానికి పయనమయ్యాం. ఆరుమైళ్ళ దూరం రైలు రోడ్డు ప్రక్కనే నడిచి పోగా ఒక సారంగం వచ్చింది. దాని పక్కనుంచే కొండమీదికి చిన్నదారి ఉంది. మెట్లలేవు, గులకరాళ్ళు ఎక్కువ. అడుగులు వేస్తే జారుతున్నాయి. నిటారుగా ఎక్కువలని ఉన్నది. కొండలక్కే అలవాటు మాకు అంతగా లేనందు వల్ల చాలా శ్రమపడుతూ కొండమీదికి చేరుకున్నాం. అక్కడి ఆలయాలను దర్శించుకున్నాం. ఆ కొండచివరి నుంచి చూస్తూ ఉంటే గంగానది అనేక శాఖలుగా విడివడి ప్రపహించే దృశ్యం వర్షనాతీతం.

అక్కడ నుండి మా యాత్ర త్రివేణి పునీతమైన ప్రయాగము దాటి వారణాసిని చేరుకోబోతుండగా, మధ్యలో ఒక స్టేషన్లో ఆగిన మా బండిలోకి సంగీత కళాభిజ్ఞులు కొండరు జనాన్ని తోసుకుంటూ లోపలికి ప్రవేశించారు. తమగాంతు విప్పి గాన మాధుర్యాన్ని వినిపించసాగారు. వారిలో ఒక మహిళామణి కూడా ఉంది. ఆమెది కోకిలకంరం. ఆమె పాట వినడానికి మేము కూర్చున్న పెత్తె దగ్గర జనం మూగారు. అందువల్ల కిటికిలోనుంచి వచ్చే కాస్త గాలిరాకుండా ఆటంకం కలిగించినా మా మనసు ఆనంద దోలికలలో తేలియాడింది. సరిగ్గా మేము సాయంత్రం ఐదు గంటలకు సారనాథ్ చేరుకున్నాం. సారనాథ్ బౌద్ధ క్షేత్రాల్లో ముఖ్యమైంది. క్రీస్తుపూర్వం ఆరవశతాబ్దిలో బుద్ధదేవుడు తన అయిదుగురు శిష్యులకు ధర్మపదేశం చేసిన చోటు, అశోకుని కాలం నుంచి యిది గొప్ప బౌద్ధక్షేత్రంగా పేరుపడింది. ఈ చోటు సద్గురువుక్క పరివర్తన విషారంగా ఆ కాలంలో వ్యవహారింప బడిందట. శాంతి, ధర్మాలకు గుర్తుగా అశోకుడు నిలిపిన స్తంభం అడుగు భాగం మాత్రం కనబడుతున్నది. దాని మీది భాగం సింహాలతోనూ, ధర్మచక్రంతోనూ గుర్తింపబడి ఉన్నది. అదే నేటి భారతదేశ చిప్పాం. ఆ మీది భాగం అక్కడి మూర్ఖజీయంలో ఉంది. మూర్ఖజీయంలో చాలా బుద్ధని విగ్రహాలు, రాతిభుతాలూ మొదలైనవి ఉన్నాయి.

తరువాత మా యాత్ర ప్రయాణంలో కడు ప్రాచీనమైన గయ చేరుకున్నాం. బుద్ధగయ బౌద్ధులకు పవిత్ర క్షేత్రం. ఇక్కడ పెద్దబుద్ధదేవాలయం ఉంది. దీనికి వెనుక భాగంలో ఒక రావిచెట్టు ఉంది. బుద్ధుడు జ్ఞానోదయం పొందిన స్థలం అది. గౌతమబుద్ధుని కాలంలో ఉండిన బోధివ్యక్తం కూలిపోగా, సింహాశ్చీపం నుంచి ఒక వృక్షశాఖను తెచ్చి పెంచారట. అదే మహావ్యక్తమై నేటికి ఉన్నది. అక్కడ నుంచి మా ప్రయాణం కలకత్తా మీదుగా సాగుతూ విశాఖపట్టం చేరుకున్నాం. అక్కడ హర్షర్, షివ్యార్, సుందర దృశ్యాలు చూసి, జనతా ఎక్కుపెన్లో బెజవాడ మీదుగా ప్రయాణం చేసి, 1956 అక్టోబర్ 7వ తేదీన మద్రాస్ చేరుకోవడంతో మా ఉత్తరదేశ యాత్ర ముగిసింది.

ప్రక్రియ - యాత్రా రచన

యాత్రకు సంబంధించిన రచనను యాత్రారచన అంటారు. ప్రముఖ వ్యక్తులు స్వదేశంలో కానీ, విదేశంలో కాని విశిష్టత కలిగిన ప్రదేశాలను దర్శించినప్పుడు ఆ విశేషాలను, పొందిన అనుభూతిని, అనుభవాలను వివరిస్తూ వర్ణనాత్మకంగా చేసే రచన యాత్రా రచన. ఇవి విజ్ఞానయాత్రలు, విహోరయాత్రలు, ఆధ్యాత్మికయాత్రలు అని పలురకాలు.

జని చేయండి

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

MRD9X1

అ) కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు చెప్పండి, రాయండి.

1. ఈ పారంలో రచయిత ఏ యే ప్రదేశాల గురించి చెప్పారు?
2. మీ ప్రాంతంలో ఉన్న ఏదైనా దర్శనీయ స్థలం గురించి మాట్లాడండి.
3. పరవళ్ళు తొక్కడం అంటే ఏమిటి? ఈ పారంలో రచయిత దేనిని ఏ సందర్భంలో ఉపయోగించారో రాయండి.
4. పారం చదవండి. కింది పట్టణాల ప్రత్యేకతలను గురించి రాయండి.

అ) నెల్లారు

ఆ) ఆగ్రా

ఇ) మధురానగరం

ఈ) సారనాథ్

ఉ) ఫిల్స్

అ) కింది పేరాను చదివి నాలుగు ప్రశ్నలు తయారు చేయండి.

నేను కాశీ యాత్ర బోవలెనని 1830 సంవత్సరం మే నెల 18వ తేది కుజవారము రాత్రి 9 గంటలకు చెన్నపట్టణము విడిచి పెడితిని. మార్గమందు తిరుపతి, అపోచాబిలము, పుష్పగిరి పుణ్యాల్మితములను సందర్శించి జూన్ 13వతేది ఆత్మకూరుకు చేరినాను. ఆత్మకూరు దూరము నుంచి చూచుటకు గొప్ప యూరు. అది పేట స్థలము అక్కడ ప్రతి ఆదివారమున్నా సంత కలదు. సంతలో సకల పదార్థములు దొరుకునని ప్రసిద్ధి కలిగి యున్నది. అక్కడకి శ్రీశైలము నాలుగామడలని చెప్పుచున్నారు. ఆ నాలుగామడల దూరములోని నదుమ రాధాపురము, కృష్ణపురము, వెంకటాపురము, సిద్ధాపురము, ఇంకా అనేక చిన్నచిన్న గ్రామములున్నవి. ఇవి బహుచిన్నవి. ఇచ్చట చెంచువాండ్లు, ఇతరులున్నాకలసి జీవిస్తున్నారు. పీటన్నింటిని చూసుకుంటూ శ్రీశైలము చేరుకుంటిమి.

ఏనుగుల వీరాస్యావి - కాశీయాత్ర చరిత్ర

ప్రశ్నలు :

1. _____

2. _____
3. _____
4. _____

ఈ) కింది పేరా వదిలి ప్రశ్నలకు సమాధానాలు గుర్తించి రాయండి.

స్వస్తిశ్రీ క్రోధన సంవత్సర భ్రావణ మాసంలో మాకు శ్రీమత్కృతుల సంస్కారాన్నించి తంత్రిద్వారా ఆహ్వానం వచ్చింది. మా పారశాల ఉపాధ్యాయుడు పోలంకి గంగాధర శాస్త్రిని తోడుగా తీసుకుని నేను ప్రయాణం చేసాను. బోనగళ్ళు స్థేషన్సుండి రైల్లో ప్రయాణం చేశాక త్రోవలో ఏదోబక ఏరు తటస్థితించింది. ఆ ఏరు వర్షాకాలం అవడంచేత నిండుగా పారుతూ ఉంది. అదేమిలో ఆ ఏల్లో నీటితోపాటు ఎంతో అంత ఇసుక కూడా ప్రవహిస్తూ ఉంటుంది. గోదావరి వంటి నదులలో వలే కాక ఆ యేరు దాటించే పడవలు వేరు. వాటికి చుక్కాలు ఉంటాయి. ఏటి దగ్గరికి పెందలకడనే వెళ్ళాము. కానీ వంతుల ప్రకారం దాటించడం కనుక మా వంతు వచ్చేటప్పటికి కొంత ఆలస్యం అయింది.

కథలు, గాధలు - చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రి

1. పై పేరాలో ఏ అంశం గురించి ప్రస్తావించారు ?

జ. ....

2. ఆహ్వానం ఎవరి నుండి వచ్చింది ?

జ. ....

3. ఏమే సాధనాలలో ప్రయాణం సాగింది ?

జ. ....

4. పై పేరాకు శీర్షిక పెట్టండి.

జ. ....

ఈ) పారం ఆధారంగా కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

1. నా ‘యాత్ర’ పార్యాఫాగ రచయిత గురించి రాయండి ?
2. ‘యాత్రా చరిత్ర’ ప్రక్రియ లక్ష్ణాలను గురించి రాయండి ?
3. గంగానదిలో స్నానం చేయడాన్ని రచయిత ఎలా వర్ణించారు?
4. తాజ్జమహాల్ కట్టడ విశేషాలు రాయండి?

వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

అ) కింది ప్రశ్నలకు నాలుగు వాక్యాలలో సమాధానం రాయండి.

1. యాత్రల వల్ల కలిగే ప్రయోజనాలు రాయండి.
2. ‘కుతుబ్ మినార్’ ని చూసినప్పుడు రచయిత పొందిన అనుభూతిని గురించి రాయండి.
3. ‘హారిద్వార్’ చేరుకోగానే వర్షపు జల్లు మాకు స్వీగతం పలికింది. అని రచయిత అన్నారు కదా! ఈ మాటలు బట్టి హారిద్వార్ లోని ప్రకృతి రమణీయతను గురించి రాయండి.

అ) కింది ప్రశ్నలకు ఎనిమిది వాక్యాలలో సమాధానం రాయండి.

1. ఈ పారంలో మీకు నచ్చిన దర్శనీయ స్థలాన్ని గురించి వర్ణిస్తూ పది వాక్యాలు రాయండి.
2. బులుసు వేంకట రమణయ్య ‘ఉత్తర భారత దేశ యాత్ర’ లో చూసిన ప్రదేశాలను గురించి మిత్రునికి లేఖ రాయండి.
3. మీ ప్రాంతంలో చారిత్రక కట్టడాల పరిరక్షణకు కృషి చేస్తున్న వారిని గురించి ప్రశంసిస్తూ రాయండి.

భాషాంశాలు

పదజాలం

అ) కింది పదాలకు అర్థాలను పట్టికలో గుర్తించి, వాటితో సొంత వాక్యాలు రాయండి.

- 1) ఛత్రం   2) తర్పిదు   3) నారి   4) వడి   5) శ్రేణి

వరుస, గుర్తు, అందం, శిక్షణ, ఒడ్డు, ఎక్కువ, స్త్రీ, నగరం, వేగం, హరం, గౌడుగు

ఉదా:- తర్పిదు = శిక్షణ - సర్పణ లోని జంతువులకు శిక్షణను ఇస్తారు.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

అ) కింది వాక్యాలలో గీత గీసిన పదానికి సరైన నానార్థాలను గుర్తించండి.

ఉదా: అన్ని అవయవాలలో కన్ను ప్రధానమైనది.

[ ]

అ) తరువు, చెరువు   ఆ) దేశం, కాలం   ఇ) చోటు, అఢ్డం   ఈ) నేత్రం, బండిచ్కరం

1. [బహునాయుడు సహవంకి భోజనాలు ఏర్పాటు చేసాడు.]

[ ]

ఆ) వరుస, సేన   ఆ) చిలుక, పలక   ఇ) చూపు, కప్పు   ఈ) దిశ, ఆశ్రయం

2. ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగాలలో శ్రీతేల క్షేత్రం ప్రధానమైనది. [ ]
 అ) కాలము, కష్టం ఆ) పుణ్యస్థానం, చోటు ఇ) సూర్యుడు, మిత్రుడు ఈ) క్లిష్టి, యాగం
3. ఏ పనినైనా ఉత్సాహంతో చేయాలి . [ ]
 అ) ధర్మం, ప్రయత్నం ఆ) న్యాయం, సంబరం ఇ) ప్రయత్నం, సంతోషం ఈ) కోరిక, ఉత్తరం
4. మంచి మిత్రుడు గొప్ప పుస్తకం వంటివాడు [ ]
 అ) స్నేహితుడు, సూర్యుడు ఆ) ఆప్సుడు, సన్నిహితుడు ఇ) నేర్పు, మార్గం ఈ) ప్రభువు, ఇంద్రుడు

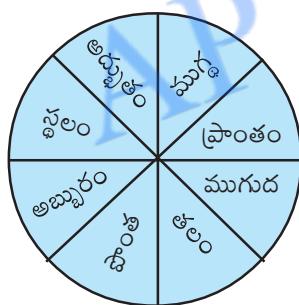
ఈ) కింది వాక్యాలలో గీత గీసిన పదాలకు పర్యాయ పదాలు రాయండి.

ఉదా: మంచి చిత్తంగల వారికి సమాజంలో గౌరవం లభిస్తుంది.

చిత్తం = మనస్సు, వ్యాదయం

1. భారతదేశం పాడిపంటలకు నిలయం. = ...
2. వీరనారీమణి రాణి రుద్రమదేవి. = ...
3. కృష్ణానది తీరంలో అమరేశ్వరాలయం ఉంది. = ...
4. మహానీయులు మార్గాన్ని అనుసరించడం మంచిది. = ...

ఈ) కింది వ్యతంలో గల ప్రకృతి వికృతులను గుర్తించి రాయండి.

	ప్రకృతి	వికృతి
1.		
2.		
3.		
4.		

ఉ) కింద ఇచ్చిన పదాలకు వ్యతిత్వర్థాలను జతచేయండి.

- అ) సగరం [ ] 1) దైవం వెలసిన ప్రదేశం
 ఆ) ఉదధి [ ] 2) కొండలవలె పెద్ద పెద్ద భవనములు కలది.
 ఇ) క్షేత్రం [ ] 3) ఉదకమును ధరించునది

కింది వాక్యాలను పరిశీలించండి.

1. పచ్చని చెట్లతో కూడిన హరితహారాన్ని చూస్తే, 'కన్నులవండుగగా' ఉంది.
2. ఎర్రకోట నేటికీ చెక్కుచెదర లేదు.

పై రెండు వాక్యాలలోని కన్నుల పండుగ, చెక్కు చెదరలేదు అను రెండేసి పదబంధాలు ఉన్నాయి. అవి సామాన్య అర్థాలను బోధించడం లేదు. కన్నులపండుగ అనే పదబంధం ఎంతో మనోహరంగా అనే విశేషార్థాన్ని ఇస్తోంది. అలాగే చెక్కు చెదరలేదు అనే పదబంధం ఏమాత్రం పాడుకాలేదు అనే విశేషార్థాన్ని ఇస్తోంది. ఈ విధంగా భాషకు సంబంధించిన విశేషమైన అర్థాన్నిచ్చే పలుకుబడులను జాతీయాలు అంటారు. వీరిని వేరొక భాషలోకి అనువదించలేము.

మీకు తెలిసిన జాతీయాలను రాయండి.

1.

2.

3.

4.

వ్యాకరణంశాలు

అ) కింది పట్టికను పూరించండి. సంధి ఏర్పడే విధానాన్ని పరిశీలించండి.

క్రమ సంఖ్య	సంధి పదం	విధదీసి రాయడం	సంధి పేరు
ఉదా :	లేదని	లేదు + అని	ఉత్సంధి
1.	మరెక్కడ		
2.	వారందరు		
3.		ధర్మ + ఉపదేశం	
4.		శత + అబ్బం	

ఆ) కింది పదాలను విధదీసి సంధి పేరు రాసి సూటీకరించండి.

1. మహాన్నతం = _____ + _____ = _____

2. దేవాలయం = _____ + _____ = _____

3. శుభోదయం = _____ + _____ = _____

4. మహలున్నది = _____ + _____ = _____

ఇ) కింది సమాసాలకు విగ్రహవాక్యాలు రాసి, సమాసం పేరు రాయండి.

1. ఎరురాళ్ళు _____

2. తొమ్మిది కోట్ల రూపాయలు _____

3. నదిసవ్వడులు _____

4. పాడిపంటలు _____

ఈ) కింది సామాన్య వాక్యాలను సంయుక్త వాక్యాలుగా మార్చండి.

ఉదా: తాజ్ఞమహార్ సుందరమైనది. తాజ్ఞమహార్ విశాలమైనది.

జ: తాజ్ఞమహార్ సుందరమైనది, విశాలమైనది.

1. గయ ప్రాచీనమైనది. గయ ప్రసిద్ధమైనది.
2. హిమాలయ పర్వత శ్రేణిలు ఎత్తైనవి. హిమాలయ పర్వత శ్రేణిలు విస్తృతమైనవి.
3. సారనాథ్ బోధ క్షేత్రాలలో ముఖ్యమైనది. సారనాథ్ బోధ క్షేత్రాలలో చూడదగినది.

కర్తరి వాక్యాలు - కర్మణి వాక్యాల గురించి తెలుసుకుండాం

❖ కర్తరి వాక్యాలు:-

ఉదా: - సూర్యుడు వెలుగును పంచుతాడు.

పై వాక్యంలో వెలుగును పంచే పని చేస్తున్నది “సూర్యుడు” కనుక సూర్యుడు “కర్త”. ఇక్కడ కర్త అయిన సూర్యుడు ప్రథమ విభక్తిలో ఉంది. “పంచడం” అనే పనికి గురి అవుతుంది “వెలుగు” కనుక వెలుగుకు ద్వీతీయా విభక్తి చేరి “వెలుగును” అని ప్రయోగించబడింది. వాక్యం కర్త అయిన “సూర్యుడిని ప్రధానం చేసి చెప్ప బడినందున” ఇది కర్తరి వాక్యం. క్రియతో అన్వయించే పదం వాక్యంలో ప్రధానమైనది. ఇక్కడ కర్త క్రియతో అన్వయిస్తున్నది కాబట్టి ఇది కర్తరి వాక్యం.

కర్తరి వాక్యాలు:- ‘కర్త’ ప్రధానంగా గల వాక్యాలు కర్తరి వాక్యాలు. కర్తరి వాక్యంలో కర్తకు ప్రథమ విభక్తి వస్తుంది, కర్మకు ద్వీతీయా విభక్తి వస్తుంది. కర్తరి ప్రయోగంలో కర్తను బట్టి క్రియా వాచకాలు ఉంటాయి.

❖ కర్మణి వాక్యాలు:-

ఉదా: - సూర్యుడిచేత వెలుగు పంచబడుతుంది.

పై వాక్యంలో కర్తకు తృతీయా, కర్మకు ప్రథమ విభక్తులు వచ్చాయి. పంచ అను క్రియకు ‘బడు’ చేరి పంచబడుతుందిగా మారింది. కర్మ ప్రధానంగా చెప్పబడినది కాబట్టి ఇది కర్మణి వాక్యం.

కర్మణి వాక్యాలు:- “కర్మ” ప్రధానంగా గల వాక్యాలు కర్మణి వాక్యాలు. పని యొక్క ఫలితాన్ని అనుభవించేది “కర్మ” అయితే, ఆ పనిని చేసేవాడు “కర్త”. కర్మణి వాక్యంలో కర్తకు తృతీయా విభక్తి, కర్మకు ప్రథమ విభక్తి వస్తుంది. కర్మ ప్రధానంగా గల వాక్యాలలో “బడు, బడి” - అనేవి క్రియను అనుసరించి ప్రయోగింపబడతాయి. కర్మణి ప్రయోగంలో కర్మను బట్టి క్రియకు లింగ వచన పురుష ప్రత్యయాలు వచ్చి చేరతాయి.

కర్తరి వాక్యాలు	కర్మణి వాక్యాలు
1. బుద్ధుడు ధర్మాన్ని బోధించాడు.	1. బుద్ధుడి చేత ధర్మం బోధించబడింది.
2. శ్రీకృష్ణదేవరాయలు కవులను పోషించాడు.	2. శ్రీకృష్ణదేవరాయలు చేత కవులు పోషించబడ్డారు.
3. దాతలు గొప్ప దానాలు చేస్తున్నారు.	3. దాతలచేత గొప్ప దానాలు చేయబడుతున్నాయి.
4. చెట్లు ప్రాణవాయువును అందిస్తున్నాయి.	4. చెట్లు చేత ప్రాణవాయువు అందించబడుతోంది.

ఉ) కింది కర్తరి వాక్యాలను కర్మణి వాక్యాలుగా మార్చండి.

1. ఆమె పాట పాడింది.
జ. ....
2. గాంధీజీ వార్డా స్నేహును ప్రారంభించారు..
జ) ....
3. బులును వేంకట రమణయ్య ఉత్తరదేశ యూత్ర గ్రంథాన్ని రాశారు.
జ) ....
4. షాజహాన్ తాజ్మహాల్ను నిర్మించాడు.
జ) ....

కర్తరి వాక్యాన్ని కర్మణి వాక్యంగా మార్చే విధానం తెలుగులో ఉంది. కానీ తెలుగులో ప్రతి వాక్యాన్ని కర్మణిలోకి మార్చడం అందంగా ఉండదు. అందుకే కర్మణి వాక్యం తెలుగుకు సహజం కాదు. కాన్ని ప్రత్యేక సందర్భాలలో మాత్రమే కర్మణికి ప్రయోజనం ఉంటుంది.

❖ మన రాష్ట్రం లేదా మీ ప్రాంతంలో గల యాత్రా స్థలాల విశేషాలను సేకరించండి, చర్చించండి.

పారాంత పద్యం

చ. ఆటంజని కాంచె భూమిసురుఁ డంబర చుంబి శిరస్వరజ్ఞీర్
పటల ముఖార్పుహుర్లుర దభంగ తరంగ మృదంగ నిస్వన
స్న్యాట నటనానుకూల పరిపుల్ల కలాప కలాపి జాలమున్
గటక చరత్వరేణు కరకంపిత సాలము శీతశైలమున్ - అల్లసాని పెద్దన

భావం: ప్రవరుదు హిమాలయాలకు వెళ్ళి అక్కడ ఉన్న ప్రకృతి అందాలను చూశాడు. అక్కడ ఆకాశాన్ని తాకుతున్న పర్వతాలను, ఆ పర్వత కొనల నుండి ప్రవహిస్తూ ఉన్న సెలయేళ్ళను, మాటిమాటికి దొర్రుతున్న సెలయేళ్ళ కెరటాల మడ్డెల ధ్వనులను, ఆ ధ్వనికి అనుగుణంగా పించం విప్పి నెమళ్ళు ఆడుతున్న అందమైన నాట్యమును, ఆ పర్వతాల మధ్యలో ఉన్న ఆడ ఏనుగులచే కదల్చిబడిన చెట్లు గల ప్రదేశములను చూశాడు.

సూక్తి : ఎవరు ఎక్కువ ప్రయాణిస్తే వారికి ఎక్కువ తెలుస్తుంది - పుల్లర్

ఈ పాఠంలో నేర్చుకున్నవి

1. నాకు నచ్చిన ఆంశం .....
2. నేను గ్రహించిన విలువ .....
3. సృజనాత్మక రచన .....
4. భాషాంశాలు .....

ఏప్రిల్ 18వ తేదీని వారసత్వ దినోత్సవంగా నిర్వహించుకొంటాం.

ఉపాధ్యాయులకు సూచనలు :

- 1) బులుసు వేంకట రమణయ్య రచనలను చదివించండి.
- 2) విద్యార్థులు తాము చేసిన యూత్రను గురించి రచన చేయించండి. తరగతి గదిలో ప్రదర్శించండి.
- 3) ఉత్తర-దక్షిణ భారతదేశాల మధ్యగల వైవిధ్యాన్ని వివరించండి.

పారాంత అంశము

గెలపు నాదే - కథ

అంతకాలంగా మాళవిక దేశానికి ఉన్న కోశాధికారి చనిపోవడంతో ఆ స్థానంలో మరో కొత్త కోశాధికారి కావలసి వచ్చాడు. రాజ్యంలోని ధనాగారమంతా అతని అధీనంలో ఉంటుంది. కనుక అతడు చాలా నమ్మకమయిన వాడూ డబ్బు మీద ఆశలేనివాడూ కావాలి అటువంటి వాని గురించి రాజుగారు రాజ్యమంతా చాటింపు వేయించాడు. ఆ పదవి గురించి చాలామంది వచ్చినా రాజుగారు పెట్టే పరీక్షకీ నిలవలేక వెనక్కి పోతున్నారు. కాని రాజుగారు పెట్టే పరీక్షలో ఓడిపోయిన వారెవరికి, వారు ఎందుకు ఓడిపోయారో అర్థం కాలేదు. “మేం పరీక్షలో పొరపాటు ఏం చేశాం?” అని రాజుగారిని అడిగే ధైర్యం ఎవరికి లేదు. ఇలా ఉండగా చివర్లో మాధవుడు అనే యువకుడు ఆ పనిని గురించి రాజధానికి వచ్చి రాజుగారిని కలిశాడు. అతప్పి చూశాక “ఈశాఖ మాకు వేరే రాజకార్యముంది కనుక నీవు ఉదయం రా. ఈ రాత్రికి మా అతిథి భవనంలో బన చేయవచ్చు” అన్నాడు రాజుగారు మాధవుడితో.

ఈ భట్టుడు మాధవుడిని వెంటబెట్టుకుని అతిథి భవనానికి తీసుకెళ్ళి, భవనపు అధికారికి “ఈయనకి ఒక గది ఇచ్చి మంచిచెడ్డలు చూడండి” అని చెప్పి భట్టుడు వెళ్ళిపోయాడు. భవనం అధికారి మాధవుడికి ఒక చక్కబీ గది చూపించి “ఇప్పుడే పరుపు మార్చించి దుప్పట్లు కొత్తవి పరిపించాను. హోయిగా భోజనము చేసి విశ్రమించండి, విశ్రమించి ఉదయాన్నే రాజదర్శారుకు వెళ్ళండి” అని వెళ్ళిపోయాడు. మాధవుడు మంచం మీద ఒరిగి, “రేపు రాజుగారు తనకు పెట్టబోయే పరీక్షేమిటా అని ఆలోచన్నుండగా అతడి వీపుకి ఎదో గట్టిగా తగిలింది. ఏవిటా అని లేచి దుప్పబీ ఎత్తి చూసేసరికి చిన్నమూట కనబడింది. ఆశ్చర్యంతో మూటవిప్పి చూస్తే ఖరీదైన పది వజ్రాలున్నాయి. వాటి ఖరీదు ఎంతలేదన్నా లక్ష వరఫలండొచ్చని అంచనా వేసి భద్రంగా ఆ మూటని తన సంచిలో భద్రపరచుకున్నాడు. మరునాటి ఉదయాన్నే మాధవుడు రాజదర్శనానికి వెళ్ళాడు. రాజుగారు మాధవుడి వివరాలా, విద్యార్థుతలూ కనుక్కుని “అబ్బాయ్ నువ్వు కోశాధికారి పదవికి తగవ్” అన్నాడు కోపంగా.

ఏ పరీక్ష పెట్టకుండా పదవికి అతప్పి పనికిరాడని ఎందుకంటున్నారో మంత్రితో బాటు సభలో ఎవరికి అర్థంకాలేదు. ఇంతలో మాధవుడు “మహారాజా ! మీరు పెట్టిన పరీక్షలో నేను నెగ్గాను గనుక ఈ పదవి నాదే !” అన్నాడు. ఆ మూటలకు రాజుగారు ఆశ్చర్యపోయి “ఏం పరీక్ష పెట్టాను !” అన్నాడు. దానికి “కోశాధికారి కావలసినవాడికి ముఖ్యమైనది పరాయిసొత్తు మీద ఆశ ఉండకూడదు. ఆ విషయం కనిపెట్టడానికి మీరు రాత్రి నా దుప్పబీ కింద వజ్రాల మూట పెట్టారు. మరొకరైతే ఆ మూట ఆ గదిలో అంతకుముందు బన చేసిన వారు ఎవరో మరచిపోయి వెళ్ళి ఉంటారు కనుక సొంతం చేసుకుంటే పోలా అన్న దురాలోచనతో మూట విషయం ఎవరికి చెప్పకుండా దాచుకుంటారు. అదే మీ పరీక్ష ఇదిగో మీ వజ్రాల మూట” అని తన సంచిలో దాచిన వజ్రాల మూటని మహారాజుగారి ముందుంచాడు మాధవుడు.

రాజుగారు ఆశ్చర్యపోతూ “ఆ మూట ఎవరో మర్చిపోయి ఉంటారనుకోకుండా నేను పెట్టానని ఎలా అనుకున్నావు?” అన్నాడు. దానికి మాధవుడు నవ్వి “రాజు ! దీనికి పెద్ద తేలివిషేటలు అవసరం లేదు. నాకు గది చూపించే ముందు మీ అధికారి పరుపు దులిపి కొత్త దుప్పట్లు పరిచాన్నాడు. పరుపు దులిపి సర్దేటప్పుడే ఆ మూట ఉంటే అతడికి కనిపించుగదా అంటే అప్పటికి లేకుండా నేను నగరం చుట్టూడానికి బయటికి వెళ్ళినప్పుడు కావాలని పెట్టారని సులువుగా గ్రహించాను అన్నాడు. అతని నిజాయితీతో పాటు సూక్ష్మబుద్ధికి మెచ్చి వెంటనే మాధవుడిని కోశాధికారిగా నియమించాడు రాజు.

- బుజ్జాయి పత్రిక వారి సొజన్సుంతో

సందేశం

వదవండి - ఆలోచించి చెప్పండి

కర్మకారుల కాయం నిండా
కాలువకట్టే ఘర్జలానికి,
ఘర్జలానికి, ధర్జలానికి
ఘర్జలానికి ఖరీదు లేదోయ్ !

ప్రశ్నలు :

- 1) పై గేయంలో ఎవరెవరి గురించి ప్రస్తావించారు?
- 2) కార్బిక్ కర్మక వీరుల శ్రమకు ఖరీదు లేదని ఎందుకన్నాడు?
- 3) ఘర్జలం కాలువలు కట్టడం అంటే ఏమిలీ?

ఉద్దేశం

కార్బిక్ వీరుల కన్నుల నిండా
కణకణ మండే, గలగల తొఱకే
విలాపాగ్నులకు, విషాదాపులకు
ఖరీదుకట్టే పరాబు లేదోయ్ !

తీశ్రీ

నేపథ్యం

గుఱ్ఱం జాపువా గబ్బిలం ద్వారా తన సందేశాన్ని పరమేశ్వరునికి పంపించారు. ఈ సందేశంలో తన బాధని, కష్టాన్ని, త్రామికుల జీవనస్థితిగతుల్ని విస్తరించమని వేడుకున్నారు.

కవి పరిచయం

1895 - 1971

గుఱ్ఱం జాపువా

గుఱ్ఱం జాపువా వీరయ్య, లింగమ్మ దంపతులకు గుంటూరు జిల్లా వినుకొండలో జన్మించారు. ఈయన రచనలు గబ్బిలం, పిరదౌసి, ముంతాజ్ మహల్, కాందిశీకుడు, బాపూజీ, నేతాజీ, నాగార్జున సాగర్, ముసాఫరులు మొదలైనవి. ఈయనకు కవి కోకిల, కవితా విశారద, కవి దిగ్విజ, నవయుగ కవిచక్రవర్తి, మధురశ్రీనాథ, విశ్వ కవిసమ్మాట్ అనే బిరుదులున్నాయి. సత్యహరిశ్చంద్ర నాటకంలో ఈయన రాసిన పద్యాలు వినని తెలుగువారుండరు అంటే అతిశయోక్తి కాదు. ఈ పాత్మాంశం గబ్బిలం సుండి స్మీకరించబడింది.

సందేశం

ఉ. చిక్కిన కానుచేం దనివిం జెందు నమాయికుం డెల్ల కష్టముల్

బొక్కెడు బుప్పుతో మరచిపోవు క్షుధానల దగ్గరమూర్తి న

లీక్కులుం గల్గు లోకమున దిక్కరియున్న యరుంధతీ సుతుం

డొక్కుడు జన్మమెత్తె భరతోర్వరకుం గడగొట్టు బిడ్డండై

1

ఉ. పూప వయస్సులో వలన పోయిన చక్కని తెల్లు కైతకున్

బ్రాపక మిచ్చినట్టి రఘునాథన్యాపాలకుం దేలియున్న తం

జాపురి మండలంబునకుం జక్కగ దక్కిణభాగ భూములన్

గాపురముండె నప్పరమ గర్భదరిద్రుండు నీతిమంతుండై

2

ఉ. ముప్పుఘుటించి వీని కులమున్ గలిమిన్ గబళించి దేహమున్

బిప్పియెనర్చు నీ భరత వీరుని పాదము కందకుండఁగా !

జెప్పులు గుట్టి జీవనము సేయును గాని నిరాకరింప లే

డెప్పుడు నప్పు వడ్డది నుమీ! భరతావని వీని సేవకున్!

3

ఔ.గీ. వాని తెక్కుల కష్టంబు లేనినాఁడు

సస్యరమ పండి పులకింప సంశయించు

వాఁడు చెమ్ముటలోడ్డి ప్రపంచమునకు

భోజనముం బెట్టు వానికి భుక్కి లేదు

4

ఔ.గీ. పామునకుం బాలు, చీమకుం బంచదార

మేపుకొనుచున్న కర్మభూమిన్ జనించు

ప్రాక్తనంబైన ధర్మదేవతకుం గూడ

నులికిపడు జబ్బు గలదు వీఁడున్నచోట

5

ఆ.వె. వాని నుద్దరించు భగవంతుడే లేందు

మనుజుఁ డెట్లు వానిఁ గనికరించు

వాండు జేసికాన్న పాపకారణ మేము

యింతవఱకు వాని కెఱుకలేదు

6

ఆ.వె. ఉదయమాది రక్త మోఢ్చ కష్టముఁ జేసి

యినుని సాగనంపి యిల్లు సేరి

యున్న గంజిఁ ద్రావి యొక్కనాఁడా పేద

7

ప్రక్కమీఁద మేను వాల్చియుండె

శే.గె. ముక్కు మొగమున్న చీంకటి ముద్దవోలె

విహారణము సేయసాఁగె గబ్బిల మొకండు

దాని పక్కానిలంబున వాని చిన్ని

8

యాముదపు దీప మల్లన నాఱిపోయె

క. తిల్లిక నాఱిపి దయ్యపుఁ

బిల్లవలెం దిరుగుఁ దబిసి పిట్ట నరయఁగాఁ

బల్లవితమయ్య నాతని

9

యుల్లంబునఁ గ్రొత్తుక్కొత్త యూహోంకురములు

శా. మృగపక్షిత్వ విచిత్రధర్మములు మూర్తిన్ దాల్చియున్నట్టి నీ

మొగముం జూడదు లోకమట్టి శకునంబులు ప్రాతపట్టింపులు

స్నగవీ పేదకు రమ్ము గబ్బిలపు చానా ! నాదు స్వాంతంబులో

దిగులుంబాపి పినాకపాణి కొక సందేశంబు నందింతువా ?

ప్రక్రియ - ఖండకావ్యం

మహాకావ్యముల నుండి రసాత్మక ఘుటములను లేదా, ఒకే కథా వస్తువు కలిగిన ఘుటములను విడిగా గ్రహించి రచించిన కావ్యాన్ని ఖండకావ్యం అంటారు. దీనిలో కవి భావం చిక్కగా ఉంటుంది. వ్యాపారాలకు, వర్షాలకు అవకాశం ఉండదు. ఆత్మాశయరీతి, వస్తు, భావ, శైలి, కవితా రచనలలో నవ్యత ఉంటుంది.

భావాలు :

1. దొరికిన కొంచెం సామ్యకే తృప్తి చెందే అమాయకుడు, అన్ని కష్టాలనూ పిడికెడు అన్నంతోనే మరచిపోయే వాడు, ఆకలి అనే ఆగ్నిచేత దగ్గరైనవాడు. నాలుగు దిక్కుల వ్యాపించి ఉన్న లోకంలో దిక్కులేని ఒక శ్రమ జీవి భారతమాతకు చివరి బిడ్డగా పుట్టడు.
2. లేత వయస్సులోనే ఆంధ్రప్రాంతం నుండి తెలుగు కవిత్వాన్ని తమిళనాడుకు తీసుకువెళ్లి ఆశ్రయించినటువంటి రఘునాథరాజు పాలించిన తంజావూరు మండలానికి దక్కిణ భాగాన ఆ నిరుపేద నీతిగా జీవిస్తున్నాడు.
3. ఇతని కులాన్ని, సంపదను దోచి, హోతలపెట్టి, శరీరాన్ని పిప్పి చేసే ఈ భారత ప్రజల పాదాలు కందిపోకుండా చెప్పులు తయారుచేసి, జీవితాన్ని గడుపుతాడే తప్ప, ఎప్పుడూ ఈ పని చేయనని తిరస్కరించలేదు. ఇతని సేవలకు భారత ప్రజలు బాకీ పడ్డారు నుమా!
4. కష్టజీవి రెక్కల కష్టమే లేన్నట్టెతే ఈ దేశంలో పంట పండించడం సాధ్యం కాదు. అతని చెమట ధారలతోనే ప్రపంచానికి భోజనం దొరుకుతుంది. కానీ, అతనికి మాత్రం తిండి ఉండదు.
5. పాముకు పాలు, చీముకు పంచదార పెట్టే ఈ కర్కుబూమిలో పుట్టిన ధర్మ దేవతకు కూడా ఇతడు ఉన్న చోట ఉలిక్కి పడే జబ్బు ఉంది. కష్టపడే వానికి విలువ లేకుండా పోయింది.
6. వాణి దేవుడే ఉద్ధరించకపోతే మనిషి ఎలా ఉద్ధరిస్తాడు. ఇన్ని కష్టాలు పడడానికి వాడు చేసుకున్న పొపమేమిలో వాడికే తెలియదు. తెలిసినప్పుడు కదా పాప పరిపోరం.
7. తెల్లవారక ముందే నిద్ర లేచి, తన రక్తాన్ని మరగించి సాయంత్రం వరకు ఎండలో కూర్చుని సేద్యం చేస్తాడు. పదిమందికి సాయపడతాడు. పొద్దువాలిన తర్వాత ఇంటికి పోయి గుక్కెడు గంజి తాగి పడుకుంటాడు.
8. కటిక చీకటి ముద్దకు ముక్కు ముఖం పెట్టినట్లున్న గబ్బిలం ఒకటి అక్కడ ఎగురుతూ ఉండడం దాని రెక్కల నుండి వచ్చే గాలికి ఆ పేదవాని ఇంట్లోని చిన్న ఆముదపు దీపం మెల్లిగా ఆరిపోయింది.
9. దీపాన్ని తన రెక్కల గాలితో ఆర్పించేసి, దయ్యం పిల్లలతె తిరుగుతున్న ఆ గబ్బిలాన్ని చూడగానే, అతని గుండెల్లో కాత్కాత్ ఆలోచనలు మొలకెత్తాయి.
10. ఓ గబ్బిలమా ! ఈ లోకంలో జంతుపక్షిధర్మాలు రెండూ కలిసి ఉన్న నీ ముఖాన్ని చూడటానికి ఎవరూ ఇష్టపుడరు. కానీ ఈ పేదవాడికి శక్తనాలవంటి పాత పట్టింపులు ఉండకూడదు. నా మనస్సులో దిగులుపోగాట్టి ఒక సందేశాన్ని శివునికి అందించగలవా ?

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

అ) కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు చెప్పండి.రాయండి.

1. పారంలోని పద్మలను రాగయుక్తంగా పాడండి.
2. మీకు నచ్చిన పద్యం ఏది ? ఎందుకు నచ్చిందో చెప్పండి.
3. రెక్కల కష్టాన్ని నమ్ముకొని జీవించేవారి గురించి తెలిసిన విషయాలు రాయండి.

అ) కింది పేరా చదివి నాలుగు ప్రశ్నలు తయారు చేయండి.

గురజాడ అప్పారావు ప్రముఖ అభ్యర్థుడు కవి. సంఘుసంస్కర్త, హేతువాది. ఈయన 1862 సంగీతో సెప్టెంబరు 21న విశాఖపట్నంలో జిల్లా రాయవరం గ్రామంలో జన్మించారు. వీరి తల్లిదండ్రులు వెంకటరామదాసు, కౌసల్యమ్మ అప్పారావు తన రచనల ద్వారా సాంఘిక పరివర్తనకు ప్రయత్నించారు. ఇందు కోసం తన రచనల్లో ప్రజలందరికి అర్థమయ్యే వాడుక భాషను ప్రవేశ పెట్టారు. ఆయన రచనల్లో కన్యాశుల్చం నాటకం, దిద్దుబాటు కథ, దేశభక్తి గీతం ఎంతో ప్రసిద్ధి పొందాయి. 1911వ సంవత్సరంలో ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్త ప్రారంభించారు. గిడుగు వేంకట రామమూర్తి పంతులు గారితో కలిసి వ్యావహారిక భాషోద్యమంలో పాల్గొన్నారు. ఆనాటి సాంఘిక దురాచారాలపై రచనలు చేసిన వీరు 1915 సంగీతో నవంబర్ 30న మరణించారు.

ప్రశ్నలు.

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....

ఇ) పద్యం చదపండి, ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

పేదల పేరు చెప్పుకొని పేదల నోళులనొక్కిపేసి సం
పాదన చేసి, లక్ష్మలు కృపారహితాత్ములు మేడమిద్దెలన్
మోసమున్న విలాసముల బుత్తరుకాలము జాలిగుండెయే
లేదొక బాపుబిందువిడలేరు బుభుక్కదపించువారికై

మరుత్సందేశం

1. ‘కృపారహితాత్ములు’ అర్థం రాయండి.
2. బుభుక్క = ఆకలి. ఈ అర్థంతో సాంత వాక్యం రాయండి.
3. ....

3. ఈ పద్యం ఏ పుస్తకంలో ఉంది ?
 జ. ....
4. పై పద్యంలో విలాసాలు ఎలా చేస్తారని చెప్పారు ?
 జ. ....

ఈ) పాఠం ఆధారంగా కింది ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

అ) గుళ్ళం జాపువ గురించి మీకు తెలిసిన విషయాలు రాయండి.

ఆ) 'ఖండకావ్య ప్రక్రియ' లక్షణాలను గురించి రాయండి.

వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

అ) కింది ప్రశ్నలకు నాలుగు వాక్యాలలో సమాధానం రాయండి.

1. పార్యభాగ నేపద్యం రాయండి.
2. "కష్టజీవుల శ్రమకు భరతావని బుఱవద్దుది" అని అనడంలో కవి భావన ఏమి?
3. శ్రమజీవి శ్రమపడకపోతే ఏం జరుగుతుంది?

ఆ) కింది ప్రశ్నలకు ఎనిమిది వాక్యాలలో సమాధానాలు రాయండి.

1. పార్యభాగ సారాంశాన్ని రాయండి.
2. కష్టజీవుల గురించి కవి పడిన ఆవేదనను పార్యభాగం ఆధారంగా సమర్థిస్తూ రాయండి.
3. మీ ప్రాంతంలోని శ్రామికుల జీవనం గూర్చి రాయండి.

భాషాంశాలు

పదజాలం

అ) కింది వాక్యాలలో గీత గీసిన పదాలకు అర్థం రాసి, సాంత వాక్యాలలో ఉపయోగించండి.

1. కష్ట జీవి తనకు చికిత్స కానుతో తృప్తి చెందుతాడు.

జ. ....

2. పరుల క్షుద్ధాధను తీర్చాలి.

జ. ....

3. ఈ రోజుల్లో కూలినాలి చేసుకునే వారు వలసలు వెళ్లున్నారు.

జ. ....

4. కుచేలుడు బీదవాడయినప్పటికి కృష్ణుడు ఆదరించాడు.

జ. ....

అ) కింది వాక్యాలలో గీత గీసిన పదాలకు నానార్థాలు రాయండి.

1. తంజావూరుకి దక్కిణ దిక్కున కాపురమున్నాడు. = ...
2. సకల జీవులకు భూమే ఆధారం. = ...
3. పద్యప్రాదం అనంపూర్ణంగా ఉంది. = ...
4. శ్రావికుడు దేశానికి వెన్నెముక. = ...

ఇ) కింది వాక్యాలలో గీత గీసిన పదాలకు పర్యాయ పదాలు రాయండి.

1. రఘునాథ సృష్టిలకుడు తెలుగు భాషకు సేవ చేశాడు. _____,
2. గంగ శివుని శిరస్సు నుండి భూమికి ప్రవహించింది. _____,
3. ఎంతో పుణ్యం చేస్తే తప్ప మనుజ్ఞై పుట్టడు. _____,
4. అలసట వలన మేను విశ్రాంతి కోరుతుంది. _____,

ఈ) కింది పట్టికలోని ప్రకృతి, వికృతులను వేరు చేసి రాయండి.

ఆరంజోతి, మనిషి,
కులము, ధర్మం,
మనష్యుడు, పట్టం,
కొలము, దమ్మం,
పట్టణం,
అరుంధతి

ప్రకృతి	వికృతి
ఉదా : ఆరుంధతి	ఆరంజోతి
1	.....
2	.....
3	.....
4	.....

భాషాక్రిడ

అ) కింది పదాల అర్థాల క్రమసంబ్ధాలు ఆధారంగా పాఠంలోని పద్యం రాయండి.

12	3	8	9	15
ప్రజలకు	కష్టము	అనుమానించును	అతడు	అతనికి
14	15	6	10	13
పెట్టేటటువంటి	కూడు	పండుటకు	స్వేదమును	అన్నము
7	11	17	1	
ఆనందించుటకు	చిందించి	లేకుండాపోయింది	అతనియొక్క (కష్టజీవియొక్క)	
2		4	5	16
రెక్కల యొక్క		లేకుండాపోయిన రోజున	పంటలు	తిండి

పద్యం

.....
.....
.....
.....

వ్యాకరణంశాలు

అ) కింది పదాలను కలిపి రాసి, సంఘలపేర్లు రాయండి.

1. క్షుధ + అనల = _____, _____
2. జన్మము + ఎత్తె = _____, _____
3. భరత + ఊర్వర = _____, _____
4. భరత + అవని = _____, _____

అ) కింది వాక్యాలలో గీతగీసిన పదాలకు విగ్రహవాక్యాలు రాసి, సమాసం పేరు రాయండి

1. ‘విశ్వనాథుడు’ సృష్టికర్త.
_____ = _____, _____
2. మనరాష్ట్రకీర్తి నలుదిక్కులు వ్యాపించాలి.
_____ = _____, _____
3. చక్కగ దక్షిణభాగ భూములలో నివసిస్తున్నాడు.
_____ = _____, _____
4. భారతదేశమును కర్మభూమి అని చెబుతారు.
_____ = _____, _____

ప్రాజెక్టు పని

మీ గ్రామంలో వివిధ వృత్తులు, వాటి పనిముట్టు, వారి శ్రమను, వారి సైపుణ్యాలను గురించి బొమ్మలతో సహా సేకరించి రాయండి.

పారంత పద్యం

ఆ.వె. ఎన్నడగల జీవరాసుల

యన్నింటి గర్భమునఁబుట్టి యటమనుజుండై

తన్నెత్తింగి బ్రతుకవలెరా

కొన్నాళ్ళకు నెచటమన్న గువ్వలచెన్నా !

- గువ్వల చెన్నడు

భావం : ఎన్నో జీవరాశుల గర్భమంపుట్టి, అఖరికి మనుజుడువుతాడు. కనుక మనుజుడైనవాడు ఎక్కడ ఉన్నా గానీ తనని తాను ఎరిగి మనులుకోవాలి.

సూక్తి : మొత్తం ప్రపంచ సంపదకంటే మానవులే విలువైన వారు - స్వామి వివేకానంద.

ఈ పారంతో నేర్చుకున్నవి

1. నాకు నచ్చిన అంశం .....
2. నేను గ్రహించిన విలువ .....
3. సృజనాత్మక రచన .....
4. భాషాంశాలు .....

మే1వ తేదీని ప్రపంచ క్రామిక దినోత్సవంగా జరుపుకొంటున్నాం.

ఉపాధ్యాయులకు సూచనలు :

- 1) శ్రమజీవుల కష్టాలను వర్ణించే రచనలు చదివించండి.
- 2) గుఱ్ఱం జామువా రచనలను పరిచయం చేయండి.

మేటి పద్యాలు

అన్యభాషాలైని అధికార మఖ్యదు

అంతుపట్టదేని సాంత భాష

మొదలు నేర్చుకున్న తుదయెట్లు నేర్చురా

వాస్తవమ్ము నార్లవారి మాట

నార్ల వెంకటేశ్వరరావు

—————*—————*

తెనుగునాడు నీది తెనుగు బిడ్డవు నీవు

తెనుగటన్న నీకు తీపిమెందు

తెనుగకన్న జడలదీర్చి మక్కువ తోడ

తెనుగు తోటలందు దిప్పినావు

దేవులపల్లి రామానుజరావు

పద్యాత్మక పొదుపు కథలు

తలయు తోకనుండు పలుక నాలుక లేదు

పండ్లు గలవు గాని కానరావు

పట్టిచూడనందు ప్రాణమే యుండదు

దీని భావమేమి? తిరుమలేశ!

(పొముకుసుము/కుబునం)

పర్వత తైష్ట పుత్రికా పతి విరోధి
అన్న పెంధూము అత్తను గన్న తండ్రి
పేర్కు మీరిన ముద్దుల పెద్దబిడ్డ
సున్నమించుక తేగదె సుందరాంగి !

(దరిద్ర దేవత)

శతవత్రం బుల మిత్రుని
సతజంపిన వాని బావ సూనుని మామున్
సతతము దాల్చెదు నాతని
సతవాహన వైరివైరి ! సున్నంబిదిగో

(కుక్క)

అక్షర విన్యాస పద్యాలు

నిస్సున్, నస్సెన్నున్నున్
నాన్నా ! నిన్నున్న నోన, నానోనే ? నే
నన్నానా నిను ! నేనా
నీననన్నును నను నను నీనేనేనే

(ఏకాక్షర పద్యం)

నిస్సున్, నిస్సు + ఎన్ని + అన్నును
నాన్నా, నిస్సు + ఎన్నును + ఔన, నాను+ఔనే, నేను
+అన్నానా ? నిను నేనా
నీ ననును (బిడ్డను)+ఎన్ని+అన్నును+నను నను+నీ+నేను+ఎనే ?

పాఠాంత అంశము

జానపద గేయం

పల్లవి.	కట్టు కట్టు మామయ్య గొఱ్ఱు ఒడికట్టు రైతన్నబిడ్డ	॥ 2॥
॥చ॥	గొఱ్ఱు తోలేదే గొర్మానుకొండొల్లు సాల్లు పాసేదే సంకలాప్రమేల్లు విత్తనమేసేదే వీరాయి పల్లొల్లు	॥ప॥
॥చ॥	మెట్లగొట్టోదీ మెట్టపల్లెలలూ కలుపుత్తిసేదీ కన్నమడకలొల్లు ఎత్తిపోసేదీ ఏల్పనూరొల్లు.	॥ప॥
॥చ॥	కోతకూసేది కోవెలకుంట్లొల్లు కట్టగట్టేదీ కడుమూరొల్లు గూళ్ళువేసేదీ గూడూరొల్లు	॥ప॥

సేకరణ : ఆమళ్ళదిన్నె గోపీనాథ్ గారి జానపద గేయ సంపుటి సుండి సేకరణ

వయనం

చదవండి - ఆలోచించి చెప్పండి

వర్షములు లేక ప్రజలెల్ల వలన పోగ
పల్లెటూళ్ళన్ని కళదప్పి పాడుబడియె
పంచరంగుల చిలక లంచెంచ బడిన
వసతులెల్లను యానాడు వల్లకాడు

ప్రశ్నలు :

- పై పద్యం ఏమి చెబుతోంది.
- పల్లెలు ఎందుకు కళ తప్పాయి?
- మీకు ఇలా వెళ్ళి వారి గురించి తెలుసా?

ఉద్దేశం

సన్మార్గ రైతులు, రైతుకూలీలు బ్రతుకుదెరువు కోసం తమ ఊరి నుండి మరో ప్రాంతానికి వలన వెళుతుంటారు. అలా వెళ్ళినవారి జీవన విధానాన్ని, శ్రమాను, తెలియజేస్తూ విద్యార్థుల్లో సామాజిక స్ఫూర్హాను పెంపాందించడమే ఈ పారం ఉద్దేశం.

రచయిత పరిచయం

1943 - 2021

సింగమనేని నారాయణ

కథా రచయిత సింగమనేని నారాయణ గారు అనంతపురం జిల్లా బండమీద పల్లెలో జన్మించారు. సంజమ్మ, రామపులు వీరి తల్లిదండ్రులు. సీమకథలు, జూదం, అనంతం, సింగమనేని కథలు అనే పేర్లతో కథా సంపుటాలు వెలువడ్డాయి. వృత్తిరీత్యా ఉపాధ్యాయుడు. ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం నుండి ‘కళారత్న’, తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం నుండి సాహిత్య పురస్కారాలు లభించాయి. ఈ పారం సింగమనేని నారాయణ రచించిన ‘అనంతం’ అనే కథల సంపుటిలోనిది.

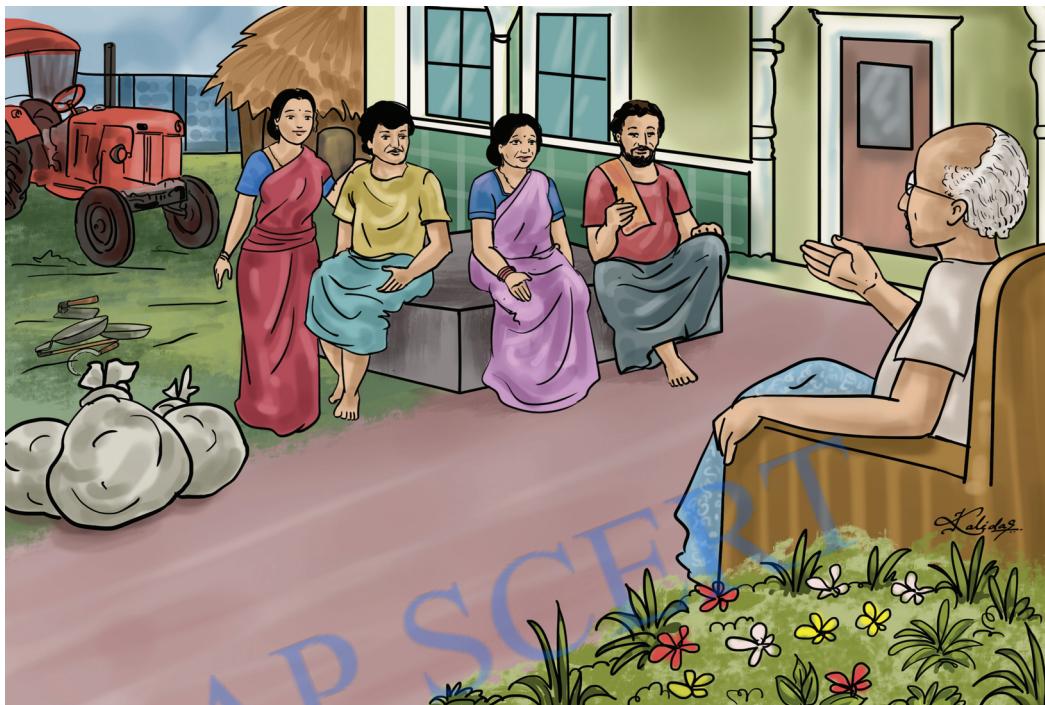
పయనం

గంగన్న ముందు నడుస్తున్నాడు. అతని నెత్తిమీద ఒక పాత త్రుంకుపెట్టే ఉంది. పెట్టేలో ఏముందో అతడు తెరచి చూపిస్తే తప్ప మనకు అర్థంగాదు. అతని వెనకాల భార్య నరసమ్మ, కొడుకు నారాయణ, కోడలు వెంకటలక్ష్మి నడుస్తున్నారు. నరసమ్మ చేతుల్లో బట్టలమూట ఉంది. నారాయణ చేతిలో ఒక చారల సంచి ఉంది. వెంకటలక్ష్మి చంకలో ఆరునెలల పసికందు ఉంది. వాళ్ళు బస్సుదిగి నడుస్తున్నారు. నడుస్తున్న రోడ్డు నున్నగా ఉంది. రోడ్డుకు ఇరువైపులా పచ్చని పత్తిపొలాలు సాయంత్రం ఎండకు మెరుస్తా, మందంగా వీస్తున్న గాలికి రెపరెప లాడుతున్నాయి. కంటికి ఆనినంత దగ్గరలో గుబురుచెట్లు, వాటి మధ్య తెల్లటి మేడలు కన్పిస్తున్నాయి. “అదే మనం చేరాల్సిన ఊరు” అంటూ మెల్లగా గౌణిగాడు గంగన్న.

“ఎంత బాపుందో” అంది వెంకటలక్ష్మి చుట్టూ ఉన్న పొలాలను చూసి మురిసిపోతూ. ఆమె కళకు ఇలాంటి పచ్చటి దృశ్యం కన్పించి ఎంత కాలమయిందో! “నడిచినట్టే లేదు” అంది నరసమ్మ ఆ పొలాలను కళనిండా నింపుకుంటూ! వాళ్ళకు మనసుల్లో తమ ఊరూ, బీదుపడ్డ ఎరటి పొలాలు, మెదులుతున్నాయి. “మన ఊరు ఇట్లు పచ్చగా ఉంటే, ఇంత దూరం వచ్చే పని ఏముంది ?” అన్నాడు నారాయణ ముందు నడుస్తున్న తండ్రిని ఉద్దేశించి. గంగన్నకు ఒక్క క్షణం తమ ఊరిదృశ్యాలు కళముందు కదిలినాయి. ఊరి చుట్టూ భగ్గమని మండుతున్న ఎరటి నేలలు, గడ్డిమెక్క కూడా కన్పించని ఆ చేస్తు, నిస్సిరమై నిర్మిషమై నీటి చుక్క కోసం నోరు తెరచినట్టుండే భూములు అన్ని కళముందు కదిలి తన కొడుకు వైపు అర్థమైందన్నట్లు చూశాడు గంగన్న. “కానీ కాలం వస్తే ఇంతే నాయనా!” అంటూ తన జీబును చేతితో తడిమి చూసుకున్నాడు. అతని జీబులో తమ ఊరి వెంకటస్వామి రాసియచ్చిన జాబు ఉంది. ఆ జాబు అందుకోవాల్సిన మనిషి ఎదురుగా కన్పిస్తున్న ఊళ్లో ఉన్నాడు. ఊరికి దగ్గరగ వచ్చారు వాళ్ళ. ఊళ్లో మనుషుల కలకలం వినిపిస్తోంది. ఊళ్లో అగుపెట్టగానే ఎదురైన ఇద్దరు ఎగాదిగా చూశారు ఈ నలుగుర్చి. వాళ్ళకు కొత్తమనుషులు అని చూడగానే అర్థమైంది. “యా ఊరిన్న తమది” అనడిగారు మొగాళ్లోకి చూస్తా. పడమటి దిక్కుగా ఉన్న పాపంపల్లె నాయనా! రామపుగారిని కలుసుకోవల్లని వస్తా వుండాము” అన్నాడు గంగన్న.

“ఓ... మా రామపుగారి కోసమా! అదిగోతె కనిపిస్తావుండే పెద్దభవనమే ఆయనది. ఇంతకూ ఏం పని మీద వచ్చినారు” అనడిగాడు వాళ్ళలో ఒకరు. “ఉన్న ఊళ్లో పనుల్లేక బతుకుతెరువు కోసం వచ్చినామన్నా” సిగ్గువిడిచి చెప్పుకున్నాడు గంగన్న “జొను పాపం! మీ ప్రాంతం నుండి చాలామంది ఈ వైపు వస్తావుండారు. ఈ సంవత్సరం పెద్దకరువు వచ్చి పడిందంటనే” అన్నాడు జాలిని కనబరుస్తా ఆయన. ‘కరువు’ అనే మాట వినగానే వాళ్ల శరీరాలు భయంతో జలదరించినాయి. “యాల చెప్పుకోవల్లలే నాయనా? కదుపు చించుకుంటే కరువు కాళ్మీద పడుతుంది! రామపుగారు ఏదన్నా పని చూపిస్తే బతికిపోతాము” అన్నాడు. “మీకేం భయం లేదు, పని చేసే పురసత్తు ఉండల్ల గాని ఏదో ఒక ఆదరువు చూపిస్తాడు మా రామపు, పొయిరండి... రామపు ఇంటికాడే వుండాడు” అంటూ. ఆ ఇద్దరూ వెళ్లిపోయారు. “హమ్ముయ్య” అంటూ ఊపిరి పీల్చుకుంది గంగన్న కుటుంబం. ఇంతదూరం నమ్మకొని వస్తావుండామే, ఇక్కడి పరిస్థితులెట్లూ వుండాయో ఏమో? అన్న అనుమానం వాళ్ళను ఒకవైపు పీడిస్తానే ఉంది. వాళ్ళు పలికిన నాలుగు మాటలతో ఒక భయం తొలగి పోయినట్టయింది గంగన్న కుటుంబానికి. చివరికి ఒక పెద్ద భవనం దగ్గరకు చేరుకున్నారు వాళ్ళు. పైన అంతస్తు కూడా ఉంది. భవనం చుట్టూ ప్రహరీ గోడ. గోడకు ఇనుపగేటు

గేటు తెరచే ఉంది. నేరుగా లోపలికి అడుగు పెట్టినారు వాళ్ళు. లోపల విశాలమైన ఆవరణ. పెద్ద పెద్ద గడ్డివాములు. ఒక వైపున రెండు ట్రాక్టర్లు, ఒక జీప్పు ఉన్నాయి. ఇక్కడి వాతావరణమంతా గమనించే సరికి, రావాల్సిన చోటుకే వచ్చామనుకున్నారు వాళ్ళు! “ఎవరూ? ఎవరు మీరూ?” అంటూ ఒక నడివయసు మనిషి గద్దిస్తూ ఎదురుగా వచ్చాడు.

గంగన్న “రామప్పగారి కోసం వచ్చినాము” అంటూ వినయంగా చెప్పుకున్నాడు. “యూవారు? ఏమిటి? ఎందుకు? కొత్తమొగాల్లా ఉన్నారే? ఈ ప్రాంతం వాళ్ళు కాదే?” ఇలాంటి ప్రశ్నలన్నీ రకరకాలుగా వేసి జవాబులు రాబట్టి, నమ్మకం కుదిరి, తన వెంట లోపలకు పిల్లుకు పోయాడు ఆ నడివయసు మనిషి. అక్కడ పెద్ద చావిడిలో జిగితి మీద నింపాడిగా కూచున్న అరవై ఏళ్ళ మనిషిని చూపిస్తూ “ఆయనే వెళ్ళి కలుసుకోండి” అని చెబితే ఆశ్చర్యపోయారు ఏళ్ళు. రామప్పగారంబే, చాలా లాపుగా, ఎత్తుగా, సినిమాల్లో భూస్వామిలా హుండాగా ఉంటాడని భావించిన ఏళ్ళకు అందుకు విరుద్ధంగా ఆయన కన్నించేసరికి విస్తుపోయారు. రామప్ప గారు పొట్టిగా, కుదమట్టసంగా, ముతక బనియను, ముతకపంచతో, ఎర్రటి ఎరువు రంగు శరీరంతో, చూడగానే మనలాంటి మనిషే అనిపించేలా ఉన్నాడు. గంగన్న ఆయన దగ్గరకు వెళ్ళి, తన చొక్కు జేబులోంచి కాగితం మడతతీసి, ఆయనకు వినయంగా అందించాడు. దాన్ని అందుకుంటూ ‘కూర్చోండి’ అన్నాడాయన. వాళ్ళు ఆయనకు ఎదురుగా వున్న చిన్న అరుగుమీద కూర్చున్నారు.

రామప్ప కాగితంలో రాసిన విషయమంతా చదివి, వెంకటస్వామి ఆరోగ్యం గురించి, కుటుంబం గురించి క్షేమ సమాచారాలు అడిగి తెలుసుకున్నాడు. “నాగన్న” అంటూ కేకవేస్తే, వచ్చిన మనిషికి. ఏళ్ళ గురించి చెప్పి మన పెంకుల కొట్టంలో ఏళ్ళకు బస ఏర్పాటు చేయించు” అని పురమాయించి, “మీరు వెళ్లండి పొద్దున మాట్లాడుకుండాం” అని పంపించాడు. గంగన్న కుటుంబమంతా పెంకుల పాకలోకి చేరుకుంది. విశాలంగా, రెండు గదులతో అనుకూలంగా ఉంది ఆ పాక! అప్పటికే చీకటి పడుతూ వుంది! పాకలో కరెంటు బల్య వెలిగించారు. నరసమ్మా, వెంకటలక్ష్మి ఇల్లు

శుభ్రం చేసే పనిలో మునిగిపోయారు. తాము తెచ్చిన బట్టలనూ, ఇతర సామాన్లనూ ఒక మూల సర్దుతున్నాడు గంగన్న. గదిలో ఒకమూల వున్న పాతబెంచి మీద కూచున్నాడు. ఎక్కడ తమ ఊరు? ఎక్కడ ఈ ఊరు? ఇలా రావల్సి వస్తుందని ఎప్పుడైనా ఊహించినామా? ఒక్కసారిగా తమ ఊరు, ఇల్లు, ఇంటి దగ్గర విడిచిపెట్టి వచ్చిన మునితల్లి, చిన్నకొడుకు గుర్తుకు వచ్చినారు. అతని ఆలోచనల్లో జీవితమంతా ఒకసారి మెదిలింది!

ఐదారు సంవత్సరాల కిందటి వరకూ కూడా గంగన్న కుటుంబం ఆ ఊళ్లో, ఒక స్థాయి గల మంచి రైతు కుటుంబం కిందే లెక్క పదెకరాల మెట్టా భావి కింద రెండెకరాల సాగుభూమి, స్వంత ఇల్లు, ఇంటి వెనుక దొడ్డిలో గడ్డివాములు, పాడిచే పశువులు, భార్య మెడలో ఐదారు తులాల బంగారము, పచ్చగానే బతుకుతున్న కుటుంబం అతడిది. అప్పుడప్పుడూ మర్మాఖావ పరిస్థితులు ఏర్పడినప్పటికి, ఏదో ఒక ఏదు పంటలు పండి కుటుంబం నిలదొక్కుసేది. అయితే గత నాలుగైదు ఏళ్లగా పరిస్థితులు మారిపోయినాయి. వరుసగా రెండేళ్ల వర్షం రాకపోవటంతో భావిలో నీళ్ల అపుగంటిపోయినాయి. అప్పుచేసి రెండు బోర్లు వేయించాడు. ఆ బోర్లు సంవత్సరం దాటకుండానే మొరాయించాయి. ఆరునెలల్లో అప్పులు మాత్రమే మిగిలాయి. ఈ సంవత్సరమైతే మరీ ఘోరం. గత యాఛైఏళ్లలో ఇంత కరువు ఎప్పుడూ రాలేదని, పాతతరం వాళ్లు చెబుతున్నారు గంగన్నకు.

రోజురోజుకూ తిండిగింజలను ఏపూటకాపూట సమకూర్చు కోవటవే దుర్భారమైపోయింది. ఇంటల్లో తినేవాళ్లు ఆరుగురున్నారు. ఒక్కరికి కూడా చేయటానికి పనిలేదు, గడ్డిలేక రెండు గిత్తల్లి, ఎనుగొడ్డును అయినకాడికి అమ్మి, కొడ్డిరోజులు బతుకు ఈధ్యినాడు. గంగన్నకు ఇప్పుడున్న ఒకే మార్గం ఊరు విడవటం. ఎక్కడికైనా వలసవెళ్లి కూలీనాలీ చేసుకొని పెళ్చాం పిల్లల్లి పోషించు కోవటం. గంగన్న ఏంచేయాలో పాలుపోక పక్కింటిలో ఉన్న వెంకటస్వామితో మాట్లాడినాడు.

వెంకటస్వామి ఆ ఊళ్లోనే పెద్దరైతు. అతని ఇద్దరి కొడుకులా పెద్ద ఉద్దోగాల్లో వున్నారు. పట్టణంలో వ్యాపారాలు, భవంతులు ఉన్నాయి. గంగన్న అతడిని కలిసి నువ్వే ఏదో ఒక దారి చూపి మా కుటుంబాన్ని గట్టున పడెయ్యాలి అని సిగ్గు విడిచి అడిగాడు. గంగన్న పరిస్థితి అతనికి తెలును. వెంకటస్వామి బాగా ఆలోచించి “నువ్వు ఏమీ అనుకోనంటే ఒక మార్గం చూపుతాను” అన్నాడు. గంగన్న ఏదైనా సరే చెప్పుమన్నాడు. “మా బంధువు ఒకాయన కర్ణాటకలో బిళ్లారి దగ్గర కంపిలి కొట్టాలలో ఉన్నాడు. ఆయన పెద్ద రైతు. అతని దగ్గర సంవత్సరమంతా పని ఉంటుంది. మీరు నలుగురూ అక్కడికి వెళ్లి కష్టపడితే రోజుకు నాలుగు వందలకు పైగా సంపాదించుకోవచ్చు” అని సలహా ఇచ్చినాడు.

గంగన్న మనసులో ఉన్నది కూడా ఇలాంటి మార్గమే. అంతే ఒక్కరోజు కూడా ఆగలేదు గంగన్న. వెంకటస్వామితోనే దారి ఖర్చులకు ఇప్పించుకొని, మరుసటిరోజు పొద్దున్నే ఎవరికి చెప్పుకుండా, మూటాముల్లే సర్దుకొని కుటుంబంతో ఊరు వదిలి పెట్టినాడు. గతం అంతా గుర్తుకు వచ్చి కుమిలికుమిలి దుఃఖించినాడు గంగన్న. కనుకొలకుల నుండి చుక్కలు చుక్కలుగా కారిన కన్నీళ్లు అతని గడ్డాన్ని తడిపివేసినాయి. ఆ జ్ఞాపకాలు చుట్టుముట్టి గంగన్న గుండె భారమైపోయింది. పక్కన కూచున్న నరసమ్మ అతడిని గమనిస్తూ ఉంది. అతని ఆలోచన ఏమిటో ఆమెకు అర్థమైంది. మనకు మాత్రమేనా ఈ గతి పట్టింది, ఎట్లాంటి రైతులు కూడా పనీపాటూ కోసం ఊరు విడిచి పరాయి చోటికి

వెళ్లిపోతా ఉండారు. కాలమెప్పుడూ ఇట్లగే ఉంటుందా. రెండేళ్ళు మంచి శనక్కార్యపంట పండల్లే గాని మన అప్పులు తీరేది ఎంత సేపు. మళ్ళీ వానలు రాకపోతాయా. మన ఊరి చెరువు నిండక పోతాదా. నువ్విట్లూ యదారు పెట్టుకోవద్దు! పాండవుల్లాంటి వాళ్ళు పదమూడేళ్లు వనవాసం చేసినారంట. మనమనగా ఎంత? ఊరుకో...”అంటూ ఓదార్చింది నరసమ్మ. మరుసటి రోజు పొద్దున్నే రామప్పగారు పిల్చునంపితే నలుగురూ వెళ్లి నిలబడినారు.

రామపు “చూడు గంగన్నా! నువ్వు మరీ సిగ్గుపడుతూ నా ముందు నిలబడొద్దు. నా మాదిరి నువ్వు రైతువే, నీ సంగతంతా మా వెంకట స్వామి వివరంగా రాసినాడు. మీ ప్రాంత కరువు పరిస్థితులు ఇక్కడ అందరికీ తెలుసు. మీ ప్రాంతం నుండి వలసలు వచ్చిన వాళ్ళు ఈ చుట్టుపక్కల దండిగా ఉన్నారు. నువ్వేమీ సంకోచపడవద్దు. మీరంతా మీ సొంత ఇంటిలో మాదిరిగా ఇక్కడ ఉండిపోండి అని చెప్పినాడు. మీకు కావాల్సిన సంబంధాలన్నీ అడిగి తీసుకోండి. ఇక్కడ కూడ మీరు రైతుల్లాగే బతకండి. మనందరిదీ రైతు వంశం. మనల్ని మనమే కాపాడుకోవాలి. మీరిక్కడున్నంత కాలము ఇక్కడి రేటుకంటే ఎక్కువగానే మీకు ఘలితం ఇస్తాను. మీ ప్రాంతంలో పరిస్థితులు చక్కబడగానే మీరు వెళ్ళవచ్చు...” అని చెప్పినాడు.

తెలతెలవారుతుండగా గంగన్న, నరసమ్మ నారాయణ, వెంకటలక్ష్మీ పచ్చని వరిమళ్ళు గెనాల మీదుగా నడుస్తున్నారు... ఇక్కడి లాగా కనీసం ఒక్క ఎకరా భూమికైనా తమకు సాగునీరు వుంటే.. అన్న ఆకాంక్ష వాళ్ళ మనసుల్లో నుడులు తిరుగుతోంది. ఆ ఎర్రటి పొలాలపై నీళ్ళెప్పుడు జాలువారుతాయా... ఇక్కడిలాగా అక్కడ కూడా పచ్చదనం ఎప్పుడు వరిమళ్లిస్తుండా!.. అన్న ఆశాంకురాలు వేగంగా మొలకలెత్తుతున్నాయి. కరువులో నడిచిన వాళ్ళ పాదాలు, మెత్తని పచ్చిక మీద ఒత్తిగిలినట్టు మృదువుగా సాగుతున్నాయి. మళ్ళీ తమ ఊరివేపు తమ పాదాలు పయనించాలని, వాళ్ళ మనసుల్లో అనంతమైన ఆశల సవ్యదులు ధ్వనిస్తానే ఉన్నాయి.

వలస : బ్రతుకు తెరువు లేక ఉన్న ఊరి నుండి పని దొరికే ప్రాంతానికి వెళ్లి, జీవనం సాగించడం.

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

అ) కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలివ్వండి. రాయండి.

- ఈ పాఠానికి “పయనం” అనేపేరు సరైనదేనా? ఎందుకో చెప్పండి?
- ఈ కథలో మీకు బాగా నచ్చిన సంఘటనను గూర్చి మాట్లాడండి.
- పాఠం చదపండి కింది మాటలు ఎవరు ఎవరితో అన్నారో రాయండి.

అ) ఎంత బాగుందో అంది వెంకటలక్ష్మీ, చుట్టూ ఉన్న పొలాలను చూసి.

అ) కడుపు చించుకుంటే కరువు కాళ్ళమీద పడుద్ది.

అ) కింది పేరా చదివి ప్రశ్నలు తయారు చేయండి.

ఒకే భాషకు చెందిన జనసమూహోల పదజాలం, ఉచ్చారణలలో మార్పు సంతరించుకుంది. ఒక ప్రాంతంలో దైనందినవ్యవహారంలో వాడే భాషను మాండలిక భాష అంటారు. తెలుగు భాషలో ప్రధానంగా మూడు మాండలికాలు ఉన్నాయి. 1. ఉత్తరాంధ్ర మాండలికం, 2. కోస్తాంధ్ర మాండలికం, 3. రాయలసీమ మాండలికం.

ఉత్తరాంధ్రలో శ్రీకాకుళం, విజయనగరం, విశాఖ జిల్లాలు ఉన్నాయి. కోస్తాంధ్రలో ఉథయ గోదావరి, కృష్ణ గుంటూరు, నెల్లూరు, ప్రకాశం జిల్లాలు ఉన్నాయి. రాయలసీమలో చిత్తూరు, కడప, కర్నూలు, అనంతపురం జిల్లాలున్నాయి.

ప్రశ్నలు:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

ఇ) కింది గేయాన్ని వదివి, ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

కల్లాకపటం కానని వాడా!
 లోకం పోకడ తెలియని వాడా!
 నవధాన్యాలను గంపకెత్తుకొని
 చద్ది అన్నమూ మూటగట్టుకొని
 ముల్లుగుర్రను చేత బట్టుకొని
 ఇల్లాలను నీ వెంట బెట్టుకొని
 ఎరువాకా సాగారో రన్నో చిన్నన్నా!
 నీ కష్టమంతా తీరునురో రన్నో చిన్నన్నా!
 - కొసరాజు రాఘవయ్య

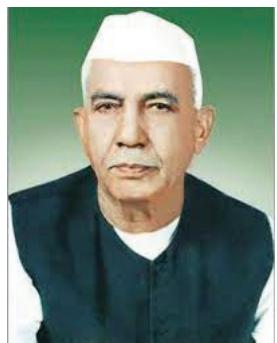

ప్రశ్నలు :

1. కల్లాకపటం - అంటే అర్థం ఏమిటి ?
 జ. ....
2. లోకం పోకడ అంటే ఏమిటి ?
 జ. ....
3. ఈ గేయంలో ఉన్న ప్రాసపదాలు రాయండి.
 జ. ....
4. కష్టమంతా ఎప్పుడు తీరుతుంది ?
 జ. ....

ఈ) పారం ఆధారంగా క్రింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

రైతుల కష్టాలను గమనించిన నాటి ప్రధాని ‘చరణ్ సింగ్’ ప్రయత్నాల వల్ల జమిందారి చట్టం రద్దుయి కోలుదారు చట్టం అమల్లోకి వచ్చింది. రైతులకు బ్యాంకులు రుణాలు అందించే విధానం వచ్చింది. రైతు బంధుగా పేరు తెచ్చుకున్న ‘చరణ్ సింగ్’ జన్మదినమైన డిసెంబర్ 23ను జాతీయ రైతు దినోత్సవంగా జరుపుకుంటారు. మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం కూడా రైతులకు పంటల పెట్టుబడి కోసం వష్టీ లేని బుణాలు అందిస్తోంది. ఎరువులు, క్రిమిసంహరక మందులు, వ్యవసాయ పనిముట్లు మొదలగు వాటి కొనుగోలుకు రాయితీలు ఇస్తోంది. రైతు బాగుంటేనే దేశం బాగుంటుంది. ఎందుకంటే రైతు దేశానికి వెన్నెముక. దేశాన్ని రక్కించే జవాన్కు, పంటలు పండించే రైతన్నకు గల ప్రాధాన్యాన్ని గుర్తించిన లాల్ బహదూర్ శాహీ “జై జవాన్ జై కిసాన్” అని నినదించారు.

ప్రశ్నలు

1. రైతుల దినోత్సవం ఎప్పుడు జరుపుకుంటారు?

జ. ....

2. రైతుబంధు ఎవరు?

జ. ....

3. దేశానికి వెన్నెముక ఎవరు?

జ. ....

4. “జై జవాన్ జై కిసాన్” అని నినదించినది ఎవరు?

జ. ....

ఉ) పారం ఆధారంగా క్రింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

1. నరసమ్మ తన భర్తలో ఆత్మస్నిర్యం నింపిన మాటలు రాయండి.

2. ఈ పారంలో కరువు తీవ్రత గురించి చెప్పిన మాటలు రాయండి.

3. పయనం పార్యోభాగ రచయితను గూర్చి రాయండి ?

వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

అ) కీంది ప్రశ్నలకు నాలుగు వాక్యాలలో సమాధానం రాయండి.

1. పార్యోభాగ ఉద్దేశం రాయండి.

2. కరువు పరిస్థితులను అధిగమించాలంటే ఏం చేయాలో తెలుపుతూ ప్రతికకు లేఖ రాయండి?

3. నరసమ్మ ఆత్మస్నేర్యం గల ట్రై అని ఎలా చెప్పగలవు?

4. వ్యవసాయ కూలీలు ఎందుకు వలస వెళతారు?

అ) కింది ప్రశ్నలకు ఎనిమిది వాక్యాలలో సమాధానాలు రాయండి.

1) పయనం కథను మీ సాంత మాటల్లో రాయండి.

2) రామప్ప మంచితనం ఆధారంగా మీ గ్రామ పెద్ద మంచితనం గురించి రాయండి?

3) కష్టాల్లో ఉన్నవారికి సహాయం చేసే వ్యక్తుల గురించి ప్రశంసిస్తూ రాయండి.

భూషాంశాలు

పదజాలం

అ) కింది పదాలను చదివి వాటి అర్థాలను పట్టికలో గుర్తించి రాయండి. వాటితో సాంత వాక్యాలు రాయండి.

పదాలు : ఆకాంక్ష

1. నిర్జ్వం

2. పరిమళం

3. అంకురం

4. దుఃఖము

5. వర్షాలు

గు	డి	సె	బా	లూ
ప్రొ	సు	వె	ధ	వు
ణం	వా	న	లు	క్ష
లే	న	లో	కం	రి
ని	న	మె	ల	క

ఉదా : ఆకాంక్ష - కోరిక. వాక్యం : తల్లిదండ్రుల కోరికను పిల్లలు నెరవేర్చాలి.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

అ) కింది వాక్యాలు చదపండి. వాటిలోని మాటలను మీ ప్రాంతంలో ఎలా మాట్లాడతారో అలాగే వాక్యాలను తిరిగి రాయండి.

1. ఇంత దూరం నమ్ముకొని వస్తావుండామే! ఇక్కడ పరిస్థితులెట్లా వుండాయో! ఏమో!

2. మీకేం భయం లేదు! పనిచేసే వురుసత్తు ఉండల్ల గాని, ఏదో ఒక ఆదరువు చూపిత్తాడు మా రామప్ప పొండి, రామప్ప ఇంటికాడే ఉండాడు.

ఇ) కింది వాక్యాలలోని గీత గీసిన వికృతి పదాలకు ప్రకృతులను రాయండి.

1. ఆకుసంలో హరివిల్లును చూసి పిల్లలు అచ్చేరువొందారు.

జ. ....

2. ఆగణ్ణ నెలలో వానలు మెండుగా కురుస్తాయి.

జ. ....

3. బతుకు పయనం మధురమైనది.

జ. ....

భాషాక్రిడ

అ) ‘ఉండి పొండి’ అనే పదములో రెండు పదాలున్నాయి. ఉండి అనే పదానికి ఇక్కడ ఉండు అని అర్థం. పొండి అనే పదానికి వెళ్ళండి అని అర్థం. వేరు వేరు అర్థాలు వస్తున్నాయి. కానీ ఈ రెండు పదాలు కలిస్తే అర్థం ‘ఇక్కడే ఉండండి’ అని అర్థం వస్తోంది.

ఇలాంటి పదాలు ఇంకా పారంలో ఉన్నాయి. వాటిని గుర్తించండి. మొదటి పదానికి రెండవ పదానికి అర్థం తెలుసుకోండి. రెండు కలిపితే ఏ అర్థం వస్తుందో రాయండి. ఇలాంటివి మరికొన్ని రాయండి.

1. కాని _____ 2. గుండె _____

కాలం _____ భారం _____

కాని కాలం _____ గుండె భారం _____

3. నోళ్ళు _____ 4. ఊపిరి _____

నొక్కుకొను _____ పీల్చుకొను _____

నోళ్ళు నొక్కుకొను _____ ఊపిరిపీల్చుకొను _____

5. అడుగంటి _____ 6. అడుగు _____

పోవు _____ పెట్టు _____

అడుగంటిపోవు _____ అడుగుపెట్టు _____

అ) కింది పదాలు రాయలసీమ మాండలికంలో ఉన్నాయి. ఈ పదాలు కోస్తాంధ్ర, ఉత్తరాంధ్ర మాండలికాల్లో ఏమే రూపాలలో ఉంటాయో తెలుసుకొని రాయండి.

వ.నెం.	రాయలసీమ	కోస్తాంధ్ర	ఉత్తరాంధ్ర
1.	పురసత్తు	.....	.....
2.	కుదుమట్టసం	.....	.....
3.	మదారు	.....	.....
4.	సంబడం	.....	.....
5.	గెనాలు	.....	.....

వ్యాక్రమాంశాలు

అ) కింది వాక్యాలలో గీత గీసిన పదాలను విడదీసి సంధి పేరు రాయండి.

ఉదా: - అతని ఆలోచనల్లో జీవితమంతా మెదలింది.

$$\text{జీవితము} + \text{అంతా} = \text{ఉత్సవంధి.}$$

1. గంగస్తులో ఆశాంకురాలు వేగంగా మొలకెత్తాయి.

$$\text{జ. } \underline{\quad} + \underline{\quad} = \underline{\quad}$$

2. రైతు కోడలు పెట్టులో ఏముందని తెరచి చూచింది.

$$\text{జ. } \underline{\quad} + \underline{\quad} = \underline{\quad}$$

3. రామప్పగారంబీ వీరే.

$$\text{జ. } \underline{\quad} + \underline{\quad} = \underline{\quad}$$

4. మనందరిదీ రైతు కుటుంబం.

$$\text{జ. } \underline{\quad} + \underline{\quad} = \underline{\quad}$$

అ) కింది వాక్యాలలో ఉన్న సమాస పదాలను గుర్తించి, విగ్రహ వాక్యాలను రాయండి.

1. ఆ గ్రామంలో రామప్ప పెద్దరైతు.

_____

2. పల్లెలలోని పచ్చ పొలాలను చూస్తే ఆనందం కలుగుతుంది.

_____

3. గంగస్తుకు ఒకక్కణం తన ఊరి దృశ్యాలు కళ్ళముందు కదిలాయి.

_____

4. అరుగు మీద కూర్చున్న అరవై ఏళ్ళ మనిషే రామప్ప.

_____

అమ్మేడిత సంధి

ఆహో + ఆహో = ఆహోహో

ఒకే పదం రెండు సార్లు పూర్వు, పరపదాలుగా ఉన్నప్పుడు పరపదాన్ని (రెండవ పదాన్ని) ‘అమ్మేడితం’ అంటారనికింది తరగతిలో తెలుసుకున్నారు. పై ఉదాహరణలో పూర్వపదం చివర ‘ఆ’ అనే అచ్చు ఉండగా దానికి అమ్మేడితం పరమైంది. ఈ విధంగా అచ్చుకి అమ్మేడితం పరమైతే పైన చూపినట్లుగా ఆమ్మేడిత సంధి జరుగుతుంది.

సూత్రం : అచ్చునకు అమ్మేడితము పరమగునపుడు సంధి జరుగును.

ఇ) కింది వాక్యాలలోని అమ్మేడిత సంధి పదాలను గుర్తించి విడిసిరాయండి.

1. అయ్యయ్యా! ఎంత కష్టం వచ్చిందో! _____ + _____

2. ఔరొర! ఏమి వైపరీత్యము! _____ + _____

3. ఓహోహో! ఇంత జరిగిందా? _____ + _____

ఈ) కింది వాక్యాలను పరిశీలించి, నేర్చుకుందాం.

1. అనుమత్యర్థక వాక్యం:- అనుమతిని ఇస్తున్నట్లు సూచించే వాక్యాన్ని ‘అనుమత్యర్థక’ వాక్యం అంటారు.

2. ఆశీర్ధక వాక్యం :- ఆశీర్వచనాన్ని తెలిపే వాక్యాన్ని ‘ఆశీర్ధక’ వాక్యం అంటారు.

3. ప్రశ్నార్థక వాక్యం :- ప్రశ్నతో కూడుకొని ఉన్న వాక్యాన్ని ‘ప్రశ్నార్థక’ వాక్యం అంటారు.

4. ఆశ్వర్యార్థక వాక్యం :- ఆశ్వర్యాన్ని వ్యక్తం చేస్తూ చేపే వాక్యాన్ని ‘ఆశ్వర్యార్థక’ వాక్యం అంటారు.

5. నిషేధార్థక వాక్యం :- చేసే పనిని నిషేధిస్తూ చేపే వాక్యాన్ని ‘నిషేధార్థక’ వాక్యం అంటారు.

పై వాక్యాలను కింది తరగతులలో నేర్చుకున్నాం కదా!

ఉ) కింది వాక్యాలను చదండి. అవి ఎటుపంటి వాక్యాలో గుర్తించి, రాయండి.

1. ఆహో! ఎంత బాగుందో! _____

2. గిరీ ఎక్కడున్నావు? _____

3. మీరు ఉత్తీర్ణులగుదురు గాక ! _____

4. మీరు పుస్తకాలు తీసుకోవచ్చు. _____

5. సిగ్గుపడుతూ నా ముందు నిలబడ్డు. _____

అసమాపక క్రియలు

భూతకాలిక అసమాపక క్రియ	క్వార్కం	తిని,	వెళ్లి,	చూసి,	చేసి
వర్తమానకాలిక అసమాపక క్రియ	శత్ర్వర్కం	తింటూ,	వెళ్లూ,	చూస్తూ,	చేస్తూ
భవిష్యత్కాలిక అసమాపక క్రియ	చేదర్కం	తింటే,	వెళ్తే,	చూస్తే,	చేస్తే

క్వార్కం : భూతకాల అసమాపక క్రియను క్వార్కం అంటారు. అంటే ఈ అసమాపక క్రియ భూతకాలాన్ని బోధిస్తుంది.

ఉదా: గంగన్న కుటుంబం వలసవెళ్లి, జీవితాన్ని గడిపింది.

శత్ర్వర్కం : వర్తమాన కాల అసమాపక క్రియను శత్ర్వర్కం అంటారు. ఈ అసమాపకక్రియ వర్తమానాన్ని తెలుపుతుంది.

ఉదా: గంగన్న తన కుటుంబాన్ని తలుచుకుంటూ బాధపడుతున్నాడు.

చేదర్కం : భవిష్యత్ కాల అసమాపక క్రియను చేదర్కం అంటారు. ఈ అసమాపక క్రియ భవిష్యత్తును తెలుపుతుంది.

ఉదా : వర్షం పడితే, పంటలు పండుతాయి.

రైతుల శ్రమను తెలిపే గేయాలు సేకరించి, నేర్చుకుని ప్రదర్శించండి.

పారాంత పద్యం

చ: జలరుహనాభ! రైతు, పశుసంపద దేశ సుఖిక్కమయ్య, మే మలరెడి పాడిపంటలకు హలికులంత శ్రమించిరయ్య, దు ర్ఘులులను బ్రోచుకర్పుకులు భారతలక్ష్మికి ప్రాణమయ్య, యా కలియుగైత్తులయ్య, త్రిజగన్నతపావనులయ్య, మాధవా!

బాలకవి - వేంకటరమణాచార్యులు

భావం : ఓ మాధవా! పద్యము నాభియందు కలిగినవాడా! రైతులు మన దేశానికి పాడిపంటలను ఇవ్వడానికి ఎంత శ్రమిస్తున్నారో కదా! రైతు, పశువుల వల్లనే దేశం సుఖిక్కమవుతుంది. బలహీనులైన వారిని పోవించే కృషీపలురు భారతదేశ సుసంపన్నతకు ప్రాణం పంటివారు. వారు మూడులోకాల వారిచే స్తుతింపబడుతున్న పవిత్రమూర్తులు.

ఈ పాఠంలో నేర్చుకున్నవి

1. నాకు నచ్చిన అంశం .....
2. నేను గ్రహించిన విలువ .....
3. సృజనాత్మక రచన .....
4. భాషాంశాలు .....

మే14వ తేదీని ప్రపంచ వలస దినోత్సవంగా జరుపుకొంటాం

ఉపాధ్యాయులకు సూచనలు :

- 1) కరువు వచ్చినప్పుడు ప్రజలు పడే కష్టాలను విద్యార్థులకు వివరించండి.
- 2) రైతులు ఆత్మగౌరవంతో జీవించే విధానాన్ని తెలియజేయండి.
- 3) కరోన వలస జీవుల కష్టాలను వరించే రచనలు సేకరించి చదివించండి.

మేటి పద్యాలు

అక్షర విన్యాసం

నీ నామ మనమయును నే
మానసు నా మనమయున - నను మానమ్మున్నే ?
నీ నామమే నా నామము
నా నీమము మామమామ నమ్ముము మనుమన్

(ద్వాక్షర పద్యం)

మౌని యను నియమ మయమున
నేననయము నియమమూని నిస్నేస్తున్నన్
మానము నీ యనుమానము
నేనో నీనమ్మున యమినిన నను మను మీ

(త్రైక్షర పద్యం)

కమలాకర కమలాకర
కమలాకర కమలకమల కమలాకారా !
కమలాకర కమలాకర
కమలాకరమైన కొలనుగని రాసుదతన్

(చతురక్షర పద్యం)

పద్యాత్మక పొడుపు కథ

అంచిత చతుర్ధ జాతుడు
పంచు మార్గమున నేగి ప్రధమ తనూజన్
గాంచి తృతీయం బక్కడ
నుంచి ద్వాతీయంబుదాటి యొప్పుగవచ్చేన్

(భూమి, నీరు, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశాలు)

కోటయ్య మధ్య తరగతి కుటుంబికుడు. అతని వృత్తి వ్యవసాయం. తనకున్న పది ఎకరాల భూమిలో రాత్రింబవళ్ళు పనిచేస్తాడు. ఒక్కాక్కసారి ఆశించిన ఫలితం రాకున్న నిరుత్సాహ పడక వచ్చిన ఫలంతో సంతృప్తిగా జీవిస్తున్నాడు. అతనికి ఇద్దరు కుమారులు, కుమార్తె ఉన్నారు. భార్య వినయం, వివేకం గల గృహిణి. ఇలా చాలా కాలం గడిచిపోతుంది. కోటయ్య పెద్దకుమారుడు ప్రసాద్ బి.యస్సి చదువును పూర్తి చేశాడు. ఆశించిన ఉద్యోగం కోసం ప్రయత్నం చేయకుండా తమకున్న పొలంలోనే వ్యవసాయం చేయాలనుకున్నాడు. తన అభిప్రాయాన్ని తండ్రికి తెలిపాడు.

కోటయ్య ఆశ్చర్యపోయి “అదేమిటిరా ఇంత చదువు చదివి, వ్యవసాయం చేస్తానంటావేమిటి? వ్యవసాయం వల్ల నీకేమి లాభం? చదువుకున్న వాడివి ఏ ఉద్యోగంలోనో చేరాచ్చుగదా..!” అన్నాడు. అప్పుడు ప్రసాద్ నాన్నగారు..! వ్యవసాయం ఒకకాప్రుం. ప్రభుత్వం వ్యవసాయం గురించి ఎంతగానో ఆలోచించి, దీని కోసం వివిధ పథకాలు అమలు పరుస్తా, రైతులకు ప్రోత్సాహమిస్తోంది. ఆధునిక పద్ధతుల్లో వ్యవసాయం చేస్తే కావలసినంత ఆదాయం వస్తుంది. రైతులు పంటలు పండిస్తా తాము పండించే పంటల ద్వారా దేశంలో ఎంతో మంది ఆకలి తీర్చిన వాళ్ళవుతారు. అంతే కాకుండా వ్యవసాయం దేశాభివృద్ధిలో ప్రముఖ స్థానం వహిస్తుందని” చెప్పాడు. ఇంత వివేకంతో ప్రసాద్ చెప్పిన మాటలను కోటయ్య కాదనలేకపోయాడు.

ఉన్నత విద్య చదువుకున్న ప్రసాద్ తన తలిదండ్రుల సహకారంతో వ్యవసాయంలో ప్రవేశించాడు. తన తోటి గ్రామస్థులందరిని కూడగట్టుకొని ‘రైతు సంఘాన్ని’ స్థాపించాడు. మన దేశంలో జనాభా పెరిగినంతగా సాగు భూమి పెరగలేదని ఈ రోజుల్లో నూతన పద్ధతుల ద్వారా పంట దిగుబడి పెంపకం చాలా అవసరం అని గుర్తించాడు. దీని కోసం వ్యవసాయ శాఖ వారితో ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు జరిపాడు. ప్రభుత్వం రైతులకిచ్చే ప్రోత్సాహకాన్ని తనతోపాటు రైతులందరూ సద్గునియోగం చేసుకునేలా చేశాడు. వ్యవసాయంలో అధిక దిగుబడులను ఎలా సాధించాలో వ్యవసాయశాఖ వారు ప్రచురించే పుస్తకాలు, కరపత్రాల ద్వారా తెలుసుకుని, తోటి రైతులందరికి తెలియజేశాడు. సహకార సంఘాల ద్వారా విత్తనాలు, క్రిమి సంహారక మందులు, రాయితీల ద్వారా ఎరువులను పొందాడు. సాటి రైతులను కూడా మెరుగైన స్థితిలో ఉంచాడు.

ఇప్పుడు ఆ గ్రామస్థులందరికి ప్రసాద్ ఆదర్శవంతుడు. ఇతర గ్రామాల రైతులందరికి మార్గదర్శకుడు. వ్యవసాయాభివృద్ధితో పాటు తమ గ్రామానికి కావాల్సిన సాకర్యాలు రోడ్లు, విద్యుత్, ఆనుపత్రి, గ్రంథాలయం మొదలైన వసతులను ఏర్పాటు చేశాడు. పారశాలను ప్రభుత్వ సహకారంతో అభివృద్ధి చేశాడు. తమ ఊరిని ఆదర్శ గ్రామంగా నిలిపాడు. కోటయ్య ఇదంతా చేసిన తన కొడుకును చూస్తూ “చదువు కేవలం ఉద్యోగాల కోసమే కాదు, జీవితాల బాగు కొరకు కూడా. జీవించడం కోసం చేసే ప్రతి పనీ గౌరవించ దగినదే. నీలాగా చదువుకున్న వారు వ్యవసాయం చేయడం, చేయించడం నిజమైన దేశభక్తి” అని తన మనసులో అనుకొన్నాడు, ఇదే విషయాన్ని అందరికి చెప్పసాగాడు.

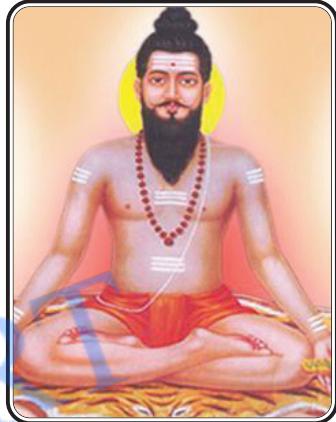

శైతన్యమార్గులు

ఆంధ్రరాష్ట్ర అభివృద్ధికి ఎందరో మహానీయులు కృషి చేశారు. వీరి సామాజిక రంగాలు వేరైనపుటీకి వీరు చేసిన సేవలు ఎన్నటికీ మరొపోలేనివి. వారిలో కొందరి గురించి తెలుసుకుండాం.

సంఘసంస్థ వీరబ్రహ్మం

వీరబ్రహ్మంగారు ప్రకృతాంబ, పరిపూర్ణయ్య దంపతులకు (1608-క్రీ.శ) లో ప్రభవించారు. సమకాలీన సమాజంలోని సాంఘిక, మత దురాచారాలను, మూడు విశ్వాసాలను ఖండించి, సరికొత్త తత్త్వాన్ని ప్రచోదించారు. ఆయన ప్రభోధాల ఫలితం వల్ల హిందూ మహామృదీయ మతస్థలలో సహానం, సమన్వయం మౌలిక సూత్రాలయ్యాయి.

బనగానపత్నీలో గరిమిరెడ్డి అచ్చమ్మ గారింట్లో పశువులు కాయటానికి ‘వీరంబొట్లయ్య’ వీరబ్రహ్మం గోపాలకుడుగా చేరారు. తాను మేపుతున్న పశువుల చుట్టూ ఒక గీత గీయగా క్రూరజంతువులు లోపలకు వచ్చేవికావు. గిరి లోపలి పశువులు బయటకు వెళ్ళేవికావు. ఆసమయంలో తాను ‘రవ్వలకొండ’లో గుహలో కూర్చుని తాళపత్రాలపైన కాలజ్ఞాన తత్త్వాలు రాసుకునేవారు. ఒకనాడు అచ్చమ్మ రహస్యంగా అడవికి వెళ్ళి ఆయన మహిమలు చూసి, తెలుసుకొని శరణువేడి అతనికి శిష్యురాలైంది. అప్పటినుండి ‘వీరం బొట్లయ్య’ ‘వీరయ్య’గా మారారు.

పెద్దకామెర్ల గ్రామ నివాసి శివకోటయ్య కుమార్తె ‘గోవిందమ్మ’ను వివాహం చేసుకున్నారు. ఆ దంపతులకు సిద్ధలింగయ్య, గోవిందయ్య, పోతులూరయ్య, శివరామయ్య, ఓంకారమయ్య అనే ఐదుగురు కుమారులు, వీరనారాయణమ్మ అనే కుమార్తె కలిగారు. కర్మనుప్పానం చేస్తూనే కర్మసన్యాసిగా ఉన్న రాజయోగి వీరబ్రహ్మం.

కాలజ్ఞానం, ద్విపదకాలజ్ఞానం, సాజన్య పత్రికలు, జీవైక్యబోధ, సిద్ధగురుబోధ కాళీమకుటంతో వీరకాళికాంబ శతకం, కాళికాంబ సప్తశతి, గోవిందమ్మ వాక్యాలు, అనేవి వీరబ్రహ్మంగారి రచనలు. వీరబ్రహ్మం తెలుగుకుపులలో విశిష్టమైన కవి. ఆయన కవిత్వం సామాజిక మార్పుకోరే వారంతా అధ్యయనం చేయాలి. ఎందుకంటే వీరబ్రహ్మం కులాలకు, సమూహాలకు, స్థలాలకు ఆశ్రమాలకు పరిమితం కాకుండా అప్పటి సమాజంలోని రుగ్మతలను రూపుమాపడానికి కవిత్వం ద్వారా ప్రజలను చైతన్యపరిచారు. అంతేకాక ఆనాటి సాంఘిక, ఆధ్యాత్మిక రంగాలలో ఆధిపత్యాన్ని ధ్వంసం చేసి, తనచుట్టూ అల్లిన మాధ్యాన్ని ప్రవచనాలతో కడిగి పారేశారు. సంప్రదాయంలో ఉంటూనే సంప్రదాయంపై తిరుగుబాటు చేసిన వ్యాహకర్తగా వీరబ్రహ్మాన్ని గుర్తించవచ్చును.

వీరబ్రహ్మంగారు స్త్రీలను గౌరవించమన్నారు. కులాలస్తే సమానమన్నారు. సోమరితనం వద్దన్నారు. ప్రమను,

శ్రావికులను గౌరవించమన్నారు. మోసం, దగా, కుటులు వద్దన్నారు. చిల్లరాళ్ళకు మొక్కాద్దన్నారు. అన్నింటికి దేహమే మూలమన్నారు. గురుశిష్యుల సంబంధాన్ని గూర్చి చెప్పు జ్ఞానం ఒకరి సాత్తు కాదని, దానికి కుల, మత, లింగ వివక్షతలుండకూడదని చాటారు. సిద్ధయ్య, కక్కయ, అన్నజయ్య, ఆనంద భైరవ యోగి, రెడ్డప్పస్వామి మొదలైన వారిని శిష్యులుగా గ్రహించి కుల, మత, వర్ణ, వర్గ రహిత సమాజానికి బీజం వేశారు.

వీరబ్రహ్మంగారు స్త్రీ పురుషులిద్దరూ సమానమని చెప్పి లింగవివక్ష వలదన్నారు. కర్మ సిద్ధాంతాన్ని వదిలి, ప్రతివ్యక్తి తనను తాను తెలుసుకుని పేరు, ప్రతిష్టల కోసం ప్రాకులాడకుండా వ్యక్తిత్వాన్ని పెంపాందించుకుంటూ బ్రతకుమన్నారు. పరపీడన, కులమౌఢ్యంతో మనిషిని పశువుగా మార్చాడన్నారు. సంపద ఒకచోట కుప్పపోసి నిరుపయోగం చెయ్యుద్దని, ఉన్నదానిలో కొంత దానం చెయ్యాలని చెప్పిన సామ్యవాది వీరబ్రహ్మం. అస్పృశ్యత అమానుషమని, చదువుల వల్ల వినయం పెరగాలని ప్రభోధించారు. ఏ సాంఘికాంశానికైనా మూలాన్ని గ్రహించి, ఎవరైనా దౌర్జన్యకరంగా మాటల్లాడితే మౌనమే సమాధానమన్న అహింసావాది వీరబ్రహ్మం.

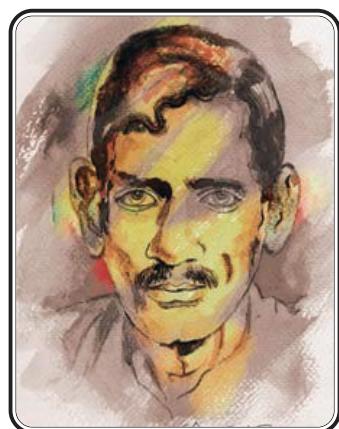
సీతి, ప్రేమ బోధించని చదువులు, జ్ఞానం వ్యుతమని, మనసులో దీపం పెట్టే అర్థవంతమైన చదువులు చదవాలని చెప్పిన సమతావాది వీరబ్రహ్మం.

అన్ని మతాలలో మంచిని సమస్యలుం చేసుకొని, పరస్పర సహకారంతో మేలిగే సంఘూన్ని నిర్మింపజేసుకోమన్న మహానీయుడు వీరబ్రహ్మం. తీర్థాలన్నీ శరీరంలోనే ఉన్నాయని, మనములందరూ కలిసిమెలిసి జీవించే నూతన సమాజం ఏర్పడాలని కాంక్షించిన సామ్యవాది, మానవతావాది వీరబ్రహ్మం.

జానపద బ్రహ్మ నేదునూరి గంగాధరం

“నేదునూరి గంగాధరం - పథమంతా జానపదం, తెలుగు వాజ్యమపు వెలుగు
తెలిపినట్టి దిట్టలలో, చూడంగా గంగాధరం - మేరువురా గంగాధరం”

అన్న వానపల్లి నూకరాజుగారి మాటలు అక్కరసత్యాలు. జనం నోట్లో నానుతూ
వారి నుంచి వచ్చేదే జానపదం. చాల కాలం వరకు దీనిని ఒక సాహిత్య ప్రక్రియగా
ఎవరూ గుర్తించలేదు. జానపద సాహిత్యం గొప్పదనాన్ని తెలుసుకొని కనుమరుగు
కాకుండా ముందు తరాలకు అందించాలని భావించారు గంగాధరం. ఆ సంకల్పంతో
ముందుకు సాగి ఇరవై ఎనిమిది ఏళ్ళ శ్రమించి ఎన్నో రచనలు సేకరించారు.
తాను స్నేయ రచనలు చేసారు. జానపద సాహిత్య సేకరణ కోసం తను
సంపాదించిందంతా ధారబోసిన జానపద సాహిత్యజ్యోతి. జానపదవాజ్యయ
భిక్షువు. “శ్రీ నేదునూరి గంగాధరం”. జానపద సాహిత్య సేకరణలో పతి
అదుగుజాడల్లో నడుస్తూ తనదగ్గరున్న బంగారాన్ని, విలువైన చీరలను కూడా
తృణప్రాయంగా ఇచ్చేసిన మహాసాధ్య గంగాధరం సహధర్మచారిణి గంగమాంబ.
నేదునూరి గంగాధరంగారు 1904 జూలై 4వ తేదీన రాజమండ్రికి మూడు మైళ్ళ

దూరంలో ఉన్న కొంతమూరులో జన్మించారు. 1930లో ఎలిమెంటరీ స్కూలు టీచరుగా రాజమండ్రికి వచ్చి తన సాహిత్య కృషిని కొనసాగించారు. ఈయన అనేక నాటకాలను, పద్మకవితలను రచించారు. ఈ సమయంలోనే జానపదుల గుండెలో నుండి వెలువడిన జానపద సాహిత్యాన్ని వెలికితీనే ప్రయత్నం మొదలయింది.

ఆంధ్రజాతి ప్రాచీనత, సంస్కృతి, భాష, సాహితీవైభవము మన జానపదవాజ్ఞయంలో కన్పిస్తుంది. ఏరి అముద్రిత గ్రంథాలలో పదాలు-పదకథలు, గేయాలు, సంవాదాలు, హస్యపాటలు, లాలిపాటలు, చెక్కబ్జనలు, పాటలు, జానపద చాటువులు, కథలు-గాథలు, సామెతలు, పిల్లల ఆటపాటలు, మాండలిక పదకోశము, సాంప్రదాయక విజ్ఞానం, పారిభ్రాంత పదాలు, జీవద్యాషానిఘంటువు, ప్రీల వేడుకపాటలు, పేరంటాళ్ళ కథలు, కుశల విద్యలు, కులయావకులు, ఔషధము-వస్తుగుణ వివరణ మొదలైనవి ఎన్నో ఉన్నాయి.

నేదునూరి గంగాధరం గారు తనకున్న ఆరు ఎకరాల భూమి, తుదకు తన భార్య మెడలోని పుస్తేలు కూడా అమ్మి జానపద వాజ్ఞయాన్ని సేకరించారు. జానపద సాహిత్యం కోసం ఆయన ఊపాధ్యాయుడిగా ఊద్వోగం చేస్తూనే సెలవుల్లో కాలినడకన ఊరూరు తిరిగేవారు. జనాన్ని చైతన్యపరిచి, తనకు కావలసిన సమాచారాన్ని వారినుండి సేకరించేవారు. ఆంధ్రదేశంలోని పాతపాటలు సేకరింపడంలో విశేష కృషిచేశారు. తెలుగు సాహిత్య ప్రియులు ఆయన రుణం తీర్చుకోలేనిది. మన దేశంలో జానపద సాహిత్యానికి సంబంధించిన రెండే గ్రంథాలయాలున్నాయి, వాటిలో ఒకటి పంజాబ్ రాష్ట్రంలో దేవేంద్ర సత్యార్థిగారిది. మరొకటి తూర్పుగోదావరి జిల్లా రాజమహాంద్రవరంలోని నేదునూరి గ్రంథాలయం. ఇంత విశిష్టత ఉన్న గ్రంథాలయం మన రాష్ట్రంలో ఉండడం మనకు గర్వకారణం.

సుమారు 40 ఏండ్ర నిర్విరామ కృషి, త్రమతో గంగాధరంగారు భద్రపరచిన సాహిత్యంలో కొన్ని వెలుగు చూశాయి. వాటిలో వ్యవసాయ సామెతలు, జానపద వ్యాసాలు, పసిడిపలుకులు, మిస్టేరు, ముస్టేరు, ఆటలు, పాటలు, ప్రీల ప్రతకథలు, మంగళపోరుతులు వంటి సంకలన గ్రంథాలు, పండుగలు పరమార్థాలు వంటి విమర్శనాత్మక గ్రంథాలు ముద్రితమయ్యాయి.

తాను సేకరించిన జానపద గేయాలు, పాటలు ఏవీ ప్రాంతాలలో ఏ విధంగా ప్రచారంలో ఉన్నాయో కూడా వివరించారు. బుడబుక్కలవారు, కొమ్మదానరివాళ్ళు, ఎరుకలవాళ్ళకు సంబంధించిన పాటలను సేకరించి, వారి ఆచారవ్యవహరాలను చక్కగా వివరించారు. ఇవి జానపద పరిశోధకులకు మార్గదర్శకంగా ఉన్నాయి.

గంగాధరంగారు తన జీవిత సర్వస్వాన్ని జానపదవాజ్ఞయ సముద్రరణకు ధారఖాసి 1970 మార్చి 11వ తేదీన పరమపదించారు.

మేటి చిత్రకారుడు వడ్డాది పాపయ్య

“ఇటు సున్నా, అటు సున్నా మధ్య నేనున్నా!

నిలువు గీతగా ఒకచీగా నిలుచున్నా!

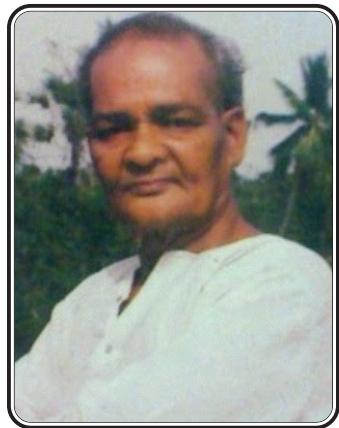
ఇటు రజో పలయం, అటు తమో నిలయం !

సత్యమై సత్యమై నిలుచున్నా!

గతం సున్నా, భవిష్యం సున్నా!

వర్ధమానమై నిలుచున్నా!” అని తనను గురించి తాను చెప్పుకున్న చిత్రకారుడు

వడ్డాదిపాపయ్య. తెల్లని ఖద్దరు వంచే, అదే రంగు లాట్చి, ఆడంబరం లేని సామాన్యుడు, చిత్రకళారంగంలో అసామాన్యుడు. వడ్డాది పాపయ్య కళాభ్యాషి అద్భుతస్ఫుషి వీరు అంద్మైన, ఆప్టోడకరమైన, అపురూపమైన వర్ణచిత్రాలు గీయడంలో దిట్ట. తెలుగు సంస్కృతిని, పురాణాలను, పండుగలనూ, దేవతలనూ తన కళాచాతుర్యం తో అంద్మైన చిత్రాలుగా మార్చి, కళాభీమానులను రంగుల లోకంలో విహరింప చేసిన గంధర్వ చిత్రకారుడు వడ్డాది పాపయ్య.

పాపయ్య గారు సెప్టెంబర్ 10, 1921 సంవత్సరంలో మహాలక్ష్మి, రామమూర్తి దంపతులకు శ్రీకాకుళంలో జన్మించారు. తండ్రి వృత్తిరీత్యా చిత్రకళా ఉపాధ్యాయుడు కావడంతో వీరికి బాల్యంనుంచే చిత్రకళమై ఆసక్తి కలిగింది. తండ్రె కుంచె వట్టి ఓనమాలు దిద్దించారు. తండ్రి మిగిల్చిన రంగులతో బొమ్మలు గీయడం ప్రారంభించి, మొట్టమొదటగా ‘హనుమంతుని’ చిత్రం గీశారు. బాల్యం నుంచి బొమ్మలు గీయడంలోనే నిమగ్నమయ్యారు. చిత్రాలు గీయడంలో ఎన్నో ప్రయోగాలు చేసేవారు. రంగులనూ సొంతంగా తయారుచేసుకొనే వారు. ప్రకృతి రమణీయతను చిత్రకారుడు తన హృదయానుభూతిని పొంది చిత్రిస్తారాయన. ఎన్నో రకాల చిత్రకళా శైలులను అద్భుతంగా చిత్రించగల నైపుణ్యం కలవారు. చిత్రకళా శైలిని ఎవరూ అనుకరించలేని కీపుత వారికే సొంతం. వారి చేతిలోని కుంచె బొమ్మల లాలిత్యం, సుకుమారత్వం ఉట్టిపడేలా చిత్రించేది. తాను గీసిన చిత్రాల మీద వ.పా అని తన పేరును రాసుకొనేవారు.

వ.పా చిత్రకారుడే కాక రచయిత కూడా. 1940 దశకంలో ఆయన అనేక కథలు రాశారు. ఆయనకు భారతీయ సనాతన ధర్మం మీద విపరీతమైన గౌరవం వుండేది. రామాయణ భారత ఇతిహసాలను, పురాణాలను చదివారు. ఖగోళ, జ్యోతిష, ప్రాకృతిక శాస్త్రాలమై సంపూర్ణ అవగాహన వుంది. ఉపనిషత్తుల సారాన్ని బాగా గ్రహించారు. తెలుగు సాహిత్యంలో విశ్వాధ, అడవి బాపిరాజు, బుచ్చిబాబు, కరుణాశ్రీల సాహిత్యం చదివారు. కరుణాశ్రీ పుష్పవిలాపం, ఉమర్ ఖయ్యం, తిరుపతి వెంకటకవుల బాలల బొమ్మలు భారతానికి బొమ్మలు వేశారు. పాపయ్య చిత్రాలను చూసి ముగ్గులైన ప్రముఖనిర్మాత చక్రపాణి గారు, మద్రాసు పిలిపించుకొని “చందులు, యువ” పత్రికలకు బొమ్మలు వేయించుకొన్నారు. దాదాపు 20 సంవత్సరాల పాటు తన బొమ్మలతో చందులు పత్రికకు ఎనలేని కీర్తి ప్రతిష్ఠలను తెచ్చిపెట్టారు

తెలుగు వారికి దేవతా మూర్తులు ఇలాగే వుండి వుంటారన్న భావన వీరి చిత్రాల ద్వారా కలిగింది. వారు గీసిన చిత్రాలలో గంగావతరణం, శివపార్వతుల కైలాసమైభవం, శ్రీరామపట్టాభిషేఖం వాటికవేసాటి. వారు ఏ చిత్రాన్నయినా

గీయడం మొదలు పెడితే గంటగంటన్నరలోనే చిత్రాన్ని వేయడం, రంగులద్దటం శూర్తి చేసేవారు. సాంకేతిక పరిజ్ఞానం అందుబాటులో లేని కాలంలో చిత్రాలను అధ్యాతంగా మలచడంలో వారి ఊహశక్తి అన్నయి సామాన్యం. అనుకరణకు సాధ్యం కాని శైలి, ఊహలకు కూడా అందని రూపాలలో చిత్రాల కూర్చు, రేఖల జిగిబిగి కళాభిమానులకు ఊహిరి బిగబట్టిస్తాయి. రంగుల మేళవింపులో వడ్డాది పాపయ్యగారు కొత్త అధ్యాయాన్ని స్ఫ్టించారు.

తీరిక సమయాలలో వీరు వ్యంగ్యచిత్రాలను గీసేవారు. వీరు గీసిన కార్యాన్నల బహుళ జనారణ పొందాయి. “యువ” పత్రికలో బొమ్ములకే ప్రాణం వస్తే శీర్షిక చాలా నవ్య తెప్పించేది. వారిది ప్రత్యేక శైలి, వారు గొప్ప చదువరి గనుక బొమ్ముల చిత్రికరణలో వేషధారణ అంశాలు, భావాలు, వ్యాఖ్యా రచన అన్నీ వారికి చెల్లుతాయేమో అనిపిస్తాయి.

చందుమామ ప్రతిక వారి సౌజన్యంతో

ప్రపంచవ్యాప్తంగా వున్న చిత్రకారుల్ని గురించి, వారి శైలులని గురించి తెలుసుకొనే నిత్య విద్యార్థిగా ఉండేవారు. పాపయ్యగారు రవివర్ష, ధురంధర్, దామెర్ రామారావు లు తనకు సూర్తి అనేవారు. ఆయన అంత గొప్ప చిత్రకారుడైనా తను నివసించే కశింకోట గ్రామంలో ఒక సామాన్యనిలా వ్యవహరించేవారు. తన కళాస్మాజనకు ఆటంకం కల్గించకూడదని జాగ్రత్త పడేవారు. వ్యక్తి ఆరాధనను ప్రోత్సహించకూడదనే ఉద్దేశంతో తనను కలుసుకోడానికి వచ్చిన వారితో నిర్మాహమాటంగా మాటల్లదేవారు. కాలం విలువ తెలిసిన వారు కావడంతో తన వద్దకు వచ్చిన వారితో క్లూపుంగా మాటల్లదేవారు. ఎవరైనా తనను పొగుడుతుంటే గుర్తింపూ, ప్రశంసా గుర్తానికి మేత లేని మాలీషు వంటివని, వ్యక్తిని కాదు ఆయన కృషిని గుర్తించాలనేవారు. ప్రచారానికి ఆర్థాటాలకు దూరంగా వుంటూ లలితకళా వినీలాకాశంలో వెలుగొందిన చిత్రకళా సూరీడు వపా.

1992 సంవత్సరంలో మనకు దూరమైనా ఆయన గీసిన చిత్రాలుమాత్రం అందరి మనస్సులలో శాశ్వతంగా వుండిపోతాయి. వడ్డాది పాపయ్యగారు తాను గీసిన చిత్రాలతో ఆచంద్రతారార్పం జీవించే వుంటారు.

తోలి ముస్సిం ఉపార్ధాయురాలు

ఘాతిమా పేక్

తనకు ఎన్ని అవమానాలు ఎదురైనా కేవలము పేద బాలికలకు విధ్య నేర్పడం కోసము తన జీవితాన్ని త్యాగం చేసిన ఒక మహిళా మూర్తి గురించి తెలుసుకుండాం. ఎక్కడైతే అవమానింపబడ్డారో అక్కడే ఒక ఉపాధ్యాయినిగా గౌరవించబడ్డారు “ఘాతిమా పేక్”.

ఫాతిమా పేక్ 1831 జనవరి 9న జన్మించారు. చిన్నతనంలోనే ఫాతిమా తన తల్లిదండ్రులను కోల్పోయారు. ఆమె సోదరుడు ఉస్మాన్ పేక్ పర్యవేక్షణలో ఆమె పెరిగి పెద్ద అయ్యారు. వారి బంధువు మున్ని గఫార్ సంరక్షణలో ఈ అన్నాచెల్లెళ్ళు ఇద్దరూ పూనా పట్టణంలోని గంజి పేట్ ప్రాంతంలో ఆవాసం ఏర్పరచుకొని స్థిరపడ్డారు. ఫాతిమా పేక్ సోదరుడు ఉస్మాన్ పేక్ తన చెల్లెలిని అల్లారుముద్దగా చూసుకునేవారు. ఆర్థికంగా స్థిరపడిన తన అన్న ప్రోత్సాహంతో ఫాతిమా ధార్మిక విర్యును, ఉర్రూను వదవడం, రాయడం నేర్చుకున్నారు.

బాలికలకు విద్యను నేర్చుందుకు ఘూలే దంపతులు ఉస్మాన్ పేక్ సహకారం కోరినప్పుడు ఘూలే దంపతుల లక్ష్యసాధనలో తనవంతు పొత్తును నిర్వహించాలని ఫాతిమా పేక్ నిశ్చయించుకున్నారు. ఆమె నిర్ణయాన్ని అన్న ప్రోత్సహించారు. ఆ నిశ్చయం మేరకు జ్యోతిరావు ఘూలే, సావిత్రిబాయి ఘూలే వలె తాను కూడా విద్యాబోధన చేయాలంటే మరాతి - ఆంగ్ల భాషలను అభ్యసించవలసిన అవసరం వచ్చింది. అందుకు ఫాతిమా సంసిద్ధురాలై ఘూలేదంపతుల మార్గదర్శకత్వంలో మరాతిభాషను నేర్చుకున్నారు. ఫాతిమా పేక్ మరాతిభాషను నేర్చుకుని తర్వాత అదే పారశాలలో ఉపాధ్యాయినిగా సేవలందించారు.

D6P1L9

ఉపాధ్యాయ శిక్షణ నిమిత్తం సావిత్రిబాయి ఘూలే, ఫాతిమా అహ్మద్ నగర్లోని మేడం సింధియా ఫెరారే మిషనరీ పారశాలలో ఉపాధ్యాయ శిక్షణ పొందారు. ఉపాధ్యాయ శిక్షణలో మంచి మార్పులతో ఉత్తీర్ణత పొందారు. ప్రభుత్వం చేత గుర్తించబడిన ఆధికారిక ఉపాధ్యాయ శిక్షణాలయంలో ఉపాధ్యాయుప్పత్తివిద్యాశిక్షణ పొందిన తొలి ముస్లిం మహిళగా ఫాతిమా పేక్ చరిత్ర సృష్టించారు. తగిన విద్యార్థుల పొంది ఆధునిక విద్యాబోధన చేసిన ప్రథమ ముస్లిం మహిళా ఉపాధ్యాయురాలుగా ఫాతిమా పేక్ కొనియాడబడ్డారు.

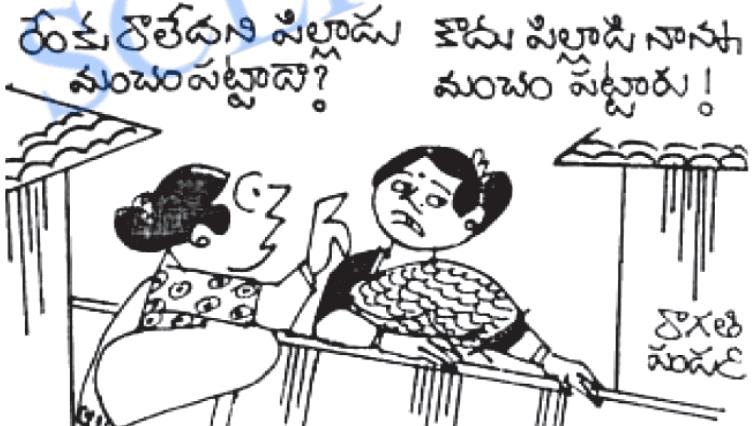
సుమారు 170 సంవత్సరాల క్రితం తనకు తానుగా లక్ష్మీన్ని నిర్దేశించుకుని ఆధునిక విద్యను అభ్యసించి చదువు చేపుడానికి తగిన అర్థతను సంపాదించి, స్వచ్ఛందంగా విద్యాసేవలను అందించడానికి నడుంకట్టిన ఫాతిమా పేక్ ఎన్నో భౌతిక దాడులను కూడా ఎదురొచ్చున్నారు. సావిత్రిబాయి ఘూలే, ఫాతిమా పేక్ ఒక మహత్తర లక్ష్మీన్ని నిర్దేశించుకుని, సమన్వయంతో బాలికావిద్య కోసం కృషి చేశారు. ఇలా బాలికావిద్య కోసం శ్రమిస్తున్న వీరిని కొందరు ఆకతాయిలు వేధింపులకు గురిచేశారు. ఎన్ని కష్టాలు పడుతున్న వారిద్దరి పట్టుదల ఏమాత్రం సడలలేదు సరికదా మరింత బిలపడింది. ఆకతాయిల చర్యలను ఆత్మవిశ్వాసంతో ఎదురొచ్చున్నారు. ఎన్నో అవస్థలను ఎదురొంటూ సావిత్రిబాయి వెంట మొక్కలోని దైర్యంతో నడిచింది ఫాతిమా పేక్. సమాజం నుంచి దారుణమైన రీతిలో ఎదురైన అసమృతిని అవమానాన్ని, తిరుగుబాటును ఎదురొచ్చి, ఆడ పిల్లల చదువుల కోసం బలంగా, స్థిరంగా నిలబడిన ఆదర్శ ఉపాధ్యాయురాలు “ఫాతిమా పేక్” అనడంలో సందేహం లేదు.

కార్పూన్ స్టేచ్యువిషాంగం రాగతి పండం

చిత్రకళలోనుంచి పుట్టి రవ్వంత హోస్యం, చిట్టికెడు అతిశయ్యాక్తి, చెంచాదు వ్యంగ్యం, జతచేసి గీసేదే వ్యంగ్యచిత్రం (కార్పూన్). తన వ్యంగ్యచిత్రాలతో నున్నితమైన హోస్యాన్ని చమత్కారాన్ని తెలుగు నుడికారాన్ని జతచేసి ప్రజలను చైతన్యపంతం చేయడానికి తన కళను ఉపయోగించిన చిత్రకారిణి ఈమె. పురుష వ్యంగ్య చిత్రకారులు రాజ్యం చేస్తున్న కార్పూన్ జర్నలిజంలో ఒక స్ట్రేచిత్రకారిణిగా ప్రవేశించి అంచెలంచెలుగా ఎదుగుతూ, శారీరకలోపం తనకు అవరోదం కాదని నిరూపించారు ఆమె. కార్పూన్ల కోసమే పత్రికలు ప్రత్యేక శీర్షికలు నిర్వహించే స్థాయికి ఎదిగిన స్ఫూర్తి స్ట్రేచితన్యదీప్తి రాగతి పండరి.

రాగతి గోవిందరావు, శాంతకుమారి దంపతులకు మూడో సంతానంగా 22-7-1965న పండరి విశాఖపట్నంలో జన్మించారు. పుట్టిన ఏడాదికే పోలియో మహమ్మారి సోకడంతో దివ్యాంగురాలయ్యారు. బడికి వెళ్ళే వీలు లేకపోవడంతో అక్క రమ చెప్పే పారాలతో చదువుకున్నారు. ఇంట్లో అందరూ సాహిత్యప్రియులు కావడంతో ఆమె కూడా పుస్తకాలతో సహవాసం చేసేవారు. పత్రికలు చదువుతున్నప్పుడు ప్రముఖ వ్యంగ్యచిత్రకారులు 'శ్రీ జయదేవ' గారి చిత్రాలు ఆమెను ఆకర్షించాయి. కార్పూన్లు గీయడం నేర్చుకోవాలనే తలపుతో, మొక్కఫోని దీక్కతో స్వయంగా గీయడం నేర్చుకున్నారు. ఒకరోజు దైర్యం చేసి ఆమె వేసిన కొన్ని కార్పూన్లను జయదేవ గారికి పంపి తన విషయం తెలియజేసి కార్పూన్ల లోపాలను తెలియజేయమని రాశారు. ఆయన అవి చూసి ఆ కార్పూన్లు ఉండాలిన సైజు, రాసే విధానం వంటి చిన్న చిన్న సవరణలను తెలియజేసారు. మొదట్లో పత్రికలకు ఆమె పంపిన కార్పూన్లు తిరుగుటపాలో వచ్చినా అదైర్యపడలేదు. అది ఆమెలోని పట్టుదలను పెంచింది. ఆమె ఎనిమిదేళ్ళ వయసులో మొదటి కార్పూన్ ఆంధ్రజ్యోతిలో ముద్రింపబడి సంచలనం సృష్టించింది.

వ్యంగ్యచిత్ర ప్రస్తానాన్ని మొదలుపెట్టిన ఆమె ఇక వెనుదిగిచూడలేదు. ఆంధ్రప్రభ, ఆంధ్రజ్యోతి, ప్రగతి అనామిక, స్వందన, స్వాతి, యువ, జయశ్రీ, కల్పన, మహిళ వంటి ఎన్నో పత్రికల్లో ఆమె కార్పూన్లు ప్రచురింపబడేవి. మొదటగా ఆంధ్రజ్యోతి పత్రిక వారు అంతర్జాతీయ మహిళాదినోత్సవం సందర్భంగా 'రాగతి పండరి' ఫోటో కార్పూన్తో సహా ఆమెను పరిచయం చేశారు. రాగతి పండరిని చూసిన పారకులు ఆమెను ప్రశంసలతో ముంచెత్తారు. ఆమె

కార్ణూన్లు సమకాలీనసమాజంపై స్త్రీ సమస్యలపై మానవ ప్రవృత్తిలోని ద్వంద్య ఆలోచనా విధానంపై ఎక్కు పెట్టిన బాణాలు. అవి నచ్చి అభిమానులు ఆమె కార్ణూన్ల కోసం పత్రిక కొనడం మొదలుపెట్టారు. కార్ణూన్లతో పాటు ఆమె సంపాదకుని కోరికపై గుండ్రని చేతిరాత చక్కబీ చిత్రాలతో ‘కవి చమత్కారాలు’ అనే శీర్షికతో చిత్రాలు గీసారు.

తరువాత కొన్నాళ్ళకు ఆమె కార్ణూన్లతో పాటు పత్రిక సంపాదకులు ‘వీరాజి’ గారి కోరిక మేరకు హస్యధారావాహికలకు (లీరియల్) బోమ్మలు గీయడం మొదలుపెట్టారు. శ్రీ గోలి శంకరరావు గారితో కలిగి కార్ణూన్లతో కథను మలచడం మొదలుపెట్టి సఫలీకృతులయ్యారు. ఆంధ్రప్రభ, సచిత్ర వారపత్రికలో “అయ్యు పాపం అబ్బాయిలు”, “యవ్వనం పిలిచింది”, “దెయ్యలు ఎక్కడున్నాయి”, “కవి చమత్కారాలు” అనే శీర్షికలకు చిత్రాలు గీశారు. ఆంధ్రభాషి సంపాదకులు వారంవారం రాసే సంపాదకీయ వ్యాసం అయిన “సికరాజకీయం” అనే దానికి అనుబంధంగా కార్ణూనులు వేసి పత్రికా ప్రైమికులనే కాక రాజకీయ నాయకులను సైతం మెప్పించారు. ఆంధ్రభాషి వారపత్రికలో రాజకీయ చదరంగం, శ్రీమతి, ఇద్దరమ్మాయిలు, కాలేజీ గాల్స్ వంటి శీర్షికలతో 9 సంవత్సరాలు ధారావాహికంగా శీర్షికను నిర్వహించి, ప్రతివారం ఆంధ్రపారక లోకాన్ని సవ్యుల సంద్రంలో ఓలలాడించారు.

ఆంధ్రజ్యోతి సంపాదకులు పురాణం గారి కోరికపై నవగ్రహం, అనుగ్రహం, మగాడిచెవిలో పూలు, భూజీ భజారే, అనే పేర్లతో శీర్షికలు నిర్వహించారు. దీపావళి పండుగ కోసం వివిధ పత్రికల వారు ప్రత్యేక సంచికలను విడుదల చేసేవారు. అ సమయంలో దీపావళి ఉపాసులు పేలకపోయినా ఆమె వేసిన కార్ణూన్లు మాత్రం పేలేవి. ఇతర రాష్ట్రాల్లో ఉన్న తెలుగువారు సైతం ఆ ప్రత్యేక సంచికను తెచ్చించుకోవడానికి కారణం రాగతి పండరిగారే.

ఆమెకు గురు సమానులైన జయదేవ్ గారు ఆమె కార్ణూన్ల గురించి రాగతి పండరి కార్ణూన్ సాప్రమాజ్యాన్ని మొత్తం తను కైవసం చేసుకున్న ఏకైక మహిళా కార్ణూనిస్టుగా ప్రశంసించారు. సామాజికస్నేహతో అనునిత్యం కొత్తకొత్త అంశాలపై ఆమె విసిరిన విసురులు కోకొల్లలు. ముఖ్యంగా తెలుగు మహిళల జీవనసమస్యలను ఆకశింపు చేసుకుని వ్యంగ్యం జోడించి తన సన్నటి, అతి స్వల్పమైన గీతలతో పొందికైన వ్యాఖ్యలతో నవ్వుల పంటను పండించింది. పండుగలకు, పబ్బాలు, అల్లుక్కు, ఆడపడుచులు, దొంగలు, పోలీసులు, ఆఫీసులు, పార్కులు.... ఆమె తాకని వస్తువు అంటూ లేదు. లాగని తీగలేదు, నడవని దొంకలేదు, స్నేరవిహరమే. కార్ణూన్లో ఏమూల వెతికినా తేట తెలుగుదనమే. ఏ చోట స్ఫూర్చించినా తేనెల తెలుగుమాటలే. దివ్యంగురాలైన స్త్రీ అయినప్పటికీ ఆకుంరిత దీక్ష, నిరంతర పరిశ్రమ, వ్యంగ్యచిత్రకళమీద ఉన్న మక్కువతో, స్వయం కృషితో, ఇంతింతై అన్నట్లు ఎదిగిన స్వయం ఉపాధి మహిళా కార్ణూనిస్టు. తెలుగు పారకలోకానికి హస్యామృతాన్ని పంచిన ఈమె ఉపిరితిత్తుల వ్యాధితో 19-02-2015లో స్వగ్రహించారు. ఈమెను స్ఫూర్చిగా తీసుకొని మీరూ కార్ణూన్లు గీయడానికి ప్రయత్నించండి.

**‘ఉత్తమ ఉపాధ్యాయిని’
తాటి నాగరమై (1908)**

స్వాతంత్ర్యోద్యమ సంగ్రామంలో అంద్ర మహిళలు ఎందరో ఉద్యమంలో పాల్గొన్నారు. ఉద్యమం తర్వాత వారు అనేక స్వచ్ఛంద సేవా సంస్థలు నెలకొల్పి అవసరం ఉన్న స్టీలకు పిల్లలకు స్వాతంత్రంగా జీవించడానికి చేయుతనిచూరు. వారికి స్వాతంత్ర్యోద్యమం మొదటి మెట్టు అయితే సేవారంగం రెండో మెట్టు అయ్యాంది. దేశభక్తికి సమాజసేవకు భాష, వర్గ విభేదాలు అడ్డు కావని నిరూపించారు. అలాంటి త్యాగశీలిని గూర్చి తెలుసుకుండాం.

తుర్పుగోదావరి తీరాన, రాజీలు తాలూకా ఆదుర్లు శివారు మోరిపొలం గ్రామానికి అనుబంధంగా సాంఘికంగా, ఆర్థికంగా వెనుకబడిన కూలి, నాలి చేసుకొని బతికే ఇరవై ముపై కుటుంబాలు ఉండేవి. ఆగ్రామంలో జులై ఆరవ తేదీన తాడి నాగమ్మ జన్మించారు. ఆ మట్టిలో ఉన్న ప్రభావం ఏమిలో కాని ప్రతియింటా చదువులో రత్నాలుగా వెలిసిన వాళ్ళన్నారు. ఒక డాక్టరో, ఇంజనీరో, గ్రాచ్యుయ్యోలో అయ్యారు. మోరిపొలం ప్రాంతమంతా బౌద్ధస్తూపాలకు నిలయం. బహుశ ఆ వారసత్వం వల్ల అందరూ చదువులో పైకి వచ్చారేమో అనే నమ్మకం ఉంది.

ఐదవ తరగతి వరకు స్వంత గ్రామంలోనూ, హాయ్యర్ గ్రేడ్ శిక్షణను రాజమండ్రిలోని పితాపురం రాజావారి పొరశాలలోనూ వదివారు నాగమ్మ తరువాత మోరిపొలం పొరశాల ఉపాధ్యాయినిగా ఉద్యోగం చేసి, అక్కడి ప్రజలకు చేయుత నిచ్చి. చాలా మంది పిల్లలకు చదువు నేర్చారు. ఆమె పొన్నమండ, పాశర్లపూడి గ్రామాలలో ఉపాధ్యాయినిగా పనిచేసి, ఉత్తమ ఉపాధ్యాయిని అవార్డును అందుకున్నారు. పదహారవ యేట తాడి వెంకన్నను పెళ్ళి చేసుకొన్నారు. భర్త కుటుంబ పోపణ కొరకు రంగూన్ వెళ్లారు. కొంతదబ్బు పంపించేవారు. ప్రాధమిక విద్య కోసం మగపిల్లలను యిద్దరినీ మచిలీపట్టంలోని రాంజీరావు హస్టల్లో చేర్చించారు. కొంత మెరుగైన ఆర్థిక పరిస్థితులతో తన ముగ్గురు పిల్లలను పెద్దగా చదువులు చదివించారు. ఆ కాలంలో ఒకదళిత కుటుంబం నుండి ఒక డాక్టరు, ఇంజనీరు, గ్రాచ్యుయ్యుటుగా ఎదగటం, ఆంధ్రరాష్ట్రంలోనే అరుదు. పిల్లల చిన్నతనంలోనే నాగమ్మ భర్త చనిపోయారు. ఉపాధ్యాయినిగా ఉద్యోగం చేస్తూ, పిల్లలను ఉన్నత స్థితికి తీసుకొచ్చారు. ఆ ఊరిలో కూడా అందరికీ ఆమె శాయశక్తులా సహాయపడేవారు. చదువు, సంస్కరం, ఆత్మగౌరవం అనే విలువలతో సంఘంలో గౌరవం సంపాదించుకున్నారు.

‘పొరపాటును అంగీకరించు, మొహమాటం లేకుండా ప్రకటించు’ అనే బుద్ధుని ఆదర్శాలను విద్యార్థులకు నాగమ్మ బోధించారు. అంటే నీ జ్ఞానాన్ని ఇంకాకరికి పంచిపెట్టు అనే ఆశయం ఆచరణగా జీవించారు. ఈమె కుటుంబం కూడా సంస్కరణఉద్యమాలతో సన్మిహితంగా ఉండేది. 1930లో గాంధీ కోస్తాజిల్లాల్లో పర్యాటించిన సందర్భంగా రాజీలలో నిర్వహించిన సభలో చురుకుగా పాల్గొన్నారు. ఆ సందర్భంగా గాంధీతో సంభాషించిన నాటి నుండి ఆమె గాంధీయవాదిగా కొనసాగారు. గ్రామంలో మహిళామండలిని స్థాపించి, మంత్రసానులతో ప్రత్యేకంగా ప్రసూతి సదుపొయాలను ఏర్పాటు చేయించడం, ఇండ్రులో ప్రాధమిక వైద్య సౌకర్యాలను సమకూర్చడం చేశారు.

గ్రామంలో దేవాలయాలకు అనుబంధంగా తైలరీలను నిర్వహించి అందుకోనం పుస్తకాలు, పత్రికలు, మ్యాగజైన్సు సేకరించారు. పండగల సమయాల్లో పిల్లలకు పళ్ళు, మిరాయిలు పంచిపెట్టేవారు. వ్యవసాయకూరీల కోసం రాత్రి పారశాలలు నిర్వహించేవారు. పేదప్రజల కోసం, బడిపిల్లల పుస్తకాల కోసం, ఆర్థికసహాయం చేశారు. ప్రధానంగా చేపలు పట్టేవారి పిల్లల చదువు కోసం ఆమె చాలా కృషి చేశారు. ప్రజలలో జాతీయ భావాలను రేకెత్తించేందుకు భజన, బుర్రకథ, నాటకం, సినిమా వంటి కార్యక్రమాలను నిర్వహించేవారు. ఆమె రచనలు చేయడం ఎప్పుడు మొదలు పెట్టారో తెలియదు కానీ నాటి రాజకీయ ఉద్యమాల వాతావరణంలో అనేక సంఘటనలను తన రచనల్లో పొందుపరిచారు. అవి 1938, 1939 లలో గృహాలక్ష్మి పత్రికలో తరచుగా ప్రమరితమయ్యాయి. వీటన్నింటిని 1960లో ప్రజల జనజీవన సమస్యలు అనే కథా సంకలనంగా ప్రమరించారు. సామాజిక కార్యాచరణతో పాటు రచయిత్రిగా కూడా మంచి పేరు పొందారు. ఊటుకూరి లక్ష్మీకాంతమ్మ సంపాదకత్వంలో వెలువదిన ఆంధ్రకవయిత్రులు అనే పుస్తకంలో కథారచయిత్రిగా ఆమె పేరును పేర్కొనడం విశేషం. ఆమె రచనల్లో అస్పృశ్యతా నిర్మాలన, గాంధీయ సిద్ధాంతం, స్వాతంత్య ఉద్యమం అనే అంశాలు చోటు చేసుకున్నాయి.

కింది ప్రశ్నలకు పదివాక్యాలలో సమాధానాలు రాయండి.

1. సంఘసంస్కర్త వీరబ్రహ్మం గారి గురించి రాయండి.
2. జానపద సాహిత్యానికి నేడునూరి గంగాధరం చేసిన సేవల గురించి రాయండి.
3. వడ్డాది పాపయ్య మేటి చిత్రకారుడని ఎలా చెప్పగలవు?
4. తొలి ముస్లిం ఉపాధ్యాయురాలిగా ధౌతిమా షేక్ చేసిన సేవల గురించి రాయండి.
5. రాగతిపండరి కార్పూనిస్టుగా ఎదిగిన విధానాన్ని మీ సాంత మాటల్లో రాయండి.
6. తాడి నాగమ్మ సమాజానికి చేసిన సేవలను రాయండి.

మేటి పద్యం

పట్టంబు గజీన ప్రథమంబు నేఱ్చు
బలగవ్వోం బొప్పుంగ బై లేచి సేన
పట్టంబు గతిఇచ్చి ప్రథమంబు
బఱ్చిన సమత పదువతో బోయ
కొట్టంబు లడ్డెఱ్లు గొజి వేంగినాఱ్లిం
గొళళ్ళి యాత్రిభవనాంకుశబ్దం నిల్వి)

కట్టపు దుగ్గోంబు గడు బయల్సేసి
కళ్ళుకూ రైజవాడ గావింజ్ఞె మెచ్చి)

- శాసన పద్యమంజరి గ్రంథమునుండి (పండురంగని అద్దంకి శాసనములోని తరువోజు పద్యం మొదటి తెలుగు పద్యంగా గుర్తించబడింది. అప్పటి పద్యభాష ఎలా ఉందో ఒకసారి చదివి చూడండి.

సెమిష్టర్ - 2

విషయసూచిక

క్ర.సం.	పాఠం	ప్రక్రియ	జతివృత్తం	కవి / రచయిత	మాసం	పుట
8.	మేలిమలుపు	కథ	ఆత్మసేర్యం	దేవులపల్లి వేంకటకృష్ణాస్తి	డిసెంబర్	90
9.	చిరమాలిన్యం	వచన కవిత	మానవ విలువలు	పేక్ భాజా మాస్నేన్	డిసెంబర్	102
10.	నాటి చదువు	ఆత్మకథ	వ్యక్తిత్వ వికాసం/ చదువు విలువ	మామిడిపూడి వేంకట రంగయ్య	జనవరి	112
11.	సమదృష్టి	గజల్	సమానత్వం	పైది తేరేష్ బాబు	ఫిబ్రవరి	123
12.	భువన విజయం	సాహితీరూపకం	భాషాభిరుచి	వేటూరి ప్రభాకరశాస్తి దా.సి.వి సుబ్బాన్	ఫిబ్రవరి	133
13.	ఆతిధ్యం	ఇతివోసం	ఆతిధి గౌరవం	తిక్కన సోమయాజి	మార్చి	146
14.	కళా వారసత్వం (ఉపవాచకం)	వ్యాసం	కళల ఐతిష్టం	రచయితల బృందం		159
	1.భరతనాట్యం 2.భాంగ్రాన్వత్యం 3.కథాకళి 4.గుస్సాడి 5.ఒడిస్సి 6.హరికథ				డిశంబర్ జనవరి జనవరి ఫిబ్రవరి మార్చి మార్చి	
15.	అకారాది పట్టిక					166

సంస్కృతం కాంపాజిట్ కోర్సుగా చదివేవారు ఉపవాచకం మినహా అన్ని పాత్యాంశాలు చదవాలి.

* పుష్య సుర్యుగల పద్మాలు కంఠస్థం చేయాలి.

ప్రతిపాఠం వెనుక మేటిపద్మం శీర్షికలో ఇచ్చిన పద్మాలను విద్యార్థులు కంఠస్థం చేయాలి. అవి పరీక్షించబడవు.

మేలిమలు

చదవండి - ఆలోచించి చెప్పండి

ఎప్పుడూ ఒప్పుకోవద్దురా ‘బిటమి’
ఎప్పుడూ వదులుకోవద్దురా ‘బిరిమి’

॥ఎప్పుడూ॥

నాపిలేని నిముషమేది జననమైన మరణమైన
జీవితాన అడుగడుగునా
నీరసించి నిలిచిపోతే నిముషమైన నీది కాదు
బ్రాతుకు అంటే నిత్య ఘుర్రళా

॥ఎప్పుడూ॥

దేహముంది ప్రాణముంది నెత్తురుంది సత్తుపుంది
అంతకన్నా సైన్యముండునా
ఆశ నీకు అష్టవొను శ్యాస నీకు శస్త్రవొను
ఆశయమ్య సారథొను రా
- సిరివెన్నెల సీతారామశాస్త్రి

॥ఎప్పుడూ॥

ప్రశ్నలు :

1. కవి ఏమే సన్మిఖేశాలను ప్రస్తుతించాడు?
2. పై గేయంలో అష్ట శస్త్ర సారథులుగా వేటిని పేర్కొన్నాడు?
3. నీ ఆశయం ఏమిలీ?

ఉద్దేశం

జీవితంలో మనకెదురయ్యే బాధాకరమైన సంఘటనలైనా, సంతోషకరమైన సంఘటనలైనా స్వీకరించడానికి సిద్ధంగా ఉండాలని, జీవితంలో ఆత్మవిశ్వాసంతో ముందడుగు వేయాలని, గొప్ప ప్రయత్నాల చేత ఒడిదుడుకులను అధిగమిస్తూ మనల్ని మనం ఉన్నతంగా తీర్చి దిద్దుకోవాలని తెలుపడమే ఈ పాఠం ఉద్దేశం.

కవి పరిచయం

1887-1980

దేవులపల్లి వేంకట కృష్ణశాస్త్రి

దేవులపల్లి వేంకట కృష్ణశాస్త్రి తూర్పుగోదావరి జిల్లా చంద్రంపాలెం గ్రామంలో జన్మించారు. వీరి తల్లిదండ్రులు తిమ్మనశాస్త్రి, సీతమ్మ, వీరు కృష్ణపక్కం, ఊర్పశి, పుపులావికలు, అమృతవీళ, బహుకాల దర్శనం, కృష్ణశాస్త్రి వ్యాసావళి, మంగళకాపులీ పేరుతో దేశభక్తి గేయాలు మొదలైనవి రచించారు. వీరికి ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం కళాప్రపూర్వక బిరుదును, భారత ప్రభుత్వం పద్మభూషణ, కేంద్ర సాహిత్య పురస్కారంతో సత్కరించింది. ప్రస్తుత పాఠం పుపులావికలు నుండి గ్రహించబడినది.

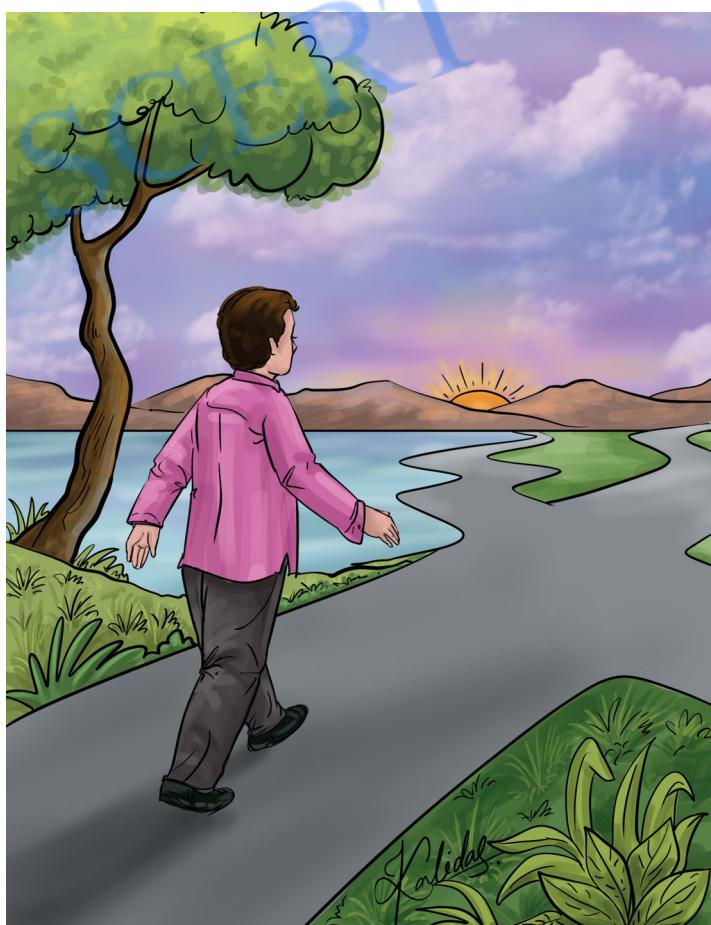
మేలిమలుపు

“ఏమండీ! ఈరోడ్డువక్కడికిపోతుంది” అని ఒకడు అడిగాడట. “నేను ముఖ్యేళ్ళ నుంచి చూస్తున్నాను ఎక్కడికి వెళ్లడంలేదు. ఇక్కడే ఉంది ఈ రోడ్డు” అని మహాతెలివైనవాడిలాగ రెండోవాడు జవాబుచెప్పాడట! ఇది చురుకైన మాటలాగ కనబడుతుంది. కాని దీనిలో నిజంలేదు. రోడ్డెక్కడికి వెళ్లకపోవడం ఏమిటి? అది హామేషా ఎక్కడికో ఒకచోటుకి వెడుతూనే ఉంటుంది. ఒక్క క్షణం నిలబడకుండా రోడ్డు నడుస్తుంది. రకరకాలుగా నడుస్తుంది. రోడ్డు పరుగెత్తుతుంది కూడా. ఎటోచ్చి ఎప్పుడూ విరామం లేకుండా కదులుతూ ఉండడంవల్ల చలనం లేకుండా ఉన్నట్లుంటుంది. గిర్మిగిర్మిన తిరిగే బొంగరం కదలకుండా ఉన్నట్లు కనపడుతుందే అలాగ. దారి వెయ్యికాళ్ళ జెప్రి వంటిది. పాపం దానికి రవ్వంతైనా విశ్రాంతి లేదు. అలాగే ప్రతిమనిషి జీవితంలో విశ్రాంతి లేని పయనం వుంటుంది.

బాటసారులలాగే దారులు రకరకాలు. చేలల్లో గట్టదారులు, తోపుల్లో పుంతదారులు, కొండకనుమలలో కునికే దారులు, నగరాలకు వెళ్ళే రహదారులు ఇలా ఎన్నో ఉన్నాయి. ఈ దారుల్లో మలుపులు పౌచ్చుతగ్గులు వుంటాయి. ఆ దారుల్లో ప్రయాణించే వారు తమ ప్రయాణాన్ని సర్పుబాటు చేసుకొని ప్రయాణిస్తారు. ఇందులో కష్టాలు, సుఖాలు ఉండవచ్చు. దారుల్లనీ రకాలు లాగే మానవుల జీవితాలు కూడా రకరకాలుగా కొనసాగుతుంటాయి. ఒక్కొక్కరి జీవితం ఒడిదుకులు లేక, మలుపులు లేక కదలించే సంఘటనలు లేక, కష్ట సుఖాలు లేక ఎన్నడూ కొనసాగదు.

మార్గానికి మలుపులే గాక ఎగుడు దిగుడులు కూడా ఉండాలి అంటాను. ఉండకపోతే ఎలాగ? వైకుంరపాటీ ఆట ఉంది. పరమపద సోపాన పటం మీద ఆడేది. ఇది జీవితమంత ఆకర్షపంతంగా ఉంటుంది. నాటకంలాగ కనిపిస్తుంది. ఎందుచేత అంటే? దీని నిండా మలుపులా ఎగుడు దిగుడులాను! ఎప్పుడేది జరుగుతుందో ఏది మరునిముసం సిద్ధంగా ఉందో మనకు తెలియదు. ముందు వచ్చేది నిచ్చేనో విషనర్పవో మనకు తెలియదు. వరుసగా నిచ్చేనలే వచ్చేసి, పరమపదం ఇట్టేవక్కేసి కూర్చుంటే ఆట బాగుండదు.

పరమపదం దాకా పరచుకున్న పథంలో ఒక మలుపు తిరిగితే నిచ్చేన, మరొకటి తిరిగితే పన్నగం, ఆ పాముకాటు వల్ల కిందికి ఒరగడం, అంతలో తేరుకుని ఒకనిచ్చేన ఎక్కడం, మరొక సోపానం దాటడం, వూల

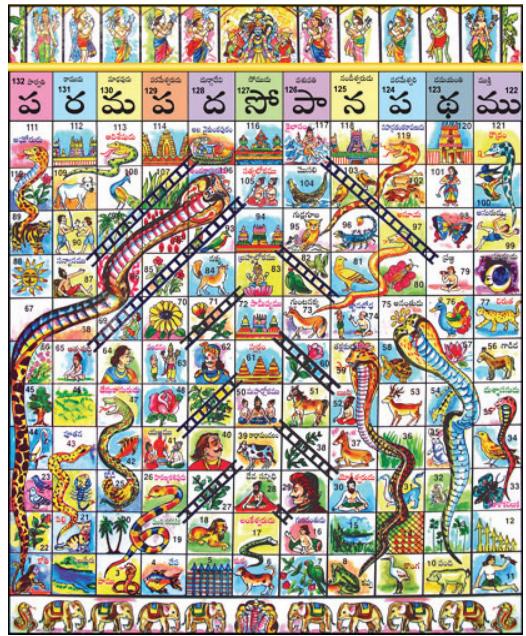

తోటలో కాలుపెట్టడం, అనందధామపు అంచులూ, గోపర శిఖరాలూ కనబడడం, ఇంతలో ఒక కాలాహి కరవడం, మళ్ళీ సామ్యసిలి నేలరాలడం ఇలా మలుపులతో ఎగుడు దిగుడులతో సాగే ఆయ్యే వైకుంఠపాళి, మానవ జీవితం కూడా వైకుంఠపాళి ఆటలాంటిదే. ఈ ఆటలో నిచ్చేనలు ఎక్కడం పాము మింగడం ఉన్నట్టే మానవ జీవితంలో పోచ్చుతగ్గులుంటాయి. వీటి అన్నిటి వల్లనే జీవితానికి గమనం, ఊపు, చైతన్యం, ఉత్సాహం, లక్ష్యం వస్తాయి. మలుపులూ ఎగుడుదిగుడులూ జీవిత మార్గంలో ఉండి తీరాలి.

జీవిత మార్గంలో గౌప్య మలుపులున్న మానవుని జీవితం మహోకావ్యం అవుతుంది. రామాయణం లాగా మహోభారతంలాగా, ఆ మానవుణ్ణి మహాత్ముడుంటారు. జీవిత మార్గంలో మలుపు తిరిగితే ఆపద వచ్చినా, ఆనందం కలిగినా, తరువాత స్థిమితంగా వాటిని నెమరు వేసుకొన్నప్పుడు మాత్రం అన్నీ అమూల్యంగానే కనబడతాయి. ఆప్తంగా ఉంటాయి. వాటిని మాసిపోనియ్యం. అవి తీయనిపై పోతాయి. అనంత యూత్రామార్గం మీద అవి మనకు దారి బట్టెంగా నిలుస్తాయి. బతుకుదారి మలుపు తిరిగితే 'రాజు కింకరుడు, కింకరుడు రాజు అవ్వడం తథ్యం'. ఈ సత్యాన్ని తెలిపేదే 'సత్యపూరిశ్చంద్రుని' కథ. అల్లగే ఇలాంటి నిజాన్ని తెలిపే కాశీమజిలీ కథ చూద్దాం.

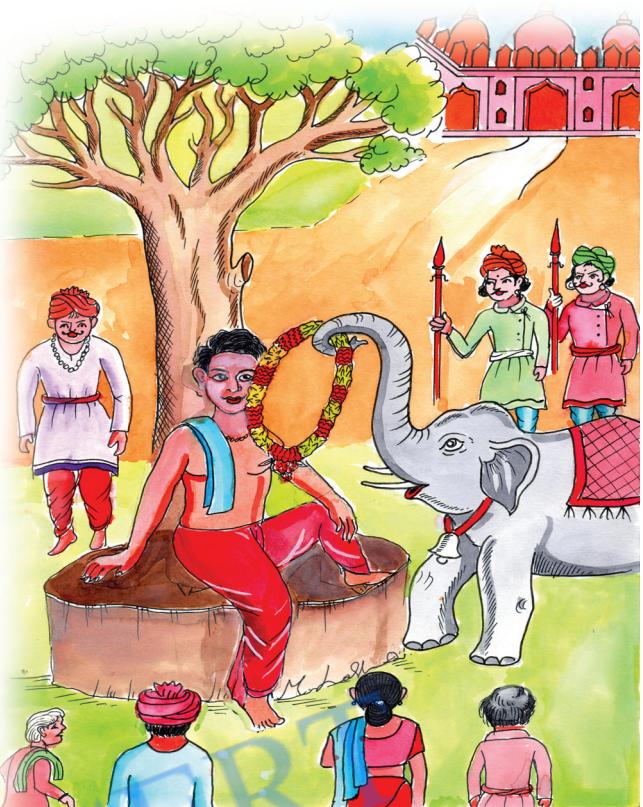
అనగా అనగా ఒకగ్రామంలో ఒక యువకుడున్నాడు. వానికి తల్లితండ్రి ఎవ్వరూ లేరు. మాధుకరం చేసుకునేవాడు. వడిదుడుకులు లేక వాని బ్రతుకు సుఖంగా సాగేది. బ్రతుకుతున్నానని వానికి తెలియదు. వానికి రాత్రిపగలు తేడా లేదు. అంతలో వానికి తెలియకుండానే వాని బ్రతుకు తెరువు ఒక మలుపు తిరుగుతుంది.

ఒకనాడు ఉఱకోలేక ఉన్న ఉఱ వదలి బయలు దేరాడు. ఎక్కుడో తెలియదు. నడిచాడు, నడిచాడు. మునిమాపు వేళకు ఒక పట్టణ పరిసరానికి వచ్చాడు. అక్కడ ఆగాడు. "పాతబడిన మానవుని కన్న పలుకరించే తోట నయం" అనుకున్నాడు. అలసి ఉన్నాడు కనుక, దలిద్రుడు కనుక, అట్టి శ్రమలు అలవాటయి పోయాయి కనుక, హంస తూలికాతల్పం అక్కరలేకుండానే నిద్ర పోయాడు. ఇంతలో తెల్లవారబోతుండగా వాడి నిద్దర అంచులు కదలినట్లయింది. ఏదో కలకలం సోకి ఒళ్ళు విరుచుకున్నాడు. లేచికూర్చున్నాడు. ఎదురుగా రత్న భూషణాలతో పెద్దవెనుగు, ఏనుగు మీద బంగారపు అంబారీ, ఆ ఏనుగు పక్కన వెండి వేత్రాలతో భట్టలు. ఆ ఏనుగు ముందు గంభీరంగాను, వినయంగాను నిలబడ్డ ఒకపెద్దమనిషి ఆ ఏనుగుతొండంతో పట్టుకున్న ఒక మందార మాలిక. ఆ ఏనుగుకి దూరధూరాన వేలకొద్దీజనం. "ఏమిటి ఇదంతా !" అనుకున్నాడు. ఇంత గౌప్య కలను కరిగించి మాయం చేయగూడదనుకొని మళ్ళీ నిద్ర పోదామనుకుంటుంటే ఆ ఏనుగు మందారదామాన్ని వాని మెడలో వేసి, ఆ తొండంతోనే వాణి భ్రద్రంగా ఎత్తి, అంబారీలో కూర్చోబెట్టి, పట్టణం వైపుమళ్ళింది. "జయము జయము మహోరాజా" అని జయజయధ్వనాలు చేశారు అక్కడి జనం. ఆ పట్టణపు రాజు పురుష సంతానం లేకుండా చనిపోయాడు. పట్టపు ఏనుగు ఎవరిమెడలో దండవేస్తుందో వాడు రాజుకావాలని మంత్రి, రాజగురువూ, అందరూ నిశ్చయించారు. పట్టం కోసం ఆత్రంగా అడ్డుపడిన అందరినీ

తప్పించుకొని, ఊరుబయట చెట్టుకింద ధూళిలో కొలువున్న కుచేలుడి దగ్గరకు వచ్చి, ఆ భద్రగజం వాళ్ళి మహోరాజుగా ఎన్నుకుంది. తరువాత వాడు బంగారపు బొమ్మ వంటి రాజుకూతుర్ని వివాహం చేసుకుంటాడు. వాడి బ్రతుకుతెరువు ఎంత పెద్దములుపు తిరిగిందో! మానవ జీవితంలో మలుపులన్నటి వెనుక మంగళ సంఘటనలే ఉండనక్కరలేదు. కష్ట నుఖాలు ఉంటాయి.

అలాంటి భావాన్ని తెలిపేదే రామాయణం. అంతవరకు ఆనందంగా నడిచింది శ్రీరాముని కథ. బాల్యకీడలు, విశ్వామిత్ర క్రతురక్షణ, సీతా కల్యాణం, పరశురామగర్వభంగం, అహల్య శాహ విమోచనం, తర్వాత పట్టాభిషేకమహేశాత్మవం వరకు వచ్చింది. ముందు కూడా అలాగే మధుమార్గం పరచుకున్నట్లు ఉంటుంది. అయితే, దారి హరాత్తుగ మలుపు తిరిగి ఊరుకుంది. పట్టాభిషేకం బదులు వనవాసం పిడుగులా వచ్చి పడింది. అలాగే మరో మలుపు వెనక మాయలేడి పొంచి ఉంటుంది. ఇటువంటి మలుపులతో రామాయణం సాగుతుంది.

గొప్పవాళ్ళ జీవితమార్గం అంతా మలుపులే. సామాన్యాల బ్రతుకుల దారుల్లోనూ మలుపులుంటాయి. కానీ, అందరి జీవితాల్లోనూ మలుపు వెనక ఇట్టి తీవ్ర సంఘటనలు ఉండనక్కరలేదు. దినదినమూ మన జీవితంలో చిరుమలుపులు వస్తాయి. అక్కరలేని అతిధిరావడం, అనుకోకుండ ఉద్యోగం పోవడం, ఆశించని ధనం రావడం, అనురాగంతో పెంచుకున్న అలరుతీగను ఏ పశువో తుంచివేయడం, చిరస్నేహ బంధుం అకారణంగా తెగి తునిగిపోవడం, ఇవన్నీ మలుపులే. మన మార్గంలో మలుపులు తిరగడం తలుపు తీయడం వంటిదే. తెరవగానే ఆప్తబంధువు ఎదురుకావచ్చు. అయితే ఈ మలుపుల్ని పట్టించుకోని వాళ్ళున్నారు కొందరు. మలుపుల కోసం ఎదురు చూస్తుంటారు కొందరు. తీరికగా కూర్చుని మార్గంలో మలుపులు మలచుకొంటారు కొందరు. కొందరికి ఆదివర్షం మొదలుకొని స్వర్గారోహణం దాకా మలుపులే. ఏదయినా మార్గానికి మలుపులు కావాలి మలుపు వెనకాల మధునం ఉండనీ, మధువనం ఉండనీ!

జీవిత లక్ష్మీ గమనంలో ఏది ఎదురైనా వాటిని అధిగమించాలి. లక్ష్మీ ఛేదనలో ఎదురయ్యే కష్టాన్పోలను భరించాలి. సుఖాలను పొందాలి. నిరాశానిస్పృహలకు తట్టుకోవాలి. అప్పుడే జీవితంలో ఓటమిని అంగీకరించాక విజయాన్ని సాధించగలుగుతాం. జీవిత మలుపులను అధిగమించి, సుఖప్రదమైన జీవనాన్ని సాగిస్తాం. విజేతగా నిలుస్తాం. పదిమందికీ ఉపయోగపడతాం.

ఇని చేయండి

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

అ) కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు చెప్పండి. రాయండి.

1. “మలుపులన్న జీవితం మహోవ్యం అపుతుంది” అని కవి ఎందుకు అన్నాడు?
2. వైకుంఠపాళీ ఆట గురించి కవి చెప్పిన విషయాన్ని గూర్చి మిత్రులతో చర్చించండి.
3. పాఠం చదవండి వీటిగురించి కవి చెప్పిన విషయాలు రాయండి

అ. నాటి ప్రయాణం - _____

ఆ. దారుల రకాలు - _____

ఇ. జీవిత మార్గం - _____

అ) కింది గద్యాన్ని చదివి నాలుగు ప్రశ్నలు తయారుచేయండి.

ఆచంట జానకిరామ్ ఒకసారి రైలు ప్రయాణంలో సుప్రసిద్ధ కవి పండితులు రాళ్ళపల్లి అనంత కృష్ణశర్మ గారిని కలిశారు. ఆ సంఘటన గూర్చి జానకిరామ్ ఇలా చెప్పాడు ఒక్క కవిత్వం గురించే కాదు. ఆ తెల్లవారు జామున మేము మాట్లాడుకున్నది. సంగీతము గురించి, సృత్యం గురించి, నాటకరచన గురించి, ధర్మశాస్త్రం గురించి, సాధన గురించి ఎన్నో విషయాలు చెప్పారు నాకు ఆయన. ప్రతి మనిషికి ఒక ఉన్నత లక్ష్మీ ఉండాలని ఆ లక్ష్మీన్ని సాధించడానికి నిరంతర యత్నముండాలనీ అన్నారు. జీవితం ఒక తోకతెగిన గాలిపటమువలె గాలిలో కొట్టుకుపోయినట్టు ఉండరాదు. ఆకాశంలోకి ఎంతదూరం వెళ్లినా సూత్రపు పట్టు మనం వదలరాదు అన్నారు.

ప్రశ్నలు:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

ఇ) కింది పేరాను చదివి ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

కళ్ళదుటీ తమ్ముళ్ళి బలిగొన్న ప్రూప్తి వ్యాధిని నిర్మాలించాలని అనుకున్నాడు. పాతికేళ్లపాటు ఆకలి, నిద్ర, అలసటలను విస్మరించి కృషిచేశారు. తన కృషి ఫలితంగా 1945 సంగాలో జూలై20వ తేదీన ప్రూప్తి వ్యాధికి మందు కనుగొన్నారు. వైద్యరంగంలో ధ్రువతారగా నిలిచాడు ఆయనే మన ఎల్లాప్రగడ సుబ్బారావు. వీరు 1895 సంగాలో జనవరి 21న భీమవరంలో జన్మించారు. తండ్రి చిరుద్యోగి అయినప్పటికీ కొడుకు చదువుకోసం వెనుకడుగు వేయలేదు.

కష్టపడి చదివించారు. ఈయన రామకృష్ణమరం సహకారంతో వైద్యశాస్త్రంలో పట్టభాగ్రమయ్యారు. విద్యార్థి ఉపకార వేతనంతో లండన్ వెళ్లి, 'ట్రాఫికర్ స్కూల్ మెడిసిన్' నుండి డిప్లొమా అందుకున్నాడు. వైద్యరంగంలో నిష్టతుడై అనేక పరిశోధనలు చేశారు. క్షుయరోగ నివారణ, బోదకాలు, ప్రైఫాయిడ్, పాంసురోగం మొదలైన రోగాల నిర్మాలనకు మందులను కనుగొన్నారు. తన జీవితంలో ఎన్నో మలుపులు, వడిదుడుకులు చూసిన ఏరు అపజయాల నుంచి విజయాలను సాధించారు. ఏరు 1948 సం॥లో ఆగష్టు 9న మరణించారు.

ప్రశ్నలు :

1. "నిర్మాలించాలి అని అనుకోవదం" అంటే ఏమిటి?

జ. _____

2. 'చిన్న ఉద్యోగి' అని అర్థం వచ్చే పదం ఏది?

జ. _____

3. 'జయం' అనే పదానికి వ్యతిరేకపదాన్ని గుర్తించి రాయండి.

జ. _____

4. వైద్యరంగం మాదిరిగా మరొకాన్ని రంగాల పేర్లు రాయండి.

జ. _____

ఈ) పారం ఆధారంగా ఈ కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

1. దేవులపల్లి వేంకట కృష్ణశాస్త్రి గురించి రాయండి.

2. శ్రీరాముని జీవితంలోని మలుపులు గురించి రాయండి.

వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

అ) కింది ప్రశ్నలకు నాలుగు వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి.

1. రచయిత జీవితాన్ని ఎందుకు వైకుంరపాశీతో పోల్చాడు?

2. జీవనగమనంలో వేటిని అధిగమించాలి?

అ) కింది ప్రశ్నలకు ఎనిమిది వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి.

1. అనాధ యువకుడు రాజుగా ఎదిగిన కథను రాయండి.

2. మానవుని జీవితం అనేక మలుపులతో ముడిపడి ఉంటుంది. దీనిని సమర్థిస్తూ రాయండి.

3. మీ కుటుంబంలో, బంధువులలో వైఫల్యాలను అధిగమించి, విజయాలు పొందిన వారిని గురించి మీ తల్లిదండ్రులను అడిగి తెలుసుకొని వారిని ప్రశంసిస్తూ రాయండి.

భాషాంశాలు

పదజాలం

అ) కింది పదాలకు పట్టిక ఆధారంగా అర్థాలను గుర్తించి రాయండి?

ఉదా :

బాటసారి = ప్రయాణికుడు

గొ	ప్ప	నే	వ	కు	డు
ఎ	ప్ర	మం	చి	ది	పు
దు	యూ	గం	ము	దూ	రం
రు	చీ	కో	లు	కొ	ను
ప	కు	ప్ర	మూ	దం	భ
డు	డు	మం	చి	ది	ణ

1. తేరుకొని = _____
2. కింకరుడు = _____
3. క్రతువు = _____
4. నయం = _____

ఆ) కింది పదాలకు నానార్థాలను జతపరచండి.

1. చైతన్యం	( )	ఆ) సంతోషం, సౌఖ్యం, స్వర్గం
2. మదనం	( )	ఆ) యజ్ఞం, పని
3. సుఖం	( )	ఇ) తపన, ఉమ్మెత్త
4. క్రతువు	( )	ఈ) కదలిక, తెలివి

ఇ) కింది పదాలకు పదసమాహం నుండి పర్యాయపదాలను వెదికి రాయండి.

నేస్తాలు, గజము, మిత్రులు, సర్పము, చుక్కలు, భూపాలుడు,
భుజంగము, నృపాలుడు, స్నేహితులు, తారలు, కుంజరము

ఉదా : నేస్తాలు = మిత్రులు, స్నేహితులు

1. పన్నగు	= _____
2. నక్కతాలు	= _____
3. రాజు	= _____
4. ఏనుగు	= _____

ఈ) కింది వాక్యాలలోని ప్రకృతి విక్రూతులను గుర్తించి రాయండి.

1. అంబ వంట చేస్తుంది. చేసిన పదార్థములను అమ్మ వడ్డిస్తుంది.

జ. ....

2. రాజు కింకరుడు. కింకరుడు తేడు అవడం తట్టం.

జ. ....

3. దివిలో చంద్రుడు తిరుగుతూ, భువిపై చందురుడు వెన్నెల కురిపిస్తాడు.

జ. ....

4. నేను పట్టణంవెళ్లాలి. ఆ పట్టంలో నా మిత్రుణ్ణి కలవాలి.

జ. ....

గ) కింది పదాలను పరిశీలించండి. పదంలో దాగున్న మరొక పదాన్ని గుర్తించి, ఆ పదానికి అర్థాన్ని రాయండి.

ఉదా : మునిమాపు = ముని = మౌనంగా ఉండేవాడు

1. అలవాటు _____ = _____

2. మందారం _____ = _____

3. రాహయణం _____ = _____

4. తట్టుకోవాలి _____ = _____

5. ఉండనక్కరలేదు _____ = _____

6. అప్పుడప్పుడు _____ = _____

7. పరమపదం _____ = _____

వ్యాకరణంశాలు

అ) కింది వాక్యాలలోని సంధి పదాలను గుర్తించి, విడదీసి, సంధి పేరు పట్టికలో రాయండి.

- పరుగు పందెంలో పరుగెత్తు వారు వెనుతిరిగి చూడరాదు.
- మహాత్ముల జీవితం అందరికీ ఆదర్శంగా ఉంటుంది.
- భీమవరంలో జరుగు తెలుగు మహాత్మవాలకు అందరూ ఆహ్వానితులే !
- కొండల మీద ప్రయాణమంతా మలుపుల దారులతో ఉంటుంది.
- ఆమృతో రోజూ మాట్లాడాలని ఉంటుంది.

సంధి పదం	విడదీయడం	సంధి పేరు
పరుగెత్తు	పరుగు + ఎత్తు	ఉత్స సంధి
	+	
	+	
	+	
	+	

అ) తత్పురుష సమాసం

సమానమైన అర్థాలు గల రెండు పదాలు కలిసి ఒకే పదంగా ఏర్పడితే దాన్ని సమాసం అంటారని కింది తరగతిలో తెలుసుకున్నారు కదా!

కింది సమాస పదాన్ని పరిశీలించండి.

సూర్యకిరణాలు - సూర్యుని యొక్క కిరణాలు

పై ఉదాహరణలో ‘సూర్య’ ‘కిరణాలు’ అనే పదాలు పూర్వ, ఉత్తర పదాలుగా ఉన్నాయి. వీటిలో ‘కిరణాలు’ అనే ఉత్తర పదానికి ప్రాధాన్యం ఉంది. సూర్య అనే పూర్వపదం కిరణాలు ఎవరివనే విషయాన్ని బోధిస్తుంది. ఇలా ఉత్తర పద ప్రాధాన్యం కలిగిన సమాసాన్ని తత్పురుష సమాసం అంటారు.

తత్పురుష సమాసంలోని పూర్వ పదం తరువాత ప్రథమ విభక్తి నుండి సప్తమీ విభక్తి వరకు గల విభక్తులలో ఏ విభక్తి ప్రత్యయం వస్తుందో ఆపేరుతో తత్పురుష సమాసం అని పిలుస్తాం. పై ఉదాహరణలో సూర్యుని తరువాత షష్ఠి విభక్తి ప్రత్యయం యొక్క వచ్చింది. కనుక షష్ఠి విభక్తి పేరు మీదుగా దీనిని షష్ఠి తత్పురుష సమాసం అని పిలుస్తాం.

ప్రస్తుత పారంలోని తత్పురుష సమాసాలను పరిశీలించాం.

విభక్తి	విభక్తి ప్రత్యయాలు	విగ్రహవాక్యం	సమాసపదం	సమాసం పేరు
ప్రథమా	డు, ము, వు, లు	రాజ్యము అర్థభాగం	అర్థరాజ్యం	ప్రథమా తత్పురుష
ద్వాతీయా	నిన్, నన్, లన్ కూర్చు గురించి	సూక్ష్మమును దర్శించువాడు	సూక్ష్మదర్శి	ద్వాతీయా తత్పురుష
తృతీయ	చేతన్, చేన్, తోడన్, తోన్,	మందారములతే చేసిన మాలిక	మందారమాలిక	తృతీయా తత్పురుష
చతుర్थి	కొఱకున్, కై	బ్రతుకు కొరకు తెరువు	బ్రతుకు తెరువు	చతుర్థితత్పురుష
పంచమీ	వలనన్, కంటెన్, పట్టి	పాము వలన కాటు	పాము కాటు	పంచమీ తత్పురుష
షష్ఠి	కిన్, కున్, యొక్కలోన్, లోపలన్	పదముల యొక్క ధ్వనులు	పదధ్వనులు	షష్ఠి తత్పురుష
సప్తమీ	అందున్, నన్	బాల్యమందు క్రీడలు	బాల్య క్రీడలు	సప్తమీ తత్పురుష

పట్టికలో పూర్వ పదాల తరువాత వచ్చిన విభక్తి ప్రత్యయాల ఆధారంగా తత్పురుష సమాసం ఎలా ఏర్పడిందో గమనించండి.

కింది సమాస పదాలకు విగ్రహ వాక్యాలను రాసి, సమాసం పేరు తెలపండి.

1. పూలతోట = _____
2. దారిబత్తెం = _____
3. మందారదామం = _____
4. జీవితమార్గం = _____

అలంకారం

పద్యంలోకాని, గద్యంలోకాని చెప్పుదలచిన విషయాన్ని బాగా అర్థమయ్యేలా మనసుకు హత్తుకునేలా చెప్పడానికి అలంకారాలు దోహరపడతాయి. అలంకారాలు రెండు రకాలు **1. శబ్దాలంకారాలు** **2. అర్థాలంకారాలు.** శబ్దాలంకారాలు శబ్దసౌందర్యాన్ని పెంపాందిస్తే, అర్థాలంకారాలు భావ సౌందర్యాన్ని కలిగిస్తాయి.

అర్థాలంకారాలలో ఒకప్పెన అతిశయోక్తి అలంకారాన్ని గురించి తెలుసుకుందాం.

❖ అతిశయోక్తి అలంకారం :-

కింది వాక్యాన్ని పరిశేలించండి.

ఉదా: ఆ నగరంలోని భవనాలు చంద్రమండలాన్ని (ఆకాశాన్ని) తాకుతున్నాయి.

పై ఉదాహరణలో భవనాలు చంద్రమండలాన్ని తాకుతున్నాయి అని వర్ణించారు. మేడలు వాస్తవంగా ఆకాశాన్ని తాకవు. అంత ఎత్తు ఉన్నాయని చెప్పడం ముఖ్య ఉద్దేశ్యం. ఇలా ఉన్న స్థితిని ఎక్కువ చేసి వర్ణించి చెబితే దానిని ‘అతిశయోక్తి’ అలంకారం అంటారు.

ఇలా ఒక వస్తువును గురించి గాని, ఒక విషయాన్ని గురించి గాని, గోరంతను కొండంతగా చేసి చెప్పాడాన్ని అతిశయ్యాకీ అలంకారం అంటారు.

కింది వాక్యాలలో అలంకారాన్ని గుర్తించి రాయండి.

1. జాతరలోని డప్పు చప్పుళ్ళు ఆకాశాన్ని తాకాయి.
2. బావిలోనికి తొంగి చూస్తే పాతాళం కనిపిస్తుంది.
3. సందేశం పారంలోని ‘పామునకు బాలు’ పద్యంలోని అలంకారాన్ని గుర్తించి రాయండి.

పాతాంత పద్యం

ఒకచో నేలను బయ్యించు, నొకచో నొప్పారు బూసెజ్జపై
నొకచో శాకము లారగించు, నొకచో నుత్తుష్ట శాల్యేదనం
బొకచో బొంత ధరించు, నొక్కాక తత్తిన్ యోగ్యాంబరశ్రేణి, లె
కృకు రాసీయడు కార్యసాధకుడు దుఃఖంబున్ సుఖంబున్ మదిన్

- ఏనుగు లక్ష్మికాకవి

భావం : అనుకున్న పనిని సాధించడంలో కార్యసాధకుడు కష్ట సుఖాలను లెక్కచేయడు. అవసరమైతే నేలపై పదుకుంటాడు. మరొకపుడు పూలపొన్నపై శయనిస్తాడు. ఒక దగ్గర కాయలు, పండ్లతో కడుపునింపుకుంటాడు. మరోసారి విందు భోజనమును తింటాడు. ఒకప్పుడు అతుకుల బొంతతో సరిపుచ్చుకుంటాడు. వేత్తాకప్పుడు మంచి వస్త్రాలను ధరిస్తాడు. కాని మనసులో కష్టసుఖాలను లెక్కింపడు.

సూక్తి - కిందపడ్డానని ఆగిపోకు. తిరిగి ప్రయత్నం చేస్తే విజయం నీదే - అబ్బల్కలాం

ఈ పారంలో నేర్చుకున్నవి

1. నాకు నచ్చిన అంశం .....
2. నేను గ్రహించిన విలువ .....
3. సృజనాత్మక రచన .....
4. భాషాంశాలు .....

జనవరి 2వ తేదీని ప్రపంచ స్వార్థ దినోత్సవంగా జరుపుకొంటాం

ఉపాధ్యాయులకు సూచనలు :

1. జీవితంలో ఉన్నత శిఖరాలు అధిరోహించిన గొప్ప వ్యక్తులను గూర్చి విద్యార్థులకు చెప్పండి.
2. బహుకాల దర్జనం నాటిక వేయించండి.
3. కష్టాలు వచ్చినప్పుడు కుంగిపోకుండా దైర్యంగా ఎదుర్కొస్తున్న వ్యక్తుల జీవిత చరిత్ర పుస్తకాలను విద్యార్థులచే చదివించండి.

పాఠాంత అంశము

“ఇది” కథ

ఒక రాజుసభలో ఒక విశిష్ట కవి ఉండేవాడు. అతను తన మాటల చమత్కారంతో రాజును సంతోషపెట్టేవాడు. ఒకసారి ఆ రాజు దగ్గరకు నాలుగు శాస్త్రములు చదివిన పండితుడొకడు వచ్చాడు. అతని పాండిత్యం ముందు సభలోని పండితులు ఎవరూ నిలువలేకపోయారు. విశిష్ట కవి రాజుగారి దగ్గరకు వెళ్ళి, ఆ పండితునితో వాదించడానికి అనుమతినిమ్మని అడిగాడు. విశిష్ట కవికి నిజమైన పాండిత్యం లేదు అని తెలిసిన రాజు అతని చమత్కార పలుకులు విని సంతోషించవచ్చని ఆ పండితునితో వాదించడానికి అనుమతిచ్చాడు.

అంతలో విశిష్ట కవి ఆ వచ్చిన పండితుని “అయ్యా ! “ఇది” అను పదమునకు ఎన్ని అర్థములు ఉన్నాయో చెప్పగలరా ? ” అని అడిగాడు. ఆ పండితుడు ‘ఇది అనగా సమీప వన్నువు’. దానికి ఆర్థము లేదని చెప్పేను. అది విన్న విశిష్ట కవి ఈ విధముగా అన్నాడు. “ఇదేనా మీ పాండిత్యం ? తొమ్మిది ద్విపాలలో నాల్గు ఏళ్ళు చదివాననీ, కాశీలో పన్నెందు ఏళ్ళు చదివానని విశ్రవేశుచున్నారు. మీ చదువు బూడిదలో పోసిన పస్తీరు ఇది అనే మాటకు వంద అర్థాలు ఉన్నాయి” అన్నాడు. ఆ పండితుడు ఆశ్చర్యపడి “నేను ఇన్ని అర్థాలు వినలేదు, చదవలేదు” అని బదులిచ్చాడు. దానికి విశిష్ట కవి తిరిగి ఇలా జవాబు చెప్పాడు.

“ఇది అనే పదానికి ప్రయోగములు చూడండి. ఏమండీ మీరు కొంచెం ఇదిగా ఉన్నారు. మీ మొగము ఎంతో ఇదైనట్లుంది. మీ శరీరము ఇదిగా ఉన్నదా ఏమిటి ? మీకు నాలుగు నెలల నుండి పని ఇదిగా ఉంది. ఎంత ఇది ఉన్నప్పటికీ అంత ఇది పనికిరాదు. కొంచెం ఇదిగా ఉండాలి. కానీ లేకపోతే మన పని ఇదైపోతుంది. ఒంట్లో ఇది ఉంటే కదా ఏదైనా. ఆ ఇది కొంచెం పోతే తర్వాత ఏమి ఇదౌతుంది. మీ ఇదేమి బాగోలేదు. ఎవరి ఇది వారు చూసుకోవాలి. కానీ ఒకరు ఇది చేస్తారా? ఇందులో మీ సేనాధిపతి గారి ఇది కూడా కొంత ఉంది. అయిన బొత్తిగా ఇదైనవాడు. అధికారితో ఇది వచ్చింది. మరొక ఇదైతే ఏదైనా చేసుకొందుము”.

అయ్యా! చూశారా “ఇది” పదానికి ఎన్ని ప్రయోగాలూ, అర్థములున్నాయో మీ ఇది చూస్తే నాకు ఎంతో ఇదిగా ఉంది. ఇది మొదలుకొని ఇది అనగా ఏంటో తెలుసుకొని కొంచెం ఇదిగా ఉండండి” అన్నాడు విశిష్ట కవి. ఆ మాటలకు ఆ పండితుడు జీవితంలో ఎన్నడూ పొందనంత ఆశ్చర్యాన్ని పొందాడు. రాజు, సభాసదులు విశిష్ట కవి నవ్వారు. తర్వాత రాజు ఇడ్డరిని సన్మానించాడు.

- చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం

చిరమాలిన్సం

చదవండి - ఆలోచించి చెప్పండి

సమ సమాజ మంట సాధింతరట మీరు
ఒకరి బాగునాక్కరోర్పలేరు
సమత సాధ్యమగునె మమత పెరగకున్న
సయ్యదయ్య మాట సత్యమయ్య

- సయ్యద్ మహమ్మద్ ఆజిమ్ (సూక్తి శతకం)

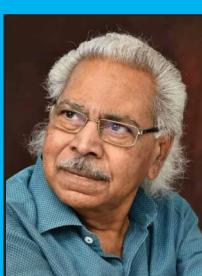
ప్రశ్నలు :

1. పై పద్యంలో దేని గురించి ప్రస్తావన ఉంది?
2. సమత సాధ్యం కావాలంటే ఏమి పెరగాలి?
3. ఒకరి బాగును మరొకరు ఎందుకు ఓర్కుతేరు?

ఉండ్చేశం:

టోటీవారి సుఖముఖాలలో పాలుపంచుకోవడం, సహస్రభూతిని కలిగి ఉండడం, మానవత్వాన్ని పెంచడం వంటి భావాలను విద్యార్థుల్లో నింపడమే ఈ పాఠ్యాంశ ఉండ్చేశం.

కవి పరిచయం

1949 - 2020

పేక్ ఖాజా హుస్సేన్
(దేవి ప్రియ)

దేవిప్రియగా పేరొందిన పేక్ ఖాజా హుస్సేన్ గుంటూరు జిల్లాలో జన్మించారు. వీరి తల్లిదండ్రులు పేక్ హుస్సేన్ సాహెబ్, పేక్ ఇమాంబి. కవి, రచయిత, పాత్రికేయులుగా ప్రసిద్ధులు. వీరి రచనల్లో అమృతచెట్టు, సమాజానందస్వామి, గరీబ్ గీతాలు, నీటిపుట్టు, తుఫాను, తుమ్మెద, అరణ్యపురాణం ముఖ్యమైనవి. వీరు 2017లో కేంద్రసాహిత్య అకాడమీ పురస్కారంతో పాటు తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం సాహితీ పురస్కారం పొందారు. ఈ పాఠ్యాంశం గాలి రంగు వచన కవితా సంపుటి నుండి స్నేకరించబడింది.

చిరమాలిన్సం

1. అకాశానీకీ

భూమికీ మధ్య

అవతరించాం

గగన డమరుక లయనీ

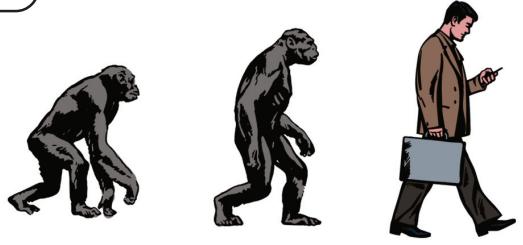
అడివిని ఊయలలూగించే వాయురాగాలనీ విన్నాం

హోరుజలపాతాల బృందగానాలని అవధరించాం

సిగ్గు తెలిసి ఆకులు ధరించాం

రాళ్ళని మలిచి ఆయుధాలు చెక్కుకున్నాం

సాటి జంతువులని చంపి ఆకలి తీర్చుకున్నాం

2. మాటలు నేర్చుకున్నాం

లిపులు కూర్చుకున్నాం

దేవుళ్ళని సృష్టించుకున్నాం

నక్కటాలకి నామకరణం చేశాం

గ్రహాలని విగ్రహాలుగా మార్చాం

నిప్పుని రాజేశాం

3. చక్కాన్ని ఊహించి దొర్లించి గిరగిరా తిప్పొం

ఖండాలు దాటి పోయాం వచ్చాం

రాజ్యాలు దాటి పోయాం వచ్చాం

రాజ్యాలు నిర్మించాం

సామ్రాజ్యాలు ఆక్రమించాం

నదులు మళ్ళించాం సముద్రాలు మధ్యించాం

గ్రహాల మీద అడుగులు వేశాం

నియంతలుగా ఏలాం

నిరంకుశల్ని నాశనం చేశాం
ప్రామిక రాజ్యాలు కూల్చాం
సంపదలు దోచుకున్నాం

4. కానీ సోదరా

మనిషి మాలిన్యాన్ని ఇన్ని నులివెళ్లని కన్నీళ్ళతో
కడిగి శుభ్రం చేయలేక పోయాం ....!

ప్రక్రియ - వచన కవిత

తెలుగు సాహిత్యంలో పద్యం తర్వాత వచన కవితా ప్రక్రియ ప్రసిద్ధి పొందింది. సామాజిక చైతన్యం కలిగించే వస్తువు వచన కవిత్వంలో ఉంటుంది. ఘందోనియమాలు లేకున్నా అంత్యప్రాసలు వచన కవితకు అలంకారాలు. అల్పాక్షరాలలో అనల్పార్థాన్ని వచ్చే విధంగా రచన చేయడానికి వచన కవిత అనువైనది.

సారాంశం

- ఆకాశానికి భూమికి మధ్యన పుట్టాం. ధ్వనుల లయని, ఆరణ్యాలలో ఏచే గాలిసవ్యదిని విన్నాం. జలపాతాల జోరులను ఆలకించాం. సిగ్గుతో ఆకులను బట్టలుగా చుట్టుకున్నాం. చేతికి అనువైన రాళ్ళను ఆయుధాలుగా మలచాం. ఆకలి తీర్చుకోవడానికి జంతువులను చంపి తిన్నాం.
- భాషను నేర్చుకున్నాం. లిపిని కల్పించుకున్నాం. భక్తితో, భయంతో దేవుళ్ళను, విగ్రహాలను చెక్కుకున్నాం. నక్కత్తాల గుంపులకు పేర్లు పెట్టాం. ఆ గ్రహాలను బొమ్మలుగా మార్చాం. అగ్ని రాజేశాం.
- చక్కాన్ని కనుగొన్నాం, వాహనాలను తయారుచేశాం వాటిని ఉపయోగించి, ఖండాంతరాలకు ప్రయాణం చేశాం. రాజ్యాలు ఏర్పాటు చేసుకున్నాం. దండయాత్రలతో సామ్రాజ్యాల్ని వశం చేసుకున్నాం. కాలువలు తప్పి నీటిని మళ్ళీంచాం. సముద్రాల నుండి ఖనిజ సంపద తీశాం. అంతరిక్షంలోకి వెళ్లాం. నియంతలుగా పరిపాలన చేశాం. ఒంటెద్దు పోకడను లేకుండా చేశాం. శ్రమజీవుల ఆవాసాలను కూల్చివేశాం. వారి సంపదలు దోచుకున్నాం.
- కాని సోదరా, ఎన్నో విజయాలు సాధించినప్పటికీ మనిషి మనసులో చిరకాలంగా పేరుకుపోయిన మలినాన్ని మానవత్వమనే కన్నీళ్ళతో కడగలేకపోయాం.

అ) కింది ప్రత్యులకు సమాధానాలు ఇవ్వండి.

1. వచన కవితను లయాత్మకంగా చదవండి.
2. కవితలో ఏమే అంశాలను కవి వర్ణించాడో చెప్పండి?

3. పాతాన్ని చదవండి కింది వాటి గురించి రెండు వాక్యాలను రాయండి.

అ) రాగాలు - గానాలు .....

.....

ఆ) భాష - లిపి .....

.....

ఇ) చక్రము - ప్రయాణం .....

.....

ఈ) సంపద - సముద్రం .....

.....

అ) కింది పేరా చదివి, జతపరచండి.

రచయితలు, కవులు తమ రచనలను ప్రచురించే సమయంలో సొంత పేరు మార్చుకుని నచ్చిన ఇతర పేరుతో రచనలు చేస్తారు. వాటినే 'కలం పేర్లు' అంటారు. రచనలలో వారి అసలు పేరు బదులు వేరే పేర్లు వాడతారు. ఉదాహరణకు కిళాంబి వెంకట నరసింహచార్యులు గారు 'అత్రేయ' అనే కలం పేరుతో రచనలు చేశారు. జంధ్యాల పాపయ్య శాస్త్రి గారు 'కరుణాతీ' అనే కలం పేరుతో రచనలు చేశారు. బి.నరసింగరావు, బాల త్రిపుర సుందరమ్మ ఇద్దరూ కలిసి 'బీనాదేవి' కలం పేరుతో కవిత్వం రాశారు. 'జాస్తిన్' పేరుతో రాచకొండ విశ్వనాథ శాస్త్రి కథలు రాసేవారు. ఇలా ఎంతోమంది కవులు కలం పేరుతో రచనలు చేశారు.

1. కిళాంబి వెంకట నరసింహచార్యులు ( ) ఆ) కరుణాతీ
2. జంధ్యాల పాపయ్య శాస్త్రి ( ) ఆ) జాస్తిన్
3. బాల త్రిపుర సుందరమ్మ ( ) ఇ) అత్రేయ
4. రాచకొండ విశ్వనాథ శాస్త్రి ( ) ఈ) బీనాదేవి

ఇ) కింది గేయం చదవండి. భావం రాయండి.

దివిలో ఊగే విహంగాన్ని
భువిలో పాకే పురుగు బంధిస్తుంది!
గడియేని ఆగని సూర్యణ్ణి
గడియారపు బాహువలు బంధిస్తాయి!
పీతడెక్కల చంద్రుణ్ణి
చేతులెత్తే సముద్రం బంధిస్తుంది!
గలగలలాడే తరంగాల్ని
జలకాలాడే అంగాలు బంధిస్తాయి!
తనచుట్టూ తను తిరిగే చక్కాన్ని
మలువలు తిరిగే రోడ్డు బంధిస్తుంది!

ఇస్కూయిల్

పై కవితకు భావం రాయండి.

భావం : _____

ఈ) కింది పేరాను చదవండి. ప్రశ్నలు తయారు చేయండి.

వంగపండు ద్రుసాదరావు జానపద వాగ్గేయకారుడు. హేతువాది, ‘ఉత్తరాంధ్ర గద్దర్’గా పేరు తెచ్చుకున్నారు. మూడు దశాబ్దాల పాటు 300కు పైగా జానపదపాటలు రచించారు. పేదప్రజలను, గిరిజనులను ఎంతో చైతన్య పరిచారు. విష్వవ కవిగా రెండు తెలుగు రాష్ట్రాల్లో గుర్తింపు పొందారు. ‘ఏం హిల్లడో ఎల్లమెస్తవ’ పాటతో ప్రజలను ఉర్రూతలూగించారు. వీరి పాటలు అన్ని గిరిజన మాండలికాలతో పాటు తమిళం, బెంగాళి, కన్నడ, హిందీ వంటి పది భారతీయ భాషలలోకి అనువదించబడ్డాయి. వంగపండు ‘యంత్రమెట్టు నడుస్తు ఉండంటే...’ అనే పాట ఆంగ్లంలోకి అనువదించబడింది. ఇది అమెరికా, ఇంగ్లాండులలో కూడా అభిమానం చూరగొన్నది. ఇలా ఎన్నో పాటలతో ప్రజలను సామాజికచైతన్యం వైపు నడిపించారు. వీరు 2017లో ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం నుండి ‘కళారత్న’ పురస్కారం అందుకున్నారు.

ప్రశ్నలు :

1. _____
2. _____

3. _____

4. _____

ఉ) పారం ఆధారంగా కింది ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

1. 'వచన కవిత' ప్రక్రియ లక్ష్ణాలను గూర్చి తెలపండి?
2. మానవుడు నదులను మళ్ళించి ఏం చేశాడు?
3. సామ్రాజ్యకాంక్ష వల్ల ఏమి జరుగుతుంది?
4. గ్రహాలపైకి వెళ్ళడంలో మానవునికి గల ఆలోచనలేవి?

వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

అ) కింది ప్రశ్నలకు నాలుగు వాక్యాల్లో సమాధానం రాయండి.

1. కవి దేవిట్రియను గురించి రాయండి.
2. గేయంలో కవి వేటిని నాగరికతగా పేర్కొన్నాడు.

అ) కింది ప్రశ్నలకు ఎనిమిది వాక్యాలలో సమాధానాలు రాయండి.

1. పార్యభాగ సారాంశాన్ని మీ సాంత మాటల్లో రాయండి.
2. ఈ పాతానికి 'చిరమాలిన్యం' శీర్షిక సరైనదేనా ఎందుకు ? రాయండి ?
3. సాటి మనుషులకు సహాయం చేయడం మన బాధ్యత అని తెలియజేస్తూ మిత్రునికి లేఖ రాయండి?

భాషాంశాలు

పదజాలం

అ) కింది వాక్యాలలో గీత గీసిన పదానికి అర్థం రాసి, వాటితో సాంత వాక్యాలు రాయండి.

1. విశ్వంలోని గ్రహాలను కనిపెట్టి వాటికి నామకరణం చేశారు.

2. మనిషిలోని మాలిన్యాన్ని శుభ్రం చేయాలి.

3. కార్బూకులు నిరంతరం వ్రమించి సంపదలు సృష్టిస్తారు.

4. ఆదిమానవుడు కానలలో జీవించాడు.

ಅ) ಕಿಂದಿ ವಾಕ್ಯಾಲ್ಟೋ ಗೀತಗೀಸಿನ ಪದಾಲಕು ಪರ್ಯಾಯ ಪದಾಲು ರಾಯಂಡಿ.

1. ರಾತ್ರಿ ವೇಳ ನಿಂಗಿಲೋ ಸಹ್ಕ್ರಾಲು ಕನಿಪಿಸ್ತಾಯಿ.
2. ಸಕಲ ಜೀವಲಕು ಧರಣಿ ಪುಟ್ಟಿನಿಲ್ಲ.
3. ಆದಿಮಾನವುದು ಅಕುಲನು ವಸ್ತ್ರಾಲುಗಾ ಧರಿಂಚಾಡು.
4. ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಂಕೇತಿಕತ್ವೋ ಸಾಗರಾಲನು ಶೋಧಿಂಚಾಡು.

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....

ಇ) ಕಿಂದಿ ಪ್ರಕೃತಿ, ವಿಕೃತುಲನು ಜತ ಚೇಸಿ ರಾಯಂಡಿ.

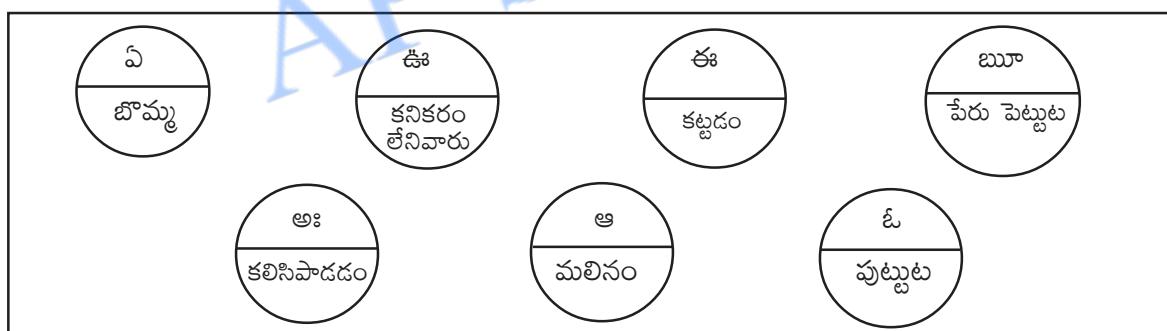
ಅ) ಗೃಹಮು	( )	1. ರೇಡು
ಆ) ಸಮುದ್ರಮು	( )	2. ಗೀಮು
ಇ) ರಾಜು	( )	3. ಸಂದ್ರಂ

ಪ್ರಕೃತಿ	ವಿಕೃತಿ
1	.....
2	.....
3	.....

ಅ) ಕಿಂದ ಪದಾಲಕು ಅರ್ಥಾಲು ಪೆಟ್ಟೋ ಉನ್ನಾಯಿ. ವಾಟೆನಿ ಅಕಾರಾದಿ ಕ್ರಮಂ ಆಧಾರಂಗಾ ಗುರ್ತಿಂಬಿ ರಾಯಂಡಿ.

ಅ	ಬು	ಇ	ಡ್	ಅಂ
ಮಾಲಿನ್ಯಂ,	ನಾಮಕರಣಂ,	ನಿರ್ಮಿಂಚಡಂ,	ನಿರಂಕುಶಲು,	ಬೃಂದಗಾನಂ
ಒ	ಎ			
ಅವಶರಿಂಚುಟ	ವಿಗ್ರಹಂ			

ಉದಾ : ಮಾಲಿನ್ಯಂ = ಮಲಿನಂ

1. .... = ...
2. .... = ...
3. .... = ...
4. .... = ...
5. .... = ...

వ్యక్తిగతి పరిశీలన

అ) కింది పదాలను విడదీసి సంధి పేర్లను రాయండి.

1. పంచామృతం = ... + ... = ...
2. రాజ్యమేర్పటు = ... + ... = ...
3. ఉత్తరాంద్ర = ... + ... = ...
4. ఉప్రూతలూగించు = ... + ... = ...

ఆ) కింది పదాలకు విగ్రహ వాక్యం రాసి సమాసాన్ని తెలపండి.

1. ఏడురాజ్యాలు =..... =.....
2. ఆయుధశక్తి =..... =.....
3. దేశభక్తి =..... =.....
4. అక్షర రూపం =..... =.....

ద్విరుక్తటకారాదేశ సంధి

ఇ) కింది పదాలను విడదీసిన విధానాన్ని పరిశీలించండి.

1. కుట్టసురు = కులు + ఉసురు = కు(త్త) + ఉ + ఉసురు = కు(త్త్త) ఉ + ఉసురు = కుట్టసురు
2. చిట్టడవి = చిలు + అడవి = చి(త్త) + ఉ + అడవి = (చిత్త్త) ఉ + అడవి = చిట్టడవి
3. కట్టెదుట = కడు + ఎదుట = క(ద్ద్త) + ఉ + ఎదుట = కట్టెదుట = కట్టెదుట
4. నట్టిల్లు = నడు + ఇల్లు = న(ద్ద్త్) + ఉ + ఇల్లు = నట్టిల్లు = నట్టిల్లు
5. నిట్టొర్పు = నిడు + ఊర్పు = ని(ద్ద్త్) + ఉ + ఊర్పు = నిట్టొర్పు = నిట్టొర్పు

పై ఉదాహరణలలో పూర్వపదాలుగా కులు, చిలు, కడు, నడు, నిడు అను పదాలు ఉన్నాయి. పరపదాల మొదట అచ్చులు పరమయ్యాయి.

కులు, చిలు, కడు, నడు, నిడు శబ్దంబుల అ, ద లకు అచ్చు పరమైనప్పుడు ద్విరుక్తటకారం ఆదేశంగా వస్తుంది.

పై సూత్రం వల్ల పూర్వపదాల చివరి హల్లులైన అ, ద ల స్థానంలో ద్విరుక్తటకారం వచ్చిచేరడంవల్ల ద్విరుక్తటకారాదేశ సంధి జరిగింది.

ఈ) క్రింది పదాలను విడదీసి, సంధి పేరు రాయండి

- చిట్టెలుక = ... + ... = ...
- చిట్టొకు = ... + ... = ...
- నట్టేట = ... + ... = ...

ఉ) అలంకారాలు

❖ అంత్యానుప్రాస అలంకారం :

శబ్ద సౌందర్యాన్ని పెంపొందించేవి శబ్దాలంకారాలు. శబ్దాలంకారాలలో ఒకటైన అంత్యాను ప్రాసాలంకారం గురించి తెలుసుకుండా!

కింది పదాలను పరిశీలించండి.

1. రాళ్ళను మలిచి ఆయుధాలుగా చెక్కుకున్నాం.

జంతువులని చంపి ఆకలి తీర్చుకున్నాం.

2. మాటలు నేర్చుకున్నాం.

లిపులు కూర్చుకున్నాం.

దేవళ్ళను సృష్టించుకున్నాం.

పై కవితలోని పాదాలన్నింటి చివర ఒకే విధమైన లయాత్మక పదాలు వచ్చాయని గమనించాలి. ఇలా అన్ని పాదాలలోనూ చివరన ఒకే విధమైన లయాత్మక పదాలు ఉంటే అంత్యాను ప్రాసాలంకారం అవుతుంది.

పారంలోని అంత్యానుప్రాస కలిగిన పాదాలను గుర్తించి రాయండి.

1. ....

2. ....

3. ....

4. ....

పారంత పద్యం

ఇనుములోన గాగ హీనలోహమ్ములు

బంగరోనటంట పసరుపూయ

వెద్రికూతయటర విజ్ఞాన యుగములో

సమసమాజ కాంక్షి చారువాక

- బలరామకృష్ణ (చారువాక శతకం)

భావం : కొలిమిలో కాగిన లోపోలు బంగారం పూత పెడితే బంగారంలా మెరుస్తాయి కాని బంగారం కాదు అలాగే విజ్ఞాన యుగంలో మూడు విశ్వాసాలేంటి అని ప్రశ్నిస్తున్నాడు సమసమాజాన్ని కోరుకునే చారువాకుడు.

పూక్కి - గంధపు చెక్కలూ సేవలో అరిగిపో కాని ఇనుములూ తుప్పు పట్టకు - మోక్షగుండం విశ్వేశ్వరయ్య

0

ఈ పారంలో నేర్చుకున్నవి

1. నాకు నచ్చిన అంశం .....

2. నేను గ్రహించిన విలువ .....

3. సృజనాత్మక రచన .....

4. భాషాంథాలు .....

జూన్ 21వ తేదిని ప్రపంచ మానవతావాద దినోత్సవంగా జరుపుకొంటాం.

ఉపాధ్యాయులకు సూచనలు :

- 1) మానవ పరిణామక్రమంలో జరిగిన మార్పులను వివరించండి.
- 2) మానవతావాద దినోత్సవం గూర్చి విద్యార్థులకు వివరించండి.
- 3) అంత్యప్రాసలతో వచన కవితలు రానేటట్లుగా విద్యార్థులను ప్రోత్సహించండి.

పాతాంత అంశము

ముఖాముఖి (ఇంటర్వ్యూ)

తుని ప్రభుత్వ పాతాలకు మాతృభాషా దినోత్సవానికి అతిథిగా వచ్చిన కవి, వైద్యుడు, సంగీతకారుడు అయిన శ్రీపాద పినాక పాణి గారితో 8వ తరగతి విద్యార్థులు జరిపిన ముఖాముఖి కార్యక్రమం.

విద్యార్థులు: నమస్కారం అండి.

పినాకపాణి: శుభార్థిస్నిలు పిల్లలూ! అందరు బాగున్నారా!

విద్యార్థులు: అయ్యా! మీరు సాహిత్య, సంగీత, కళా, వైద్య, సామాజిక రంగాలలో చక్కగా రాణించారు. ఇదెలా సాధ్యమైంది. మాకోసం చెప్పండి. మేం మీలాగ కావడానికి మార్గదర్శనం చేయండి.

పినాకపాణి : నేను వృత్తిరీత్యా వైద్యుణ్ణి, నాకు సంగీతం అంటే ఇష్టం. సాహిత్యాభిరుచి ఎక్కువే. నేను చిన్నపుటీ నుంచి ప్రతీ అంశాన్ని పరిశీలించి, శ్రద్ధగా నేర్చుకునేవాళ్ళి. పట్టుదల ఉంటే దేనినైనా సాధించవచ్చు.

విద్యార్థులు: మీరు సమాజ సేవకునిగా పేరు తెచ్చుకున్నారు కదా! మీరు చేసిన సేవలను చెప్పండి?

పినాకపాణి: వైద్యవృత్తిలో ఉన్నందుకు రకరకాల వ్యక్తులు తారసపదుతుంటారు. వారి ఆరోగ్య పరిస్థితులు, కుటుంబ నేపథ్యాన్ని తెలుసుకుంటాను. ప్రతి వ్యక్తి ఆరోగ్యానికి అతని కుటుంబ పరిస్థితులు, పరిసరాల వాతావరణం, ఆర్థికస్థితులు కారణమౌతాయి. ఉన్న ఆర్థికస్థితిలోనే మంచితిండి తినమని, చెడు అలవాట్లకు దూరంగా ఉండాలని సలహా ఇస్తుంటాను.

విద్యార్థులు: మీరు చేసే పని మాకు బాగా నచ్చింది. నేటి సమాజంలో మనసులకు మానవత్వం లేక తోటి వారికి సాయపడడం లేదు. ఇలాంటి వారికి మీరిచ్చే సందేశం ఏమిటి?

పినాకపాణి: నా చిన్నతనంలో స్వచ్ఛమైన జీవితం ఉండేది. ఈనాటి జీవనంలో ఉన్న మాలిన్యం ఆనాడు లేదు. స్వార్థం ఉండేదే కాదు. మన ఆలోచన, ప్రవర్తన, ఆచరణలో మార్పు రావాలి. పొరుగువారికి సహాయ పడాలి. అందరూ బాగుండాలి.

విద్యార్థులు: గొప్పగా సెలవిచ్చారు. రేపటి పొరులుగా మేమెలా ఎదగాలి? దీనికి తగిన సూచనలు చేయగలరు.

పినాకపాణి: ఎవరికైనా తల్లిదండ్రుల, గురువుల మార్గదర్శనం ప్రగతికి సోపానం. బిడిలో ఉపాధ్యాయుల బోధనలు మనలను ఉన్న స్థితి నుంచి ఉన్నత స్థితికి నడుపుతాయి. వినయం, వివేకం, క్రమశిక్షణ, పట్టుదల మీ వృద్ధికి దోషద పడతాయి. పిల్లలూ! ఎల్లప్పుడు ‘ఎదిగే కాద్ది ఒదగాలి’ అన్న సూత్రం పాటించాలి. అదే మనలను విజయ శిఖరాలకు చేరుస్తుంది. రేపటి పొరులుగా మీరు ఉన్నతంగా ఎదిగి, దేశాభివృద్ధికి తోడ్పడాలి. పిల్లలూ! ‘దీర్ఘాయషాన్ భవ’.

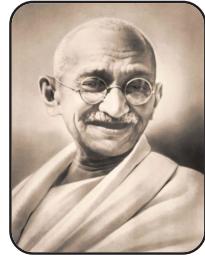
నాటి చదువు

చదపండి - ఆలోచించి చెప్పండి

ఉపాధ్యాయులకు నా పట్ల వాత్సల్యం ఎక్కువ. పిల్లలవాని నడత గురించి, చదువు గురించి ప్రతి సంవత్సరం స్మాలు వారు పంపే సద్గిఫికెట్ లో నా గురించి మంచిగానే పంపేవారు. నేను రెండవ తరగతి తరువాత అనేక బహుమతులు సంపాదించాను. అయిదవ, అరవ తరగతుల్లో నెలకు నాలుగు రూపాయల చొప్పున ‘విద్యార్థి వేతనం’ కూడా పొందాను. ఇందుకు నా తెలివితేటలతో పాటు, అదృష్టం కూడా పని చేసిందని నా అభిప్రాయం. ఏది ఏమైనా విద్యను పొందడమంటే “ఓర్ను, సహసంతో పాటు నిరంతర శ్రమ క్లీ వుండాలి” అని గాంధీ గారు తన ఆత్మకథ “సత్యశోధన”లో చెప్పారు.

- మహాత్మాగాంధీ (సత్యశోధన)

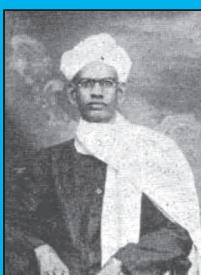
ప్రశ్నలు :

1. షై పేరాలో ఎవరు దేనిగురించి చెప్పారు?
2. విద్య రావాలంటే ఏవి గుణాలుండాలని గాంధీజీ అన్నారు?
3. మీరు ఎప్పుడైనా ఎవరి ఆత్మకథనైనా చదివారా?

ఉద్దేశం

“ఆత్మకథ”ని పరిచయం చేస్తూ, నాటి విద్యావిధానాన్ని విద్యార్థులకు తెలియజేయడమే ఈ పాఠం ఉద్దేశం.

కవి పరిచయం

1889 - 1981

అచార్యమామిడిపూడి వేంకట రంగర్యు

మామిడిపూడి వేంకట రంగర్యు గారు నెల్లూరు జిల్లా కోవూరు తాలుకా పురిణి గ్రామంలో జన్మించారు. ఏరి తండ్రి వేంకటేశాచార్యులు, తల్లి నరసమ్మ. ఏరు సంగ్రహ ఆంధ్రవిజ్ఞానకోశము నిర్మాణంలో సంపాదక వర్గానికి అధ్యక్షులుగా 1958 సంవత్సరంలో మొదటి సంపుటాన్ని విడుదల చేశారు. మారుతున్న సమాజం నా జ్ఞాపకాలు పేరుతో ఆత్మకథ రాసుకున్నారు. ఏరి సేవలను మెచ్చి భారత ప్రభుత్వం 1968 సంవత్సరంలో పద్మభూషణ పురస్కారం ఇచ్చి గౌరవించింది. ఈ పాఠం వారి ఆత్మకథ నుండి స్వీకరించబడింది.

నాటి చదువు

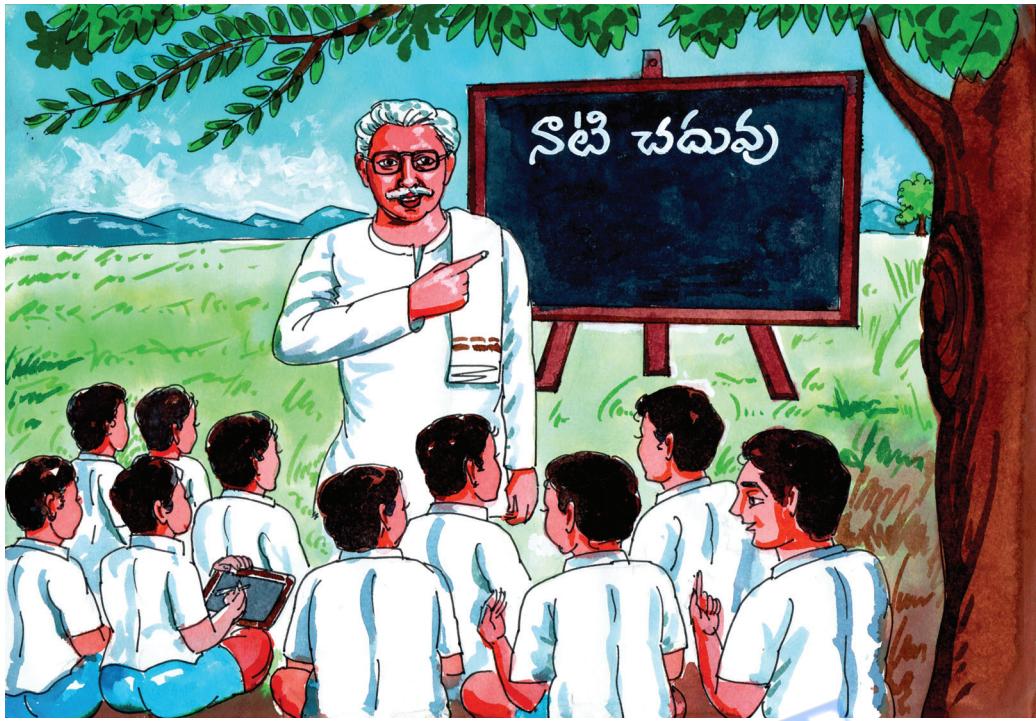
మాది నెల్లూరు జిల్లా కోవూరు తాలూకాలోని పురిణి గ్రామం. దీనిని పెద్దగ్రామంగా పరిగణించవచ్చును. మాతండ్రి వెంకటేశాచార్యులు. తల్లి సరసమ్మ సర్వధారి సంవత్సర పుష్య శుద్ధ సప్తమి (1889 జనవరి 8) నా జన్మదినం. నా బాల్యం సాఫీగానే నడిచిపోయింది. నా గ్రామస్థులు నేను వారికి గౌరవపూత్రులైన వెంకటేశమయ్య కుమారుడనని, నా పట్ల ప్రేమాభిమానములు కలవారయ్యారు. నాకు అయిదవ ఏట ఆక్షరాభ్యాసం చేసి, గ్రామంలోని వీధి బడిలో చేర్చారు. నాకు ‘శిరోభూషణం రాఘువాచార్యులుగారు’ అయ్యువారు. పెద్దబాలశిక్ష మాకు పాశ్చగ్రంథం. మా బడిలో 15, 20 మంది కంటే ఎక్కువగా పిల్లలుండేవారు కారు. ఆడపిల్లలు ఎవరూ ఆ రోజులలో బడికి వచ్చి చదువుకొనేవారు కారు.

మా బడి ఆక్షరాలా వీధిబడియే. అయ్యువారి చిన్న పూరి ఇంటికి ముందు ఖాళీ ప్రదేశమే మాబడి దానికి వీధికి మధ్య ఒక గోడ కూడ లేదు. అది వీధిలో కలిసిపోయి ఉండేది. బడిలో పిల్లలు నేలమీద కూర్చుండి వారి చదువును సాగించేవారు. కొందరు చిన్న తాటాకుచాపలను తెచ్చుకొని వాటిపైన కూర్చుండేవారు. ఆ రోజులలో బెంచీలు వాడుకలోకి రాలేదు. పిల్లలు గోచి పెట్టుకొని బడికి వచ్చేవారు. దానికి అదనంగా వారికి దుస్తులు ఉండేవి కావు. బడికి రాని పిల్లలు కూడా గోచితోనే తిరగడం మామూలు. చలికాలంలో మాత్రం ఒక చిన్నదుపుటీని కప్పుకొని బడికి వచ్చేవారు. విద్యావిధానంలో మా కాలం ఒక సంధియుగం. పాతకొత్త కలిసి పోతున్న కాలం. పిల్లలలో కొందరు క్రరపలకలపై నుద్దముక్కతో ప్రాసేవారు.

మరికొందరు అప్పుడప్పుడే ఉపయోగింలోకి వచ్చిన స్నేటు పలకలను స్నేటు బలపాలను ఉపయోగించేవారు. స్నేటు పలకలను ఎండుకొబ్బరి ముక్కలతో రుద్దడం వారి అలవాటు, కాగితాలు, రెక్క మేనాలు పిల్లలే తయారు చేసుకొని ఉపయోగించేవారు. కరక్కాయ సిరా కొందరు ఉపయోగించేవారు. కానీ, తక్కిన వారు పాతపద్ధతి ప్రకారం గంటంతో తాటాకులపై ప్రాయడం నేర్చుకొనేవారు. నేను అలాగు నేర్చుకొన్న వాడిని.

సూర్యోదయానికి ముందే పిల్లలు బడికి రావడం మామూలు, మొదట వచ్చిన వాని అర చేతిలో సిరీ, తర్వాత వచ్చినవాడి చేతిలో చుక్క అయ్యువారు పెట్టేవారు. పిల్లలందరు 8 గంటల ప్రాంతంలో ఇండ్రకు వెళ్లి చల్లన్నం తిని, వెంటనే తిరిగి బడికి వచ్చేవారు. మధ్యాహ్నం పదకొండుగంటలకు ఇండ్రకు వెళ్లి భోజనం చేసి, రెండు గంటల ప్రాంతంలో బడికివచ్చి, సాయంకాలం సూర్యాస్తమయ సమయంలో ఇంటికి వెళ్లిపొయ్యేవారు. నేలమీద ఆక్షరాలు ప్రాసి నేర్చుకోవడంతో వారి విద్య ప్రారంభమయ్యాడి. క్రమక్రమంగా పలకల మీద ఆక్షరాలను, గుణింతాన్ని రాయటకు నేర్చుకొనేవారు. తర్వాత బాలశిక్షలోని చిన్నచిన్న మాటలను రాసేవారు. ఈ విధంగా సంవత్సరములో రాతను, సునాయసంగా బాలశిక్షను వదవడం వారు పూర్తి చేసేవారు. దీనిఱోపాటు ఉదయం, సాయంత్రం ఎక్కులను వల్లించడం ఒక దినవర్షు.

ఇది పూర్తికాగానే రెండవ సంవత్సరం భిన్నాలు, అటు తర్వాత మావులు నేర్చుకొనేవారు. కూడికలు, తీసివేతలు, గుణకార భాగారాలు, వడ్డి కట్టడం, బాలశిక్షలోని ఇతర రకములైన లెక్కలు నేర్చుకొనడం జరిగేది. బాలశిక్షను చక్కగా చదవగల వారికి రెండవ సంవత్సరం “పెద్దపుస్తకం” అనగా భారతమో, భాస్కర రామాయణమో చదవడం నేర్చేవారు. పోర్చుమి, పాడ్యమి, అలాగే అమావాస్య, పాడ్యమీలు సెలవు రోజులు. ఆ సెలవు రోజులలో వల్లించుటకు సుమతీ శతకం, వేమన శతకం, రుక్మిణి కల్యాణం మొదలైన వాటిలోని నాలుగైదు పద్మాలను పలకల మీద ప్రాసుకొనిపోయి, విదియనాడు బడికి వచ్చేనాటికి వాటిని ఒప్పగించేవారు. ఈ విధంగా చదువు పూర్తి అయ్యేటప్పటికి రెండు మూడు వందల పద్మాలు వారికి కంఠతా వచ్చి ఉండేవి. 5-వ ఏటి నుంచి 7 వరకు నేను వీధిబడిలో చదివి, పైన వివరించిన విద్యను పూర్తిగా నేర్చుకొన్నాను.

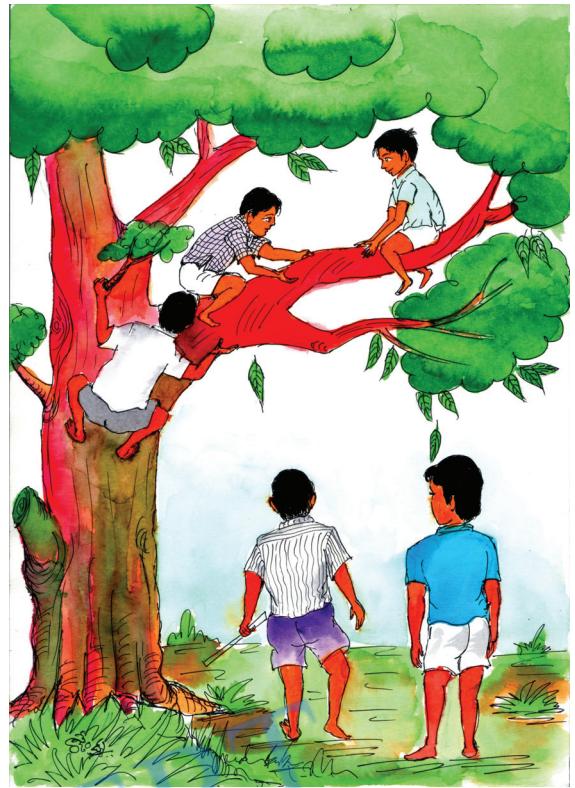
ప్రతిసంవత్సరము బడిని తనిటి చేసి పిల్లలను పరీక్షించుటకు ఒక ప్రభుత్వ ఇన్సెప్టరు వచ్చేవాడు. ఆ సందర్భంలో జరిగిన ఒక విషయం నాకు ఇంకా జ్ఞాపకం ఉన్నది. నేను రెండో తరగతిలో ఉన్నప్పుడు బడి తనిటికి ఇన్సెప్టరు రాత్రి 7-8 గంటల మధ్య వచ్చాడు. ఆయన దగ్గర ఒక గుడ్డిలాంతరు ఉండేది. దాని ఎదుట పిల్లలందరిని సమావేశపరచవలసిందిగా అయ్యావారిని ఆదేశించాడు. పిల్లల పరీక్షను ఆ రాత్రియే పూర్తి చేసి, మరుసటి రోజు ఉదయమే గ్రామాంతరానికి వెళ్ళే ఉద్దేశంతో వచ్చినాడు. రాత్రి 7-8 గంటలప్పుడు పిల్లలందరు నిద్రలో ఉండేవారు. వారిని లేపి, బడిలో హజరు పెట్టడం ఒక సమస్య. తక్కిన పిల్లల విషయం నాకు తెలియదు. కాని, నన్ను లేపి ఒక అరటిపండును నా చేతిలో పెట్టి బడికి తీసుకొని వెళ్లినారు. ఇన్సెప్టరు నన్ను ఒక పద్యం చదువుమని, ఒక ఎక్కుం ఒప్పగించుమని లాంతరు ఎదుట బాలశిక్షలోని రెండు వాక్యాలను చదువుమని అడిగాడు. నేను ఆయన కోరిన ప్రకారం చేశాను. అంతటితో నా పరీక్ష పూర్తి అయి నేను కృతార్థుడైనట్లు చెప్పాడు. తక్కిన పిల్లల పరీక్ష కూడా ఇదే పద్ధతిలో జరిగింది. ఆ పరీక్షలో పిల్లలందరూ కృతార్థులైనారు.

బడిపిల్లలందరూ దసరాకు ముందు ఇరవై రోజులు దసరా పద్యాలను ఒప్పగించడానికి నేర్చుకొనేవారు. ఈ పద్యాలను గుండ్రంగా కత్తిరించిన తాటాకులలో రాసి వాటినన్నింటిని కలిపి ఒక పుస్తకంలా కుట్టి ఉంచేవారు. దీనిని చేతిలో పెట్టుకుని పిల్లలు అయ్యావారితో కూడా గ్రామంలోని కొండరి ఇండ్రకు వెళ్లి, పద్యాలను ఒప్పగించేవారు. ఇంటి యజమానులు పిల్లలకు పప్పబెల్లాలను, అయ్యావారికి అర్ధ, పాపలా డబ్బులను ఇచ్చి పంపి వేయడం మామూలు. దసరాలో పిల్లలందరు మంచి దుస్తులను ధరించి, చేతిలో విల్లంబులను గాని, కోతికొమ్ముంచిని గాని పెట్టుకొని దసరా పద్యాలను చదువుటకు వెళ్లివారు. నా పినతల్లి వెంకమ్మ తిరుపతి నుండి నాకు ఒక చల్లడం (పంటాం), ఒక చౌక్కాయ, ఒక తోపీని తెచ్చి ఇచ్చింది. ఈ దుస్తులను వేసుకొని, చేతిలో కోతికొమ్ముంచిని పెట్టుకొని దసరా కార్యక్రమంలో నేను పాల్గొనేవాడను.

ఈ విధంగా నేను నా బాల్యంలో నా వీధిబడి విద్యను పూర్తిచేశాను. ఈనాడు ఇలాంటి వీధిబడులుగాని, విద్యావిధానం గాని లేదు. మా గ్రామంలోనూ, ఇతర గ్రామాలలోనూ ప్రభుత్వం వారో, జిల్లాపరిషత్తు వారో విద్యాలయాలను స్థాపించి నడిపిస్తున్నారు. అవి కొంత విశాలమైన ఇండ్లలో నెలకొని ఉన్నవి. వాటిలో మగపిల్లలే గాక ఆడపిల్లలు చదువుతున్నారు. ఒక అయ్యావారికి బదులు కొంత ఉన్నతవిద్యను అభ్యసించి, ప్రత్యేకంగా శిక్షణ పొందిన వారు ఉపాధ్యాయులుగా ఉన్నారు. ఒక ఉపాధ్యాయునికి బదులు తరగతుల సంఖ్యను బట్టి నలుగురైదుగురు ఉపాధ్యాయులున్నారు. బెంచీలు, కుర్రీలు, మేజాబల్లలు, నల్లబల్లలు, ఇతరములైన పటాలు, వివిధ విషయాలను బోధించే పార్శ్వపుస్తకాలు, నోటుపుస్తకాలు, మేనాలు మొదలైన పరికరాలు వాడుకలోకి వచ్చినవి. గోచి పెట్టుకొని ఎవరూ బడికి వెళ్ళడము లేదు. అందరు వొంతినిండా దుస్తులు వేసుకొని వెళ్ళతున్నారు. వీటి అన్నిటిమూలంగా నేను చిన్ననాడు నేర్చిన విద్య కంటే సర్వవిధాలా విశాలతరమైన విద్య అందరికి అందుబాటులోకి వచ్చింది. ఇది హర్షింపదగిన పరిణామం. నా చిన్ననాటి చదువు ఈలాంటిది కాదు. ఈతరం వారికి దానిని గురించి ఏమీ తెలియదు. అందుచేతనే దానిని గురించి కొంచెం దీర్ఘంగా రాశాను.

నేను విద్యార్థిగా ఉన్న రోజులలో విద్యార్థులకు ఉపాధ్యాయుల పట్ల అత్యంత గౌరవం ఉండేది. వారికి ఎదురు చెప్పడం గాని, వారి ఆదేశాలకు అన్యధాగా ప్రవర్తించడం గాని గొప్ప నేరమని వారు భావించేవారు. ఇది అనాదిగా మన దేశంలో ఏర్పడిన సంప్రదాయం. నా జీవిత కాలంలో మనసమాజం అన్ని రంగాలలో అనేక విధాలుగా మారింది. పారిశ్రామికంగా దేశం ముందుగు వేస్తున్నది. అక్షరాస్యత పెరిగింది. విద్యార్థులు ఆధునిక యుగంలో ప్రాథాన్యత వహించిన విజ్ఞానశాస్త్రం, సాంకేతిక శాస్త్రం, సామాజిక శాస్త్రం మొదలైన వాటిలో ఉత్తీర్ణులగుచున్నారు.

నాడు స్తంభించి పోయిన సమాజం ఈనాడు సజీవంగా ప్రవర్తిస్తున్నది. మొత్తంమీద మనం ఉత్తమ మార్గంలో నడుచుటకు ప్రయత్నిస్తున్నామనేదే నా విశ్వాసం. కావున ప్రతి ఒక్కరూ చక్కగా చదువుకొని దేశాభివృద్ధికి తోడ్పడగలరని ఆశిస్తున్నాను. ఈ ప్రయత్నం ఫలప్రదం కావలెననేదే నా ఆశయం.

ప్రక్రియ - ఆత్మకథ

వ్యక్తి తన జీవితానుభవాలు, భావాలతో కలిపిసి తనకు తానే రాసుకునే సాహితీ ప్రక్రియ ఆత్మకథ. ఇది కేవలం ఆ వ్యక్తి పరిత్ర మాత్రమే కాదు. ఆయా కాలాలను ప్రస్తుతించే సమాజ చరిత్ర కూడా. ఇది ఉత్తమ పురుష కథనంలో ఉంటుంది.

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

అ) కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు చెప్పండి. రాయండి.

1. పారం ద్వారా మీరు గ్రహించిన విషయాలు చెప్పండి.
2. మీరు ప్రాథమిక పాఠశాలలో చదివేటప్పుడు జరిగిన ఒక సంఘటన గురించి చెప్పండి.
3. పారం ఆధారంగా విద్యావ్యవస్థలో నాటి, నేటి స్థితిగతులను తెలుపుతూ కింది పట్టికను పూరించండి.

క్రమ సంఖ్య	అంశం	నాటి స్థితి	నేటి స్థితి
i	పాఠశాల భవనాలు	.....	.....
ii	ఉపాధ్యాయులు	.....	.....
iii	విద్యార్థుల క్రమశిక్షణ	.....	.....
iv	పార్యవ్యవస్థకాలు, రాత పరికరాలు	.....	.....

అ) పారం చదివి, నాటి విద్యా విధానంలోని విషయాలను గురించి ప్రాయండి.

1. పిల్లలు అక్షరాలు నేర్చుకొనే విధానం

జ. _____

2. పెద్దబాలశిక్షతో పాటు నేర్చుకొనేవి :

జ. _____

3. రెండవ సంవత్సరంలో నేర్చుకొనేవి :

జ. _____

4. పిల్లల వేషధారణ దసరాలో ఎలా ఉండేది:

జ. _____

ఇ) కింది పేరా చదివి బుచ్చిబాబు గారి నాలుగు ఇష్టాయిప్పొలు రాయండి.

ప్రకృతి సౌందర్యం పట్లకూడ నా దృక్పథం ఇట్లాంటిదే. సహజంగా విచ్చులవిడిగా పెరిగిపోయిన అడవులు కొండలు, లోయలు, సెల యేళ్ళు నాకిష్టం. అట్లాంటి ప్రకృతి వర్ణించడంలో ఎంతో ఆనందం పొందుతాను. కృతిమంగా నెలకొల్పిన పార్చులు క్రమంగా ఉంటాయి. కానీ వాటికి వ్యక్తిత్వం లేదు. అవి నావి కావు. నాలో వున్న తృప్తిని

సంతుష్టిపరచలేవు. నా వ్యక్తిత్వాన్ని నశింపజేసి, విడగొట్టి తనలో కలుపుకునే శక్తి వాటిలో లోపించినట్లనిపిస్తుంది. సహజమైన ఊరవతల ప్రకృతికి ఈ శక్తి ఉంది.

నా అంతరంగ కథనం - బుచ్చిబాబు

1.	2. ....
3.	4. ....

ఈ) కింది పేరా చదివి ఒహుళైచ్చిక ప్రశ్నలకు సమాధానాలను గుర్తించండి.

దివాకర్ల తిరుపతి శాస్త్రి (1872 -1919), చెళ్లపిళ్ల వేంకట శాస్త్రి(1870 - 1950) జంట కవులు. వీరు తిరుపతి వేంకట కవులుగా సుప్రసిద్ధులు. వీరిద్దరూ ఇంచుమించుగా వంద గ్రంథాలు, అనేక నాటకాలు రచించారు. అందులో ధాతురత్నాకర చంపూ, కాళీసహాప్రం, క్షుమాపణం వంటి సంస్కృత గ్రంథాలు రచించారు. లక్ష్మణ పరిణయము అనే భాగవత కథ, జాతక చర్య అనే జ్యోతిష శాస్త్ర గ్రంథాలు రచించారు. వీటితో పాటుగా ఏలా మహాత్ముము, (ఏలా నది గురించి తెలిపే కావ్యం) బొభ్యిలి పట్టాభిషేకం మొదలైన కావ్యాలు రాశారు.. ‘పతిప్రత’ అలాగే ఆపు - పులికి మధ్య జరిగిన సంభాషణను తెలిపే ‘గోదేవి’ వంటి కథాకావ్యాలు రాశారు. ‘జెండా పై కపిరాజు చెల్లియో! చెల్లకో! పద్మాలు వీరు రాసిన పాండవోద్యేగ విజయమనే నాటకం లోనివి. వీటితో పాటు భారత వీరులు, పష్టిపూర్తి మొదలైన వచన రచనలు చేసారు. ఈ జంట కవులు తెలుగు సాహిత్యానికి లభించిన ఆణిముత్యాలు.

1. పై పేరాలో పేర్కొన్న జంట కవులు ఎవరు ? ( )

(అ) విజయనగర వేంకట కవులు   (ఆ) తిరుపతి వేంకట కవులు   (ఇ) వేంకటగిరి వేంకటకవులు

2. ఆపు - పులి సంభాషణ తెలిపే కావ్యం ( )

(అ) గోదేవి   (ఆ) పతిప్రత   (ఇ) క్షుమాపణ

3. “చెల్లియో! చెల్లకో!” పద్మం ఉన్న నాటకం ( )

(అ) భాగవతోద్యేగం   (ఆ) పాండవోద్యేగం   (ఇ) బొభ్యిలి పట్టాభిషేకం

4. నది గాపుతనాన్ని తెలిపే రచన ( )

(అ) కృష్ణ మాహాత్ముం   (ఆ) పెన్నా మాహాత్ముం   (ఇ) ఏలా మాహాత్ముం

ఉ) పాఠం ఆధారంగా కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి :

1. నాటి చదువు పార్వత్యాగ రచయిత గురించి రాయండి.

2. తనభీలో ఇస్నెక్కరు మామిడిపూడి వేంకట రంగయ్యను ఏమని ప్రశ్నించారు ?

3. దనరా పండుగకు ముందు పిల్లలు పద్మపరన కార్యక్రమాన్ని ఏవిధంగా నిర్వహించేవారు ?

4. నాటి విద్యార్థులు ఉపాధ్యాయుల పట్ల ఎలాంటి భావన కలిగి ఉండేవారు ?

వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

అ) కింది ప్రశ్నలకు నాలుగు వాక్యాలలో సమాధానాలు రాయండి.

1. ఆత్మకథ ప్రక్రియ లక్షణాలను గురించి రాయండి.
2. వేంకట రంగయ్య పరీక్షలలో కృతార్థుడైన విధం రాయండి.
3. నాటి విద్యార్థులు దసరా పండుగకు చేసిన కార్యక్రమాన్ని గురించి రాయండి.

అ) కింది ప్రశ్నలకు ఎనిమిది వాక్యాలలో సమాధానాలు రాయండి.

1. ఆనాటి విద్యావిధానంలో ఉన్న ప్రత్యేకత ఏమిటి?
2. విద్య ఆవశ్యకతను రాయండి.
3. నాటి, నేటి విద్యా విధానాల తారతమ్యం గురించి రాయండి.

భాషాంశాలు

పదజాలం

అ) కింది వాక్యాలలో గీత గీసిన పదాలకు అర్థాలు రాసి, వాటితో సాంతవాక్యాలు రాయండి.

ఉదా - విద్యకు సాటియైన ధనం లేదు.   విద్య - చదువు

చదువు వలన సంస్కరం ఏర్పడుతుంది.

1. రాజు యుద్ధంలో విజయం సాధించిన సైనికులకు పారితోషికం ఇచ్చాడు.

జ. ....

2. అతడు పరీక్షలలో కృతార్థుడు అయ్య ఉద్యోగం సాధించాడు.

జ. ....

3. నేను ఐదవ తరగతిలో ఉన్నప్పుడు పద్యాల పోటీలో పాల్గొన్నట్లు జ్ఞాపకం ఉంది.

జ. ....

4. శ్రీనాథుడు పాండిత్యంతో గౌడ డింఫిమ భట్టును ఓడించాడు.

జ. ....

అ) కింది ప్రకృతి, వికృతి పదాలను జతపరచి రాయండి.

1. సూర్యుడు	ఆ. బత్తి
2. అమవాస్య	ఆ. అమవస
3. ఆర్య	ఇ. సూరీడు
4. ఉపాధ్యాయుడు	ఈ. అయ్య
5. భక్తి	ఉ. ఒజ్జ

ప్రకృతి	వికృతి
సూర్యుడు	సూరీడు
1.	.....
2.	.....
3.	.....
4.	.....

అ) కింది ఆధారాలతో గళను పూరించండి.

1				2	
			3		
4					6
				5	

నిలవు:

అడ్డం:

1. రచయిత పుట్టిన గ్రామం (3)
2. నక్కలతుం (2)
3. చిన్నపాటి కత్తిని ఇలా అంటారు (2)
4. రచయిత తల్లి పేరు(4)
5. తండ్రి తండ్రిని ఏమంటారు (2)

1. “పుణ్యం” వికృతి పదం (2)
2. ఈ పాతంలోని పిల్లలు దసరా పద్మాలు ఏ ఆకులపై రాశారు (3)
3. నాయనమ్మ (2)
4. ఆభరణాలు (3)
6. వంద పద్మాలు కల కావ్యం (3)

వ్యాకరణంశాలు

అ) కింది సంధి పదాలకు తగిన విధంగా సమాధానాలు రాయండి.

ఉదా: అక్షరాభ్యాసం	=	అక్షర + అభ్యాసం	- సవర్జనికించి
1. సూర్యోదయం	=	_____ + _____	- _____
2. గ్రామాంతరం	=	_____ + _____	- _____
3. విద్యాలయాలు	=	_____ + _____	- _____
4. మధ్యాహ్నం	=	_____ + _____	- _____

అ) కింది పదాలకు విగ్రహవాక్యాలురాసి, సమాస నామాలు రాయండి

1. నా జన్మదినం =.....
2. పెద్దబాలశిక్ష =.....
3. పాతవద్దతి =.....
4. రెండుగంటలు =.....

ఇ) కింది వాక్యాలను పరిశీలించండి.

1. పుస్తకములు మంచి నేస్తాలు : పుస్తకాలు మంచి నేస్తాలు.
  2. దేశమునకు గ్రామములు పట్టుకొమ్మలు : దేశానికి గ్రామాలు పట్టుగొమ్మలు.
  3. పోతన భాగవత పద్యములు మధురమైనవి : పోతన భాగవత పద్యాలు మధురమైనవి.
  4. అర్థవంతమైన అనేక వాక్యముల సముదాయమే వ్యాసం : అర్థవంతమైన అనేక వాక్యాల సముదాయమే వ్యాసం.
  5. నా మిత్రుడు దూర ప్రాంతములో నివసిస్తున్నాడు : నా మిత్రుడు దూర ప్రాంతాన నివసిస్తున్నాడు.
- పై వాక్యాలలో పుస్తకములు-పుస్తకాలు, నేస్తములు-నేస్తాలు, దేశమునకు-దేశానికి, గ్రామములు-గ్రామాలు, పద్యములు-పద్యాలు, వాక్యములు-వాక్యాలు, ప్రాంతము-ప్రాంతాన వంటి పర్యాయ పదాలున్నాయి.

పూర్వపద చివరి అక్షరం	పరమైన అక్షరాలు	ఉదాహరణలు	
పుస్తక	లు	పుస్తకాలు	పుస్తకాలు, పుస్తకాల, పుస్తకాన
గ్రామ		గ్రామాలు	గ్రామాలు, గ్రామాల, గ్రామాన
పద్య	ల	పద్యాలు	పద్యాలు, పద్యాల, పద్యాన
వాక్య	న	వాక్యాలు	వాక్యాలు, వాక్యాల, వాక్యాన
ప్రాంత		ప్రాంతాలు	ప్రాంతాల, ప్రాంతాన

సూత్రం : లు, ల, నలు పరమగునపుడు మువర్ధమునకు లోపంబునూ, తత్పూర్వ స్వరంబునకు దీర్ఘంబునూ విభాషగా నగు.

అంటే కావ్యభాషలో పద్యములు, పద్యాలు అని రెండు రూపాలుగా ఉంటాయి. నేటి తెలుగులో పద్యాలు, పుస్తకాలు వంటి రూపాలే ఉంటాయి. ని, కి ప్రత్యయాలు చేరినపుడు పద్యాన్ని పద్యానికి మొదలైన రూపాలుంటాయి.

ఈ) కింది పట్టికను పరిశీలించండి.

పురుషులు	సర్వనామములు	ఏకవచనం	బహువచనం
ఉత్తమ	నేను - మేము	నేను క్రమశిక్షణతో నడుచుకుంటాను	మేము క్రమశిక్షణతో నడుచుకుంటాము
మధ్యమ	నీవు - మీరు	నీవు మంచి మార్గాన్ని ఎంచుకో	మీరు మంచి మార్గాన్ని ఎంచుకోండి
ప్రథమ	అతడు - ఆమె / వాడు - వారు అది, ఇది / అవి, ఇవి	అతడు గొప్ప విద్యావంతుడు అది మంచి పుస్తకం	వారు గొప్ప విద్యావంతులు అవి మంచి పుస్తకాలు

మొదటి వాక్యంలో తనగురించి తానే చెప్పుకోవడం జరిగింది. - **ఉత్తమ పురుష**

రెండవ వాక్యంలో ఎదుట ఉన్న వ్యక్తిని గురించి చెప్పబడింది. - **మధ్యమ పురుష**

పై పట్టికలో మూడవ వాక్యంలో ఎక్కడో ఉన్న వ్యక్తిని గురించి చెప్పబడింది. - **ప్రథమపురుష**

ఎక్కడో ఉన్న వ్యక్తులను గురించి చెప్పడానికి వాడే సర్వనామాలను **ప్రథమ పురుష** అని, ఎదుటి వాని గురించి చెప్పడానికి వాడే సర్వనామాలను **మధ్యమ పురుష** అని, తనను గురించి తాను చెప్పుకునే సర్వనామాలను **ఉత్తమ పురుష** అని అంటారు. తానుత్తమ ఎదుట మధ్యమ, ఎక్కడో ప్రథమ, అనేది పురుషులను గుర్తుంచుకోవడానికి నులువైన మార్గం.

1. ఇద్దరు వ్యక్తులు మాట్లాడుకుంటున్నప్పుడు మాట్లాడే వ్యక్తి **ఉత్తమ పురుష**,
2. ఎదురుగా వింటున్న వ్యక్తి **మధ్యమ పురుష**,
3. ఎవరి గురించి మాట్లాడుతున్నామో తాను **ప్రథమ పురుష**.

పారంత పద్యం

చదివించిరి నను గురువులు

చదివితి ధర్మార్థ ముఖ్య శాస్త్రంబులు నే
జదివినవి గలవు పెక్కులు

చదువులలో మర్మ మెల్ల జదివితి దండీ! - బమ్మెర పోతన (ఆంధ్రమహాభాగవతం)

భావం : తండ్రి ! గురువులు నన్ను

చదివించారు. నేను ధర్మాస్త్రం మొదలైన
ముఖ్యమైన శాస్త్రాలు చదివాను,
చదువులలోని రహస్యమంతా చదివాను.

సూక్తి : సమాజ వ్యవస్థను సమూలంగా మార్చడానికి విద్యే మార్గం - సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణన్

ఈ పారంతో నేర్చుకున్నవి

1. నాకు నచ్చిన అంశం .....
2. నేను గ్రహించిన విలువ .....
3. సృజనాత్మక రచన .....
4. భాషాంశాలు .....

నవంబర్ 11వ తేదీని జాతీయ విద్యా దినోత్సవంగా జరుపుకొంటాం.

ఉపాధ్యాయులకు సూచనలు :

1. తెలుగులో సుప్రసిద్ధులైన వారి ఆత్మకథలను చదివించండి.
2. విద్యార్థుల గత జీవితానుభవాలను ఆత్మకథారూపములో రాయించండి.
3. దసరా పండుగ వైశిష్ట్యాన్ని వివరించండి.

పాతాంత అంశము

దసరా పాట

ఆనాటి కాలంలో గురువులు దసరా సమయంలో విద్యార్థులను వెంటపెట్టుకొని ప్రతి ఇంటికి వెళ్లి పద్యాలు, పాటలు పొడేవారు. ఆ ఇంటి యజమానులు సంతోషించి గురువులకు డబ్బులు ఇచ్చేవారు. విద్యార్థులకు పప్పు, బెల్లం పంచేవారు.

రాజాధిరాజయో రాజమార్తాండ
వినవయ్య మా మనవి వివరంబుగాను
ఘనులను విని మమ్ము ఘన తరంబుగను
బడి బాలకులము మేము బడలంగలేము.
ఊరూర దిరుగంగ వోపికలు లేవు.
మీ ధర్మమును గోరి మేము వచ్చితిమి
మీతోటి సాటెవరు భూతలంబునను
కోటి సూర్యులతోటిసాటి మీ మోము
సజ్జనులు మెచ్చిరి సభ యందుమిమ్ము
విప్రజన పోషకా వినరయ్య మీరు
రాజ మహారాజ వో రమ్య చరిత
చేపట్టి మా మనవి చిత్తమందుంచి
చిన్న వారలమంచు చేరంగదీసి
కాదనక లేదనక ఘనముగా చూచి
పస్తీరు గంధంబు బాగుగా పూసి
పండుటాకులు మంచి మెండు పోకలను
అయ్యవారికి చాలు అయిదు వరహాలు

తెప్పించి కట్టుంబు లిప్పించవలెను
మా పప్పు బెల్లాలు మాకు దయచేసి
శీఘ్రముగ సంపుడి శ్రేమంతులారా
ఏదయా మీదయా మామీద లేదు
యింత సేపుంచుట యిది మీకు తగునా
దసరాకు వస్తిమని విసవిసలు పడక
చేతిలో లేదనక అప్పివ్వరనక
రేపురా మాపురా మళ్ళి రమ్మునక
యిప్పుడు లేదనక యివ్వ లేమనక
యిరుగు పొరుగుల వారు యిస్తారు సుమ్మి
గొప్పగా చూడండి తప్పకను మీరు
పావలా బేదైతే పట్టేది లేదు
అర్దరూపాయిస్తే అంటేది లేదు
ముప్పావలా యిస్తే ముట్టేది లేదు
పోచ్చ రూపాయిస్తే పుచ్చకుంటాము
జయ విజయాభవ దిగ్విజయా భవ

సమదృష్టి

వదవండి - ఆలోచించి చెపుండి

వినదగుం నెవ్వరు చెప్పిన
వినినంతనె వేగపడక ! వివరింపందగున్
కని కల్ల నిజముం దెలిసిన
మనుజుండె పో నీతిపరుండు మహిలో సుమతీ !
- బద్దెన

ప్రశ్నలు:

1. ఎవరు చెప్పినా ఏమి చెయ్యాలి ?
2. కల్ల అంటే అర్థం చెపుండి.
3. నీతిపరుడు అంటే ఎవరు ?

ఉద్దేశం

సమస్త మానవులను వర్గ, వర్జమును బట్టి కాక గుణాన్ని, సంస్కృతాన్ని బట్టి గౌరవించాలని, విద్యార్థుల్లో సర్వమానవ సమానత్వభావన కల్గించడం ఈ పాఠ్యాంశ ఉద్దేశం.

కవి పరిచయం:

1963 - 2014

పైడి తెరేష్ బాబు

కవిగా, గాయకునిగా, సాహితీవేత్తగా పైడి తెరేష్ బాబు ప్రసిద్ధులు. వీరు ప్రకాశం జిల్లా ఒంగోలు పట్టణంలో జన్మించారు. వీరి తల్లిదండ్రులు నుబ్బమ్మ, శాంతయ్య. అల్పపీడనం, హిందూమహాసముద్రం వంటి రచనలు చేశారు. ఆకాశవాణిలో వ్యాఖ్యాతగా తన బాణీ వినిపించారు. ప్రస్తుత పాఠ్యాంశం అల్పపీడనం గజల్ సంపుటి నుండి స్వీకరించబడింది.

సమదృష్టి

కన్నొకటే నలుపు - కంటిచూపు నలుపుకాదు

చెట్టొకటే నలుపు - చెట్లు కాపు నలుపు కాదు

చినుకు స్వర్ఘకే కదా నేలకడుపు పండేది

మబ్బొకటే నలుపు - మబ్బు చినుకు నలుపు కాదు

చరుపు తగిలితే కదా నిదుర మత్తు వోదిలేది

అక్కరమే నలుపు - దాని చరుపు నలుపు కాదు

అరిచి మరీ పిలవనిదే తూర్పు తలుపు తెరవదు

గొంతొకటే నలుపు - దాని అరుపు నలుపు కాదు

కలలే కదా అందమైన భవితకు పునాదులు

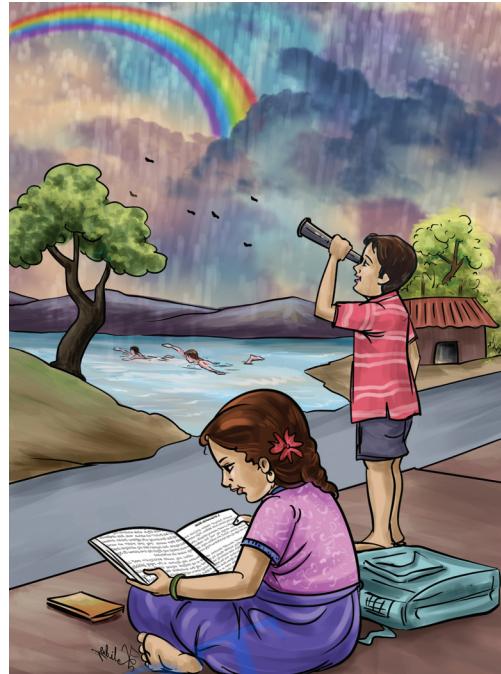
రేయి ఒకటి నలుపు - రేయి కలలు నలుపు కాదు

ఎదురీతకు దిగావో నదికోతలు తప్పువు

తఃత ఒకటే నలుపు - తఃత గెలుపు నలుపు కాదు

పరుగుతోనే బతుకు వెలితి పూడ్చగలవు మిత్రుడా

కులమొకటే నలుపు... నీ పరుగు నలుపు కాదు

ప్రక్రియ - గజల్

గజల్ అనే పదం గజాల్ నుంచి పుట్టింది. ఉర్రూ సాహిత్యం నుంచి తెలుగులోకి వచ్చిన సాహిత్య ప్రక్రియ ఇది. అరబీ భాషలో గజల్ అనగా రాగాలాపన అని ఆర్థం. ఛందో వ్యాకరణ బద్ధమై, లయాత్మకమైన సదకతో, స్వేచ్ఛ ప్రపృతిని, నిర్భర భావావేశాన్ని ప్రకటించే సాధనం గజల్. ఇందులో విషయ వ్యాపి అధికం. భావం ఏ చరణానికి ఆ చరణం విడి విడిగా ఉంటుంది. పల్లవిని మఱ్లా అనీ, చరణాన్ని మక్కా అనీ అంటారు. అంత్యప్రాసతో పాటు, కవి నామముడ్ర ఉంటుంది. దీన్నే 'తభల్లస్' అంటారు. కొండంత భావాన్ని గోరంతలో చేపే రసగుళిక గజల్.

భావం

1. కంటిలోపల గుడ్డ నలుపైనంత మాత్రాన చూసే చూపు నలుపు కాదు. చెట్లు, కాండం మొదలయినవి దూరానికి సల్లగా కనబడతాయి. కాని ఆ చెట్లు వివిధ రకాల రంగులు, రుచులు కలిగిన ఫలాలను ఇస్తాయి. అవి వివిధ రంగులలో కనబడతాయి.

2. కారుమబ్బులు నల్లగా ఉంటాయి. కానీ వాన చినుకులు నల్లగా ఉండవు. వాన చినుకులతో నేల తదిసి, నేలమీద ఉన్న విత్తనాలు మొలకెత్తుతాయి. అవి పెరిగి మానవాళికి, జంతువులకు ఏదో రూపంలో ఆహారాన్నిస్తున్నాయి. కనుక మేఘం రంగును బట్టి కాకుండా మేఘం స్వేభావాన్ని ఆలోచించాలి.
3. మొద్దునిద్ర అజ్ఞానానికి చిప్పాం. నిద్రమత్తు వదిలించాలంటే తట్టి లేపడం అవసరం. అలాగే అజ్ఞానాన్ని లేకుండా చేయాలంటే చదువు అవసరం. అక్షరాలు నల్లగా ఉంటాయి, కానీ చదువు నలుపు కాదని అర్థం చేసుకోవాలి.
4. సామాన్యంగా పక్కల రంగులు కంతం దగ్గర ఎక్కువ శాతం నల్లగా ఉంటుంది. కానీ పక్కల కూతలు, కిలకిలా రవాలు నలుపు కాదు. ఆ కిలకిలా రవాలతోనే తెల్లవారుతుంది. సూర్యోదయమపుతుంది. అందరూ చైతన్యవంతులు అవుతారు. పక్కల కంతం కాదు చూడవలసింది మేలుకొలిపిన ఆ కిలకిలారవాలను చూడాలి. స్వేభావాన్ని పరిశీలించాలి.
5. రాత్రి నిద్రలో కలలు(ఊహలు, కల్పనలు) వస్తుంటాయి. ఇవి రాత్రిలాగా నల్లగా ఉండవు. ఈ ఊహలు కల్పనలు అందమైన భవిష్యత్తుకు పునాదులవుతాయి. కనుక రాత్రి నలుపు గురించి ఆలోచించక, మంచి ఊహలు, కల్పనలు అందమైన వేకువ గురించి ఆలోచించాలి.
6. నదిలో మునిగి ఈత కొట్టేటప్పుడు ఏమీ కనపడవు. ఈతని కణ్ణు మూసుకుని కొడతాం కాబట్టి అంతా నలుపుగా ఉంటుంది. ఈతలో ఊపిరి పీల్చుకోవడానికి వైకి తేలినప్పుడు కొంతదూరం దాటినట్లు తెలుస్తుంది. నదిలో ఎదురీదేటప్పుడు ఈత వేగానికి నీళ్ళు కోతకు గురయ్యి ముందుకు వెళ్తాం. ప్రయత్నించడమే కష్టం. ప్రయత్న ఫలితం (గెలుపు) విజయం వైపు తీసుకు వెళ్తుంది. సమస్యల సుదిగుండాలలో ఏమీ తెలియదు, తోచదు. సమస్య పరిష్కారానికి సాధన ఒకబే ఉపాయం.
7. నీ సహచరులు ప్రయత్నించలేదు కానీ ప్రయత్నం చేస్తే ఊరికే పోదు. నీ ప్రయత్నం సహచరుల బ్రితుకులు బాగుచేయగలదు. కాబట్టి ప్రయత్నం ఆపకు.

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

అ) కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు చెప్పండి. రాయండి.

1. సమదృష్టి గజల్ను రాగ, భావయుక్తంగా పాడండి.
2. పారంలో మీకు నచ్చిన అంశాన్ని గురించి మాట్లాడండి.

3. కింది వాటిని గురించి రాయండి.

- అ) కంటిచూపు _____
- అ) నిదురమత్తు _____
- ఇ) నదికోత _____

అ) కీండి గద్వాన్ని చదివి ప్రశ్నలను తయారుచేయండి.

మద్దారి నగేష్ బాబు కవిత్వం చదువుతుంటే పల్లెలో తిరుగుతున్నట్లే ఉంటుంది. కదువు మాడ్పుకుంటూ కిరసనాయిలు బుడ్డి దీపం ముందు కూర్చోని, వెంటుకలు కాల్చుకుని, చదువుతున్న పిల్లలు కన్నిస్తారు. ఆకలి మంటలతో కదిలే పల్లె పదాలు కన్నిస్తాయి. ముతకచీర ఉయ్యాలలో జోలపాటలు పొదే తల్లులను చూడవచ్చు. ముఖ్యంగా తాతల, నాయనమ్మల కప్పొల బతుకుల కథలు వినవచ్చు. రచ్చబండ, వెలివాడ, పుట్ట, గోదావరి, కాస్త సిగ్గుపడదాం, ఊరు-వాడ మొదలైన కవితా సంపుటాలతో తెలుగు సాహిత్య ప్రపంచంలో కొత్త ఒరవడి సృష్టించారు. బదుగులకు గొడుగు పట్టారు.

ప్రశ్నలు.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

ఇ) క్రీండి గద్వాన్ని చదివి నాలుగు ముఖ్యమైన వాక్యాలు రాయండి.

జిల్లాళ్ళమూడి అమ్మగారు 1958 అగస్టు 15న అన్నపురాణులయం ప్రారంభోత్సవం చేశారు. ఆ సత్రంలో భోజనం చేయడానికి ఆకలే అర్పాత. వేషధారణ బట్టి కాకుండా ఆకలిని బట్టే అన్నం పెట్టారు. అన్ని బాధల కన్నా ఆకలి బాధే ఎక్కువ అనేవారు. అన్ని వర్గాలవారు అన్నిరకాల వారు అమ్మ చేతి ప్రసాదాన్ని అమృతోపమానంగా ఆరగించేవారు. అమ్మ తన ఇంటికి అందరి ఇల్లు అని పేరు పెట్టారు. బావట్ల కుష్మ ఆస్పత్రి రోగులకు అరటివళ్ళు, పులిహోర పంపేవారు. అన్నంతో పాటు అందరికి బట్టలనూ ఇచ్చేవారు. 1971లో సంస్కృత పారశాల, కళాశాలలను నెలకొల్పి భాషాభివృద్ధికి, సంస్కృత సంప్రదాయాల అభివృద్ధికి నడుంకట్టారు. అక్కడ చదివే ప్రతి విద్యార్థికి ఉచిత వసతి భోజన సౌకర్యాలు కల్పించారు. ఆసుపత్రిని నెలకొల్పి ఉచితంగా సేవలు అందించారు. ఇలా పలు రంగాలలో ఎనలేని సేవా కార్యక్రమాలు చేసిన అమ్మసేవలు చిరస్మరణీయం.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

ఈ) పారం ఆధారంగా కీండి ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

1. సమర్పించి కవిని గురించి రాయండి?
2. కవి పారంలో వేటిని నలుపుతో పోల్చాడు?

వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

అ) కింది ప్రశ్నలకు నాలుగు వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి.

1. గజల్ ప్రక్రియ లక్షణాలను గురించి రాయండి.
2. ‘కలలు కనడమే బంగారు భవితకు పునాది’ అని అనడంలో కవి ఉన్నేశం ఏమి?
3. తూర్పు తలుపు తెరవదు అంటే ఏమిటో రాయండి.

అ) కింది ప్రశ్నలకు ఎనిమిది వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి.

1. సమదృష్టి పార్యాభాగ సారాంశాన్ని మీ సొంతమాటల్లో రాయండి?
2. సమసమాజ స్థాపనకు నీవు ఏమి చేయగలవో రాయండి.
3. సమదృష్టిపై కవిత రాయండి.

భాషాంశాలు

పదజాలం

అ) కింది వాక్యాలలో గీత గీసిన పదాలకు సరైన అర్థాలను రాసి, వాటితో సొంత వాక్యాలను రాయండి.

ఉదా॥ తొలకరి చినుకులు వర్షాబ్యుతువుకు సంకేతం.

సంకేతం = గుర్తు

రహదారిపై జీభా చారలు నడక దారికి గుర్తు

1. తల్లిస్వర్ఘ బిడ్డకు నులివెచ్చగా ఉంటుంది.

---

2. ఒక్క చరువుతో మత్తు వదులుతుంది.

---

3. విద్యార్థులు భవిత్వకై బాగా శ్రమించాలి.

---

4. ఏలికి ఎదురీత అన్నివేళల మంచిది కాదు.

అ) కింది వాక్యాలలో గీత గీసిన పదాలకు నానార్థాలు రాయండి.

1. ఆ కోనీసీమ అందాలు కన్నులకింపు కూర్చుతాయి.

---

2. మనిషి నలుపు కానీ గుణం కాదు.

---

3. ఆ నగరం వరదలలో మనిగిపోయింది.

---

4. హల్లు సీమలు కష్టాల పొల్లెనాయి.

ఇ) కింది వాక్యాలలో గీత గీసిన పదాలకు పర్యాయ పదాలు రాయండి.

ఉదా॥ అనవసరంగా రాత్రి వేళలలో బయట తిరుగరాదు.

జ. రాత్రి = నిశ, అంధకారం, రేయి

1. భూమి కట్టిన పచ్చని వస్తూలు చెట్లు.

---

2. రైతులు నేలతల్లిని నమ్మి పంటలు పండిస్తారు.

---

3. మా ఊరు కుందూనది బడ్డున ఉంది.

---

4. మా మిత్రులందరికి కబడ్డి అంటే ఇష్టం.

ఈ) కింది ప్రకృతి - వికృతులను జతపరచండి.

ఆ. రేయి ( ) 1. అక్కరం

అ. కులం ( ) 2. మది

ఇ. అక్కరం ( ) 3. రాత్రి

ఈ. మతి ( ) 4. కొలము

వ్యుత్పత్తుర్థాలు : వ్యుత్పత్తి అనగా పుట్టుక. పదాల పుట్టుక తెలిపే విధానాన్ని వ్యుత్పత్తి అంటారు. ఆ శబ్దాల వ్యుత్పత్తి ద్వారా అర్థాన్ని తెలిసేది వ్యుత్పత్తుర్థం.

ఉదా : 1. గురువు - అజ్ఞానమనే అంధకారాన్ని పొరదోలేవాడు. (ఉపాధ్యాయుడు)

2. శూరుడు - శౌర్యమును ప్రదర్శించేవాడు. (పీరుడు)

కింది పదాలకు వ్యుత్పత్తుర్థాలు రాయండి.

1. భాస్కరుడు _____

2. శారద _____

3. విద్యార్థి _____

4. క్లీతం _____

అ) కింది పదాలకు అర్థాలను పట్టికలోని సరైన అక్షరాలతో కూర్చు రాయండి.

1. స్నేహితుడు	=	
2. తాకుట	=	
3. క్షయంకానిది	=	
4. రాత్రి	=	
5. సాధన, ప్రయత్నం	=	

అ) కింది పదాలను విడదీసి సంధి పేరు రాయండి.

ఉదాః కన్యోకటి	-	కన్యు + ఒకటి	=	ఉత్పసంధి
1. మచ్చోకటి	-	_____ + _____	=	_____
2. గొంతోకటి	-	_____ + _____	=	_____
3. మబ్బోకటి	-	_____ + _____	=	_____
4. చెట్టోకటి	-	_____ + _____	=	_____

అ) కింది పదాలను విడదీసి సంధి ఏమిటో తెలుండి.

1. దివ్యోపథం = _____
2. ఏకైక = _____
3. సురైక = _____
4. అష్టోష్టర్యాలు = _____

ఇ) కింది పదాలకు విగ్రహవాక్యాలు రాసి, సమాసం పేరు రాయండి.

1. చినుకుస్పర్శ = _____
2. రేయపగలు = _____
3. అక్షరం = _____
4. నల్లమేఘం = _____

ఈ) కింది సామాన్య వాక్యాలను సంశోష్ట వాక్యాలుగా మార్చండి.

1. వర్షం నేలను తాకింది. వర్షం పంటలకు ప్రొంగం పోసింది.

2. విద్య అజ్ఞానాన్ని తోలగిస్తుంది. విద్య విజ్ఞానాన్నిస్తుంది.

3. విద్యార్థులు నిరంతరం శ్రమించారు. విద్యార్థులు ఉతీర్ణులయ్యారు.

4. ప్రజలందరు సమానత్వం పాటించాలి. ప్రజలందరు శాంతిని స్థాపించాలి.

పృథ్వి సంధి

పృథ్విపదం	పరపదం	సంధి జరిగే విధానం	సంధి పదం
1. వసుధ ధ + ఆ	విక వ	వసుధీ+అ+వి అ+వి = ఐ	వసుధైక
2. సకల లీ+అ	ఐక్య ఐ	సకలీ+అ+ఐక్యం అ+ఐ = ఐ	సకలైక్యం
3. దయా యీ+అ	విధితం వి	దయీ+అ+విధితం అ+వి = ఐ	దయైధితం
4. మహో హో+అ	ఐశ్వర్యం ఐ	మహో+అ+ఐశ్వర్యం అ+ఐ = ఐ	మహైశ్వర్యం
5. దివ వీ+అ	ఓక్సులు ఓ	దివీ+అ+ఓక్సులు అ+ఓ = ఔ	దివోక్సులు
6. దేశ శీ+అ	బౌన్నత్యం బౌ	దేశీ+అ+బౌన్నత్యం అ+బౌ = ఔ	దేశోన్నత్యం
7. గంగా గీ+అ	ఓఫుం ఓ	గంగీ+అ+ఓఫుం అ+ఓ = ఔ	గంగోఫుం
8. మహో హో+అ	బౌన్నత్యం బౌ	మహో+అ+బౌన్నత్యం అ+సో = ఔ	మహోన్నత్యం
9. బుణ ణీ+అ	బుణం బు	బుణీ+అ+బుణం అ+బు = అర్	బుణోర్

పూర్వపదంలో చివరి స్వరం	పరపదంలో మొదటి స్వరం	వికాదేశ పదం
అ	ఏ	ఐ
	ఒ	ఔ
ఆ	ఉ	అర్
	ఔ	

అకారానికి ‘ఏ’, ‘ఐ’లు పరమైతే ‘ఔ’కారం. ‘ఔ’ జొలు పరమైతే ‘జొ’కారం, బుకారం పరమైతే ‘ఆర్’ వికాదేశంగా వస్తాయి. పాతంలోని వృద్ధి సంధి పదాలను గుర్తించండి.

పాతంత పద్యం

ఆ.వె. పరుల స్వేచ్ఛకొక్కు ప్రతిబంధకమ్ముగా

నిలువ రాదు నుమ్ము నీదు స్వేచ్ఛ

పంచుకొనని స్వేచ్ఛ కుంచుకపోవురా!

నవయుగాల బాట నార్లమాట.

- నార్ల వేంకటోశ్వర రావు.

భావం : నీ స్వేచ్ఛ ఎదుటివారి స్వేచ్ఛకి ప్రతిబంధకం కారాదు. ఒకరికొకరు స్వేచ్ఛను పంచుకోకపోతే అది సంకుచితమవుతుంది.

సూక్తి : ప్రపంచాన్ని రెండుకళ్ళూ తెరవిచూడు - రహీంద్రనాథ్ లాగూర్

ఈ పాతంలో నేర్చుకున్నవి

1. నాకు నచ్చిన అంశం .....
2. నేను గ్రహించిన విలువ .....
3. సృజనాత్మక రచన .....
4. భాషాంశాలు .....

ఏప్రిల్ 5వ తేదీని సమతా దినోత్సవంగా జరువుకొంటాం.

ఉపాధ్యాయులకు సూచనలు :

1. గజల్ ప్రక్రియలో వెలువడిన రచనలు చదివించండి.
2. సర్వమానవ సమానత్వ భావనను పెంపొందించే కథలు, కవితలు చెప్పండి.
3. సమసమాజ నిర్మాణానికి శ్రమించిన వారి గురించి విశదపరచండి.

రామచంద్రరావు ఎప్పుడూ నవ్వుతూ కన్నిస్తాడు. అతనికి నవ్వడం ఒక స్వభావమైపోయినట్లు, కష్టాలు, చికాకులు అతనికి దూరంగా తొలగి ఉంటాయన్నట్లు అన్నిస్తుంది. ఉంటో అందరినీ అతను నవ్వుతూ పలకరిస్తాడు. అందరూ అతనికి స్నేహితులే.

అతను పక్కనుంటేనే మూర్తికి ఒళ్ళంతా తేలికపడినట్లు, ఉదయపు నీరెండవంటి ఉత్సాహం వచ్చినట్లు అన్నిస్తుంది. మూర్తికి సమస్యలు చాలా ఉన్నాయి. కానీ ఆ సమస్యలన్నీ రామచంద్రరావు ఎదురుగా ఉన్నంతేసేపు మంచ విడిపోయినట్లు మాయమైపోతాయి.

కానీ మూర్తికి ఎప్పుడూ ఆశ్చర్యం కలుగుతూ ఉంటుంది. ఎందుకు అతని వదనాన ఒక విషాదరేఖ గాని, విసుగు గాని కన్నించవు? ఏ జీవిత రహస్యం ఇతనికి తెలుసు? సుఖంలోని, ఆనందంలోని ఏ కీలకాన్ని ఇతను వశపరచుకున్నాడు.

తీరా చూస్తే, రామచంద్రరావు సామాన్యుడు. ఆస్తి, హోదా ఉన్నవాడు కాదు. ఏదో చిన్న ఉద్యోగం చేసుకుంటున్నాడు. నా అన్నవాళ్ళు ఎవ్వరూ లేదు. అతను ఒంటరివాడు. ఏలూరు నుండి వచ్చే బస్సు ప్రమాదానికి గురైందని, ప్రయాణికులకు చాలామందికి గాయాలు అయ్యాయని విన్నాడు మూర్తి. వారిలో రామచంద్రరావు ఒకడు అని తెలిసి బాధపడ్డాడు. కంగారుపడ్డాడు. సరాసరి టీకెళ్ళు కొనుక్కని ఏలూరు వెళ్ళి ఆస్పత్రికి చేరుకున్నాడు. గాయపడిన వారిలో రామచంద్రరావును గుర్తించడం కష్టమయ్యింది. అతని తలకి, చెంపలకి కట్లు ఉన్నాయి. అతనికి స్ఫూర్హ లేదు. మూర్తి గాభరాపడ్డాడు. తక్కిన గాయపడినవారందరి దగ్గర వారివారి భార్యలూ, తల్లిదండ్రులూ ఉన్నారు. రామచంద్రరావు మాత్రం ఒంటరిగా మృత్యుపుకి, బ్రతుకుకి మధ్య ఉన్న మసకమసక అంచుమీద ఉన్నాడు. మూర్తికి కన్నీళ్ళు తిరిగాయి. ఇంత ఉత్తముడికి ఎందుకు ఇటువంటి గతి పట్టింది అనుకున్నాడు. అతని మంచం పక్కన ఒక కుర్చీ మీద కూర్చున్నాడు. స్ఫూర్హ రాగానే కావలించుకుని ఎదుస్తాడని అనుకున్నాడు. తనకి ఏడ్పు వచ్చేస్తోంది. ఎలాగ ఇతనికి ఘైర్యం చెప్పి ఓదార్ఘడం? అనుకున్నాడు. ఎప్పటికోగాని రామచంద్రరావుకి స్ఫూర్హ రాలేదు. అతడు కదలడం మొదలుపెట్టాడు. దుఃఖంతో మూర్తి గుండెలు కొట్టుకున్నాయి. ఆనంద ఆవేశంతో రామచంద్రరావు కళ్ళు తెరిచాడు. ఓ నిమిషం తదేకంగా మూర్తికేసి చూశాడు. ‘బతికే ఉన్నానా అంటూ నవ్వాడు’. సన్నని, చిన్నని నవ్వు హాయిగా మొగ్గవిడిచి తెల్లని పువ్వు రేకులను విచ్చుకుంటూ ఉన్నట్లు ఉంది.

మూర్తి ఖంగు తిన్నాడు. అలాటి విపత్సమయంలో కూడా అతను నవ్వగలడని అనుకోలేకపోయాడు. ఎటువంటి పరిస్థితినయినా ఎదుర్కొనే మానసికస్థితి ఉండాలని అనుకున్నాడు.

- హస్యకదంబం

భువనవిజయం

వదవండి - ఆలోచించి చెప్పండి

భువన విజయాఖ్య సభ యిది దివిని వెలయు
వర సుధర్మకు సరి జోడు సరసు లార !
సార సంగీత సాహితీ క్లీర ధార
లంద జేతురు కవులు మీరందుకొనడు.

ప్రశ్నలు :

1. షై పద్యం దేని గురించి చెబుతోంది ?
2. కవులు ఏం అండజేస్తారు ?
3. దివిని వెలసిన సభ ఏది ?

ఉద్దేశం

విద్యార్థులకు అష్టదిగ్గజ కవులన్న భువనవిజయాన్ని పరిచయం చేస్తూ తెలుగు భాషకు ఉన్న ప్రత్యేకతను, ఘనతను, మాధుర్యాన్ని తెలియపరచడం, భాషాభిమానాన్ని పెంపాందించడమే ఈ పాఠ్యం ప్రధాన ఉద్దేశ్యం.

కవి పరిచయం

1888 - 1950

వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి

వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి కృష్ణాజిల్లా పెదకళ్ళేపల్లిలో జన్మించారు. ఏరి తల్లిదండ్రులు సుందరశాస్త్రి, శేషమ్మ. తండ్రి వద్ద, మద్దారి రామావథాని వద్ద సంస్కృతాంధ్రాలు నేర్చుకొన్నారు. శాస్త్రిగారు గొప్ప పరిశోధకులు, కవి, నాటకకర్త. దేశపరిత్ర, భాషాసాహిత్యాలను పరిశోధించి అమూల్యమైన వ్యాసాలు రచించారు. ప్రాచీన కవుల చాటువులను సేకరించి చాటుపద్యమణిమంజరిని కూర్చారు.

కవి పరిచయం

1929 - 2017

సి.వి. సుబ్బన్

సి.వి. సుబ్బన్ పూర్తి పేరు కడప వెంకట సుబ్బన్. ఈయన కడప జిల్లా ప్రాదుర్భావులో చెన్నప్ప, రంగమ్మ దంపతులకు జన్మించారు. పేరు అనేక అవధానాలు చేసి “శతావధాన ప్రబంధం త్రిపుటి” పేరుతో గొప్ప గ్రంథాన్ని ప్రకటించారు. సరస్వతీ పుత్ర, అవధాని పితామహ బిరుదాంకితులు.

ఈ పాఠం వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి, సి.వి. సుబ్బన్ గార్లు రచించిన అవధాన విద్య పుస్తకం నుండి స్థికరించబడింది.

భువనవిజయం

(భువనవిజయసభ ప్రారంభం)

మహా. రాజుధిరాజ! రాజమార్తాండు! సాహితీ సమరాంగణ సార్వబోష శ్రీకృష్ణదేవరాయలవారు విచ్ఛేయచున్నారహా!

(సాహిత్యసభలో ఉన్నవారంతా లేచి నిలబడి అభివాదం చేస్తుంటారు. రాయలవారు ఏతెంచి, రాజ సింహసనంపై ఆసేనులవుతారు)

రాయలు: అష్టదిగ్రజకవులకు, సాహితీప్రియులకు, పురప్రజలకు స్వాగతం. మా పాలనలో జీవితాన్ని ఆనందంగా గడుపుతున్న జానపదులు సైతం కొన్ని రసవంతమైన సమస్యలను పంపించారు. మీరు వీచిని రసవత్తరంగా పూరించి నేచి భువనవిజయం సభను రంజింపచేయండి. ఇక ఆంధ్రభాషామత్తల్ని స్తుతిస్తూ సమస్యలను, దత్తపదులను పూరించి, ఆశుకవితా వినోదం సాగిద్దాం.

(రాయల మాటలయ్యాక అందరు సుఖాసేనులవుతారు)

పెద్దన : చిత్తం రాజేంద్రా! కవిచంద్రా! మీతో నేచి భువనవిజయ సభను ప్రారంభించాలని నా అభిలాష.

సూరన : మీ ఆలోచన నిజమే పెద్దనామాత్యా! కానీ ప్రభువుల ఏలుబడిలో ఎన్నోభాషలు ఉండగా, తెలుగుభాషపై ఇంత మక్కువ చూపడానికి గల కారణమేమిటో? (అని అడిగి ఆసేనులయ్యారు)

రాయలు : అదేమిటి సూరనకపీ! మందారమకరందాలు జాలువారే తెలుగును ఇష్టపడని వారుందురే? తెలుగుదేలనందువా?

గీ. తెలుగుదేల యన్న దేశంబు తెలుగేను

తెలుగు వల్లభుండ తెలుగుకండ

ఎల్ల సృష్టులు గొలువ నెరుగవే బాసాడి

దేశ భాషలందు తెలుగు లెస్సు!

1

(సభాసదులంతా కరతాళధ్వనులు చేస్తారు) మరి ఇంతటి మన తెలుగు భాష మీద ఎవరికైనా ఎందుకు మమకారముండదు. పెద్దనార్యా! కపులారా! మేము తర్వాత పద్యమును పూరిస్తాం. ముందు మీరంతా పద్యపూరణకు పూనుకోండి.

పెద్దన : చిత్తం ప్రభూ! మీ అభిప్రాయమే శిరోధార్యం.

రాయలు: పెద్దనామాత్యా! నీ పద్య పూరణకు సమస్య ఇదిగో.

‘అగ్రజానుజులై రనుజాగ్రు జాలుగ’

పెద్దన : ఆహా ఏమి సమస్య “అన్నదమ్ములు తమ్ముడన్న లయ్యారు” ప్రభూ ! నా పూరణ ఇదిగో !
(అంటూ పద్యం ప్రారంభించారు)

తే. పుష్పమిన్ భరతాఖ్యాదు పుట్టినాడు
మొనసి లక్ష్మణం డాశ్చేష బుట్టినాడు
భరత లక్ష్మణక్రమమిది యరసిచూడ
నగ్రజానుజులై రనుజాగ్రజాలుగ

2

కాని లోకవ్యవహారం రామలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నులు అని ఉంటుంది.

రాయలు : కరిసెత్తుకపోయి యెలుక కలుగున దినియెన్ - దీనిని అర్థవంతంగా పూరించండి భట్టమూర్తిగారు.

భట్టమూర్తి : వల్లె జీవనులకు సుపరిచితమైన చక్కని సమస్య ఇచ్చారు మహారాజా (అంటూ సమస్య పూరించడం ప్రారంభించారు.)

కం. కరులు, చిలుక లెద్దులు శ

ర్భరతో నాసరించి యార్ఘ, కడం బెట్టెడుచో

గరి మఱచె వర్తకుండా

కరి సెత్తుకపోయి యెలుక కలుగున దినియెన్.

3

రామభద్రుడు : ఆహో ! ఎంత అద్భుతపూరణ

ఎలుక ఏనుగును ఎత్తుకొని పోగలదా? ఆ ఏనుగు రంధ్రములో పట్టునా? హ..హ..హ.. ఏనుగులు, చిలుకలు, ఎద్దులు మొదలైనవి చక్కరతో చేసిన బొమ్మలు. వ్యాపారి పగలంతా వీటిని ఆమ్యాడు. సాయంత్రానికి అన్ని బొమ్మలను ఎత్తిపెట్టి, ఒక్క ఏనుగు బొమ్మను మరిచాడని, దానిని ఎలుక రంధ్రంలోకి రఖడ్డుక పోయిందన్న మీ భావం వీనులవిందుగా ఉంది. (సభాసదులంతా కరతాళద్వనులు చేస్తారు)

రాయలు : బహు బాగు.

రామభద్రుడు: కృతజ్ఞతలు మహారాజా! (అని కూర్చుంటారు.)

రాయలు : ముద్దుపలుకుల ముక్కుతిమ్మన కవి అందుకోండి. గాడిదయేచ్చెం గదన్న ఘనసంఘన్నా!. దీనిని పూరించండి.
(సభలోని వారంతా ఘోల్లున నవ్వుతారు)

తిమ్మన : రాజశేఖరా! (అంటూ నమస్కరించి ఇలా అన్నారు) మానవులలో ఆడిన మాటలు తప్పే వారు కొందరు ఉన్నారు. జంతువులలో దీనిని చూడలేం. ఐనా దైవ కృపతో పూరించేదను.

కం. ఆడిన మాటను తప్పిన

గాడిద కొడుకంచుతిట్టగా... విని అయ్యా!

వీడా నాకొడుకని యొక

గాడిదయేచ్చెం గదన్న ఘనసంఘన్నా!.

4

ధూర్జుటి : లోకిక జీవన గమనంలో గ్రామీణుల దూషణము, ఆడితప్పిన జనుల హీనస్సుభావాన్ని తెలుపుతూ మాట నిలబెట్టుకోవడం విలువను చాటారు. ఆడితప్పే మనిషిని గాడిద కొడుకని తిట్టినపుడు విశ్వాసానికి మారుపేరుగా నిల్చిన జంతువు గాడిద ఏడ్చింది అన్నారు. దీనిని చెప్పు దృష్టింత రూపంలో సాగిన మీ పూరణ. భళా!,

రాయలు :- ధూర్జుటి! తిమ్మన కవీంద్రులు లోకరీతిని భీతిలేకుండా పలికారు.

ఇప్పుడు నననన నాన నాన నన నానన నాన నాననా! అనే సమస్యను మీరు పూరణచేయండి.

ధూర్జుటి : ప్రభూ! (అని నమస్కరిస్తూ) అక్కర విశ్వాసం తప్ప అర్థంలేని సమస్య ఇచ్చారు. అయినా చక్కని పూరణ కావిస్తాను.

చ. నిను నిను నిన్నునిన్ను నిను నిన్నును నిన్నును నిన్నునిన్నునుం
గని, లయతాళ సంగతుల గానకళా పరిపూర్వమానస
మ్మన, పలు కూనిరాగముల మోదమునల్లుచు పల్పునిట్లుల్న
నననన నాన నాన నన నానన నాన నాననా!.

5

మల్లన : భళా! శ్రీకాళహస్తిశ్వరుని వరప్రసాదం కవిత్వంగా పొందిన ధూర్జుటి! భువనవిజయ కవులను చూచిన జానపదులు మన కవుల కావ్యసాహిత్యాన్ని, మన సభ గొప్పతనాన్ని గూర్చి పొలంలో పనులు చేసుకుంటూ కూడా లయ, తాళానికి అనుకూలంగా, మిక్కిలి సంతోషంతో కూనిరాగాలను అల్లుకునే స్థితిని కళకు కట్టితివి. పనిలో పాటతోపాటు పద్యాలనూ పాండుకునే వైఖరి అద్భుతం!

రాయలు : జెనొను! జానపదుల సొత్తు జానపదం. సత్యం చెప్పారు.

రాయలు : రామకృష్ణా!. తదుపరి మీదే వంతు. మీ పదగుంఘనాన్ని మేమెరుగుదుము. మేక మరియు తోక ఈ రెండుదత్త పదాలతో ఒక సీస పద్యం చెప్పండి.

తెనాలిరామకృష్ణుడు : (ప్రణామం చేస్తూ) మమ్మేలిన దేవర! నన్నాదేశిస్తే కాదంటానా? ఆలకించండి మహాప్రభో!

సి: మేకతోకకుమేక తోకమేకకుమేక | మేకతోకకు తోక తోకమేక
 గి: మేక తొకతోక తొకతోక తోకమేక ; మేక తొకతోక తొకతోక తోకమేక
 మేక తొకతోక తొకతోక తోకమేక ; మేక తొకతోక తొకతోక తోకమేక.

6

భట్టమూర్తి: మీరు సామాన్యలు కారు రామకృష్ణా! ఏమేమి! మేకలకాపరి అడవికి మేతకై మేకలు తీసుకపోతున్నాడా! ఒక మేక ముందరపోతుందా!. ఆ మేకకు తోక వెనుక భాగాన ఉంటుంది. ఆ తోక వెనుక మరొక మేక ఉంది. ఇలా మేకలమంద పోతున్న తీరును మేక, తోక, మేకతోక అన్న దత్తపదాలతో చక్కగా, చిక్కగా చెప్పారు.

రామభద్ర : శహబాష్ రామకృష్ణకాపీ! మీ కత్తికి రెండు వైపుల పదునే మరి. అందుకే మీరు వికటకవి అయ్యారు.

రాయలు : రామభద్రా! గోలకొండ, మూలముండ, పూలదండ, కొత్తకుండ ఈ పదాలను అధారం చేసుకుని భారతార్థంలో ఒక పద్యం చెప్పండి.

రామభద్ర : చిత్తం మహిప్రభో! రామభక్తుడనైన నాకు భారతార్థం పూరణనిచ్చారు. పూరణ చేసెదను.

తే.గీ. ఓయి కురురాజ! నీ కొడుకుత్త గోల

కొండవలెనుండు, వినుమూలముండదింక,

భండనమ్మున గెలిపింతు పాండుసుతుల,

నురమునన్ బూలదండ రేకొత్తకుండ.

7

పెద్దన : ఓయి! కురురాజా! నీ కొడుకు దుర్యోధనునిది ఉత్త గోలకలిగిన మనస్సు. ఆకారంలో కొండలాగ ఉన్నాడు. బుధ్విబలంలేని వాడు. నా మాట వినుము యుద్ధం వస్తే సర్వం నాశనం. సమరంలో ధర్మానికి బధ్వలైన పాండవులు గెలుస్తారు. నీ కుమారులు మరణిస్తారు.

రాయలు : పద్యం బాగుంది రామభద్రా! కొత్తకుండను రేకు ఒత్తకుండ అన్నారు చూడు... ఆద్యంతంగా ఉందయ్యా తర్వాత పింగళి సూరణా! మా ఆరాధ్య దైవమైన శ్రీ హరి దశావతారాలను గురించి ఆపువుగా ఒక పద్యాన్ని పూరించాలని వేరొకరు పంపారు. ప్రారంభించండి.

సూరన: శ్రీహరిభక్తి నికాయా! శ్రీకృష్ణదేవరాయా! కోరినట్లే వినిపిస్తాను.

సీ. మత్స్యమై జడనిధి మదియంచె సోమకుం, గూర్చుమై కవ్యపుంగొండ మోసెం

గిటియై హిరణ్యక్షు గీటదంగించెను, హరియై వధించెం బ్రహ్మదజనకు

వటుండై బలిదనుజు పంచించి కుదియించె, భాగ్వతండై క్షత్రపంక్తిం జెండె

దశరథరాముండై దశకంతుం దెగటార్చె, శారియై దుష్టుల సంహరించె

గీ. బుద్ధుడై త్రిపురస్త్రీల బుద్ధిమార్చి రుద్రువే వారిభర్తను ద్రుంగజేసెం

గల్చియై మేళ్ళసంతతిఁ బిట్టుమార్చు, హరి దశావతారచరిత్ర మఖినుతమ్ము.

8

రాయలు : మత్స్యవతారాన సోమకాసురుని చంపాడు. కూర్చుమై మందరగిరిమోసి పాలనముద్రం చిలకడానికి సాయమయ్యాడు. వరాహరూపంలో హిరణ్యకుషుని చీరాడు. నృసింహమై హిరణ్యకశివుని చీల్చాడు. వామనుడై బలిని పాతాళానికి పంపాడు. పరశురాముడై రాజుల దర్శన్ని కూల్చాడు. శ్రీరాముడై రావణుని వధించాడు. శ్రీకృష్ణుడై దుష్టులను అంతంజేశాడు. బుద్ధుడై పురస్త్రీల బుద్ధినిమార్చి, శివునిచేత త్రిపురాసురుని చంపించాడు. కల్యాగా నీతిపీసులను కూల్చాడు. దశావతార కార్యకారణాలను మనోహరమైన సీసంతో సభాసదులను అలరింపజేశావు. .

సూరుని : మీ అభినందన స్వందనకు వందనం.

పెద్దను : మహాప్రభో! వచ్చే దారిలో ఒక జానపదుడు ఒక సమస్యనిచ్చాడు. మీరు అనుమతిస్తే మీకిస్తాను.

రాయలు : తప్పకుండ. సభారంభంలో మీకు మాటిచ్చాను కదా! కానివ్వండి. సమస్యను అందివ్వండి.

పెద్దను : ప్రభూ! అందుకోండి “ అందరు నందరే మత్తియు నందరు నందరె యంద రందరే ”. దీనిని పూరించండి.

సూరుని : అదీ సంగతి. ప్రభువుల వారికి ఇవ్వదగిన సమస్య.

రాయలు : అష్టదిగ్గజ కవులార! నాకీర్తిని దిగంతాలకు వ్యాపింపచేయాలన్న మీ కుతూహలానికి సంతోషం. పూరణ చేసేదను. సంతోషం. అలకించండి.

ఉ. కొందరు పాండితీధనులు, కొందరునాగరకుల్ వదావదుల్

కొందరు చాతురీప్రియులు, కొందరు నీతికి భూతికి సిద్ధహస్తులో

కొందరు నాయకుల్ మరియుఁ గొందరు గాయకులంద రందరే

అందరు నందరే మరియు నందరు నందరే యందరందరే.

9

తిమ్మని : సభలో కొందరు పాండిత్యమే ధనంగా కలవారు. కొందరు నాగరికులు. ఇంకొందరు ప్రవక్తలు. మరికొందరు చాతుర్యాన్ని ఇష్టపడేవారు. నీతికి, సంపదకు నిలయమైనవారు ఇంకొందరు. నేతలు మరియు గాయకులు. ఇలా సభలోని వారినుద్దేశించి చెప్పారు. దీనిలో మన రాజ్యంలోని ప్రజల సాహితీ సామర్థ్యాలను గుర్తుచేస్తూ అందరు అందరే అనడం వలన ఎవరికి వారే గొప్ప అని అర్థం.

రాయలు : కవిపండితులారా! మీ సమస్య పూరణల పద్య గానంతో మా మనసెంతో మురిసింది. సభికులకు కృతజ్ఞతాంజలులు. స్వస్తి.

(సభలోని వారంతా సగౌరవంగా రాయల వారికి నమస్కరిస్తారు. అందరూ నిప్పుమిస్తారు.)

ప్రక్రియ - సాహితీ రూపకం

తెలుగు సాహిత్య ప్రక్రియలలో రూపకం ఒకటి. దీనిలో నటులు ఆయా పాత్రాలను ధరిస్తారు. అంటే నటులు ఆయా పాత్రాల గుణ రూపాలను ఆరోపించుకొని అభినయిస్తారు.

సమస్య

అవధాన ప్రక్రియలో పద్యంలో ఒక పాదాన్ని తార్పిక అంశంతో ముడిపెట్టి వర్షన చేయమని అడగడాన్ని సమస్య అంటారు.

జవి చేయండి

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

అ) కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు అడిగిన విధంగా రాయండి.

1. అష్టదిగ్గజ కవుల పేర్లు చెప్పండి.
  2. ఈ పాతంలో బాగా నచ్చిన పద్యాన్ని గురించి మాట్లాడండి.
  3. పాతం చదవండి. కింద సూచించిన పద్యాలకు భావాలు చర్చించండి.
- అ) “కరినెత్తుక పోయి యెలుక కలుగున తినియెన్”.
- ఆ) గాడిద యేడ్చెం గదన్నా ఘన సంపన్నా.
- అ) “మత్స్యమై జడనిధి మడియించె”-పద్యభావం ఆధారంగా కింది పట్టికను పూరించండి.

అవతార నామం	సాధించిన కార్యం	అవతార నామం	సాధించినకార్యం
1. మత్స్యావతారం	సోమకుని చంపడం.	6.	
2.		7.	
3.		8.	
4.		9.	
5.		10.	

అ) కింది పేరాను వదివి నాలుగు ప్రశ్నలు తయారు చేయండి.

తెలుగు పద్యానికి వెయ్యేళ్ళకుపైగా చరిత్ర ఉంది. అవధానాల చరిత్ర కూడా ప్రాచీనమే. ఆధునిక కాలంలో వందల సంబ్యులో అవధానాలను నిర్వహించి, ఈ విద్యకు ఒక గుర్తింపు, గౌరవం తెచ్చిన ఘనత తిరుపతి వెంకట కవులదే. కాశీ కృష్ణాచార్యులు, వెంకటరామకృష్ణ కవులు, కొప్పరపుకవులు, జంధ్యాల సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి, గాడేపల్లి వీరరాఘవశాస్త్రి, వేలూరి శివరామశాస్త్రి, పింగళి కాటూరి కవులు, సి.వి.సుబ్బాన్న, రాళ్ళబండి కవితాప్రసాద్, ఆశావాది ప్రకాశ రావు మొదలైనవారు అవధానులుగా ప్రసిద్ధులు. ఆ కోవలో అవధాన విద్య కొత్త చివుళ్ళను సంతరించుకుంటున్నది. అష్టావధానంలో నిషిద్ధాక్షరి, సమస్యా పూరణం, దత్తపది, వర్షన, ఆశువు, నృస్తూకరి, పురాణ పరనం, అప్రస్తుత ప్రసంగం మొదలైన అంశాలున్నాయి. శతావధానంలో వందమంది వృచ్ఛకులు అడిగిన ప్రశ్నలకు అవధాని ఆశువుగా సమాధానం చెప్పాడు. వీటిని ధారణ చేసి వరుసగా మళ్ళీ చదువుతారు.

ప్రశ్నలు :

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....

ఇ) కింది పద్యాన్ని చదివి, ఇచ్చిన బహుకైచ్చిక ప్రశ్నలకు జవాబులు గుర్తించండి.

ఆ.వె. మధురమధురమైన మన భాషకంటేను
చక్కనేన భాష జగతి లేదు
తల్లిపాల కంటే తనయున కేపాలు
బలమునీయగలవు ? తెలుగుబిడ్డ

- నార్ల చిరంజీవి

ప్రశ్నలు.

1. మధురమైన భాష ఏది ? ( )
అ) హింది ఆ) ఇంగ్లీషు ఇ) తెలుగు ఈ) ఏదీకాదు
2. చక్కనేన భాష ..... లేదు. ( )
అ) లోకంలో ఆ) జగతిలో ఇ) ఏదీకాదు ఈ) ప్రపంచంలో
3. బిడ్డకు ఏవరి పాలు బలము ( )
అ) తల్లి ఆ) సవతి తల్లి ఇ) పెంపుడు తల్లి ఈ) ఏదీకాదు
4. పై పద్యాన్ని ఎవరు రచించారు ? ( )
అ) నార్ల వెంకటేశ్వరరావు ఆ) నార్ల చిరంజీవి ఇ) ఏదీకాదు

ఈ) పారం ఆధారంగా ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

1. సి.వి. సుబ్బాన్న కవి గురించి రాయండి?
2. సాహిత్య రూపక ప్రక్రియ లక్షణాలను గురించి రాయండి?
3. సమస్య పూరణం అంటే ఏమిటి ?

వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

అ) కింది ప్రశ్నలకు తెలుగు వాక్యాలలో సమాధానాలు రాయండి.

1. భువన విజయం ఏ ప్రక్రియకు చెందినది?
2. పారంలో గల ఓయి కురురాజు అనే దత్తపది పద్యభావం రాయండి.
3. భువన విజయ సభలో మీరు సామాన్యులుకారు రామకృష్ణ అని భట్టుమూర్తి ఎందుకు అన్నాడో రాయండి?

అ) కింది ప్రశ్నలకు ఎనిమిది వాక్యాలలో సమాధానాలు రాయండి.

1. పారంలో ముక్కు తిమ్మన కవి చెప్పిన పద్యానికి భావం రాయండి.
2. తెలుగు భాష ఔన్నత్యాన్ని సొంత మాటలలో రాయండి.
3. భువన విజయం రూపకం ఆధారంగా తెలుగు ఘనతను గురించి కరపత్రం తయారుచేయండి?

భాషాంశాలు

పదజాలం

అ) కింది వాక్యాలలో గీతగీసిన పదాలకు అర్థాలు రాసి, వాటితో సొంతవాక్యాలు రాయండి.

1. విద్యార్థి విజ్ఞాన తృప్తి కలిగి ఉండాలి.
2. పిల్లల ఎదుగుదలకు గురువుల దీవెనలు దోహదపడతాయి.
3. సాహిత్యం ఆస్యాదించే అభిలాష కలిగి ఉండాలి.
4. శ్రీకృష్ణదేవరాయలు తెలుగువల్లబుడు.

అ) కింది పదాలు చదివి, వాటికి సరిపోయే నానార్థాలతో జతపరచండి.

అ) బాస ( )	1. జలము, రుచి, వసరు.
అ) చీరు ( )	2. యోగ్యం, శ్రేష్ఠం, క్షేమం.
ఇ) రసము( )	3. పిలుచు, చెలుగు, చీల్చు.
ఈ) లెన్సు ( )	4. ఒట్టు, ప్రమాణం, భావ

ఇ) కింది వాక్యాలను చదివి, పర్యాయపదాలను గుర్తించి రాయండి.

- ఉదా: మేకలకు తోక చిన్నగా ఉంటుంది. కోతికి వాలం అందం. హనుమంతుడు లాంగూలంతో ఎగిరాడు.
1. అమ్మ చూపు ప్రేమకు సంకేతం. అమ్మ ప్రేమకు దృష్టిదోషం ఉండదు. అమ్మ లోకము మనమై ఆలోకనమే.
  2. శంకరి ఆదిశక్తి. పార్వతి కుంజర వాహిని.జగన్మహిని కష్టాలను తొలగిస్తుంది.
  3. మందరగిరిని కూర్చుం మోసింది. తనను తాను కాపాడుకోగలదు కమరం. తాబేలు నీటిలో, భూమిపై తిరుగుతుంది.
  4. శౌరికి సుభద్ర చెల్లెలు. మురారి అర్జునునికి బావమరిది. గోపాలుడు అందరివాడు.

ఈ) కింది వాటికి ప్రకృతి విక్షేపణలు గుర్తించండి.

1. శర్వర	( )	అ) విన్నానం
2. పద్మం	( )	ఆ) చక్కర
3. విజ్ఞానం	( )	ఇ) పద్మం

గ) ఒకే అక్షరంతో వచ్చే వాక్యాల్ని రాయండి.

ఉదా : కాకీక కాకికి కాక కేకకా?

1..... 2..... 3.....

ప్రథమా విభక్తి మీది క,చ,ట,త,ప లకు గ,స,డ,ర,వ లు వస్తే గసడదవాదేశసంధి అని తెలుసుకున్నారు కదా!

గ) కింది గసడదవాదేశ సంధి పదాలను విడదీసి రాయండి.

1. గొప్పవాడు గదా	=	+	.....
2. కొలువునేసి	=	+	.....
3. వాడుడక్కరి	=	+	.....

గ) గసడదవాదేశ సంధి పదాలను కలిపి రాయండి.

1. కూర + కాయలు	= .....
2. కాలు + చేతులు	= .....
3. తలి + తండ్రులు	= .....

ఇ) కింది పదాలకు విగ్రహ వాక్యాలను రాసి సమాపాల పేర్లు రాయండి.

1. రెండు దిక్కులు	.....	= .....
2. అసాధ్యము	.....	= .....
3. పనిపాటలు	.....	= .....

చంపకమాల పద్మ లక్ష్మణాల గురించి తెలుసుకుండాం.

పాతంలోని కింది పద్మపాదానికి గురు, లఘువులను గమనించండి.

న	జ	భ	జ	జ	జ	ర
	ఒ	ఒ	ఒ	ఒ	ఒ	ఒ ఒ
నినుని	నునిను	నినుని	నునిను	నునిను	నునిను	నినునుం

చంపకమాల పద్య లక్షణాలు:-

1. చంపకమాల వృత్తజాతి పద్యం.
2. ఇది నాలుగు పాదాల పద్యం.
3. ప్రతి పాదంలో 21 అక్షరాలు ఉంటాయి.
4. ప్రతి పాదంలో న,జ,భ,జ,జ,జ,ర అనే గణాలు వరుసగా వస్తాయి.
5. ప్రతి పాదంలో 11వ అక్షరం యతి స్థానం.
6. ప్రాం నియమం ఉంది.

పారంలోని చంపకమాల పద్యంలో మిగిలిన పాదాలకు గణ విభజన చేసి, లక్షణాలను సమస్యలుం చేయండి.

వృత్తముప్రాసాలంకారం

కింది వాక్యాలను పరిశీలించండి.

1. వాడు బడికి వడి వడిగా వచ్చాడు.
2. ధీరవీర పరాక్రమ రాకుమార! లేరా పోరు సలుప కదలిరార!
3. విష్ణు రోచిష్ణు జిష్ణు సహిష్ణు కృష్ణు

పై వాక్యాలను గమనించండి. మొదటి వాక్యంలో ‘డ’ అనే హల్లు పలుమార్లు పదే పదే పునరావృత్తమయ్యాంది. రెండో వాక్యంలో ‘ర’ అనే హల్లు పదేపదే పునరావృత్తమయ్యాంది. మూడవ వాక్యంలో ‘ష్ణు’ అనే సంయుక్త హల్లు చాలా సార్లు వచ్చింది. ఇలా ఒక పద్యంలో గాని పద్య పాదంలోగాని ఒకటి లేదా అంతకంటే ఎక్కువ హల్లులు పదేపదే పునరావృత్తమయ్యతే అది వృత్తముప్రాసాలంకారం.

పారంలోని వృత్తముప్రాస అలంకారానికి చెందిన ఉదాహరణలను వెతికి రాయండి.

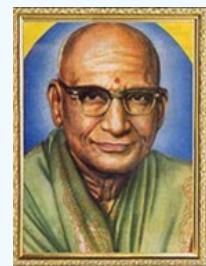

అష్టదిగ్గజ కవుల వివరాలను, వారి రచనలను సేకరించి పట్టికరూపంలో రాయండి

వ.సం	కవి	కాలం	రచనలు
1.	అల్లసాని పెద్దన		
2.	సంది తిమ్మన		

పాతాంత పద్యం

చ. తలచినంతనె తన్నయత్వము కర్కి
 తీపినొందించు పీయూష తెలుగు భాష
 చదివినంతనె మదిలోన సుధలుగురియు
 దివ్య కావ్యసమున్నేష తెలుగు భాష ! - విశ్వనాథ

భావం : తలవగానే తన్నయత్వాన్ని పొందే తీపినిచ్చే అమృతము తెలుగుభాష. చదవగానే ఆనందాన్ని రెట్టింపు చేసే భాష తెలుగుభాష.

సూక్తి : ఆంధ్రత్వము లేని బ్రతుకు నాసింపకుమీ -తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరి

ఈ పాతంతో నేర్చుకున్నవి

1. నాకు నచ్చిన అంశం .....
2. నేను గ్రహించిన విలువ .....
3. సృజనాత్మక రచన .....
4. భాషాంశాలు .....

మార్చి 27వ తేదీని ప్రపంచ రంగస్థల దినోత్సవంగా జరుపుకొంటాం.

ఉపాధ్యాయులకు సూచనలు :

1. మీ పారశాల విద్యార్థుల చేత భువనవిజయ రూపకాన్ని ప్రదర్శింపచేయండి.
2. తేటగీతి, అటవెలది వంటి వద్యాలు విద్యార్థులు రాశేటట్లు ప్రోత్సహించండి.

పాతాంత అంశము

రుబాయిలు

జీవితం బెల్ల బహుశాస్త్ర సేవలందు
 గడిపితి, రహస్యముల చాల గ్రాహ్యమయ్య
 నిప్పుదు వివేకనేత్రంబు విప్పిచూడం
 దెలిసికొంటి నాకేమియుం దెలియదంచు.

ఆదిమధ్యాంత రహితమై యలరుచందు

కాలయవనిక భేదింపఁ గలమె మనము?

ఇటకు నెందుండివచ్చె నింకనెటకుఁ బోవు

బ్రాణియను ప్రశ్న కెవ్వఁడు బదులు సెప్పు? - దుప్పారి రామిరెడ్డి. (పానశాల)

రుబాయి తేటగీతిలా వుంటుంది. దేశీయ ఘంచష్టులో వుంటుంది. నాలుగు పాచాలుంటాయి. వీటిని అర్థపాదములని అంటారు ఒకటి, రెండు, నాలుగవ పాచములకు అంత్యనియమము ఉంటుంది. వేమన పద్మాలలా రుబాయిలలో తత్త్వములు, నీతులు, సంక్లేపించి చెప్పుటకు అనుపుగా ఉంటుంది.

జాతీయాలు-న్యాయాలు

1. అరణ్య రోదన - అరణ్య రోదిత న్యాయం - అడవిలో ఏడ్చుట వ్యర్థం
2. కూస్తున్న గాడెద మేస్తున్న గాడెదను చెరపెనన్నట్లు - అవ్యాపార వ్యాపార న్యాయం
3. సేవకునిదే గుర్రం - అశ్వభృత్య న్యాయం
4. రోలు పోయి మద్దెలతో మొరపెట్టుకొన్నట్లు - ఉలూఖలమండన్యాయం
5. గుణవంతుడగు కుమారుడు ఒక్కడే చాలును - ఎకపుత్ర న్యాయం
6. ముల్లు తీసుకొనుటకు ముల్లే తగునన్నట్లు - కంటక న్యాయం
7. అరటి ఆకు ముల్లుపై పడినా, ముల్లు అరటి ఆకుపై పడినా ఆకుకే ప్రమాదం - కదళీకంటక న్యాయం
8. ఏనుగు మింగిన వెలగపండు లాగున - కరికపిత్త న్యాయం
9. కాకిముక్కున దొండపండు గట్టినట్లు - కాకత్రోటిబింబ న్యాయం
10. బావిలో కప్పు - కూవస్తమండూక న్యాయం
11. గాడిదకేమి తెలును గంధం పొడి వాసన - గార్దభచందన న్యాయం
12. బెల్లం కొట్టిన రాయి అన్నట్లు - గుడోపల న్యాయం
13. ఈ ఊరికి ఆ ఊరెంత దూరమో ఆ ఊరికి ఈ ఊరు అంతే దూరమన్నట్లు - గ్రామదూర న్యాయం
14. నమలిన దానినే మరల మరల నమలుట - చర్యితచర్యణ న్యాయం
15. పులిని జూచి సక్కవాత బెట్టుకొన్నట్లు - చిత్రికాంగజంబుక న్యాయం
16. కడవంత గుమ్మడికాయ కత్తిపీటకు లోకువన్నట్లు - ఘరికకూప్పుండ న్యాయం
17. కాళ్ళు కాలిన పిల్లి విధం - దగ్గపదమూర్జాల న్యాయం
18. నదులన్నింటికిని సముద్రమే ఆధారమన్నట్లు - నదీ సముద్ర న్యాయం
19. ఓడలు బండ్లగుట, బండ్ల ఓడలగుట - సౌకశకట న్యాయం
20. అడుసు తొక్కనేల కాళ్ళు కడుగనేల ? - పంక్రప్పక్కాళన న్యాయం

ఆతిథ్యం

వదవండి - ఆలోచించి చెపుండి

దీనుం దైనను శాత్రవ
డైననున్ శరణనుచు వేదు నపుడు ప్రియత న
మ్యానవని కోర్కె దీర్ఘిన
వాని సుజను డండ్రు బాధులు వసుధ కుమారా!
- పక్కి లక్ష్మీనరసింహ కవి.
ప్రశ్నలు

1. పై పద్యం ఏం చెబుతోంది?
2. ఎవరిని సుజనులు అంటారు?
3. శరణకోరడం అంటే ఏమిటి?

ఉద్దేశం

“అతిథి దేవోభవ” ఇంటికి వచ్చిన అతిథులను గౌరవించాలని వారికి లోటు రాసీయకూడదని, తెలియజేయడం ఈ పాఠం ఉద్దేశం.

నేపథ్యం

భీష్మ పితామహుడు ధర్మరాజుకు ధర్మబోధనలు చేస్తూ మనల్ని శరణ కోరిన వారిని ఆదుకుంటే ఎటువంటి వలితం దక్కుతుందో చెప్పాడు. ఈ కథ పూర్వం రాక్షసమంత్రి శుక్రాచార్యుడు ముచుకుందుడు అనే రాజుకు చెప్పినకథ. ఈ కథ అతిథి మర్యాద, ఆపదలో ఉన్న వారిని ఆదుకోవడం మొదలైన విలువలను చెప్పుంది. ఒక వేటగాడు అడవికి వెళ్లి, పక్కిని వేటాడి తిరిగి ఇంటికి వెళుతుండగా పెద్ద గాలివాన వచ్చింది. దాని వలన వేటగాడు అడవిలో చిక్కుకున్నాడు. చివరకు ఒకచెట్టు కిందకు చేరి, తడిసిన శరీరంతో గజగజ వణక సాగాడు. అప్పుడు ఒక పావురం శరణకోరిన వేటగాడికి ఆతిథ్యం ఇచ్చిన రీతిని ఈ ఘట్టం తెలియజేస్తుంది.

కవి పరిచయం

13వ శతాబ్దం

తిక్కన సోమయాజి

కవిత్రయంలో తిక్కనసోమయాజి రెండవ వారు. ఇంటి పేరు కొట్టరువు. తల్లిదండ్రులు అన్నమ్మ, కొమ్మనులు. తిక్కన నెల్లారును పాలించిన మనుమసిద్ధ ఆస్థానంలో మంత్రిగా ఉండేవారు. నిర్వచనోత్తర రామాయణం. ఆంధ్రమహాభారతం రచించారు. విరాట పర్వం నుండి స్వర్గారోహణ పర్వం వరకు పదిహేను పర్వాలను రచించారు. ఈయన శైలి నాటకీయం. ఈయన బిరుదులు ఉభయ కవిమిత్రుడు, కవిబ్రహ్మ. ప్రస్తుత పార్వ్యభాగం మహాభారతం శాంతి పర్వంలోని తృతీయశాస్త్రం నుండి తీసుకోబడింది.

ఆతిథ్యం

వ. అప్పుక్కి ధ్వంసకుండు శయనంబు ప్రాపించియుండు నమ్మహీరుహంబు కోటరంబున వసియించి యుండునది యొక్క కపోతంబు దనవల్లభ యొటయేని మేతకుంబోయి రాక తడసిన శోకించి. 01

సీ. ఎచట నున్నది యొక్క యింత ప్రాద్ధాకచోట
నుండునే ననుఁ బాసి యుజ్జ్వలాంగి?

యమ్మేను లేకున్న నిమ్మేని కలిమి ని

ర్రథకం బధికానురాగయుక్త
యగు సతిగుణముల దైపించాముష్మిక
సుఖసాధనంబులు సువైపు పతికి
యేకారణంబున నే మయ్యేనో వాన
యేపునఁ దెగియేఁ గానోపు నకట !

తే. నేమి సేయుదు? మందిరం బిపుడు పాడు

వాఱుచున్నది యనుఁగ నప్పులుకు లెల్ల
బోయవలలోన నున్న కపోతి విని మ
నంబు సంతోషపూరమగ్నుంబు గాఁగ.

02

క. పతి మదికి నింత యెక్కిన

యతివ గదా పుణ్యవతి ప్రియూలాపము లీ
గతి వినఁ గాంచిఁ జన్మము

గృతకృత్యం బయ్యే నాకు గెలిచితి జమునిన్.

03

వ. అని యుల్లంబునన యుగ్గడించి పతికిం దన తెఱంగెఱింగించి, మతియు నిట్లనియె.

04

* చ. శరణము సాచ్చినం దగఁ బ్రసన్నతఁ గైకొని రక్షణంబు సా

దరముగఁ జేయు టత్యధిక ధర్మముగా బుధకోటి సెప్పు ; సీ
వరసి మహార్తు వీని శరణాగతు నోపినభంగి నాపదం
బొరయక యుండజేయుము ప్రభూతపు సీతునఁ గొంకు వోయెడున్.

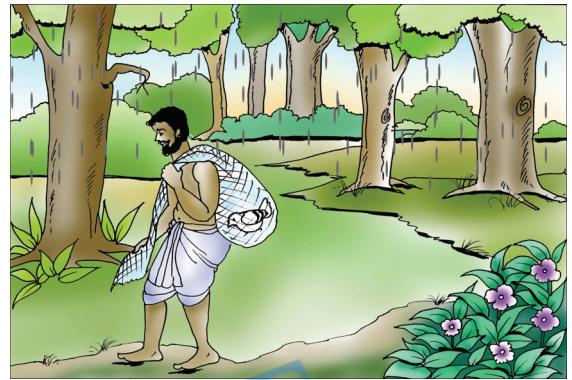
05

క. అని యేర్వద భాషిం

చిన విని శోకము డిగ్గ విడిచి విహగము గరుణం
దనజాతి సెప్పి తగ ని

ట్లనియె మనుజ భాషణముల నా లుభుకుతోన్.

06

క. ‘ఓ యన్న ! డస్పినాండవు

మా యింటికి నతిథి వైతి మనలక నీకుం

జేయవలయు నాతిధ్యం ;

బేయది భవదీపితార్థ మెత్తిం గింపు తగన్’.

07

* చ. అనవుడు నుల్ల మెంతయుం బ్రియంబు వహింపంగం బక్కివెరి సీ

తున సకలాంగకంబులుం బ్రతున్నము లయ్యెడుం దీనిం బాపవే!

యనని విహంగమంబు రయమారంగ నచ్చటి పుల్లలెల్ల ము

కుకునగొని తెచ్చి ప్రోవిడి యకుంతిత మైన దయాగుణంబున్.

08

వ. ఆ పొంత పల్లియకు రయంబునం జని పుల్లతల సంగతంబైన యింగలంబు.

09

క. కొని వచ్చి పుల్ల ప్రోవునం

దనుకంగాం జేసి నెమ్మి దళుకొత్తంగ ని

ట్లను బోయతోడ మే నీ

యనలంబునం గాచికొనుటకై లై మృనఘూ !

10

చ. అనవుడు వాండు గువ్వహృదయం బలరం దనయంగకంబు ల

య్యునలశిఖాకలాపమున నల్లన యల్లన కాంచి శీత బా

ధన ముదుగంగం జేయగం బదంపడి యాంకలి చాలందోం చెం దోం

చిన నెత్తింగించె గువ్వ కది సేయ నుపాయము లేక యాత్మలోన్.

11

వ. వగచి వెలవెలంబాటి తలంచికొని వాని కిట్లనియె.

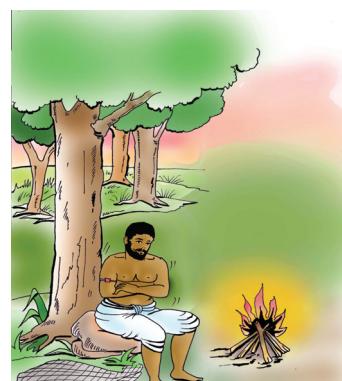
12

తే. ఖగములకు జీవనం బనం గలదె సంగ్ర

హించినట్టీది యాంకలి కేమిట్టెన

మాకు దొరకొన్నం దిందుముగాక ! ట్టెన

నీవు డస్పితి వాతిధ్యనియతి వలయు.

వ. నా శరీరం బాపోరంగా నిచ్చెదం గొనుము

13

14.

క॥ అని పలికి యగ్ని వలగొని

తన దేహము దానిలోనఁ దడయక యిడినం

15

గని బోయి విస్మయంబున

మనమూనఁగఁ గొంతసేపు ప్రమాణప్రియుండెన్

* మ.'కలదే యిమైయి పౌరుషంబు జగతిం గారుణ్య మేపార ని

పులుఁ గిల్లిచ్చునె మేను? నాదు చరితంబుల్ నిందకుఁ బట్టలై

తలఁపన్ వచ్చిన నింత కీ డగునె యేతత్ర్వారతా ఫోర చే

ప్టలు మానంగలవాఁడు ; బక్కి గురువై సంధించే సద్వీధమున్'.
16.

ప్రక్రియ - ఇతిహాసం

ఇతిహాసం అనగా పూర్వమిట్లు జరిగిందని తెలియజెప్పునది. దీనిలో ఇతివృత్తం గతంలో జరిగినదై ఉంటుంది. ఇవి తొల్లిటి కథలు. శ్రీమద్రామాయణం, మహాభారతం ఇతిహాసాలు.

భావాలు :

1. వలలో ఉన్న పాపురంతో వేటగాడు గాలివాన సమయంలో ఒక చెట్టు కింద రాతి మీద వణకుతూ పడుకున్నాడు. ఆ చెట్టు తొర్లో పాపురాల జంట ఉంది. అందులో ఆడ పాపురం మేతకు పోయింది. అది ఎంతకూ రాకపోవడంతో మగపాపురం విచారపడుతూ ..... ఇలా అంది.
2. “నా భార్య ఇంతసేపు ఎక్కడ ఉందో నన్ను వదిలి ఎక్కడా ఉండదు. ఆమె లేని నా బ్రతుకు ఎందుకూ వనికిరాదు. అనుషైన భార్య యొక్క సుగుణాలే భర్తకు ఇహపరాలలో సుఖసాధనాలు కదా.. ఏ కారణాల వల్ల ఏమైపోయిందో ఏమో ? కుండపోతగా వాన కురవడం వలన మరణించిందేమో! నేనేం చేసేది. ఆమె లేని నా ఇల్లు పాడైపోయినట్లున్నది” అని బాధపడుతున్న మగపాపురం మాటలన్నీ వలలో చిక్కిన ఆడపాపురం వింది. అప్పుడు పట్టలేని సంతోషంతో ....
3. భర్త మెప్పు పొందిన భార్య ఎంతో పుణ్యత్వరాలు. నా గురించి అనురాగం కలిగిన నా భర్త మాటలు చెవులారా విన్నాను. ఇక నా జన్మధన్యం అయింది. నేను ఈ రోజు నా మృత్యువుని జయించాను.
4. అని తన మనసులో అనుకుంటూ తన ఉనికి భర్తకు తెలిపి ఇలా అంది.
5. “ఆయకొనమంటూ మన దగ్గరకు వచ్చిన వారిని దయతో ఆదరించాలి. వారిని కాపాడటం కన్న మించిన పుణ్యం మరొకటి లేదు-అని పెద్దలంటారు. ఈ గాలివానలో చిక్కి చలికి వణకుతున్న వేటగాడికి సహాయం చేసి కాపాడు”
6. భార్య మాటలను విన్న మగ పాపురం భార్యకు ఏమైందో? అన్న విచారాన్ని వదిలేసి, వేటగానిపై జాలిపడింది. వేటగానితో ఇలా అంది.
7. ఓ అన్నా !ఈ గాలివానలో సువ్య బాగా అలసిపోయి ఉన్నావు. మా ఇంటికి వచ్చిన అతిధివి. ఆలస్యం కాకుండా నీకు అతిథి మర్యాద చెయ్యాలి. నీకు కావాల్సినది ఏదో చెప్పు అంది.

8. వేటగాడు ఆ పావురం చెప్పినది విని, సంతోషించాడు. “ఈ చలికి నా అవయవాలు వణుకుతున్నాయి. కావున ముందు నా చలని పోగొట్టు” అన్నాడు. ఆ పావురం జాలిపడి దగ్గరలో ఉన్న చిన్నచిన్న పుల్లలను ఏరుకొచ్చి పోగుచేసింది.
9. పక్కనే ఉన్న పల్లెకు వేగంగా వెళ్లి, నివురుగప్పిన నిప్పు కలిగిన చిన్న కర్పుపులను తెచ్చింది.
10. తీసుకువచ్చిన ఆ అగ్గితో చిదుగు పుల్లలను (రెక్కలతో విసిరి) మండేలా చేసింది. సంతోషంతో చలి కాచుకోమని రమ్మని వేటగాడిని పిలిచింది.
11. పావురం సంతోషించేటట్లు వేటగాడు మండే మంటలతో వంటిని మెల్లమెల్లగా చలి కాచుకొని తీర్చుకున్నాడు. అంతలోనే ఆకలి వేసింది. ఆ విషయాన్ని పావురంతో చెప్పాడు. ఆ పక్కికి ఆ సమయంలో వేటగాని ఆకలిని ఎలా తీర్చాలో తోచలేదు. తనలో తాను
12. దుఃఖించి వెలవెలపోతూ తన మనసులో ఏం చేయాలో మననం చేసుకుంటూ ఆ వేటగానితో ఇలా అంది.
13. “మా జీవితాల్లో తిండిని కూడజెట్టడం ఉండదు. ఆకలి వేసినపుడు దౌరికింది తింటాం. నువ్వు ఇప్పుడు బాగా అలసిపోయాడు. తప్పనిసరిగా నీ ఆకలి తీర్చాలి’.
14. “నాకు నేనుగా నీకు ఆహోరమోతాను”.
15. అని చెప్పి ఆ పావురం మంట మట్టు తిరుగుతూ మంటల్లో పడిపోయింది. ఆ దృశ్యాన్ని మాసి వేటగాడు నివ్వేరపోయాడు. కొంచెంసేపు కొయ్యవారిపోయినట్లు ఉండిపోయాడు.
16. లోకంలో ఇలాంటి త్యాగగుణం, అతిథి దర్శం ఎక్కుడైనా ఉంటుందా. నాపై దయతో నా ఆకలి తీర్చాలని తానే నాకు ఆహోరంగా మారింది. నేను ఈ పక్కి జాతికే ద్రోహం చేస్తున్నాను. నా ప్రవర్తనకు నాపై నాకే అసహ్యం పుడుతోంది. ఇతర ప్రాణులకు హని చేయడం హింస కదా. ఇక నుంచి ఏ ప్రాణికి హని కలిగించేవని నేను చేయను. నా వేట వృత్తిని మానేస్తాను. త్యాగానికి, ధర్మబుద్ధికి ఈ పక్కే నాకు గురువు అనుకున్నాడు.

ఇవి చేయండి

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

అ) కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు ఇవ్వండి.

1. పారంలోని పద్మాలను రాగయుక్తంగా పాడండి, వాటి భావాలను చెప్పండి.
2. కథను మీ సాంత మాటల్లో చెప్పండి.
3. కింది పద్మాన్ని చదవండి, ప్రతిపదార్థాన్ని పరిశీలించండి.

చ. ‘శరణము సొచ్చినం దగఁ బ్రసన్నతఁ గైకొని రక్షణంబు సా దరముగఁ జేయు టుత్యధిక ధర్మముగా బుధకోటి సెప్పు నీ వరసి మహోర్తు వీని శరణాగతు నోపినభంగి నాపదం

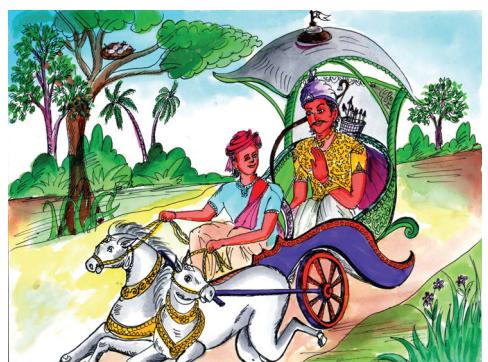
బోరయక యుండుజేయుము ప్రభూతపు సీతునఁ గొంకు వోయెడున్

శరణము + చొచ్చిన్న	=	శరణాగతి పొందగా
తగ్ని	=	బప్పగా
ప్రసన్నతన్	=	దయతో
కైకాని	=	అంగీకరించి
రక్షణము	=	ఆశ్రయం
సాదరముగన్	=	గౌరవముగా
చేయట	=	ఆచరించటం
అత్యధిక ధర్మముగాన్	=	గొప్ప పుణ్య కార్యముగా
బుధ కోటి	=	పండిత సమూహం
చెప్పున్	=	చెబుతారు
నీవు + అరసి	=	నీవు విచారించి
మహా + అర్థన్	=	గొప్ప బాధలో ఉన్న
శరణ + ఆగతున్	=	రక్షణ కోరుతున్న
వీనిన్	=	ఈ బోయవాడిని
ఓమిన భంగిన్	=	చేతనైనంతలో
అవదన్ పొరయక c ఉండన్	=	కష్టాల పాలు కాకుండా
చేయము	=	కాపాడుము
ప్రభూతపు సీతున్న	=	ఎక్కువ అవుతున్న చలితో
కొంకుషోయెడున్	=	అవయవాలు కొంకర్ల పోతున్నాయి

అ) కింది కథను చదివి సంభాషణను చదివి నాలుగు ప్రశ్నలు తయారు చేయండి.

యుద్ధభూమి నుండి వెనుదిరుగుతూ ఉన్న సమయంలో ‘రథం ఆపు !’ అన్నాడు రాజు, ‘ఎందుకని?’ అన్నాడు సారథి, ‘ఆ చెట్లు పైన పక్కి పిల్లలున్నాయి, అవింకా కళ్లయినా తెరవలేదు, అవి కింద పడితే చనిపోతాయి’ అన్నాడు రాజు. ‘వెనుక శత్రువులు తరుముకొస్తున్నారు. వాళ్ళ చేతుల్లో చనిపోతాము!’ అన్నాడు సారథి. ‘బాట చిన్నగా ఉంది. రెండు రథాలు ఈ బాటలో పట్టవు, శత్రువుల రథం ఈ బాటలోకి వచ్చిందంటే ఈ ఒరిపిడికి చెట్ల మీద పక్కి పిల్లలు కింద పడిపోతాయి’. అన్నాడు రాజు. ‘నేను చెబుతున్నాను’ ఆపు అన్నాడు రాజు. ‘నా రాజును కాపాడుకోవడం నా విధి’ అన్నాడు సారథి. ‘విజేత శత్రువులు నన్ను చంపినా నాకిష్టమే గాని,

ఆ రెక్కలు, కళ్ళూ రాని పక్షిపిల్లలు చనిపోవడం నాకిష్టం లేదు' అన్నాడు రాజు. "అన్ని ప్రాణులూ సమానమే. నా ప్రాణం నాకు తీపి నీ ప్రాణం నీకు తీపి. అట్లాగే పక్షి ప్రాణం పక్షికి తీపి. భూత దయ మరువకు, మనం 'ధర్మాన్ని రక్షిస్తే ధర్మం మనలను రక్షిస్తుంది'. తిష్ఠు రథాన్ని వెనక్కు" అన్నాడు రాజు. ఇక కాదనలేక రథాన్ని వెనక్కు రణరంగం వైపుకు తిప్పొడు సారథి. వెనుకకు తిరిగి వేగంగా వస్తుస్ని రాజు, సారథి, రథాన్ని మాసిన శత్రువులు భయంతో పారిపోయారు.

(చందమామ కథలు)

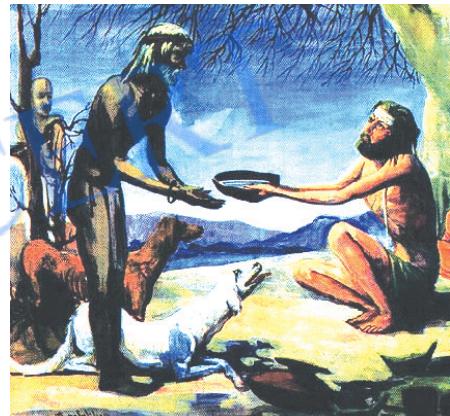
ప్రశ్నలు.

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....

ఇ) కింది కవితను చదివి ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

రంతిదేవు దౌకరాజు

అన్నపానములు లేక చిక్కిపోవ
పాయసాన్నం కలిగ నొకనాడు
పెట్టమని నొకబాటసారి!
సాదరమున సగమునిచెచ్చ
మిగిలిన సగం తినబోవ
మరొక్కరొచ్చాకలనడిగె!
దాని నంత సగమునిచెచ్చ

మిగిలిన సగం తినబోవ

ఇంకొకరొచ్చాకలనడిగె!

మొత్తమిచ్చి మమతపంచె

ప్రశ్నలు

1. రంతి దేవుడు ఎవరు ?
జ. ....
2. రంతి దేవుడు ఎందుకు చిక్కిపోయాడు ?
జ. ....
3. బాటసారి రంతిదేవుని ఏమని అడిగాడు ?
జ. ....

4. మమత పంచదం అంటే ఏమిటి?

జి. ....

ఈ) పారం ఆధారంగా కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

1. త్యాగం పార్యభాగ కవి గురించి రాయండి?
2. ఇతిహస ప్రక్రియ లక్ష్ణాలను గురించి రాయండి?
3. అతిథి మర్యాదను గురించి ఆడ పావురం మగపావురంతో ఏమని పలికింది?
4. పావురం దేహత్వాగానికి పూనుకున్న స్థితిని చూసి, వేటగాడు ఏమనుకున్నాడు?
5. భర్త మాటలు విన్న ఆడపావురం ఏమనుకున్నది?

వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

అ) కింది ప్రశ్నలకు నాలుగు వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి.

1. ఈ పాతానికి అతిథ్యం శీర్షిక తగిన విధంగా ఉందని మీరు భావిస్తున్నారా? ఎందుకు?
2. అతిథులకు మీరు ఎలా మర్యాద చేస్తారో, రాయండి.
3. ఎవరయినా ఆపదలో ఉంటే వారికి మీరు ఎలా సహాయపడతారో రాయండి.

ఆ) కింది ప్రశ్నలకు ఎనిమిది వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి.

1. పార్యభాగ సారాంశాన్ని సాంత మాటల్లో రాయండి.
2. కపోతము, వేటగాని మధ్య జరిగిన సంభాషణ రాయండి.
3. జంతువులు / పక్కల సంరక్షణకు కృషి చేస్తున్న వారిని ప్రశంసిస్తా రాయండి.

భాషాంశాలు

పదజూలం

అ) గీత గీసిన పదానికి అర్థం రాసి, సాంత వాక్యాలలో రాయండి.

1. బుధుల మాటలే పిల్లలకు శ్రేయస్కరం

2. మా మందిరంలో విహంగం గూడుకట్టుకుంది

3. కపోతం, మేతకు వెళ్లిన భార్యను తలుచుకొని శేకంలో మునిగింది.

4. జన్మము కృతకృత్యంబయ్య.

అ) కింది పదాలను, సరియైన నానాభాలతో జతపరచండి.

1. అంగం	( )	అ) ధర్మం, శుభం, మోక్షం
2. విహంగం	( )	ఆ) అవకారం, మాలిన్యం, తప్పు
3. శ్రేయం	( )	ఇ) సిగ, కిరణం, మంట
4. శిఖి	( )	ఈ) పక్కి, బాణం, మబ్బు
5. కీడు	( )	ఉ) అవయవం, భాగం, శరీరం

ఇ) కింది గీతగీసిన పదాలకు పర్యాయ పదాలను గుర్తించి రాయండి.

1. పులుగులు	వంటల్ని నాశనం చేసే పురుగుల్ని తింటాయి.	( )
అ) పక్కి, విహంగం	ఆ) పులుపు, పులుసు	ఇ) దేగ, రాబందు
2. గురువు బోధన శిష్యుని	<u>అంతరంగంలో</u> నిలుస్తుంది.	( )
అ) హృదయం, మనస్సు	ఆ) సొరంగం, తరంగం	ఇ) లోపల, బయట
3. వర్షంలో తడిసిన వేటగాని	<u>దేహం</u> చలికి వణికింది.	( )
అ) కరుణ, కారుణ్యం	ఆ) శరీరం, కాయం	ఇ) కన్ను, చెవి
4. ధరణికి హరితహోరాలు	<u>వృక్షాలు</u>	( )
అ) గాలి, నీరు	ఆ) భూరుహం, క్షూజం	ఇ) పువ్వు, కాయ

ఈ) కింది ప్రకృతి, వికృతులను జతపరిచి రాయండి.

1. త్యాగం	( )	అ) గుణము
2. యముడు	( )	ఆ) సుఖము
3. గొనము	( )	ఇ) చాగం
4. సుగము	( )	ఈ) జముడు

ఉ) కింది పదాలకు వ్యుత్పత్తురాలు రాయండి.

1. అతిథి _____
2. మహీరుహము _____
3. శరీరం _____
4. పక్కి _____

అ) కింది ఆధారాలతో గళ్నన పూరించండి.

1		2			3		4
5			6				
		7				8	9
				10			
11			12				

ఆడ్సం

- కిరాతునికి మరో పేరు (4)
- “కపోతము” పురుష వాచక పదం అయితే ట్రై వాచకపదం? (3)
- వేటగాడిని ప్రేమగా పాపురం ఇలా పిలిచింది (2)
- మాట్లాడతానని ఇలా అంటారు(3)
- పాపురాన్ని వలనుండి వదిలితే, ఆ పాపురానికి ఇది వస్తుంది(2)
- పుల్లలు కాలిపోయాక ఇది మిగులుతుంది.(2)
- ‘విడవక’ ‘అనే అర్థంతో వాడేపదం (4)
- ‘వస్తాడు’ అనే పదానికి వ్యతిరేకపదం తికమకగా పడింది(2)
- “కా”ను విభజిస్తే ఇలా అపుతుంది.

నిలపు

- వానతోపాటు ఇది వచ్చింది(2)
- కపోతానికి ఈ గుణముంది(3)
- భార్యను ఇలా అంటారు, కింది నుంచి పైకి(2)
- ‘అనగానే’ అనే అర్థం వచ్చే పదం(4)
- బాషపు ఉండాల్చింది.(2)
- నెలంతా పనిచేస్తే ప్రతిఫలాన్ని ఇలా పిలుస్తారు(2)
- మంచాలలో ఇదో రకం (3)
- వేటగానికి చలికాగాకా ఇది వేసింది. కింద నుండి పైకి(3)
- “నా” అనే పదానికి బహుపచనం(1)

వ్యాకరణంశాలు

అ) కింది పదాలను విడదీసి సంధి పేరు రాయండి.

1) ఉజ్జులాంగి =.....

2) ఇట్లనియో =.....

3) మందిరంబిపుడు =.....

4) అత్యధికం =.....

ఆ) కింది పదాలను విడదీసి సంధిపేరు రాయండి.

1. ప్రాద్ధాకచోట		
2. అధికానురాగం		
3. ప్రియాలాపం		
4. శరణాగతుడు		
5. సకలాంగములు		

సరళాదేశ సంధి

ఇచ్చెదన్ + కొనుము	→	ఇచ్చెదన్ + గొనుము	→	ఇచ్చెదగొనుము
సాదరముగన్ + చేయు	→	సాదరముగన్ + జేయు	→	సాదరముగజేయు
చేసెన్ + టక్కు	→	చేసెన్ + డక్కు	→	చేసెండక్కు
సాచ్చినన్ + తగ	→	సాచ్చినన్ + దగ	→	సాచ్చినందగ
ననున్ + పాసి	→	ననున్ + బాసి	→	ననుంబాసి

పై ఉదాహరణలో ఘ్రార్పించాలి చివరన ఉన్న ద్రుతాలకు పర పదాల మొదటి అక్షరాలుగా ఉన్న క, చ, ట, త, ప, అను పరుషాలు పరమౌతాయి. ద్రుత ప్రకృతికము మీది పరుషములకు సరళములగు

పరుషాలు : క, చ, ట, త, ప,
 ↓   ↓   ↓   ↓
 సరళాలు : గ, జ, డ, ద, బ,

పై పట్టికలో చూపిన విధంగా పరుషాల స్థానంలో సరళాలు ఆదేశంగా వచ్చాయి. అలా వచ్చిన ఆదేశ సరళాలకు ముందున్న ద్రుతాలకు సూత్రం : ఆదేశ సరళాలకు ముందున్న ద్రుతమునకు బిందు, సంశేషలు విభాషనగు
 అను సూత్రం వలన ఖండ బింధువు, ఘ్రార్పింధువు, సంశేషలు విభాషగా వచ్చి అయి విభాగం మూడులోని రూపాలు ఏర్పడతాయి.

జ) కింది పదాలకు విగ్రహ వాక్యాలు రాసి, సమాసం పేర్లు రాయండి.

1. సతిగుణములు =.....
2. నుఱుసాధనములు =.....
3. పక్షిగురువు =.....
4. శరణాగతుడు =.....

ఈ) కింది పద్య పాదాలకు గురు, లఘువులు గుర్తించి, పద్య లక్షణాలను రాయండి.

1. శరణము సాచ్చినం దగ బ్రిసన్నత గైకొని రక్షణంబు సా
2. అనవుడు నుల్ల మెంతయు బ్రియంబు వహింప గ బక్కివైరి సీ

ఉ) క్రింది వాక్యంలో అలంకారాన్ని గుర్తించి లక్షణంతో సమస్వయం చేయండి.

1. మంచి మాటలు మాణిక్యాలవలె చెవులకు అలంకారాలౌతాయి.
2. ఆమె ముఖం చంద్రబింబం వలె ప్రకాశిస్తున్నది.

ప్రాజెక్టు పని

త్యగ గుణాన్ని తెలిపే కథలను సేకరించి తరగతి గదిలో ప్రదర్శించండి.

పారాంత పద్యం

కొంచెమైనను తగఁబంచి కుడువ మేలు

వనుల యెడ దుఃఖమోర్చి యుల్పంబు సుఖము

ననుభవించుట హితము, శత్రువునకునైన

నిచ్చుటయ లెస్సు యడిగిన యెడ నృపాల! - తిక్కన

భావం : తనకున్నది కొంచెమే అయినా మరొక ప్రాణితో దాన్ని పంచుకొని అనుభవించటం మేలైన పద్ధతి. కార్యాలు సాధించే క్రమంలో కలిగే శారీరక కష్టం, మానసిక వేదన సహించి, శ్రమించి పొందే అల్పసుఖమే అయినా సంతృప్తిగా అనుభవించడం హితకరం. అడిగినవాడు శత్రువైనా కోరిన దానిని ఇవ్వటమే మంచిది.

సూక్తి : జీవులన్నీటిపై జాలి చూపిన వాడే గొప్పవాడు

- బుద్ధుడు

ఈ పాఠంలో నేర్చుకున్నవి

1. నాకు నచ్చిన అంశం .....
2. నేను గ్రహించిన విలువ .....
3. సృజనాత్మక రచన .....
4. భాషాంశాలు .....

మాతృదేవో భవ ! పితృదేవో భవ ! ఆచార్యదేవో భవ ! అతిథిదేవో భవ ! -ఉపనిషత్తసూక్తి

ఉపాధ్యాయులకు సూచనలు :

- 1) ఈ పాఠాన్ని విద్యార్థులచే నాటకీకరణ చేయించండి.
- 2) రంతిదేవుని వృత్తాంతాన్ని పిల్లలకు వివరించండి.
- 3) భారతంలో చిన్న కథలు - పుస్తకంలోని కథలు చదివించండి.

మేటి పద్మం

కూటీకిం గాకులు కూసెను

వేటావల మూడకగూడి ! యేదువ దొడగెన్

కాలీకిం గుళ్లు చేరెను

తేటవరపు పోతరాజు ! లేదా ! లేదా !

- హస్యకథంబం నుండి సేకరణ

పాతాంత అంశము

వెదకబోయిన తీగ కథ

ఒక గ్రామంలో ఒక ధనవంతుడు ఉండేవాడు. అతడు ధనంలో కుబేరుడంతటివాడు. ఒకసారి అతని వీపులో చిన్న గాయం అయ్యి పుండుగా మారింది. మొదట ఆయన తనకు తెలిసిన చిట్టా వైద్యాలు ఎన్నో చేశాడు. కానీ, ఏ మాత్రం తగ్గుకుండా ఆ పుండు మరింత పెద్దదయింది.

ఆ ధనవంతునికి ఒక కొడుకున్నాడు. తండ్రి పుండును మాన్మించేందుకు ఎంతో మంది వైద్యులను రప్పించి వైద్యం చేయించాడు. ఘలితం దక్కలేదు. వీపులో పుండు ఎప్పటిలాగే ఉండి ఆయన్ను తీవ్ర అస్పష్టతకు గురి చేయసాగింది. పెద్ద పెద్ద వైద్యులు సైతం ఆ పుండును మాన్మించడానికి ప్రయత్నించి విఫలమయ్యారు.

ఇదిలా ఉండగా ఒకరోజు ఆ ఊరికి ఒక మునీశ్వరుడు వచ్చాడు. ఆయన ఎంతో మహిమ కలవాడని విన్న ధనవంతుని కొడుకు ఆయన్ను కలుసుకొని తన తండ్రి విషయం చెప్పి “మీరు తపస్యంపన్నులు ఎలాగైనా మా తండ్రిగారి పుండును మాన్మించి ఆయన బాధను నివారించండి” అని వేదుకున్నాడు. మునీశ్వరుడు సరేనని అతనితో ఇంటికి వెళ్లాడు. చాలా సేపు ధనవంతుని పుండును పరిశీలించి ఈ పుండు మామూలు ఔషధాలకు లొంగేది కాదు. దీన్ని నయం చేయడానికి ఒక తీగ ఆకులు పనిచేస్తాయి. సాధారణంగా ఆ తీగ దట్టమైన అడవులలోను, పర్వత ప్రాంతాలలోను లభిస్తుంది. ఆ తీగ ఆకులను తెచ్చి వాటి పసరును పుండు మీద పోస్తే కొద్దిరోజుల్లోనే మానిపోతుందని చెప్పి, ఆ తీగ ఆకులు ఎలా ఉంటాయో, దానిని ఎలా గుర్తించాలో వివరంగా చెప్పాడు.

ధనవంతుని కుమారుడు ఆ తీగ ఆకులను తీసుకొని రావడానికి ప్రయాణమయ్యాడు. తనకు కావలసిన ఆహార పదార్థాలను సమకూర్చుకొని, మునీశ్వరుని ఆశీర్వాదం పొంది బయలు దేరాడు. ఇంటి నుండి కొంత దూరం వెళ్లాడు. అక్కడ అతనికి రెండు వైపులా దట్టంగా పెరిగిన మొక్కలు కనిపించాయి. అతడు వాటి మధ్య నుండి ముందుకు నడుస్తుండగా అతని కాలికి ఏదో తీగ చుట్టుకొంది. వెంటనే అదుపు తప్పి దభీలుమని కింద పడిపోయాడు. తన కాలికి తగిలిన ఆ తీగను పరిశీలనగా చూశాడు. మునీశ్వరుడు చెప్పిన ఆనవాళ్లకు ఆ తీగ సరిగ్గా సరిపోయింది. వెంటనే ఆ తీగను తీసుకొని వెనక్కి వెళ్లి మునీశ్వరునికి విషయం చెప్పి ఆ తీగను చూపించాడు. అప్పుడు మునీశ్వరుడు “మనకు కావలసిన తీగ ఇదే ! నువ్వు ‘వెదకబోయిన తీగ నీ కాలికే తగిలింది’ అని ఆ తీగ ఆకుల పసరుతో ధనవంతుని పుండుకు చికిత్స చేశాడు. వారం రోజుల్లోనే ధనవంతుడు కోలుకున్నాడు. పుండు మానిపోయింది. అప్పటినుండి “వెదకబోయిన తీగ కాలికి తగిలినట్లు” అన్న సామెత వాడుకలోకి వచ్చింది.

కళా వారసత్వం

భారతదేశం కళలకు పుట్టినిల్లు, ఆ కళలలో మన సంస్కృతి సంప్రదాయాలు ప్రతిచింబిస్తాయి. భిన్నత్వంలో ఏకత్వం కలిగిన విశిష్టదేశం భారతదేశం. ఆ విశిష్టతే ప్రపంచదేశాలలో భారతదేశాన్ని ప్రత్యేక స్థానంలో నిలబెట్టింది. భారతదేశపు గొప్ప వైవిధ్యాన్ని అన్ని రాష్ట్రాల ప్రజలు అవగాహన చేసుకోవాలి. అన్ని ప్రాంతాల ఆచారాలను అభినందించాలి. దాని కోసం రూపొందిన కార్యక్రమం ‘ఏక భారత్ శ్రేష్ఠ భారత్’. ఇది జాతీయతా భావాన్ని పెంపొందిస్తుంది. భారతదేశ సమగ్రతను, ఐక్యతను బల్లోపేతం చేస్తుంది. ఇందులో భాగంగా వివిధ రాష్ట్రాల కళాసంప్రదాయాన్ని తెలుసుకోవాలి. కళలు అరవైనాలుగు రకాలు. ఈ కళలలో కొన్ని శాస్త్రీయకళలయితే కొన్ని జానపద కళలు. వీటిలో అయిదించిని లవితకళలుగా పేర్కొంటారు. అవి చిత్రలేఖనం, శిల్పం, సంగీతం, సాహిత్యం, నాట్యం. లలిత కళలు మనిషికి అలోకిక ఆనందాన్ని కలిగిస్తాయి. మనిషిని ఉన్నత స్థితికి నడిపిస్తాయి. అటువంటి లవితకళలో, సంగీత సాహిత్యాల సమాచౌరకళగా విరాజిల్లుతున్నది నాట్య కళ. ఇది మన కళాసంస్కృతికి సమున్వత స్థానం కల్పించింది. కుల, మత, ప్రాంతీయాలకు అతీతంగా నిలుస్తోంది. జాతీయసమైక్యతను చాటి చెబుతోంది. కొన్ని నాట్యరీతులు మనదేశంలో ఎక్కడ ఉధ్వవించాయో నేటి తరం తెలుసుకోవలసిన ఆవశ్యకత ఉంది. ఈ కళావారసత్వమే భారతీయులకు నిజమైన ఆస్తిపాస్తులు. ఈ కళారూపాల వలన విజ్ఞాన సంపద, ఆధ్యాత్మిక బౌస్త్ర్యం తెలుస్తుంది. మన రాష్ట్రశాస్త్రీయ స్త్ర్యం అయిన కూచిపూడి గురించి గత తరగతులలో తెలుసుకున్నాం. ఇప్పుడు ఇతర రాష్ట్రాలలో నాట్యరీతుల గురించి తెలుసుకుందాం. ఏప్రిల్ 29వ తేదీని అంతర్జాతీయ స్త్ర్యదినసోత్సవంగా జరుపుకొంటాం.

భరతనాట్యం

భారతదేశంలో అతి ప్రాచీనమైన స్త్ర్యం భరతనాట్యం. ఇతర శాస్త్రీయ స్త్ర్యాలకు తల్లివంటిది. ఇది తమిళనాడులో ఆలయ స్త్ర్యం నుండి ఉధ్వవించిన స్త్ర్యరూపం. భరతముని పేరుతో పుట్టి ప్రసిద్ధి గాంచినది భరతనాట్యం.

తమిళనాడు తంజావూరులో నట్టువనార్లు, దేవదాసీలు ఈ కళకు పోషకులుగ చెబుతారు. భ- భావం, ర-రాగం, త- తాళం అనే మూడు ప్రాథమిక స్త్ర్య కళాంశాలను భరతనాట్యం చక్కగా మేళవిస్తుంది. ఇందులో స్త్ర్యభంగిమలతో పాటు 64రకాల, హాస్త, పాదకదలికలు ఉన్నాయి. పురాతన దేవాలయాల మీద శిల్పాలు భరతనాట్య భంగిమలలో నాట్యం చేస్తున్నట్లుగా ఉంటాయి. కాంచీపురం శివాలయంతో పాటు, అనేక పురాతన హిందూ దేవాలయాల పై వివిధ భంగిమలలో శివుని శిల్పాలు తీర్చిదిద్దబడి ఉన్నాయి. చిదంబరంలోని

నటరాజ దేవాలయంలో తూర్పు రాజగోపురం 108 భరతనాట్య భంగిమలను వర్షించే శిల్పాలతో విరాజిల్లుతోంది. వీటిని నాట్యశాస్త్రంలో కరణాలుగా సూచిస్తారు. బాధామీ గుహలలో శివుని శిల్పానికి ఉన్న 18 చేతులు భరతనాట్యం లోని హస్తముద్రలను తెలియజేస్తాయి. నాట్యశాస్త్రం ప్రకారం భరతనాట్యం మూడువిధాలుగా ఉంటుంది. అవి సృతం, సృత్యం, నాట్యం. సృతం అంటే శరీర అవయవాల కదలిక. సృత్యం అంటే రస భావాలతో అభినయ ప్రధానమైన సర్తనం. నాట్యం అంటే సృత, సృత్య సమేళనం. అవయవాల ద్వారా అభినయం చేస్తూ ప్రేక్షకులకు తాము ప్రదర్శించే విషయాలను అర్థమయ్యేలా చూపడమన్నమాట.

దేవదాసీలు అనే ఆలయసృత్యకారిణులు ఈ సృత్యం ప్రదర్శించేవారు. దేవదాసీ అంటే భగవంతునికి దాసీలు లేదా సేవకులుగా అంకితం చేయబడినవారు. భరతనాట్య సర్తకి వప్రధారణ హిందూ వధువు మాదిరిగా ఉంటుంది. ప్రత్యేక పద్ధతిలో చీర ధరిస్తారు. సంప్రదాయ ఆభరణాలతో అలంకరించుకుంటారు. కళ్ళకు కాటుక, అభినయించడానికి తగినట్లు తీర్పుకుంటారు. లయబద్ధంగా సర్తించడానికి కాళ్ళకు గజ్జెలు కట్టుకుంటారు. చేతులకు గోరింటాకు, కాళ్ళకు పారాణితో శోభిల్లుతూ, ఆహార్యం తోనే ఆకట్టుకునే విధంగా అలంకరణ ఉంటుంది. భరతనాట్యానికి సంగీతం కర్రాటక శైలిలో ఉంటుంది. 1798 నుండి 1832 వరకు తంజావూరును పాలించిన సర్హేజీ కాలంలో పోనయ్య, వడివేలు, శివానందం, చిన్నయ్య అనే నలుగురు నట్టువార్లు ఆధునిక భరతనాట్యాన్ని రూపొందించారు.

పాశ్చాత్యల వలసలతో క్లిష్టించిన ఈ నాట్యకళకు శాస్త్రీయ కళాకారుడైన ‘కృష్ణయ్యర్’ మద్రాస్‌లో మ్యాజిక్ అకాడమీని స్థాపించి, భరతనాట్యానికి తిరిగి జీవం పోశారు. భరతనాట్యంలో ప్రఖ్యాతి గాంచిన నాట్యగురువు ‘మీనాక్షి సుందర పిశ్చై’. అతని శిష్యులలో ఒకరైన ‘రుక్మిణీదేవి అరుండేల్’ శాస్త్రీయ సృత్యపునరుద్ధరణకు కృషి చేశారు. ఆమె అనేక భరతనాట్యం ప్రదర్శనలు ఇచ్చారు. ఎన్నో జాతీయ అవార్దులను, పద్మ విభూషణ పురస్కారాన్ని పొందారు. భారతీయ శాస్త్రీయ సృత్యాలు నేర్చుకోవడానికి వచ్చిన ఆమెరికన్ డ్యాన్సర్ ‘ఎస్టేరు షర్మాన్ గారు తన పేరును రాగిణి దేవిగా మార్పుకొని’ భరతనాట్యాన్ని అంతర్జాతీయంగా విస్తరింపజేయడానికి కృషి చేస్తున్నారు.

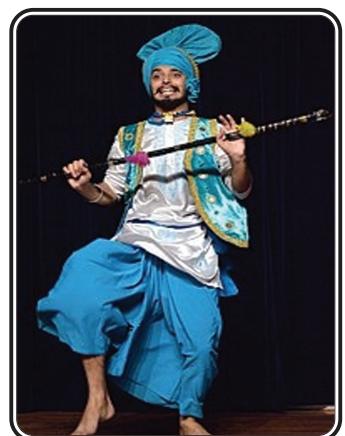
బాల సరస్వతి, మృణాళీని సారాభాయ్, పద్మ సుబ్రహ్మణ్యం, అలార్యోల్ వల్లి, యామినీ కృష్ణమూర్తి, అనిత రత్నం వంటి భరతనాట్య కళాకారులు వారి ప్రదర్శనలతో భరతనాట్యాన్ని విశ్వవ్యాప్తం చేశారు.

భాంగ్రా నుత్కం

అబ్ అంటే నది. పంచ అంటే అయిదు. జీలం, చీనాబ్, రావి, బియాన్, సట్లెజ్ అనే ఐదు నదులు ప్రవహించే ప్రదేశం కాబట్టి పంజాబ్ అని పేరు వచ్చింది. పంజాబ్ వ్యవసాయానికి చాలా అనువైన ప్రాంతం. అక్కడ ప్రజలు ఎక్కువగా వ్యవసాయం మీద ఆధారపడి జీవిస్తారు. వీరు పంట రాబడి ఆనందంలో ఈ సృత్యం చేస్తారు.

పంజాబులో పుట్టిన రైతుల సృత్యం భాంగ్రా. భాంగ్రా అనేది పంజాబ్ లో వివిధ జానపద సృత్యాల సమేళనంగా చెప్పవచ్చ. సింధు నాగరికత ప్రాంతంలో పుట్టిన అతిప్రాచీన సృత్యం భాంగ్రా. ‘భాంగ్రా’ జననాట్యంగా పిలవబడుతుంది.

బాధలు అన్ని మరిచిపోయి చేసే సృత్యంగ భాంగ్రాని పేర్కొంటారు. ఈ నాట్యం చేస్తున్నప్పుడు ప్రతి ఒక్కరూ ఇది నా నాట్యం అని భావిస్తా చేస్తారు. పంజాబులోని కథలను వివరించే చిన్నపాటలకు సైతం ఈ సృత్యం చేస్తారు. భాంగ్రా

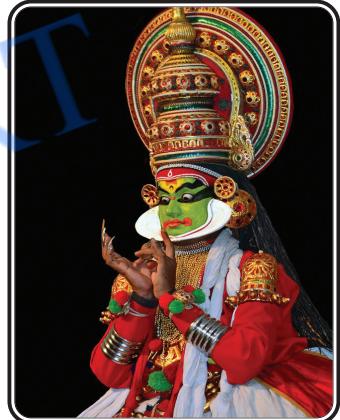

పాటలు ప్రేమ, దేశభక్తి, పండగల ఇతివ్యత్తాన్ని కలిగి ఉంటాయి. ఈ నృత్యాలలో ‘సమ్మి’, ‘రుమ్మర్’, ‘లుడ్ది’, ‘గిద్ద’, ‘ధమాల్’ ‘సియాల్చైటి’ వంటి విభిన్న రీతులున్నాయి. రుమ్మర్, ధమాల్ నృత్య రీతులను ప్రామాణిక భాంగ్రాగా పేర్కొంటారు. సియాల్చైటి నృత్యం ఒంటి కాలితో ప్రదర్శింపబడుతుంది.

జలియన్ వాలాబాగ్ సంఘటన దేశాన్ని స్వాతంత్ర్యంవైపు కదంతొక్కించింది. దేశం అంతటా భాంగ్రానృత్యం ద్వారా స్వాతంత్ర్యకాంక్ష రగులుగొల్పారు. ఈ విధంగా భాంగ్రా చురుకుగా వ్యాపి చెందింది. భాంగ్రా లో డోలు వాయిద్యానికి ప్రత్యేక స్థానం ఉంది. డోలు రెండు వైపులా భాంగ్రా బీటను సృష్టిస్తుంది. భాంగ్రా నృత్యకారులు రకరకాల రంగురంగుల దుస్తులు ధరిస్తారు. మగవారు తలపాగా, అడవారు చున్ని తప్పనిసరిగా ధరిస్తారు. భాంగ్రా నృత్యంలో రుమాలు ప్రత్యేక ఆకర్షణగా చెప్పవచ్చు. రుమాలు మణికట్టు చుట్టూ సంప్రదాయకంగా కట్టబడి ఉంటుంది. రుమాలు చేతికదలిక తెలియజేస్తూ ప్రేక్షకుల దృష్టిని ఆకర్షిస్తుంది. విదేశాలలో హిరపడిన పంజాబీలు భాంగ్రాను ప్రపంచవ్యాప్తంగా విస్తరింప చేశారు. పాశ్చాత్యసంగీతంలో సైతం భాంగ్రా ప్రభావాన్ని చూపిందని చెప్పవచ్చు. లండన్లో భాంగ్రా సంగీతం బాగా ప్రాచుర్యం పొందింది. ఉత్తరామెరికా అంతటా ప్రత్యేకమైన భాంగ్రా పోటీలు జరిగాయి. ఈ విధంగా భాంగ్రా విదేశాలలో సైతం జనాదరణ పొందింది. భాంగ్రాలో అడవారి నాట్యాన్ని ‘గిద్ద’ అని అంటారు. మొదట ఈ నాట్యాన్ని మగవారు మాత్రమే చేసేవారు. ఇప్పుడు ట్రీలు కూడా చేయడం వల్ల ‘భాంగ్రా’ ‘గిద్ద’ అని వేరుచేయడం జరిగింది. పంజాబీలో పుట్టిన భాంగ్రా ప్రపంచం మొత్తాన్ని ఉప్రాతలూగిస్తున్నది.

కథాకళి

ఇతిహాస కథలను ఆడుతూ చేపే నృత్యమే కథాకళి. నృత్యంగా కథాకళిలో ప్రతి భావం మానవ ప్రవర్తనను మార్పడానికి, ఆధ్యాత్మికతను సాధించడానికి వేదికవుతుంది. కథాకళి సంస్కృత కావ్యాలలో దాగివున్న రహస్యాన్ని వెలికించింది. ఈ రహస్యాన్ని విస్తృత సమాజానికి అందుబాటులోకి తెచ్చింది. కేరళ రాష్ట్రానికి చెందిన శాస్త్రీయ నాట్యకళారీతి కథాకళి. కథ అంటే కథ, కళి అంటే ఆట. కథల ఆట అని చెప్పవచ్చు.

17 శతాబ్దానికి చెందిన వెట్టత్తురాజు కథాకళికి మెరుగులు దిద్దాడు. రాజు కథాకళికి ముఖ్యమైన ఘుట్టలను పరిచయం చేసాడు. కొట్టారక రాజు ఆలయ ప్రాంగణంలో ప్రదర్శించే నాటకాలను స్థానిక ప్రజలకు అందుబాటులోకి తెచ్చారు. ఈ విధంగా ఇతిహాసాలలో పవిత్రకథలు ప్రజలకు చేరువయ్యాయి. 17వ శతాబ్ది చివరిలో ‘కళియోగం’ అనే కథాకళి బృందాలు స్థాపించబడ్డాయి. ఈ బృందాలు కేరళలోని దేవాలయాలలో కథాకళి నృత్య రూపకాన్ని ప్రదర్శించేవి.

ఇందులో కళాకారులు రామాయణం, మహాభారతం మొదలైన ఇతిహాసాల నుంచి, పురాణాలనునుంచి పాత్రాలను ప్రదర్శిస్తారు. కళాకారులు ధగధగ మెరిసే ఆభరణాలు, కిరీటాలు, దుస్తులతో ఆకట్టుకుంటారు. వివిధ రకాలైన పాత్రాలకు వివిధ సంకేతాలతో కూడిన మేకవ్ వేసుకుంటారు. మానవులు, దేవతలు, రాక్షసులు మొదలయిన రూపాలను ప్రదర్శించడానికి వివిధ రకాలైన దుస్తులను, అలంకరణ సామగ్రిని వాడతారు. ఈ కళ కున్న ప్రత్యేకత ఏమిటంటే కళాకారులెవరూ నోరు తెలిచి మాట్లాడరు. కథనంతా హవ భావ ప్రకటనల తోనూ, చేతి సంజ్ఞలతోనూ ప్రకటింప చేస్తారు. ముఖంలో కనిపించే చిన్న, పెద్ద కదలికలు, కనుబోమలు, కను గుడ్లు, ముక్కు చెంపలు, గడ్డం మొదలైన వాటిని సూక్షంగా నేర్పగా కదలిస్తూ వివిధ భావాలను ప్రకటిస్తారు. భావ ప్రకటన ఆవశ్యకతను బట్టి ఏ అవయవాలను కదిలించాలన్నది ప్రదర్శించడానికి వివిధ రకాలైన దుస్తులను, అలంకరణ సామగ్రిని వాడతారు.

300 సంచారాలు కథాకళికి భాసటగా నిలిచిన ‘నంబూద్రి’ కుటుంబానికి చెందిన ఓలప్పుమన్న ఈ కళకు ఆదరణను పెంచారు. కథాకళి యొక్క సంస్కృతిని పాశ్చాత్యులకు అందించడానికి బార్ధరా విజయకుమార్, కళామండలం విజయకుమార్ కలని “కళా చేతన కథాకళి” అనే సంస్కరు స్థాపించారు. - బ్రిటన్ లోని అన్ని వయసులవారికి శాస్త్రీయ కథాకళిని అందించడానికి వారు 30 సంవత్సరాలు కృష్ణచేసారు. కథాకళిలోని అద్భుతమైన దుస్తలు, అలంకరణతో కథాకళి ప్రత్యేకమైనదిగా చెప్పాచ్చు. సున్నితమైన గానంతో, శక్తిమంతమైన నటనతో ప్రపంచం నలుమూలలు ఆకర్షించే విధంగా అలరారుతోంది కథాకళి.

గుస్సాడినుత్కం

రాజగోందులకు దీపావళి పెద్ద పంచగ. చలికాలం ప్రారంభమయ్యేసరికి పంటలనీ చేతికి వచ్చి వుంటాయి. తాము చెమటోట్టి చేసిన కష్టం, ధాన్యలక్ష్మీగా నట్టింట చేరి వుంటుంది. గోందులందరూ ఆటపాటలతో కాలక్షేపం చేసే రోజులు ప్రారంభమౌతాయి. రకరకాల వప్రాభరణాలు వేసుకుని, యువజనులు సంగీతవాయిద్యాలతో అతిధులుగా పొరుగు గ్రామాలకు తరలి వెడతారు. కొమ్ములూడుతూ. తమ్మెట్లు వాయిస్తూ యాత్రలు సాగిస్తారు. గోందుల పురాణ గాథలలోని “దండారియారోడ్, సిసిసెర్యారోడ్” అనే కథానాయకులను అనుసరిస్తూ ప్రతి సంవత్సరం నృత్యాలు చేస్తారు.

గోందు యువకులు 20 నుంచి 40 మంది దాకా చేరి చేసే దండారీ సృత్యంలో గుస్సాడి నృత్యం ఒక భాగం. దీపావళి నెలలో సంప్రదాయ పద్ధతిలో ఈ సృత్యం జరుగుతుంది. పోర్చుమినాడు. కార్యక్రమం ప్రారంభమౌతుంది. చతుర్ధశి వరకూ జరుగుతుంది. గుస్సాడి నర్తకునికి కావలసిన సామగ్రిలో ముఖ్యమైనది నెమలిపింథంతో తయారుచేసిన తలపాగా. ఇందులో గొత్తెపోతు కొమ్ములను కూడా అమర్యతారు. కృత్రిమ గడ్డలు, మీసాలతో వేషం కడతారు. మేకతోలు కప్పుకుంటారు. ఇక వాయిద్యాలు, దప్పు, తుడుము, హిఁఁ, బాకా, కలికాయ్ (తప్పెటు) మొదలైనవి బృందానికి మఱారునిస్తాయి. సంగీతవాయిద్యాలను, గుస్సాడి సృత్యపరికరాలను గోందులు పరమపవిత్రంగా భావిస్తారు. నాట్యరంభానికి ముందు వాటికి పూజ చేస్తారు.

లయబద్ధమూ, క్రమబద్ధమూ అయిన దండారి సృత్యం గుస్సాడి సృత్యంలో భాగం. దండారి సృత్యం చేస్తున్న బృందంలోకి గుస్సాడి బృందం అకస్మాత్తుగా ప్రవేశిస్తారు. గోందు భాషలో గుస్సాడి అంటే ‘అల్లరి’ అని ఆర్థం. దండారి బృందం వలయం లోపలి వైపుకు తిరిగి నిలుచుంటారు. ఎడమవైపుకు నెమ్ముదిగా అడుగులు వేస్తూ, అడుగులు వేసినప్పుడల్లా కుడి పాదాన్ని ఎడమకాలు మీదికి వూగిస్తుండడంతో సృత్యం ప్రారంభమౌతుంది. ప్రతినర్తకుని చేతిలో రెండు కోలాటం కర్రలు వుంటాయి. నర్తకులు తమ చేతుల్లోని రెండు కర్రలను ఒకదానితో మరొకదానిని తాకిస్తారు. తరువాత కుడివైపున వున్న నర్తకుని కర్రను కొడతారు. ఇలా అడుగులు వేస్తూ, కోలాటమాడుతూ, నర్తకులందరూ వంగి

కర్తలను నేలకి తాకించి, నాలుగుదిక్కులకు అడుగులు వేస్తారు. దేవతలందరికి ప్రణమిల్లదానికి ఇలా నాలుగు దిక్కులకు అడుగులు వేస్తారు. దేవతలకు మ్రొక్కిన తరువాత వలయాన్ని సరిచేసుకుని, కర్తలను పాదాల వద్ద వుంచి, పాటకు అనుగుణంగా చేతులతో చప్పట్లు కొడతారు. ఒక బృందం చరణాన్ని ముగించగానే రెండవ బృందం రెండవ చరణాన్ని అందుకుంటూ బృందగానం చేస్తారు.

పై విధంగా దండారీల నృత్యం కొనసాగుతుండగా నలుగురైదుగురు గుస్సాడీలు హరాత్తుగా దండారీల వలయంలోకి చోచ్చుకొని వస్తారు. మెడలో గప్పల హోరాలూ, తుంగకాయల హోరాలూ వుంటాయి. నడుముకు, మణికట్టుకూ చిరు గజ్జెలు వుంటాయి. కంటి చుట్టూ తెల్లరంగు హూసుకుంటారు. మొలకు నారింజరంగు లంగోటీలు ధరిస్తారు. గుస్సాడీల వేషం ఆకర్షణియంగా వుంటుంది. శరీరంపైన నలుపు చారల చుక్కలతో వింతవింత అలంకరణలు వుంటాయి. గుస్సాడీలు ప్రవేశించగానే దండారీలు చెల్లాచెదురోతారు. ఇది ప్రేక్షకులకు ఎంతో వినోదాన్ని కలిగిస్తుంది.

బడిస్తేన్నాత్కం

బడిస్తే నృత్యం భారతీయ శాస్త్రీయ నృత్య రూపాలలో ఒకటి. ఇది తూర్పు భారతదేశంలోని ఒడిశా రాష్ట్రంలో పుట్టింది. క్రీ.పూ 2వ శతాబ్దింలో భారవేలుని పరిపాలనలో ఒడిస్తే నృత్యం ఎక్కువ పోషింపబడినట్లు ఉదయగిరిలోని హతిగుంపా శాసనం ద్వారా తెలుస్తుంది. ఒడిస్తే నృత్యకారులు నాట్యశాస్త్రం నుండి పుట్టిన అతిప్రాచీన నృత్యం ఒడిస్తే అని చెబుతారు. రాణిగుంథా గుహలో రాత్రిఫులకంలో నృత్యం చేస్తున్న పురుషులు, ట్రీల వర్షానలు చెక్కబడ్డాయి. ఈ వర్షానలు ఒడిస్తే నృత్యం పురాతనమైనదని బుజువు చేస్తున్నాయి.

పూరీ జగన్నాథుని ఆలయంలో వివిధ రకాల ఆరాధనల్లో మహారీ నృత్యాలు ఉన్నాయి. ‘మహారీ’ అనే పదాన్ని ‘దేవదాసీ’ పదానికి పర్యాయపదంగా చెప్పామన్న. ఎనిమిది, తొమ్మిదేళ్ళ వయసున్న బాలికలు గురువుద్వారా నృత్యంలో శిక్షణ పొందుతారు. తర్వాత “చీర బందన్” అని పిలవబడే వేడుక ద్వారా మహారీలు ఆలయ నృత్యం ప్రదర్శించడం మొదలు పెడతారు. మహారీలు నృత్యం దేవుని సేవగా భావిస్తారు. జయదేవుడు రాసిన గీతగోవిందం లోని పాటలకు మహారీలు నృత్యం చేసేవారు. 1950 వరకు ఈ నృత్యం ఏ రంగస్థలంపైనా ప్రదర్శింపబడలేదు.

బడిస్తే చరిత్రలో మరొక ముఖ్య సంప్రదాయం “గోటిపువాన్”. “గోటిపువా” అంటే బాలుడు అని అర్థం. మొక్కలు చెల్లించడం కోసం ఈ గోటిపువాలు గానం, నృత్యం ద్వారా దేవతలకు కృతజ్ఞతలు తెలుపుతారు. గోటిపువాలు స్నేలవలె దుస్తులు ధరించి బృందాలుగా ఆలయం బయట నృత్యం చేస్తారు. గోటిపువా సంప్రదాయంలో శిక్షణ పొందినవారు తర్వాత ఈ నాట్యానికి గురువులుగా వ్యవహరిస్తారు. 1950 సం.లో కొందరు పండితులు, గురువులు

ఈ సృత్యాన్ని రంగస్థలం పైకి ప్రదర్శనగా తీసుకురావడానికి ఒక సంఘాన్ని స్థాపించారు. ఆ సంఘాన్ని ‘జయంతిక’ అని పిలుస్తారు. పంకజ చరణ్ దాన్, కేలు చరణ్ మోహపాత్ర, దేబా ప్రసాద్ దాన్, మయూధర్ రాత్, రఘునాథ్ దత్త ఈ ‘జయంతక్’లోని ముఖ్యులుగా పని చేశారు. వీరు ఒడిస్సికి శాస్త్రియ గుర్తింపుకోసం కృషి చేశారు.

ఒడిస్సి నృత్యంలో ‘పంకజ్ చరణ్ దాన్’ ఆది గురువుగా గుర్తింపు పొందారు. కేలు చరణ్ మోహ పొత్త తన శిమ్ములు సంజుక్త పాణిగ్రాహితో కలసి ఒడిస్సి ప్రదర్శనలను ఇచ్చారు. సంజుక్త ఒడిస్సి నృత్యంలో జాతీయ, అంతర్జాతీయ ప్రశంసనలను పొందింది. దేబా ప్రసాద్ శిమ్ములైన ఇంద్రాణి అంతర్జాతీయంగా ఒడిస్సి నృత్యాన్ని విస్తృతపరిచారు. కేలు చరణ్ మోహ పొత్త విద్యార్థిని ప్రతిమ గారీ బెంగుళూరుకి దగ్గరలో హేసరఘుట్టలో నృత్య గ్రామ స్థాపించారు. ఇలా జయంతకోసి ప్రతి ఒక్కరూ ఒడిస్సి నృత్యాన్ని విస్తృత పరచడానికి కృషి చేశారు.

హరికథ

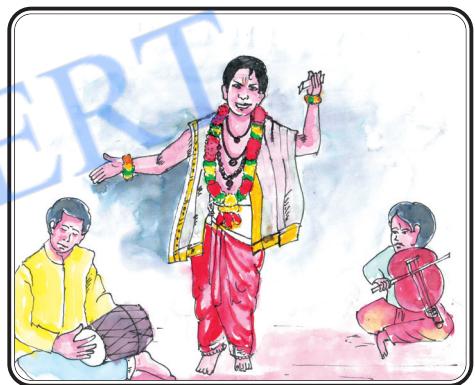
సంగీతం, సాహిత్యం, నృత్యం, అభినయం మేలుకలయిక హరికథ, మహారాష్ట్రలో 17వ శతాబ్దంలో హరికథ పుట్టినట్లు తెలుస్తోంది. హరికథను మహోరాష్ట్రలో అభంగ్, కేరళలో కథాప్రసంగం, కన్నడంలో కీర్తన కాలక్షేపం, బెంగాలీ కీర్తన, తమిళంలో హరికథా కాలక్షేపం, తెలుగులో హరికథ అనీ అంటారు. హరికథాగానం చేసేవారిని కథకుడు, కథాగానపరుడూ, కథా ప్రసంగి, భాగవతార్, హరిదాసు, దాసు అనే పేర్లతో పిలుస్తారు.

ఒకే వ్యక్తి కథ నిడివిబట్టి మూడు గంటల పొటు చేసే కథాగానమే హరికథ. కథకుడు అన్ని రకాల పొత్తల్లో జీవిస్తూ ప్రేక్షకులను శ్రోతులను మెప్పిస్తాడు కనుకనే హరికథ సమాపోర కళారూపం. కథకుడు ఆకర్షణీయమైన ఆహోర్యంతో ఏకకాలంలో

గొంతుతో వాచికం, గానం, సాత్మ్యకం, కాలితో నృత్యం, చేతులతో ఆంగికం గుప్పిస్తూ అభినయిస్తాడు.

చేతిలో చిదతలు, కాలికిముప్పలు, పట్టుపంచె కట్టు, నడుముకి బిగించి కళ్చిన పట్టుకండువ, మెడలో హూలకండువా ధరించి, ఆడుతుపాడుతూ అలరిస్తారు. నిర్వాహకుల ఆర్థిక స్థితిని బట్టి వయోలిన్, హార్సోనియం, తబల, మృదంగం, వీణ, కంజీర మొఱాన వాటిని సహకార వాడ్యాలుగ చేసుకొని సందర్భానుసారంగ పొత్తోచితంగ కథ చెప్తారు. సంగీత సాహిత్యాలతో పొటు, అభినయ పూర్వకంగా కథలోని వస్తువు (కథావిషయం)ను బట్టి భక్తిని, విజ్ఞానాన్ని, వినోదాన్ని అందించగలవాడు ఉత్తమ హరికథకుడు. ఆదిభట్ల నారాయణదాసు హరికథా పితుమహునిగా పేరొందారు.

కథకుడు వాయిద్యగాళ్ళ మధ్య వేదికపై పద్మాసనం వేసుకొని కూర్చుని సభారంగం శాంతికై జప్పదేవత, గురుస్తుతులతో ప్రారంభిస్తాడు. హరికథ నేటి మానవనికి హరిభక్తిని మాత్రమేకాక అనేక విషయాలను బోధించేదిగి ఉండి, పరిష్ార్మార్గాలను సూచించడం ద్వారా నిజమైన సామాజిక ప్రయోజనాన్ని సాధించగలుగుతోంది. హరికథ కేవలం భక్తిప్రబోధకమే కాక దేశభక్తి, సాంఖ్యికదురాచారాలపై ధ్వజమెత్తే సామాజిక శక్తిగా ఎదిగి, జాతీయ సమైక్యత సాధన ప్రక్రియగ కూడా ఉపయోగపడుతోంది.

హరికథావాజ్యయం సమాజంలో అనేక సమస్యలను తనలో ఇముడ్చుకొని, వాటికి పరిష్ఠార మార్గాలను సూచిస్తూ, ప్రజలకు జ్ఞానబోధ చేస్తూ, కర్తవ్య పాలనచేసే సమయంలో నిస్సందేహంగా సానుకూల ప్రయోజనం సాధిస్తున్నది. హరికథా ప్రక్రియలోని మరో ప్రత్యేకత ఏమిటంటే అది సామాజికునితో ప్రత్యక్ష సంబంధాన్ని కలిగి ఉంటుంది. అందుకనే ఎన్నో సాహిత్యప్రక్రియలు సాధించలేని పరిష్ఠార మార్గ సూచిగా, సర్వకళల సమాహర రూపంగ హరికథ విలసిల్లతున్నది. అటు పండితులకు ఇటు పామరులకు ఆమోదయోగ్యమైన ప్రక్రియ హరికథ. ప్రభుత్వ ప్రచార సాధనాలుగా వినియోగింపబడే ఎన్నో ప్రక్రియల కంటే అతి తక్కువ ఖర్చుతో ఎక్కువ ప్రయోజనాన్ని సాధించగలిగేది హరికథా ప్రక్రియ అనడంలో ఎటువంటి అతిశయోక్తి లేదు.

కింది ప్రశ్నలకు పదివాక్యాలలో సమాధానాలు రాయండి.

1. కళల ద్వారా జాతీయ సమైక్యతను ఎలా సాధించవచ్చే వివరించండి.
2. భరతనాట్యం ఇతర నాట్యాలకు తల్లి వంటిది అని ఎలా చెప్పవచ్చు?
3. రైతుల నృత్యంగా ఆవిర్భవించిన భాంగ్రా అంతర్జాతీయంగా జనాదరణ పొందడాన్ని బట్టి నీవు ఏమి గ్రహించావు?
4. గుస్సెడీల నృత్యరీతిని గురించి రాయండి.
5. కథాకళి, ఒడిస్సి నృత్యరీతుల ప్రత్యేకతను వివరించండి.
6. హరికథ సామాజిక చైతన్యాన్ని ఎలా కలిగిస్తుందో రాయండి.

మేటి పద్మం

గౌరవించుడు తల్లిదండ్రుల గౌరవించుడు పెద్దలన్

గౌరవించుడు సాటివారల గౌరవించుడు ఒజ్జలన్

గౌరవించుడు దేశమాతను గౌరవించుడు పద్మమున్

గౌరవంబున మిమ్మనెల్లరు కాంతురప్పుడె నిత్యమున్

అంకురం = మొగ్గ తొడుగు
 అంచితం = పూజించబడిన
 అంతస్తు = స్థాయి
 అంబారి = ఏనుగు వీది పరువు
 అక్షరం = నాశనం లేనిది
 అక్షరాలా = పూర్తిగా, ఉన్నది ఉన్నట్టుగా
 అగ్రద్ర = కందకం
 అగ్రతాంబూలం = మొదటి గౌరవం
 అణచివేయు = నొక్కిపుట్టు
 అతి = ఎక్కువు
 అతిధి = తిథి నియమం లేకుండా
 ఇంచీకి భోజనానికి వచ్చేవాడు
 అతివ = స్త్రీ
 అద్భుతం = ఆశ్చర్యం, వింతైనది
 అనఘుడు = పుణ్యాత్మకుడు
 అనగ్రథం = ప్రతిబంధం లేనిది
 అనాది = ఆదిలేనిది
 అనిశము = ఎల్లప్పుడు
 అనిలంబు = గాలి
 అన్యధా = మరియుక విధంగా, వేరుగా
 అభినందన = మొచ్చుకోలు
 అభిలాష = కోరిక
 అభివాదం = నమస్కారం
 అమరుడు = మరణం లేనివాడు
 అమూల్యం = వెలకట్ట వీలులేనిది
 అయోమయం = ఏమి అర్థం కాని స్థితి
 అరసి = విచారించి
 అల్లన = మెల్లగా
 అవధరించు = విను
 అవశ్యం = తప్పకుండా
 ఆటంకం = ఇబ్బంది కలగడం, అవరోధం

ఆ

ఆదరణ = గౌరవం
 ఆదరువు = ఆధారం
 ఆదేశం = ఆజ్ఞ
 ఆప్యాయత = ప్రేమ
 ఆలపించు = వినిపించు
 ఆపువు = వేగం
 ఆసరా = ఆధారం

అకారాది పట్టిక	
ఇ	ఇ
ఇంగలము = అగ్ని	ఇంగలము = అగ్ని
ఇనుడు = సూర్యుడు	ఇనుడు = సూర్యుడు
ఉ	ఉ
ఉపక్రమించు = పూనుకొను	ఉపక్రమించు = పూనుకొను
ఉల్లము = మనస్సు	ఉల్లము = మనస్సు
క	క
కంరతా = కంరస్థం చేయు	కంరతా = కంరస్థం చేయు
కంరము = గొంతు	కంరము = గొంతు
కటూక్కం = దయ	కటూక్కం = దయ
కదన రంగం = యుద్ధభూమి	కదన రంగం = యుద్ధభూమి
కనకం = బంగారం	కనకం = బంగారం
కని = చూసి	కని = చూసి
కబళించు = మింగు	కబళించు = మింగు
కరతలాములకం = సులువుగా అధీనమగునది	కరతలాములకం = సులువుగా అధీనమగునది
కరి = ఏనుగు	కరి = ఏనుగు
కర్మ = పని	కర్మ = పని
కర్మభూమి = మానవలోకం	కర్మభూమి = మానవలోకం
కలకలం = సందడి	కలకలం = సందడి
కలవరపడు = కంగారుపడు	కలవరపడు = కంగారుపడు
కలవారు = ధనవంతులు	కలవారు = ధనవంతులు
కలిమి = సంపద	కలిమి = సంపద
కళాభిజ్ఞులు = కళలలో నైపుణ్యం కలవారు, విద్యాంసులు	కళాభిజ్ఞులు = కళలలో నైపుణ్యం కలవారు, విద్యాంసులు
కాంక్ష = కోరిక	కాంక్ష = కోరిక
కాకతాళీయం = కాకిప్రాలగా తాళిపండు	కాకతాళీయం = కాకిప్రాలగా తాళిపండు
పడిన విధం (హాటాత్మగా జరగుట)	పడిన విధం (హాటాత్మగా జరగుట)
కాననం = ఆడవి	కాననం = ఆడవి
కిటి = పంది	కిటి = పంది
కులారం = గొడ్డలి	కులారం = గొడ్డలి
కుతూహలం = సంతోషం	కుతూహలం = సంతోషం
కుద = తాకట్టు	కుద = తాకట్టు
కుదిరి = అనుకూలించి, అమరి,	కుదిరి = అనుకూలించి, అమరి,
కురులు = శిరోజాలు	కురులు = శిరోజాలు
కులుకు = ఒయ్యారములు పోవు	కులుకు = ఒయ్యారములు పోవు
కృతార్థుడు = ధన్యుడు, కృతకృత్యుడు	కృతార్థుడు = ధన్యుడు, కృతకృత్యుడు
కృవ = దయ	కృవ = దయ
కైమోడ్పు = నమస్కారం	కైమోడ్పు = నమస్కారం
కైత = కవనం	కైత = కవనం
ఓ	ఓ
కొదమ సింగం = వయన్సులో ఉన్న సింహం.	కొదమ సింగం = వయన్సులో ఉన్న సింహం.
కొద్ది = తక్కువు	కొద్ది = తక్కువు
కోటరము = తొర్ప	కోటరము = తొర్ప
కోణం = అంచు, ఇంచీలో ఒక మూల	కోణం = అంచు, ఇంచీలో ఒక మూల
కొముది = వెన్నెల	కొముది = వెన్నెల
క్రీడలు = ఆటలు	క్రీడలు = ఆటలు
క్షణిం = పూర్తిగా	క్షణిం = పూర్తిగా
ఖ	ఖ
ఖగము = పష్టి	ఖగము = పష్టి
గ	గ
గగనం = ఆకాశం	గగనం = ఆకాశం
గర్జించు = పెద్ద ధ్వని చేయు	గర్జించు = పెద్ద ధ్వని చేయు
గర్జుదరిద్రుడు = పుట్టుకతో బీదవాడు	గర్జుదరిద్రుడు = పుట్టుకతో బీదవాడు
గౌతమీ నది = గోదావరి	గౌతమీ నది = గోదావరి
ఘ	ఘ
ఘట్టం = భాగం, అంకం	ఘట్టం = భాగం, అంకం
ఘనసారం = కర్మారం	ఘనసారం = కర్మారం
చ	చ
చక్రవర్తి = రాజులకు రాజు	చక్రవర్తి = రాజులకు రాజు
చతురత = నేర్పు	చతురత = నేర్పు
చప్పున = వెంటనే	చప్పున = వెంటనే
చమత్కూరం = నేర్పు	చమత్కూరం = నేర్పు
చలనం = కదలడం	చలనం = కదలడం
చాన = స్త్రీ	చాన = స్త్రీ
చిట్టడువులు = దట్టమైన అడవులు	చిట్టడువులు = దట్టమైన అడవులు
చిప్పుం = గుర్తు	చిప్పుం = గుర్తు
చూపరులు = చూసేవారు	చూపరులు = చూసేవారు
చెండు = పూబంతి	చెండు = పూబంతి
చెక్కు చెదరకపోవడం = దెబ్బ తినకుండ	చెక్కు చెదరకపోవడం = దెబ్బ తినకుండ
చెదిరి = పక్కకు వెళ్లి	చెదిరి = పక్కకు వెళ్లి
చేలము = వస్తుము	చేలము = వస్తుము
ఝ	ఝ
ఛత్రం = గొడుగు	ఛత్రం = గొడుగు
జ	జ
జగతి = నేల	జగతి = నేల
జలధి = సముద్రం	జలధి = సముద్రం
జడుడు = మూర్ఖుడు	జడుడు = మూర్ఖుడు
జనం = ప్రజలు	జనం = ప్రజలు
జన్మము = పుట్టుక	జన్మము = పుట్టుక

జపం = ధ్యానం	న	పాపుట = పోగొట్టుట
జయించిన = గెలిచిన	నాట్య భంగిమ = నాట్యంలో శరీర విన్యాస	పారితోషికం = బహుమానం
జలదరించు = వణుకు	రీతి	పాసి = వదిలి
జలపాతం = నీరు ఎత్తుమీద నుండి	నామకరణం = పేరు పెట్టుట	పాపి = పొగొట్టి
కిందికి దూకడు	నారి = స్త్రీ	పితామహుడు = తాత, తండ్రికితండ్రి
జీజ్ఞాస = తెలుసుకోవాలనే కోరిక	నింద = దూషణ	పినాకపాటి = శివుడు
జోదులు = వీరులు, పరాక్రమవంతులు	నింపాది = నెమ్మది	పునీతం = పవిత్రం
పెలిగ్రాం = తంత్రి సమాచారం	నియంత = అధినాయకుడు	పురసత్తు = అవకాశం
డ	నియతి = నియమం	పులుముకొను = రుద్ధ, నలుపు
డస్టి = అలసిపోయి	నిరంకుశలు = అదుపు లేనివారు	పూప వయస్సు = బాల్యం
డిగ్గవిడిచి = దిగవిడిచి	నిరళకం = పనికిరానిది	పూరణ = పూర్తిచేయు
త	నిరకరించుట = తిరస్కరించుట	పొంత = పక్క
తక్కిస్త = మిగిలిన	నిర్మింపం = ప్రాణంలేని	పొదిగిన = అమర్ఖిన
తడయక = జాగుచేయక	నిలయం = స్థానం	పోరు = యుద్ధం
తడిమి = తాకి	నూతన = కొత్త	ప్రణామం = నమస్కారం
తబిసిపక్కి = తపస్సు చేసేపక్కి	నెట్టడం = తోయడం	ప్రతిభ = ప్రజ్ఞ
తరుణం = సమయం	నెమ్మది = నింపాది	ప్రతిమ = బొమ్మ
తర్పించు = శిక్షణ	నెలకొను = కుదురుకొను	ప్రవర్తన = నడవడిక
తార్మాణం = నిదర్శనం	ప	ప్రాక్తనము = పురాతనం
తిన్నె = అరుగు, వేదిక	పంక్తి = పరుస	ప్రాచీనం = పురాతనం
తిల్లిక = దీపం	పంచాక్షరి = ఐదు అక్షరాలు కలిగినది	బ
తీర్థము = పుణ్యార్థితం	పంచామృతం = ఐదు అమృతాలు	బత్తెం = కూలి, భోజనంకై ఇచ్చే ద్రవ్యం
తృప్తికరం = తనివి, తర్వణం	(అవుపాలు, పెరుగు, నేయి, చక్కర, తేనె)	బహుకరించు = సన్మానించు
తృష్ణ = కోరిక	పక్కము = రెక్క	బాటసారి = దారిన నడచువాడు
తెగటార్చు = నశింప చేయు	పగిది = విధము, రీతి	బాసాడి = మాట్లాడి,
తెరువు = మార్గం	పట్టు = నెలవు	బాహుదర్శము = భుజబలం
తెలివి = వివేకం	పథం = త్రోవ	బుధకోటి = పండితుల సమూహం
తెల్లబోవు = ఊహించని సమాచారంతో	పదిలం = జాగరూకత	బృందం = సమూహం
ఆశ్చర్యానికి లోనగు	పస్తుగు = పాము	భద్రగజం = పట్టపు ఏనుగు
తేజరిల్లు = ప్రకాశించు	పల్లవితం = చిగురించు	భరతావని = భారతదేశం
డ	పరవశించు = ఘైమరచు	భవిత = భవిష్యత్తు
దండిగా = ఎక్కువగా	పరిణామం = మార్పు	భవ్య చరితం = శుభమైన కథ
దర్శించడం = చూడడం	పరువము = వయసు	భుక్తి = భోజనం
దారుణ = భయంకరమైన	పలాయనం = పారిషోవు	భూషణం = అలంకారం
దినచర్య = ప్రతిదినం చేసే పని	పల్లవించు = చిగురించు	మ
దివి = స్వర్గం	పస్తులు = ఉపవాసం	మందం = లావు
దివ్య = ప్రకాశించే, అలోకికమైన	పాండిత్యం = పండితుని లక్ష్మణం	మందిరం = ఇల్లు
దుర్గం = కోటు	పాదుకొల్పు = నెలకొల్పు, ప్రారంభించు,	మక్కువ = ఇష్టం
దృఢ = గట్టి	స్తాపించు,	మట్టం = అడుగు భాగం
దృష్టి = కైర్యం		మణి = విలువైన ఒక రాయి

మణిపూన = శ్రేష్ఠమైనది	వాడుక = ఉపయోగం	సమర్పించు = అందించు
మది = మనస్సు	వాత్సల్యం = ప్రేమ	సమీపం = దగ్గర
మధించు = చిలుకు	వార్త = సమాచారం	సముద్రం = సాగరం
మనోహరం = అందమైన	విగ్రహం = ప్రతిమ	సమృతి = అంగీకారం
మహాతుడు = గొప్పమాడు	విజయ గీతిక = గెలుపు పాట	సస్యరమ = వంట, లక్ష్మి
మహిమ = గొప్పదనం	విన్యాసం = చక్కని ప్రదర్శన	సారయశ = స్వచ్ఛమైన కీర్తి
మహిమారూపం = చెట్టు	విపులం = విరివియైన	సుందరం = అందమైన
మహేశస్తత = గొప్ప	విభవం = సంపద	సునాయాసం = అతి సులభం
మాధుకరం = భిక్షా వృత్తి	విరామం = విభ్రాంతి	సురుచిర = మనోజ్ఞమైన
మాధురి = తియ్యదనం	విశదము = స్పృష్టం	సూస్యతం = సత్యవాక్య
మాధుర్యం = తియ్యదనం	విశాలం = పెద్దదైన	సొంపుకూర్చు = అందాన్నిచ్చు
మానాధుడు = లక్ష్మిపతి	విశ్రాంతి = ఉపశమనం	సొత్తు = సంపద, సొమ్యు
మార్గం = దారి	విశ్వరించు = మరచిపోవు	సౌఖ్యం = సుఖం
మిరుమిట్లు = కాంతి	విహాగము = పక్షి	స్పందన = కదలుట
ముక్కకంఠం=ఒకే ఆధ్విప్రాయంతో పలకడం	విహారణం = తిరగడం	స్పర్శ = తాకుట
ముగించు = పూర్తి చేయు	విహారించి = తిరిగి	స్ఫూతి = జ్ఞాపకం
మూగడం = గుమిగూడడం	వీస్టోలు = వెళ్ళడానికి ఇచ్చే అనుమతి	స్వర్గతుల్యము = స్వర్గంతో సమానం
మూర్ఖం = అవివేకం, మొండితనం	వీసులవిందు = చెవులికింపుగా	స్వస్తి = శుభం
మేత = పశువుల ఆహారం	వీర గాథలు = వీరుల కథలు	స్వాంతం = మనస్సు
మేను = శరీరం	వెనుక తట్టు = వెనుక భాగం	హా
మేలి ఘటునలు = గొప్పమైన సందర్భాలు	వెలుగు జాడలు = ప్రకాశవంతమైన	హంసతూలికాతల్పుం = మెత్తని హంస
మైలు = 1.6 కి.మీ	ఆనవాళ్ళు	కఃకలు పెట్టి కుట్టి
య	వెల్లివిరియు = ప్రవహించు	సిద్ధము చేసిన పరుపు
యుగయుగములు = చాలాకాలం నుండి	వైకుంఠపాళి= పాము నిచ్చెన ఆట,	హేల = ఆనందం
యుద్ధ పటీమ = యుద్ధంలో నేర్చు	క్రీడా విశేషము	హోయలు = సొందర్యము, అందము
ర	వైశిష్ట్యం = గొప్పతనం	
రంజింపచేయు = ఆనందింపచేయు	శ	
రత్నాల సీమ = రాయల సీమ	శరీరం = దేహం	
రమారమి = దాదాపు	శర్వర = పంచదార	
రసభరితం = రసముతో నిండినది	శిరోధార్యం = అంగీకారయోగ్యం	
రాగ సుధ = గానామృతం	శోకించు = దుఃఖించు	
రేయి = రాత్రి	స	
వ	సంప్రిష్టం = తగ్గింపబడిన	
వక్కాణించు = నొక్కిచెప్పు	సంపూర్ణం = నిండైన, పూర్ణ	
వడి = వేగం	సంశయించు = అనుమానించు	
వదరు = ఎక్కువగా మాట్లాడు.	సత్కరించు = గౌరవించు	
వదావదులు = వక్తలు	సదుపాయం = ఏర్పాటు	
వనిత = స్త్రీ	సర్వ = వెంటనే	
వల్లభ = భార్య	సమ దృష్టి = సర్వభూతములను	
వల్లించడం=చెప్పిందే మళ్ళీ మళ్ళీ చెప్పడం	సమముగా జాచుచూపు.	

వ్యాప్తిశ్వరములు

గురువు - అంధకారమనే అజ్ఞానమును పోగొట్టువాడు (ఉపాధ్యాయుడు)

అతిథి - వారం మొదలైన నియమాలు లేకుండా ఇంటికి భోజనానికి వచ్చేవాడు (గృహాగతుడు)

దాశరథి - దశరథుని కుమారుడు - (శ్రీరాముడు)

ధార్మికుడు - ధర్మాన్ని ఆచరించేవాడు (పుణ్యత్వుడు)

నగరం - కొండల వలే పెద్ద పెద్ద భవనములు కలది (పట్టణం)

పక్షి ధ్వంసకుడు - పక్షులను ధ్వంసం చేసేవాడు (వేటగాడు)

బాస్కురుడు - కాంతిని కలుగజేయువాడు (సూర్యుడు)

విద్యార్థి - విద్యార్థును చేయువారు

విహంగం - ఆకాశంలో వెళ్లునది (పక్కి)

శరీరం - రోగాలులచే శిథిలమయ్యేది(మేను)

శూరుడు - శౌర్యము ప్రదర్శించేవాడు (వీరుడు)

శృందయం - హరింప బడునది (గుండె)

శ్లేషం - దైవం వెలసిన ప్రాంతం (దేవాలయం)

పర్యాయపదాలు

ఆకాంక్ష = కోరిక, వాంఛ, తఃప్రితం

అశ = ఇచ్ఛ, రశపు, కాంక్ష

ఇల్లు = ఆవాసం, గృహం, నిలయం

ఉన్నతి = వికాసం, అభివృద్ధి,

ఉపాధ్యాయుడు = గురువు, చదువు చేపేసేవాడు,

ఒడలు = శరీరం, మేను, దేహం

కదనరంగం = యుద్ధభూమి, రణస్థలి,

కలిమి = సంపద, ఐశ్వర్యం,

కొండ = పర్వతం, గిరి, అద్రి

కొడుకు = అంగజుడు, ఆత్మజుడు, తనూజుడు

కోవెల = గుడి, దేవాలయం, దేవస్థానం

చిత్తము = మనసు, హృదయం

జలం = నీరు, ఉదకము, తోయము,

జెండా = కేతనం, పతాకం

తండ్రి = అయ్య, జనకుడు, పిత

తీరం = దరి, ఒడ్డు, కూలం

తేజం = వెలుగు, కాంతిపుంజం, ప్రకాశం

నగరం = పురము, పట్టణము, వీడు

పరిమళం = సువాసన, తావి, సుగంధం

పసిడి = బంగారం, స్వార్థం, కనకం

భార్య = అర్థాంగి, ఆలు, ఇల్లాలు

కదనరంగం = యుద్ధభూమి, రణస్థలి,

వనిత = పడతి, మహిళ, మగువ

సంవత్సరం = పర్వం, వత్సరం, ఏడాది.

ప్రకృతి - వికృతి

ఆక్షరం - అక్షరం	పక్కి - పక్కి
అద్భుతం - అబ్ధురం	బోజనం - బోనం
ఆశ్రయం - ఆసరా	యోధుడు - జోదు
కాంక్ష - కచ్చు	రత్నం - రతనం
చంద్రుడు - చందురుడు	విధం - వితం
తీరం - దరి	సంధి - సంది
దివ్య - దివ్యే	స్తంభం - కంబం
ధర్మం - దమ్మం	స్తలం - తలం
పంక్తి - బంతి	స్నానం - తానం

నానార్థాలు

అంకురం = మొలక, జలము, రక్తము,	మాట = పలుకు, నింద
గంగ = నది, భగీరథి, నీరు,	మిత్రుడు = సూర్యుడు, స్నేహితుడు
చీర = నార చీర, గోచి, రేఖ	రక్తం = ఎరుపు, రుధిరం
తార = నక్షత్రం, ఓంకారం, వాలి భార్య	వర్షం = వాన, సంవత్సరం
తీర్థం = నీరు, పుణ్యస్థలం	విహాగము = పక్కి, పాపరం
దర్శనం = చూపు, కన్ను, బుద్ధి,	సంతానం = బిడ్డ, కల్పవృక్షం, కులం
దివి = స్వర్గం, ఆకాశం	సమాజం = సభ, మనుషుల గుంపు
ధర్మం = పుణ్యం, యూగం, న్యాయం	సీమ = దేశం, వరిమడి, గుర్తు
ప్రతిష్ఠ = కీర్తి, సాధన,	సుధ = అమృతం, పాలు, నీరు
ఫలము = పండు, ప్రయోజనం	
బతుకు = జీవితం, ఆధారం	
మందిరం = గుడి, ఇల్లు	